

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΙ
ΤΗΣ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

ΟΛ. ΠΑΠΑΔΑΚΗ: ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ (ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ)

Λ. ΔΡΑΚΑΚΗ: ΕΠΙΚΟΥΡΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ

Χ. ΣΤΟΦΟΡΟΣ: ΛΕΚΤΟΡΑΣ

ΚΟΥΜΟΥΚΕΛΗ ΑΘΑΝΑΣΙΑ

A.M.: 0800M011

ΑΘΗΝΑ 2003

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΕΛ.
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	1
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	2
2. Η ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ (Ε.Ε.)	4
2.1. Οι διαδοχικές διευρύνσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης.	4
2.2. Από την Ευρώπη των 6 στην Ευρώπη των 15 σήμερα των 25 αύριο.	10
3. Η ΚΟΙΝΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ (ΚΑΠ) ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΚΑΙ Η ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΤΗΣ.	12
3.1. Η Κοινή Αγροτική Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης.	12
3.2. Η σκοπιμότητα της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής.	14
3.3. Εξέλιξη και λειτουργία της ΚΑΠ: Πέντε κύριες φάσεις στην πορεία διαμόρφωσης και εξέλιξής της.	16
3.3.1. Θέσπιση της ΚΑΠ (1957 – 1967).	17
3.3.1.1. <u>Οι ρυθμίσεις της Συνθήκης της Ρώμης για τη γεωργία.</u>	17
3.3.1.2 <u>Η συνδιάσκεψη της Stresa και οι κατευθυντήριες αρχές της ΚΑΠ.</u>	19
3.3.1.3. <u>Η Κοινή Οργάνωση Αγορών.</u>	20
3.3.1.4. <u>Το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ).</u>	21
3.3.2. Η ΚΑΠ σε πλήρη λειτουργία (1968 – 1979).	22
3.3.3. Οι αρνητικές διαρθρωτικές επιπτώσεις της ΚΑΠ και οι πρώτες αναμορφώσεις (1980 – 1989).	25
3.3.4. Η αναθεώρηση του 1992 και η ένταξη της γεωργίας στους κανόνες του ΠΟΕ (1990 – 1996) (Μεταρρύθμιση MacSharry).	28
3.3.5. Η πρόκληση της διεύρυνσης – Agenda 2000 (1997 – 2006).	31
3.3.6. Δαπάνες της ΕΕ για το Γεωργικό Τομέα (1993 – 2001).	34
4. ΟΙ ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ ΣΤΑ ΚΡΑΤΗ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΕΕ.	39
4.1. Βασικά Οικονομικά Χαρακτηριστικά των χωρών – μελών.	40
4.2. Η αγροτική οικονομία στην ΕΕ.	46

4.2.1. Διαρθρωτικά χαρακτηριστικά του πρωτογενή τομέα παραγωγής.	46
4.2.1.1. Συμμετοχή της Γεωργίας στο συνολικό ΑΕΠ.	49
4.2.1.2. Δομή Γεωργικών εκμεταλλεύσεων.	50
4.2.1.3. Διάρθρωση της παραγωγής.	53
4.2.1.4. Απασχόληση στη γεωργία.	59
4.2.2 Οικονομικά χαρακτηριστικά του πρωτογενή τομέα παραγωγής.	71
4.2.2.1. Ενδοκοινοτικό εμπόριο γεωργικών προϊόντων.	71
4.2.2.2. ΕΕ και διεθνές εμπόριο.	75
4.2.2.3. Γεωργικά εισοδήματα.	79
5. ΤΑ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΥΠΟ ΕΝΤΑΞΗ ΧΩΡΩΝ.	82
5.1. Γενικά οικονομικά στοιχεία των υπό ένταξη χωρών.	82
5.2. Οι αγροτικές δομές των νέων χωρών μελών της ΕΕ.	85
5.2.1. Διαρθρωτικά χαρακτηριστικά του πρωτογενή τομέα.	86
5.2.2. Στοιχεία εμπορίου των γεωργικών προϊόντων των υποψηφίων χωρών.	88
5.3. Διαφορές και Ομοιότητες των αγροτικών δομών των νέων και παλιών κρατών μελών της ΕΕ.	90
6. ΠΡΟΕΝΤΑΞΙΑΚΑ ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ: Η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΤΥΧΗ.	94
6.1. Συμφωνίες Σύνδεσης.	101
6.2. Εταιρικές Σχέσεις.	103
6.3. Πρόγραμμα Δράσης 2000 – Ατζέντα 2000 – Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Βερολίνου.	105
6.3.1. Μεταρρύθμιση της ΚΑΠ	106
6.3.1.1. Η μείωση των θεσμικών τιμών.	107
6.3.1.2. Άμεσες Πληρωμές.	108
6.3.1.3. Αποκέντρωση Διαχείρισης του ΕΓΤΠΕ.	108
6.3.1.4. Ανάπτυξη της Υπαίθρου.	109
6.3.2. Πλήρες Δημοσιονομικό Πλαίσιο 2000-2006	109

ΣΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΜΟΥ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Η διπλωματική εργασία που ακολουθεί, εκπονήθηκε στο πλαίσιο του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών του Τμήματος Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Παντείου Πανεπιστημίου και έχει θέμα "Προοπτικές της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής ενόψει της διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης".

Αφορμή για την επιλογή του θέματος αυτού, αποτέλεσε η κατά τα τελευταία χρόνια, ενασχόλησή μου με την εφαρμογή της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής στη Δ/ση Γεωργικής Ανάπτυξης της Περιφέρειας Πελοποννήσου όπου εργάζομαι.

Η διεύρυνση που σε πρώτη φάση οριστικοποιήθηκε με την υπογραφή των Πράξεων Προσχώρησης των δέκα πρώτων χωρών, αποτελεί μοναδικό εγχείρημα χωρίς προηγούμενο στην ιστορία της Ένωσης. Η ΚΑΠ, μια από τις πιο ευαίσθητες κοινωνικά πολιτικές, είναι αυτή που περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη θα δοκιμασθεί, και θα κληθεί να αποδείξει αν είναι ικανή να συνεχίσει απρόσκοπτα τη λειτουργία της υπηρετώντας τους αρχικούς στόχους για τους οποίους δημιουργήθηκε.

Στην προσπάθεια ανάπτυξης του θέματος αυτού, πολύτιμη ήταν η βοήθεια της επιβλέπουσας καθηγήτριας κ. Ολ. Παπαδάκη, η οποία με τις πολύτιμες συμβουλές και τις γνώσεις της, συνέβαλε σε μεγάλο βαθμό στην εκπόνησή της.

Οφείλω να ευχαριστήσω επίσης το συνάδελφό μου στην Περιφέρεια Πελοποννήσου, Περιφερειολόγο κ. Γρηγόρη Βασιλόπουλο, για την ενθάρρυνση, τη δημιουργική κριτική, τις ουσιαστικές υποδείξεις, την πολύτιμη βοήθεια και τη συμπαράσταση που μου προσέφερε όχι μόνο κατά την επιλογή του θέματος και την εκπόνηση της διπλωματικής αυτής, αλλά και καθ' όλη τη διάρκεια των μεταπτυχιακών μου σπουδών.

Τέλος, θα ήθελα να εκφράσω θερμές ευχαριστίες σε όλους του καθηγητές του Τμήματος Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Παντείου Πανεπιστημίου, για τις γνώσεις που μου μετέδωσαν και τους νέους ορίζοντες που μου άνοιξαν σε θέματα που αντιμετωπίζω στο χώρο εργασίας μου καθημερινά, ώστε να τα προσεγγίζω στο μέλλον με μεγαλύτερη κοινωνική ευαισθησία και από λιγότερο τεχνοκρατική σκοπιά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Κοινή Αγροτική Πολιτική όπως αυτή έχει διαμορφωθεί και εφαρμόζεται εδώ και τέσσερις δεκαετίες από την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, αποτελεί ένα θεσμικό πλαίσιο ανάπτυξης της γεωργίας, κοινό για όλα τα κράτη – μέλη, που επιδρά με διαφορετικό τρόπο στον πρωτογενή τους τομέα.

Η επικείμενη διεύρυνση της ΕΕ που θα αυξήσει τα μέλη της από δεκαπέντε σε εικοσιπέντε αρχικά και εικοσιεπτά στη συνέχεια, αποτελεί μία άνευ προηγουμένου πρόκληση για τη λειτουργία της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, αφού πρόκειται πλέον να εφαρμοσθεί σε πολύ μεγάλο αριθμό χωρών, με διαφορετικές αγροτικές δομές και αγροτικά συμφέροντα.

Στόχος της παρούσας εργασίας, είναι να εντοπισθούν οι διαφορές και ομοιότητες των αγροτικών δεδομένων των νέων και παλιών κρατών – μελών, να καταγραφούν τα μέτρα και οι ενέργειες που έχουν πραγματοποιηθεί για τη διευκόλυνση της ομαλής ενσωμάτωσης των υπό ένταξη χωρών στην ΚΑΠ, και να αναφερθούν οι πιθανές εξελίξεις στον μετά τη διεύρυνση γεωργικό τομέα.

Τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν για το σκοπό αυτό, παραθέτονται στη συνέχεια, ξεκινώντας από το **δεύτερο κεφάλαιο**, όπου αναφέρεται συνοπτικά η ιστορική πορεία της ΕΕ από την ΕΟΚ των 6, στην ΕΕ των 15 σήμερα, με πληροφορίες για τις διευρύνσεις που μεσολάβησαν. Στη συνέχεια, στο **τρίτο κεφάλαιο**, γίνεται μια σύντομη ανάλυση της ΚΑΠ από την αρχική εφαρμογή της, μέχρι σήμερα, με στοιχεία για όλες τις διαδοχικές μεταρρυθμίσεις που στη μακροχρόνια πορεία της κρίθηκαν αναγκαίες.

Το **τέταρτο και πέμπτο κεφάλαιο**, ασχολούνται με την παρουσίαση των διαρθρωτικών χαρακτηριστικών του πρωτογενή τομέα των δύο ομάδων χωρών, ώστε να γίνει κατανοητό ότι η διαφορετική οικονομική και πολιτικοκοινωνική ιστορική πορεία και οι διαφορετικές φυσικές και κλιματολογικές συνθήκες οδήγησαν στη διαμόρφωση εντελώς διαφορετικών αγροτικών δομών και συμφερόντων.

Η θέση που κατέχει ο αγροτικός τομέας σε κάθε χώρα ξεχωριστά, και η σημασία του στο σύνολο της οικονομίας, δείχνουν ότι κατά την εφαρμογή της ΚΑΠ, ενδέχεται πολλές δυσκολίες να προκύψουν. Γι' αυτό, στο **κεφάλαιο 6**, αναφέρονται όλα τα προενταξιακά μέσα και πολιτικές που τα αρμόδια όργανα της Ένωσης έκριναν ότι πρέπει να εφαρμοσθούν, ώστε να ελαχιστοποιηθούν οι δυσκολίες κατά την εφαρμογή της, να γίνει ομαλά η ενσωμάτωση των νέων χωρών και να συνεχίσει η εύρυθμη λειτουργία της ΚΑΠ.

Στη συνέχεια, στο **έβδομο κεφάλαιο**, παρουσιάζονται οι επιπτώσεις τεσσάρων διαφορετικών εναλλακτικών σεναρίων διεύρυνσης στο γεωργικό εισόδημα και τη γεωργική παραγωγή, και τέλος η εργασία ολοκληρώνεται με το **όγδοο κεφάλαιο**, στο οποίο συνοψίζονται τα κυριότερα σημεία της εργασίας και τα συμπεράσματα που προκύπτουν από αυτά.

Στο παράρτημα που παρατίθεται, συγκεντρώνεται μεγάλο μέρος από το υλικό που συνελλέγη και αφορά τα επιμέρους κεφάλαια, με στοιχεία διευκρινιστικά για την αποτύπωση ολοκληρωμένης εικόνας σχετικά με το θέμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2. Η ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ (Ε.Ε.)

2.1.Οι διαδοχικές διευρύνσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η διεύρυνση της ΕΕ είναι μια διαδικασία που ξεκίνησε σχεδόν ταυτόχρονα με τη σύσταση του θεσμού το 1957. Είχαν προηγηθεί, βεβαίως, αφενός, το 1950, η Διακήρυξη Σουμάν η οποία έθετε τις βάσεις για τη δημοκρατική ολοκλήρωση της Ευρώπης και αποτέλεσε κατ' αυτόν τον τρόπο τον θεμέλιο λίθο της σημερινής ΕΕ, και αφετέρου, το 1952, η εγκαθίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) με την Συνθήκη των Παρισίων.

Η λειτουργία της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ) ξεκίνησε το 1958 ένα χρόνο μετά την ίδρυσή της το 1957 με τη Συνθήκη της Ρώμης. Τα κράτη μέλη που υποστήριξαν την προσπάθεια για τη θεσμική έκφραση της διαδικασίας της Ευρωπαϊκής ενοποίησης ήταν το Βέλγιο, η Γαλλία, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, η Ιταλία, το Λουξεμβούργο και η Ολλανδία. Από την πρωτοβουλία αυτή σημαντικός αριθμός χωρών της τότε Δυτικής Ευρώπης δεν έδωσε το παρόν είτε διότι δεν επιθυμούσε να συμμετάσχει στους ενοποιητικούς θεσμούς (π.χ. Βρετανία), είτε διότι δεν συγκέντρωνε τις προϋποθέσεις για συμμετοχή (χώρες Ιβηρικής, Ισπανία, Πορτογαλία και Ελλάδα)¹.

Ο βασικός στόχος των αρχικών ιδρυτικών χωρών υπήρξε η εμπέδωση της ειρήνης και της σταθερότητας στο χώρο της Κεντρικής Ευρώπης με τη συμφιλίωση της Γαλλίας και της Γερμανίας μέσω της ενοποιητικής διαδικασίας. Αυτό όμως που έχει εξαιρετικά μεγάλη σημασία όσον αφορά τη διεύρυνση της ΕΟΚ, είναι ότι οι ιδρυτικές χώρες δε θεώρησαν τους θεσμούς που δημιούργησαν ως ένα αποκλειστικό οικοδόμημα. Αντίθετα, με διάταξη που περιέλαβαν στις ιδρυτικές συνθήκες Παρισίων και Ρώμης, διακήρυξαν ότι κάθε ευρωπαϊκή χώρα θα μπορούσε, αν το επιθυμούσε, να καταστεί μέλος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (άρθρο 237 της Συνθήκης ΕΟΚ)²

¹ Ιωακείμης, 1995.

² Άρθρο 237 της Συνθήκης ΕΟΚ: "...κάθε ευρωπαϊκό κράτος μπορεί να ζητήσει να γίνει μέλος της Κοινότητας. Απευθύνει την αίτησή του στο Συμβούλιο, το οποίο αποφασίζει ομόφωνα αφού ζητήσει τη γνώμη της Επιτροπής και μετά από σύμφωνη γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, το οποίο

ενώ, προβλεπόταν και ο θεσμός της σύνδεσης με τρίτες χώρες ως πρώτο βήμα για την πλήρη ενσωμάτωση στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, στο άρθρο 238 της Συνθήκης ΕΟΚ (ο θεσμός της σύνδεσης με τρίτες χώρες θεωρήθηκε δηλαδή ότι συνιστά προστάδιο σε μια διαδικασία που οδηγεί τελικά στην πλήρη ένταξη)³.

Η πρώτη χώρα που αξιοποίησε τις διατάξεις αυτές και εξεδήλωσε ενδιαφέρον για ένταξη στην ΕΟΚ ήταν η Ελλάδα, η οποία το 1959 ουσιαστικά άνοιξε τη διαδικασία της διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας όταν ζήτησε σύνδεση με την ΕΟΚ. Έτσι, το 1961, υπογράφηκε η πρώτη συμφωνία σύνδεσης μεταξύ Κοινότητας και τρίτης χώρας με το σκεπτικό ότι η συμφωνία σύνδεσης συνιστούσε στάδιο για τη μελλοντική πλήρη ένταξη της Ελλάδας. Το άρθρο 72 της Συμφωνίας συγκεκριμένα προέβλεπε: "Όταν η λειτουργία της Συμφωνίας Σύνδεσης επιτρέψει την αποδοχή, από πλευράς Ελλάδας, του συνόλου των υποχρεώσεων που απορρέουν από τη συνθήκη εγκαθίδρυσης της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, τα συμβαλλόμενα μέρη θα εξετάσουν τη δυνατότητα προσχώρησης της Ελλάδας στην Κοινότητα"⁴. (Η συμφωνία αυτή όμως στη συνέχεια "πάγωσε" δηλαδή περιορίστηκε στην τρέχουσα διαχείριση – τελωνειακή ένωση στην περίοδο της στρατιωτικής δικτατορίας (1967 – 1974).

Η δεύτερη χώρα που αμέσως μετά ζήτησε σύνδεση με την ΕΟΚ ήταν η Τουρκία, η οποία υπέγραψε συμφωνία σύνδεσης το 1963 (Συμφωνία Άγκυρας) που επίσης προέβλεπε την προοπτική της πλήρους προσχώρησης της χώρας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα (κάτι που μέχρι σήμερα σχεδόν σαράντα χρόνια μετά δεν έχει επιτευχθεί).

Η **πρώτη διεύρυνση**, η πρώτη προσχώρηση τρίτων χωρών ως πλήρη μέλη της Κοινότητας, έγινε το 1973 (υποβολή σχετικής αίτησης το 1967) με την ένταξη της **Βρετανίας⁵, της Δανίας και της Ιρλανδίας** όταν πια η Κοινότητα είχε προχωρήσει αισθητά στην οικοδόμηση της θεσμικής της ταυτότητας και των πολιτικών της (τελωνειακή ένωση, κοινή αγροτική πολιτική). Είχε προηγηθεί μια αποτυχημένη

λαμβάνει απόφαση με την απόλυτη πλειοψηφία των μελών από τα οποία απαρτίζεται. Οι όροι της προσχώρησης και οι προσαρμογές στην παρούσα συνθήκη που καθίστανται αναγκαίες, αποτελούν αντικείμενο συμφωνίας μεταξύ των κρατών μελών και του αιτούντος κράτους...."

³ **Άρθρο 238 της Συνθήκης ΕΟΚ:** "... Η Κοινότητα δύναται να συνάψει με τρίτο κράτος, με ένωση κρατών ή με διεθνή οργανισμό συμφωνίες που συνιστούν σύνδεση, η οποία συνεπάγεται αμοιβαία δικαιώματα και υποχρεώσεις, κοινή δράση και ειδικές διαδικασίες..."

⁴ Ιωακείμης, 1995.

προσπάθεια για προσχώρηση των χωρών αυτών το 1961⁶ και της Νορβηγίας το 1962 όταν είχαν υποβάλλει για πρώτη φορά αιτήσεις πλήρους ένταξης⁷.

Όσον αφορά την περίπτωση της Δανίας, η χώρα αυτή ναι μεν συμμετείχε στην πρώτη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας το 1973, είναι όμως και η πρώτη χώρα που οδήγησε το 1985 στην πρώτη "αποχώρηση" από την Κοινότητα τμήματος εδάφους κράτους – μέλους, και συγκεκριμένα της Γροιλανδίας που είναι αυτοκυβερνώμενο έδαφος της Δανίας⁸.

Η **δεύτερη διεύρυνση** πραγματοποιήθηκε το 1981 με την προσχώρηση της **Ελλάδας** η οποία είχε υποβάλει αίτηση για πλήρη ένταξη τον Ιούνιο του 1975 (η συμφωνία σύνδεσης που είχε υπογραφεί είχε στο μεταξύ παγώσει όπως προαναφέρθηκε). Ενώ, αρχικά η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είχε εισηγηθεί την αναβολή της ένταξης για λόγους οικονομικούς και πολιτικούς, το Συμβούλιο των Υπουργών αποφάσισε την έναρξη των διαπραγματεύσεων τον Ιούλιο του 1976, οι οποίες ολοκληρώθηκαν επιτυχώς με την υπογραφή της Πράξης Προσχώρησης το Μάιο του 1979. Έτσι, η Ελλάδα έγινε το δέκατο μέλος της ΕΟΚ την 1^η Ιανουαρίου 1981⁹.

Η ένταξη της **Ισπανίας και της Πορτογαλίας** στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα έγινε το 1986 και σηματοδότησε την **Τρίτη διεύρυνση** στην ιστορία της Ευρώπης. Οι δύο αυτές χώρες υπέβαλλαν αίτηση ένταξης το 1977 και οι πράξεις προσχώρησης υπογράφηκαν το 1985. Από 1^η Ιανουαρίου 1986 έγιναν πλήρη μέλη της ΕΟΚ¹⁰ μετά από σχετικά μακροχρόνιες μεταβατικές ρυθμίσεις, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά την επέκταση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής στην Ισπανία. (Ιωακειμίδης, 1995).

⁵ Η απόφαση της Βρετανίας να επιδιώξει ένταξή της στην ΕΟΚ θεωρήθηκε ιστορικής σημασίας αφού η Βρετανία είχε επίμονα αρνηθεί να συμμετάσχει στη διαδικασία της Ευρωπαϊκής ενοποίησης στη δεκαετία του 50.

⁶ ο Γάλλος πρόεδρος υποστήριξε ότι η Βρετανία δεν ήταν επαρκώς "ευρωπαϊκή χώρα".

⁷ Στην περίπτωση της Νορβηγίας με δημοψήφισμα απορρίφθηκε η πράξη προσχώρησης στην Κοινότητα το Σεπτέμβριο του 1972.

⁸ Ιωακειμίδης, 1995.

⁹ Η σχετικά σύντομη ολοκλήρωση της διαπραγμάτευσης έγινε λόγω της αποφυγής, μεταξύ άλλων, της ομαδοποίησης της ελληνικής αίτησης με αυτές της Ισπανίας και Πορτογαλίας που είχαν στο μεταξύ υποβληθεί.

¹⁰ Τόσο στην περίπτωση της δεύτερης όσο και της Τρίτης διεύρυνσης της Κοινότητας, υπάρχει μια ιδιαίτερα σημαντική πολιτική διάσταση. Η αποδοχή της Ελλάδας, της Ισπανίας και της Πορτογαλίας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, έγινε ως θεσμικό μέτρο και συμβολή στη διαδικασία σταθεροποίησης και εμπέδωσης των δημοκρατικών πολιτικών θεσμών στις χώρες αυτές (Ιωακειμίδης, 1995).

Μεταξύ 1957 και 1986 η Κοινότητα διπλασίασε τα μέλη της χωρίς να τροποποιήσει ουσιαστικά το θεσμικό της πλαίσιο, το οποίο είχε σχεδιασθεί στη δεκαετία του 1950 για τα έξι ιδρυτικά κράτη – μέλη. Κάποιες θεσμικές μεταρρυθμίσεις που αποφασίσθηκαν στο πλαίσιο της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης (ΕΕΠ) τέθηκαν σε ισχύ τον Ιούλιο του 1987.

Η **τέταρτη** στη συνέχεια **διεύρυνση** που πραγματοποιήθηκε το 1995 και περιέλαβε την **Αυστρία, τη Σουηδία και τη Φινλανδία** ακολούθησε μετά από μια σειρά δραματικών αλλαγών που μεταμόρφωσαν ριζικά το Ευρωπαϊκό περιβάλλον λίγα χρόνια πριν, και συγκεκριμένα από το 1989 και μετά. Η πτώση του τείχους του Βερολίνου, η επανασύνδεση της Γερμανίας¹¹ και η κατάρρευση των καθεστώτων του υπαρκτού σοσιαλισμού δημιούργησαν νέες συνθήκες και οδήγησαν σε νέα διεύρυνση.

Η Κοινότητα αντιλαμβάνεται τη σημασία των γεγονότων αυτών για το μέλλον της, και ξεκινά προσπάθειες παραπέρα εμβάθυνσης και ενοποίησης οι οποίες κατέληξαν στη Συνθήκη του Maastricht (Δεκέμβριος 1991), για την Ευρωπαϊκή Ένωση¹² και την εγκαθίδρυση του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) ανάμεσα στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα και τις χώρες ΕΖΕΣ¹³ (Μάιος 1992) οι οποίες από την εμπειρία τους αυτή συνειδητοποιούν ότι έχουν οφέλη να αποκομίσουν από την ενοποιημένη ευρωπαϊκή οικονομία και αρχίζουν να εκδηλώνουν ενδιαφέρον για πλήρη ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Έτσι, από το 1987 και μετά μια σειρά χωρών¹⁴ αρχίζει την υποβολή αιτήσεων προσχώρησης με πρώτη την Τουρκία το 1987¹⁵ και οδηγεί τελικά την 1^η Ιανουαρίου 1995, στη διεύρυνση που αύξησε τα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης από 12 σε 15. Οι διαπραγματεύσεις για την Αυστρία, τη Φινλανδία και τη Σουηδία ξεκίνησαν στις αρχές

¹¹ Η ενσωμάτωση στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα του εδάφους της πρώην Ανατολικής Γερμανίας μετά την ενοποίηση των δύο Γερμανιών τον Οκτώβριο του 1990 αύξησε την επιφάνεια και τον πληθυσμό της Ευρωπαϊκής οικογένειας, χωρίς την τυπική διαδικασία της διεύρυνσης.

¹² Στο άρθρο Ξ της Συνθήκης του Maastricht (που αντικατέστησε το άρθρο 237 της Συνθ. (ΕΟΚ)), προβλέπεται ότι: "Κάθε ευρωπαϊκό κράτος μπορεί να ζητήσει να γίνει μέλος της Ένωσης. Απευθύνει την αίτησή του στο Συμβούλιο, το οποίο αποφασίζει ομόφωνα αφού ζητήσει τη γνώμη της Επιτροπής και μετά τη σύμφωνη γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, το οποίο λαμβάνει απόφαση με την απόλυτη πλειοψηφία των μελών από τα οποία απαρτίζεται".

¹³ ΕΖΕΣ: Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών.

¹⁴ Η Τουρκία το 1987, η Αυστρία το 1989, η Κύπρος και η Μάλτα το 1990, η Σουηδία το 1991, η Φινλανδία, η Ελβετία και η Νορβηγία το 1992. Η Τουρκία, η Μάλτα και η Κύπρος είναι επίσημα υποψήφιες για ένταξη χώρες με τις οποίες η ΕΕ αναγνωρίζει την ανάγκη ενίσχυσης των σχέσεων.

του 1993 και ολοκληρώθηκαν με επιτυχία το Μάρτιο του 1994. Η Νορβηγία που είχε μαζί με τις χώρες αυτές υποβάλλει αίτηση, τελικά δεν εντάχθηκε διότι για δεύτερη φορά απορρίφθηκε με δημοψήφισμα η προσχώρησή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ομοίως, η Ελβετία η οποία είχε επίσης ζητήσει ένταξη, τελικά δεν συμπεριλήφθηκε στα νέα μέλη, επειδή με δημοψήφισμα το Δεκέμβριο του 1992 είχε απορρίψει τη συμφωνία του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου και ως εκ τούτου είχε καταστεί μη επιλέξιμη για ένταξη χώρα.

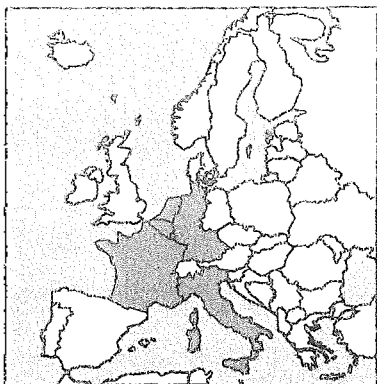
Η εμπειρία της Ευρωπαϊκής Ένωσης από τις τέσσερις αυτές διαδοχικές διευρύνσεις είναι θετική. Τα επιτεύγματα της ΕΕ των 15 που συνετέλεσαν στην ανάδειξή της σε έναν από τους πρωταγωνιστές της παγκόσμιας σκηνής είναι¹⁵:

- Τα σταθερά δημοκρατικά πολιτεύματα σε όλες τις χώρες
- Η εγκαθίδρυση ενιαίας αγοράς και θέσπιση κοινού νομίσματος
- Οι κοινές πολιτικές και θεσμοί για την προώθηση αξιών όπως η ελευθερία, η ειρήνη, τα ανθρώπινα δικαιώματα, ο σεβασμός των μειονοτήτων κλπ
- Οι βάσεις ενιαίας πολιτικής για την ασφάλεια και την άμυνα των κρατών μελών
- Ο αναβαθμισμένος ρόλος σε θέματα και αποφάσεις παγκόσμιας κλίμακας
- Ο σεβασμός και ανάδειξη των πολιτισμικών αξιών των κρατών μελών
- Η μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων και επιτάχυνση του ρυθμού ανάπτυξης των νέων κρατών μελών
- Η συμβολή στην καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος.
- Αναχαίτιση της μεταναστευτικής τάσης των πληθυσμών.
- Δημιουργία συνθηκών ανάπτυξης του γεωργικού τομέα και της υπαίθρου, καθώς και της παραγωγής ποιοτικών προϊόντων.

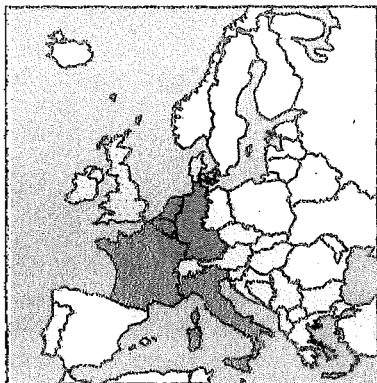
¹⁵ Η αίτηση ένταξης της Τουρκίας απορρίφθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 1989 επειδή η χώρα δεν πληρούσε τις βασικές οικονομικές και πολιτικές προϋποθέσεις για ένταξη.

¹⁶ <http://europa.eu.int/hellas/2forall/2.2.1dieyrynsi.htm>.

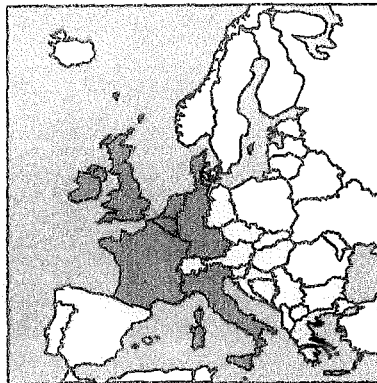
1952 EU-6

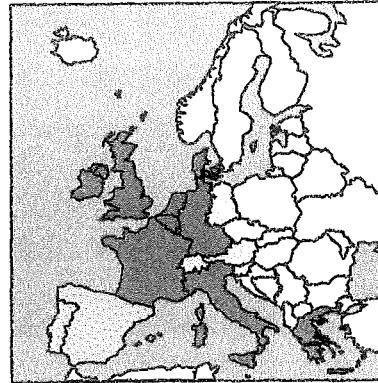
1973 EU-9

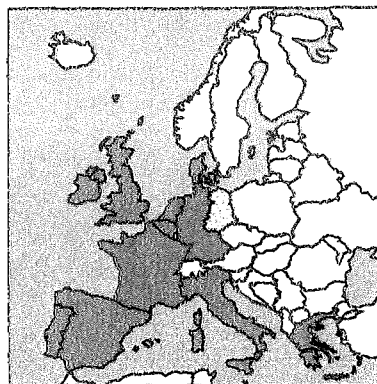
1981 EU-10

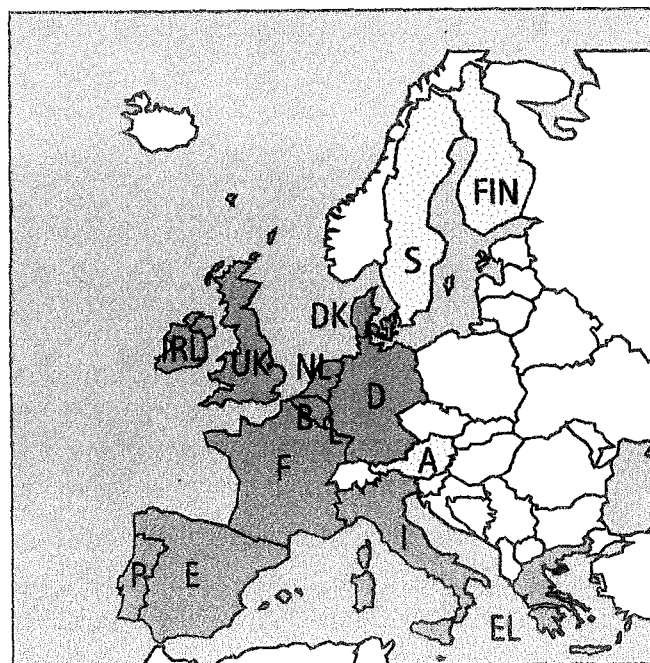
1986 EU-12

1990 EU-12

1995 EU-15

2.2. Από την Ευρώπη των 6 στην Ευρώπη των 15 σήμερα των 25 αύριο.

Η ΕΕ έχοντας ήδη μια προϊστορία επιτυχών διευρύνσεων, βρίσκεται μπροστά σε μια μοναδική πρόκληση, μια διεύρυνση χωρίς προηγούμενο που συμβάλει στην περαιτέρω ενοποίηση της ηπείρου με ειρηνικά μέσα. Το ξεχωριστό αυτό εγχείρημα δεν έχει ιστορικό προηγούμενο τόσο από την άποψη της κλίμακας όσο και από την άποψη της πολυμορφίας. Ο αριθμός των υποψήφιων χωρών είναι εξαιρετικά μεγάλος (περιλαμβάνει 10 νέες χώρες μέλη από 1^η Μαΐου 2004), με γεωγραφική έκταση και πληθυσμό επίσης μεγάλο και πλήθος διαφορετικών ιστορικών και πολιτιστικών διαδρομών.¹⁷

Το νέο πολιτικό περιβάλλον, όπως αυτό διαμορφώθηκε από την κατεδάφιση του τείχους του Βερολίνου, την ενοποίηση των δύο Γερμανιών το 1990, την απόσυρση των στρατευμάτων της πρώην Σοβιετικής Ένωσης από την Ανατολική Ευρώπη (1991–94) και τη διάλυση των πλαισίων συνεργασίας στην περιοχή (Σύμφωνο Βαρσοβίας), άνοιξε το δρόμο για την ενσωμάτωση των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης στους ευρωπαϊκούς θεσμούς ολοκλήρωσης και συνεργασίας (ΕΕ, ΝΑΤΟ κλπ). Θεμελιακός στόχος της μεταψυχροπολεμικής Ευρώπης είναι η εμπέδωση της ασφάλειας στην περιοχή και η υποβοήθηση των πολιτικών και οικονομικών μεταρρυθμίσεων, στόχος που συνδέεται με το γενικότερο αίτημα για την οικοδόμηση μιας νέας Ευρωπαϊκής αρχιτεκτονικής τόσο στον πολιτικό όσο και στον αμυντικό τομέα¹⁸. (Ιωακείμιδης, 1995).

Η πολιτική απόφαση για τη μελλοντική ένταξη των ΧΚΑΕ ως πλήρη μέλη στην ΕΕ, η αναγνώριση δηλαδή της επιλεξιμότητας των χωρών αυτών για θεσμική ένταξη, λήφθηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης (21-22 Ιουνίου 1993) όπου ορίστηκε ότι: "...Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συμφώνησε σήμερα ότι οι συνδεδεμένες χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης που το επιθυμούν θα γίνουν μέλη της ΕΕ. Η προσχώρηση θα πραγματοποιηθεί από τη στιγμή που μια συνδεδεμένη χώρα

¹⁷ <http://europa.eu.int/hellas/2forall/2.2.1dienvynsi.htm>

¹⁸ Πρωταρχικό ρόλο στην προώθηση μιας γρήγορης πολιτικής ενσωμάτωσης των χωρών αυτών στους ευρωπαϊκούς θεσμούς και ιδιαίτερα στην ΕΕ έχει αναπτύξει η Γερμανία. Για τη Γερμανία η ενσωμάτωσή τους στο ευρύτερο Ευρωπαϊκό σύστημα θεσμών και σχέσεων, έχει καταστεί η κορυφαία επιδίωξη της εξωτερικής της πολιτικής μετά την ενοποίηση και το τέλος του Ψυχρού πολέμου.

θα είναι ικανή να αναλάβει τις υποχρεώσεις του μέλους, δηλαδή εφόσον πληροί τις απαιτούμενες οικονομικές και πολιτικές προϋποθέσεις. Για τη συμμετοχή απαιτείται η υποψήφια χώρα να έχει επιτύχει τη σταθερότητα των θεσμών που εγγυώνται τη δημοκρατία, το κράτος δικαίου, τα ανθρώπινα δικαιώματα και το σεβασμό και την προστασία των μειονοτήτων, τη λειτουργία οικονομίας της αγοράς καθώς και την ικανότητα αντιμετώπισης της ανταγωνιστικής πίεσης και των δυνάμεων της αγοράς στα πλαίσια της Ένωσης. Η συμμετοχή προϋποθέτει την ικανότητα των υποψηφίων να αναλάβουν τις υποχρεώσεις του μέλους, μεταξύ των οποίων και την υιοθέτηση των στόχων της πολιτικής, οικονομικής και νομισματικής ένωσης. Η ικανότητα της Ένωσης να απορροφήσει νέα μέλη χωρίς να επιβραδυνθεί η Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, αποτελεί ένα άλλο σημαντικό θέμα που αφορά τόσο την ένωση όσο και τις υποψήφιες χώρες..." (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 1993).

Πέρα όμως από τις ΧΚΑΕ, η διεύρυνση περιλαμβάνει την Κύπρο και τη Μάλτα. Στην περίπτωση της Κύπρου η αρχική αντίδραση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην αίτησή της, επικεντρωνόταν στην εκκρεμότητα διευθέτησης του "κυπριακού προβλήματος". Η αντίδραση αυτή παρακάμφθηκε μετά από ισχυρές ελληνικές πιέσεις αφού η Κύπρος είναι μια χώρα που μπορεί να εφαρμόσει το κοινοτικό κεκτημένο και είχε από τα πρώτα στάδια ένα ιδιαίτερα ανεπτυγμένο καθεστώς σύνδεσης που προβλέπει τελωνειακή ένωση. Ομοίως, η Μάλτα συμπεριλήφθη στην επόμενη φάση της διεύρυνσης μαζί με τις ΧΚΑΕ και την Κύπρο στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κέρκυρας τον Ιούλιο του 1994 ύστερα από πρόταση της Ελλάδας, ως προεδρία του Συμβουλίου.

Έτσι, μετά τη δημιουργία μιας ενιαίας αγοράς χωρίς σύνορα και την υιοθέτηση κοινού νομίσματος, η ΕΕ δρομολόγησε τη μεγαλύτερη διεύρυνση στην ιστορία της με περισσότερες από δέκα χώρες κυρίως από την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη. Τα κίνητρα για την προσέλκυση των νέων χωρών είναι οι αξίες που διέπουν τη λειτουργία της ΕΕ, και τα σημαντικά επιτεύγματα που έχει να επιδείξει σε όλους τους τομείς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.

Η ΚΟΙΝΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ (ΚΑΠ) ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΚΑΙ Η ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΤΗΣ.

3.1. Η Κοινή Αγροτική Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η Κοινή Αγροτική Πολιτική¹⁹ της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως αυτή αρχικά θεσπίσθηκε το 1957 με τη Συνθήκη της Ρώμης και τροποποιήθηκε σταδιακά με μια σειρά διαδοχικών μεταρρυθμίσεων, αποτελεί έναν από τους πιο σημαντικούς, δυναμικούς και συνεχώς εξελισσόμενους τομείς της πολιτικής της. Περιλαμβάνει το σύνολο των κανόνων και μηχανισμών που ρυθμίζουν την παραγωγή, το εμπόριο και την επεξεργασία των γεωργικών προϊόντων στην ΕΕ.

Όταν επινοήθηκε η ΚΑΠ, θεωρήθηκε μεγάλος και συναρπαστικός νεωτερισμός στο χώρο της αγροτικής πολιτικής. Υπήρξε η πρώτη επιτυχημένη προσπάθεια δημιουργίας μιας ενιαίας πολιτικής για έναν οικονομικό τομέα, εφαρμόσθηκε δε με ενιαίο τρόπο σε μια γεωγραφική περιοχή ανεξάρτητων χωρών που ρύθμιζε όχι μόνο τις μεταξύ τους σχέσεις αλλά και αυτές με τον υπόλοιπο κόσμο²⁰.

Αυτή η πρώτη και πιο ολοκληρωμένη πολιτική που καθιερώθηκε και εφαρμόζεται μέχρι σήμερα στην ΕΕ, έχει μεν σαφώς ορισμένους στόχους, περιορίζει όμως τον αυτόνομο ρόλο του κράτους αφού η κοινή πολιτική συναποφασίζεται και εφαρμόζεται ομοιόμορφα από όλες τις συνεργαζόμενες χώρες.²¹ Ως εκ τούτου, αποτελεί τη συνισταμένη πολλών συμβιβασμών και όχι κατ' ανάγκη την πολιτική που θα ακολουθούσε οποιαδήποτε από τις χώρες μέλη ή την άριστη πολιτική (Παπαγεωργίου, 1992).

¹⁹ Ο όρος **Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ)**, χρησιμοποιείται αντί του όρου Κοινή Γεωργική Πολιτική διότι: α) έχει φωνητική ομοιότητα με τα αγγλικά αρχικά CAP (Common Agricultural Policy) και συνεπώς απλοποιεί την επικοινωνία, β) έχει παραδοσιακά χρησιμοποιηθεί από επιφανείς επιστήμονες και γ) η πολιτική που ασκείται σήμερα έχει διευρυνθεί και εκτείνεται πέρα από τα όρια άσκησης της γεωργίας (περιβάλλον, φυσικοί πόροι, αγροτουρισμός κλπ), ώστε να ανταποκρίνεται περισσότερο προς τον όρο "Αγροτική", Παπαγεωργίου, 1992).

²⁰ Fennell, 1999.

²¹ Παπαγεωργίου, 1992.

Έχει καταστεί και εξακολουθεί να είναι η πιο ολοκληρωμένη, πραγματικά Κοινή Πολιτική της ΕΕ. Αν και πρωτίστως αποτελεί μια πολιτική αγοράς των γεωργικών προϊόντων, οι κανόνες της διέπουν ολόκληρο τον αγροτικό τομέα, τόσο ως προς την λειτουργία των γεωργικών αγορών (από την παραγωγή της πρώτης ύλης, την επεξεργασία, την μεταποίηση, διακίνηση και εμπορία του τελικού προϊόντος μέχρι τον τελικό καταναλωτή) όσο και ως προς τις αγροτικές δομές.

Μέχρι και σήμερα, θεωρείται η σημαντικότερη τομεακή πολιτική της Ένωσης από θεσμικής, κανονιστικής και δημοσιονομικής κυρίως πλευράς. Πέραν του 50/% του Κοινοτικού Κεκτημένου αφορά στη νομοθεσία της ΚΑΠ ενώ, η εφαρμογή της εξακολουθεί να απορροφά το μεγαλύτερο μέρος των πόρων του κοινοτικού προϋπολογισμού, έστω και με φθίνουσα πορεία, από 80% στις αρχές της δεκαετίας του 1970, σε 70% το 1980 και 45% το 2000.

Η θέσπιση και εξέλιξή της υπήρξε και εξακολουθεί να είναι το ισχυρότερο θεμέλιο αυτής καθαυτής της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Και αυτό γιατί, σημαντικοί σταθμοί στην ενοποιητική διαδικασία συνδέθηκαν άμεσα ή έμμεσα, με την ενσωμάτωση της ΚΑΠ, αφού η λειτουργία της προϋποθέτει ότι κατεξοχήν παραδοσιακές και κρίσιμες εξουσίες και αρμοδιότητες των εθνικών κυβερνήσεων σ' έναν ολόκληρο παραγωγικό τομέα εκχωρούνται στα κοινοτικά όργανα.

Από τη στιγμή δηλαδή, που ένα Κράτος εντάσσεται στην ΕΕ, δεν μπορεί από μόνο του να αποφασίζει και να ασκεί αμιγώς εθνική αγροτική πολιτική. Ο ρόλος του περιορίζεται στο να συναποφασίζει με τους εταίρους του, το πλείστο των μέτρων και πολιτικών που εφαρμόζονται στον αγροτικό τομέα. Στην πράξη, σχεδόν όλα τα εθνικά μέτρα και πολιτικές καταργούνται και αντικαθίστανται από το κοινοτικό σύστημα. Με άλλα λόγια η κρατική πολιτική στη Γεωργία περιέρχεται σχεδόν αποκλειστικά στην κοινοτική αρμοδιότητα (Πέζαρος, 2001).

Ως αναπόσπαστο δε μέρος της εσωτερικής αγοράς, η ΚΑΠ συνδέεται άμεσα ή έμμεσα με όλες σχεδόν τις άλλες τομεακές πολιτικές της ΕΕ, ιδίως εκείνες που σήμερα αποκτούν αυξημένη προτεραιότητα στους ευρύτερους στόχους της ΕΕ (Οικονομική και Κοινωνική Συνοχή, Διαρθρωτική και Περιφερειακή Πολιτική, Περιβάλλον, Διεθνές Εμπόριο, Προστασία της Υγείας και ποιότητας ζωής των καταναλωτών, κοινωνική πολιτική κλπ).

3.2. Η σκοπιμότητα της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής.

Πριν την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας η γεωργική πολιτική που οι έξι ιδρύτριες χώρες είχαν μεμονωμένα εφαρμόσει, στόχευε στην αντιμετώπιση των προβλημάτων και ιδιαιτεροτήτων του πρωτογενή τους τομέα. Είχε δε προληπτικό χαρακτήρα και αποτελούσε μέρος μιας γενικότερης πολιτικής.

Η επιδίωξη θέσπισης και εφαρμογής μιας κοινής αγροτικής πολιτικής από τα 6 αρχικά κράτη – μέλη της ΕΟΚ, και η στροφή από την αμιγώς εθνική γεωργική πολιτική σε μία κοινή αποδοχής που αποφασίζεται και εφαρμόζεται από κοινού, δικαιολογείται από το γεγονός ότι:

- όλες οι χώρες στόχευαν στον επαρκή εφοδιασμό των κατοίκων τους με τρόφιμα. Το σοβαρό επισιτιστικό πρόβλημα που είχε προκύψει κατά τη διάρκεια αλλά και μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, οδήγησε όλες τις χώρες στο να ορίσουν την εξασφάλιση σταθερής προσφοράς τροφίμων ως πρώτη προτεραιότητα.
- Για όλες τις χώρες η ανάγκη μείωσης της εξάρτησης από εισαγωγές τρίτων χωρών ήταν εξαιρετικά υψηλής σημασίας αφού οι εισαγωγές αυτές εφοδίαζαν μεν τις χώρες με τις απαιτούμενες πρώτες ύλες σε μια περίοδο ανεπάρκειας, όμως οι μεγάλες διακυμάνσεις των διεθνών τιμών²² δημιουργούσαν ανασφάλεια. Ήταν κοινή αντίληψη ότι η γεωργία αποτελούσε μέσο ενίσχυσης του ισοζυγίου πληρωμών αφού μια αύξηση στην εγχώρια αγροτική παραγωγή μείωνε το κόστος των εισαγωγών τροφίμων και αυτό σήμαινε εξαγωγές και επομένως ξένο συνάλλαγμα (Fennell, 1999).
- Σε όλες τις χώρες το βιοτικό επίπεδο των ασχολουμένων με τη γεωργία υπολείπονταν του αντίστοιχου των άλλων τομέων της οικονομίας, με αποτέλεσμα για όλες τις χώρες η αύξηση του εισοδήματός τους και κατ' επέκταση η άνοδος του βιοτικού τους επιπέδου να αποτελεί άμεση προτεραιότητα.
- Σε όλες τις χώρες ο πρωτογενής τομέας παρουσίαζε οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα προσαρμογής, ο δε ρόλος της γεωργίας στην κοινωνία ήταν κοινώς αποδεκτό ότι ήταν πολύπλευρος γι' αυτό και όλες οι χώρες είχαν εφαρμόσει

²² Οι μεγάλες διακυμάνσεις των διεθνών τιμών οφείλονταν στο γεγονός ότι η παραγωγή παρουσιάζει μεγάλες διαφοροποιήσεις από χρονιά σε χρονιά λόγω της εξάρτησής της από εξωγενείς παράγοντες (κλιματολογικές συνθήκες, ασθένειες κλπ) ενώ, η ζήτηση για τα τρόφιμα αυτά παραμένει σταθερή.

κάποιο είδος γεωργικής πολιτικής. Πριν τη δημιουργία της ΕΟΚ είχαν προχωρήσει στη λήψη μέτρων προστασίας από τον εξωτερικό ανταγωνισμό, που διέφεραν μεταξύ των χωρών ως προς την κατεύθυνση και την έντασή τους (Παπαγεωργίου, 1992).

Για όλες τις χώρες δηλαδή, παρά τις διαφορές στις αγροτικές δομές, στα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά, στις περιβαλλοντικές συνθήκες, στην ιστορική διαδρομή, στη σημασία του αγροτικού τομέα στην οικονομία τους, στη διάρθρωση της παραγωγής και στα προβλήματα και τις ιδιαιτερότητες, υπήρχαν κοινοί στόχοι και προτεραιότητες που επεδίωκαν να καλυφθούν, κάτι που διευκόλυνε την υιοθέτηση μιας Κοινής Πολιτικής για τη Γεωργία από την αρχή.

Συνηγορητικά στην απόφαση αυτή επέδρασε το γεγονός ότι η Κοινή Αγορά, που με την ίδρυση της ΕΟΚ άρχισε να λειτουργεί, περιέλαβε και τα γεωργικά προϊόντα. Εξαιτίας της εκτεταμένης κρατικής παρέμβασης στη γεωργία πριν την ΕΟΚ, δεν μπορούσε να υπάρξει η προσδοκία ότι με το να εξαλειφθούν οι ποσοστώσεις και οι δασμοί θα δημιουργήτο ελεύθερη κυκλοφορία αγαθών. Μπορεί η καθιέρωση μιας κοινής γεωργικής αγοράς να είχε πολλά πλεονεκτήματα που δύσκολα θα μπορούσαν να υπάρξουν στα στενά γεωγραφικά όρια κάθε κράτους μέλους ξεχωριστά, όπως π.χ. μεγαλύτερη δυνατότητα διάθεσης της παραγωγής σε μια εκτεταμένη αγορά με ισχυρότερο όμως ανταγωνισμό από τα ομοειδή προϊόντα των άλλων χωρών – μελών, μεγαλύτερη και πλουσιότερη προσφορά ειδών διατροφής για τους καταναλωτές, σταθερή τροφοδοσία που ελάχιστα εξαρτάται από τις διακυμάνσεις της παγκόσμιας αγοράς, μεγάλη ποικιλία προϊόντων, καλή ποιότητα και ικανοποιητικές τιμές, όμως, η επικράτηση των κανόνων του ελεύθερου ανταγωνισμού, χωρίς οποιαδήποτε διασφάλιση για το εισόδημα του παραγωγού, ήταν δυνατό μακροχρόνια να θέσει σε κίνδυνο την επιδίωξη της ανεξαρτησίας από εισαγωγές, διότι η μεν παραγωγή παρουσιάζει σοβαρές διακυμάνσεις εξαιτίας καιρικών και άλλων συνθηκών η δε ζήτηση, στο σύνολό της παρουσιάζεται σχεδόν σταθερή. Οι διακυμάνσεις στις παραγόμενες ποσότητες θα προκαλούσαν αντίστροφες διακυμάνσεις στις τιμές, σοβαρή αστάθεια στα γεωργικά εισοδήματα και ευκαιριακή προσφυγή στο διεθνές εμπόριο, κάτι που δεν ήταν επιθυμητό από τα ιδρυτικά κράτη μέλη. Έτσι, ειδικοί κανόνες ανταγωνισμού προέκυψαν από την ανάγκη υιοθέτησης κοινών μέτρων απαραίτητων για την αποτελεσματικότερη στήριξη των γεωργικών εισοδημάτων. Η λειτουργία δηλαδή και η ανάπτυξη μιας κοινής αγοράς στον αγροτικό

τομέα απαιτούσε την επεξεργασία και εφαρμογή μιας κοινής πολιτικής. (Fennell, 1999)

Ως εκ τούτου, τόσο οι αμοιβαίες επιδιώξεις των χωρών – μελών της ΕΟΚ (αυτοεφοδιασμός, οικονομική και κοινωνική ευημερία των ασχολουμένων με τη γεωργία κλπ) όσο και τα προβλήματα που προέκυπταν από τη λειτουργία της Κοινής Αγοράς για τα γεωργικά προϊόντα, οδήγησαν στην αποδοχή του συμπεράσματος ότι η υιοθέτηση μιας Κοινής Πολιτικής στον Πρωτογενή Τομέα ήταν η καλύτερη λύση.

3.3. Εξέλιξη και λειτουργία της ΚΑΠ: Πέντε κύριες φάσεις στην πορεία διαμόρφωσης και εξέλιξής της.

Οι γενικοί στόχοι της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής ορίσθηκαν στη Συνθήκη της Ρώμης²³ το Μάρτιο του 1957. Οι αρχές της πολιτικής αυτής καθορίστηκαν κατά τη διάρκεια της διάσκεψης στη Stresa τον Ιούλιο του 1958. Το 1960 τα έξι ιδρυτικά μέλη ενέκριναν τους μηχανισμούς της ΚΑΠ και δύο χρόνια αργότερα το 1962, η Κοινή Αγροτική Πολιτική άρχισε να ισχύει. Το 1968 θεωρείται το πρώτο έτος κατά το οποίο η ΚΑΠ τέθηκε σε πλήρη εφαρμογή, έτος κατά το οποίο τα περισσότερα εθνικά μέτρα στήριξης αποσύρθηκαν και αντικαταστάθηκαν βαθμιαία από το κοινοτικό σύστημα.

Από τότε μέχρι σήμερα, η ΚΑΠ έχει περάσει από μια σειρά μεταρρυθμίσεων στην προσπάθειά της να ανταποκριθεί στις συνεχώς μεταβαλλόμενες συνθήκες τόσο εντός όσο και εκτός της Ένωσης (αύξηση του αριθμού των μελών της, διαπραγματεύσεις με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου κλπ). Έτσι, οι κυριότερες φάσεις στην πορεία διαμόρφωσης και εξέλιξής της επιγραμματικά είναι:

- Θέσπιση της ΚΑΠ (1957 – 1967)
- Η ΚΑΠ σε πλήρη λειτουργία (1968 – 1979)
- Οι αρνητικές διαρθρωτικές επιπτώσεις της ΚΑΠ και οι πρώτες αναμορφώσεις (1980 – 1989)
- Η αναθεώρηση του 1992 και η ένταξη της γεωργίας στους κανόνες του ΠΟΕ (1990 – 1996) (Μεταρρύθμιση MacSharry)

²³ Οι δύο Συνθήκες της Ρώμης που υπογράφηκαν το 1957 αφορούν η πρώτη την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ) και η δεύτερη την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (EURATOM). Όλες οι αναφορές για τη Συνθήκη της Ρώμης στην εργασία αυτή σχετίζονται με τη Συνθήκη ΕΟΚ.

- Η πρόκληση της διεύρυνσης – Agenda 2000 (1997 – 2006).

3.3.1. Θέσπιση της ΚΑΠ (1957 – 1967).

- 1957 Συνθήκη της Ρώμης: στόχοι
- 1958 Διάσκεψη στη Στρέσα: αρχές
- 1960 μηχανισμοί ΚΑΠ
- 1962 αρχική λειτουργία της ΚΑΠ (αρχή με τα σιτηρά)

3.3.1.1. Οι ρυθμίσεις της Συνθήκης της Ρώμης για τη γεωργία.

Η νομική βάση της ΚΑΠ περιέχεται στα άρθρα 32 – 38 της Συνθήκης (πρώην άρθρα 38 – 47 της Συνθήκης της Ρώμης του 1957), στα οποία ορίζονται οι στόχοι της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής²⁴. Συγκεκριμένα στο **άρθρο 39** της Συνθήκης της Ρώμης διατυπώνονται οι 5 αρχικοί στόχοι της ΚΑΠ οι οποίοι είναι:

- Α) αύξηση της παραγωγικότητας της γεωργίας με την προώθηση της τεχνικής προόδου, με την εξασφάλιση της ορθολογικής ανάπτυξης της γεωργικής παραγωγής, καθώς και με την άριστη χρησιμοποίηση των συντελεστών παραγωγής, ιδίως του εργατικού δυναμικού.
- Β) διασφάλιση ενός δίκαιου βιοτικού επιπέδου της αγροτικής κοινότητας, ιδίως με την αύξηση του ατομικού εισοδήματος των εργαζομένων στη γεωργία.
- Γ) Σταθεροποίηση των αγορών.
- Δ) διασφάλιση του εφοδιασμού
- Ε) συμβατότητα των στόχων αυτών με λογικές τιμές για τον καταναλωτή.

Κατά την εφαρμογή της ΚΑΠ και των ειδικών μεθόδων που αυτή συνεπάγεται, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη²⁵:

- η ιδιαίτερη φύση της αγροτικής δραστηριότητας η οποία προκύπτει από την κοινωνική δομή της γεωργίας και από τις διαρθρωτικές και φυσικές διαφορές ή ανισότητες ανάμεσα στις διάφορες αγροτικές περιφέρειες
- η ανάγκη βαθμιαίας εφαρμογής των κατάλληλων προσαρμογών
- το γεγονός ότι στα κράτη μέλη η γεωργία συνιστά έναν τομέα που συνδέεται στενά με το σύνολο της οικονομίας.

²⁴ Παπαγεωργίου, 1992.

²⁵ Άρθρο 39 της Συνθήκης της Ρώμης.

Στο δε **άρθρο 40** της Συνθήκης της Ρώμης ορίζεται ότι:

- τα κράτη μέλη αναπτύσσουν την ΚΑΠ βαθμιαία κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου και την οριστικοποιούν το αργότερο κατά τη λήξη της περιόδου αυτής.
- Για να επιτευχθούν οι στόχοι που προβλέπονται στο άρθρο 39 δημιουργείται **κοινή οργάνωση των γεωργικών αγορών**. Ανάλογα με τα προϊόντα, η οργάνωση αυτή λαμβάνει μία από τις ακόλουθες μορφές: **α) κοινών κανόνων ανταγωνισμού, β) υποχρεωτικού συντονισμού των διαφόρων εθνικών οργανώσεων αγοράς και γ) ευρωπαϊκής οργάνωσης της αγοράς**.
- Η κοινή οργάνωση σε μια από τις μορφές που προβλέπει η προηγούμενη παράγραφος, δύναται να περιλαμβάνει όλα τα αναγκαία μέτρα για την επίτευξη των στόχων του άρθρου 39, ιδίως Δε ρυθμίσεις των τιμών, ενισχύσεις τόσο για την παραγωγή όσο και για την εμπορία των διαφόρων προϊόντων, μέτρα αποθήκευσης και λογιστικής μεταφοράς, κοινούς μηχανισμούς σταθεροποίησης των εισαγωγών ή των εξαγωγών. Η κοινή οργάνωση πρέπει να περιορίζεται στην επιδίωξη των στόχων του άρθρου 39 και να αποκλείει κάθε διάκριση μεταξύ παραγωγών ή καταναλωτών εντός της Κοινότητας. Μια ενδεχόμενη κοινή πολιτική τιμών πρέπει να βασίζεται επί κοινών κριτηρίων και επί ενιαίων μεθόδων υπολογισμού.
- Για να επιτευχθούν οι στόχοι της κοινής οργάνωσης είναι δυνατό να συσταθούν **ένα ή περισσότερα ταμεία προσανατολισμού και εγγυήσεως γεωργίας**.

Εκτός δηλαδή από τους στόχους, η συνθήκη αναφέρει ορισμένους μηχανισμούς για τη δημιουργία της κοινής γεωργικής πολιτικής όπως: κοινή οργάνωση γεωργικών αγορών, ενιαία πολιτική τιμών, ίδρυση ενός ή περισσότερων κοινοτικών ταμείων. Τα όργανα της Κοινότητας ήταν αρμόδια να εξειδικεύσουν στη συνέχεια τους γενικούς αυτούς στόχους και μηχανισμούς. Συγκεκριμένα στο άρθρο 43 της Συνθήκης, προβλεπόταν ότι μόλις θα άρχιζε η ισχύς της Συνθήκης, η Επιτροπή θα ήταν υποχρεωμένη να συγκαλέσει μια Συνδιάσκεψη των κρατών – μελών με σκοπό τη διενέργεια συγκρίσεων των αγροτικών πολιτικών τους, ιδιαίτερα μέσα από τη διατύπωση προτάσεων για τους πόρους και τις ανάγκες τους. Έτσι, η Συνθήκη που ίδρυσε την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα τέθηκε σε ισχύ την 1^η Ιανουαρίου 1958, η δε Συνδιάσκεψη που προβλεπόταν στο άρθρο 43, πραγματοποιήθηκε στην πόλη Stesa της Ιταλίας μεταξύ 3 και 12 Ιουλίου 1958.

3.3.1.2. Η συνδιάσκεψη της Stresa και οι κατευθυντήριες αρχές της ΚΑΠ.

Στη συνδιάσκεψη της Stresa τον Ιούλιο του 1958 μεταξύ των εκπροσώπων των ιδρυτικών μελών και των εκπροσώπων των παραγωγικών τάξεων, καθορίστηκαν οι κατευθυντήριες γραμμές που θα ακολουθούσε η ΚΑΠ για να πετύχει τους στόχους που είχαν τεθεί από τη Συνθήκη. Διαπιστώθηκε η ανάγκη βελτίωσης της διάρθρωσης των γεωργικών τομέων των χωρών μελών για επίτευξη αυξημένης παραγωγικότητας, σταδιακής προσέγγισης των τιμών μεταξύ των χωρών σε επίπεδο τέτοιο που να διασφαλίζει δίκαιο εισόδημα στους παραγωγούς και διασφάλισης των προϊόντων της Κοινότητας έναντι υπερβολικά χαμηλών τιμών στη διεθνή αγορά²⁶. Οι κατευθύνσεις αυτές, από το 1960, αποτέλεσαν τις βασικές αρχές της ΚΑΠ στο πλαίσιο των στόχων του άρθρου 39²⁷.

Συγκεκριμένα, οι τρεις αρχές πάνω στις οποίες βασίζεται η Κοινή Αγροτική Πολιτική είναι:

- **Η δημιουργία ενιαίας αγοράς (single market)** στην ΕΟΚ: η ελεύθερη δηλαδή κυκλοφορία των γεωργικών αγαθών μεταξύ των κρατών μελών με την κατάργηση των δασμών και άλλων περιορισμών του εμπορίου ή των επιδοτήσεων που στρεβλώνουν τον ανταγωνισμό. Θεσπίζονται κοινές τιμές και κοινοί κανόνες ανταγωνισμού παράλληλα με την άρση όλων των εμποδίων διακίνησης των γεωργικών προϊόντων στο εσωτερικό της κοινοτικής αγοράς. Η ενότητα της αγοράς απαιτεί κοινή διαχείριση της αγοράς και ενιαία προστασία στα εξωτερικά σύνορα της Κοινότητας.
- **Η Κοινοτική προτίμηση (Community preference)**: είναι η μεταφορά σε κοινοτικό επίπεδο της προτεραιότητας που δίδεται στη διάθεση της εγχώριας παραγωγής σε επίπεδο εθνικών αγορών. Προϋποθέτει την προστασία της εσωτερικής αγοράς από εισαγωγές σε χαμηλές τιμές και από τις ενίοτε υπερβολικές διακυμάνσεις της παγκόσμιας αγοράς. Αυτό επιτυγχάνεται με τη δημιουργία ανασχετικών μηχανισμών για τη διασφάλιση της κοινοτικής προτίμησης και την εξασφάλιση της σταθερότητας στο εισόδημα των παραγωγών και της ομαλότητας στον εφοδιασμό της αγοράς.
- **Η Χρηματοδοτική Αλληλεγγύη (financial solidarity)**: είναι η κοινή οικονομική διαχείριση των δαπανών που συνεπάγεται η εφαρμογή μιας κοινής αγροτικής

²⁶ Στην ιστορική αυτή Σύνοδο υιοθετείται ως κύριος μηχανισμός πολιτικής, η στήριξη των τιμών αγοράς (μόνη εξαίρεση από το σύστημα αυτό αποτέλεσαν αρχικά οι ελαιούχοι σπόροι).

πολιτικής με βάση τους κοινούς πόρους της Κοινότητας.²⁸ Η χρηματοδοτική αλληλεγγύη εκφράζεται με την προβλεπόμενη στο άρθρο 40 της Συνθήκης της Ρώμης ίδρυση του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ), που είναι γνωστό με τα γαλλικά αρχικά ως FEOGA (Fonds Europeen d' Orientation et de Garantie Agricole). Από το Ταμείο αυτό χρηματοδοτούνται από κοινού οι απαιτούμενες δαπάνες για τη γεωργική πολιτική, ανεξάρτητα για ποιο προϊόν ή για ποιο κράτος μέλος προορίζονται.

3.3.1.3. Η Κοινή Οργάνωση Αγορών.

Οι ΚΟΑ, όπως αυτές ορίστηκαν στο άρθρο 40 της Συνθήκης της Ρώμης, δημιουργήθηκαν σταδιακά και σήμερα υπάρχουν για όλα σχεδόν τα γεωργικά προϊόντα της ΕΕ (δεν περιλαμβάνονται οι πατάτες και το οινόπνευμα). Αρχικά θεσπίστηκαν για κάθε ένα από τα καλυπτόμενα προϊόντα ή τομέα προϊόντων ενώ, κάθε ΚΟΑ περιέλαβε το σύνολο των μέτρων που απαιτούνται για την επίτευξη των στόχων, (ιδιαίτερα, κανονισμούς τιμών, ενισχύσεις παραγωγής, εμπορίας, αποθήκευσης και λοιπές διευθετήσεις), καθώς και κοινό μηχανισμό για τη σταθεροποίηση των εισαγωγών και εξαγωγών, ενώ κάθε πολιτική επί των κοινών τιμών έπρεπε να βασίζεται σε κοινά κριτήρια και παρόμοιες μεθόδους υπολογισμού.

Από τις πρώτες οργανώσεις αγοράς που δημιουργήθηκαν ήταν το 1962 η ρύθμιση για την αγορά των σιτηρών (η αγορά αυτή θεωρήθηκε πρότυπο για όλες τις επόμενες²⁹). Η προσπάθεια να αποφασισθούν κοινές τιμές στα σιτηρά απέτυχε αρχικά (1964-65), εξαιτίας διαφωνιών που προέκυψαν, ως προς το ενδεικνυόμενο ύψος των κοινών τιμών, από πλευράς κυρίως της Γερμανίας που δεν δεχόταν τιμές χαμηλότερες από το ύψος των τότε εθνικών της τιμών. Τελικά, κοινές τιμές στα σιτηρά αποφασίσθηκαν μόνο το 1967 και εφαρμόσθηκαν το έτος εμπορίας 1967-68 σε επίπεδο πολύ υψηλότερο από το μέσο όρο των εθνικών τιμών κάτω από έντονη γερμανική πίεση. Αυτό που οι γερμανοί επέτυχαν δεν ήταν μόνο να διατηρήσουν την υψηλή διάρθρωση τιμών αλλά και να την επεκτείνουν στα άλλα κράτη μέλη της Κοινότητας.

²⁷ Παπαγεωργίου, 1992.

²⁸ Κάθε πολιτική κοστίζει χρήματα και, όταν πρόκειται για κοινή πολιτική, πρέπει το κόστος να αναλαμβάνεται από κοινού.

²⁹ Η κοινή τιμή των σιτηρών ήταν ουσιώδους σημασίας, όχι μόνο επειδή τα σιτηρά είναι ένα σημαντικό προϊόν, αλλά και επειδή έχει σημαντικό αποτέλεσμα όσον αφορά στον καθορισμό τους κόστους της ζωικής παραγωγής.

Το σύστημα των κοινών τιμών των σιτηρών ακολουθήθηκε για τα περισσότερα προϊόντα. Έτσι, το 1966 αποφασίσθηκαν κοινές τιμές για το γάλα και τα γαλακτοκομικά, το βόειο κρέας, τη ζάχαρη, το ρύζι, το ελαιόλαδο και τους ελαιούχους σπόρους, ενώ η ολοκληρωμένη πολιτική τιμών και αγορών ουσιαστικά χρονολογείται το 1970.

Όσον αφορά δε τους ανασχετικούς μηχανισμούς για τη διασφάλιση της κοινοτικής προτίμησης και την εξασφάλιση της σταθερότητας του εισοδήματος των παραγωγών και της ομαλότητας στον εφοδιασμό της αγοράς, όπως αυτοί ορίσθηκαν στις θεμελιώδεις αρχές της ΚΑΠ το 1960, θεσπίσθηκαν από το 1962 και μετά:

- οι εισφορές κατά την εισαγωγή προϊόντων από τρίτες χώρες,
- οι εξαγωγικές ενισχύσεις στους παραγωγούς των κρατών μελών και
- ο μηχανισμός της κοινοτικής παρέμβασης.

Η λειτουργία των Κοινών Οργανώσεων Αγοράς παρόλη την ύπαρξη πολλών κοινών μηχανισμών σήμερα διαφοροποιείται ανάλογα με το είδος της παραγωγής.

3.3.1.4. Το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ).

Το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων που θεσπίσθηκε με τον Κανονισμό (ΕΟΚ) αριθμ. 25 του 1962, είναι έκφραση της αρχής της χρηματοδοτικής αλληλεγγύης, της αρχής δηλαδή που αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής. Ιδρύθηκε το 1962 και χωρίστηκε στα δύο επιμέρους τμήματά του το 1964³⁰. Συγκεκριμένα, το Τμήμα Εγγυήσεων ορίσθηκε υπεύθυνο για

³⁰ Είχε προηγηθεί το 1961 η ίδρυση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Βελτίωσης των Αγροτικών Διαρθρώσεων FEASA (Fonds Européen d' Amélioration des Structures Agricoles) μετά από πρόταση της Επιτροπής με σκοπό την παροχή βοήθειας στις περιφέρειες ώστε να προσαρμοστούν στην κατάσταση της νέας κοινής αγοράς και να βοηθηθούν οι καθυστερημένες περιοχές για τις οποίες υπήρχαν βάσιμες προοπτικές για ανάπτυξη (Fennell, (1999)). Η ίδρυση του ταμείου αυτού δεν προβλεπόταν ανοιχτά από τη Συνθήκη της Ρώμης η Επιτροπή όμως έκρινε ότι το Ταμείο αυτό θα οδηγούσε στη βελτίωση των αγροτικών διαρθρώσεων. Μετά από έντονες αντιπαραθέσεις, το FEASA καταργήθηκε μετά από πρόταση της Επιτροπής τον Ιούλιο του 1963, αφού υπήρχαν χώρες π.χ. Γερμανία που αντιτέθηκαν στη λειτουργία του υποστηρίζοντας ότι η κοινοτική νομοθεσία δεν επέτασσε στα κράτη μέλη να συμφωνήσουν στην ύπαρξη ενός δεύτερου ταμείου όταν θέσπισαν το FEASA. Στην ουσία οι Γερμανοί δεν ήταν πρόθυμοι να πληρώσουν για διαρθρωτικές αλλαγές σε άλλες χώρες (π.χ. νότια Ιταλία) τη στιγμή που η γερμανική αγροτική υποδομή βρισκόταν σε συγκριτικά καλή κατάσταση με λίγες περιφερειακές διαφορές (είχε όμως προβλήματα στην οργάνωση των εκμεταλλεύσεων της και είχε ιδιαίτερα υψηλές τιμές). Έτσι, με το πρόσχημα ότι η χρήση δύο ταμείων δηλαδή του FEOGA και του FEASA θα δημιουργούσε σύγχυση στις προσπάθειες και στην απόκτηση μιας σφαιρικής εικόνας της αγροτικής πολιτικής, το FEASA καταργήθηκε το 1963. (Fennell, 1999).

την παροχή στήριξης στις τιμές και αγορές (απορροφά μέχρι σήμερα το μεγαλύτερο μέρος των πιστώσεων του Γεωργικού Ταμείου) και το Τμήμα Προσανατολισμού για την παροχή διαρθρωτικών ενισχύσεων (το Τμήμα αυτό χρηματοδοτεί μέρος μόνο των δαπανών για την εφαρμογή των διαρθρωτικών – μη υποχρεωτικών προγραμμάτων της ΚΑΠ αφού το υπόλοιπο μέρος καλύπτεται από τον εθνικό προϋπολογισμό).

Το FEOGA, δεν είναι δηλαδή ξεχωριστό όργανο, είναι ένας λογαριασμός στα πλαίσια του κοινοτικού προϋπολογισμού, μέσω του οποίου χρηματοδοτούνται τα μέτρα στήριξης της γεωργίας (Παπαγεωργίου, 1992). Κατά συνέπεια δεν υπάρχουν ίδιοι πόροι για το ΕΓΤΠΕ, παρά οι πόροι του κοινοτικού προϋπολογισμού³¹. Από τις συνολικές δαπάνες του Ταμείου για τη γεωργία, το 90 – 95% περίπου αφορούν τις εγγυήσεις και μόνο το 5 – 10 % τα κοινωνικοδιαρθρωτικά μέτρα. Τα κράτη μέλη δεν επιθυμούσαν μια δυναμική διαρθρωτική πολιτική γιατί δεν ήθελαν η πολιτική αυτή να αντικαταστήσει τις αντίστοιχες εθνικές όπως είχε συμβεί με την πολιτική κοινών τιμών και αγορών, δεν ήθελαν δηλαδή να εκχωρήσουν άλλη μια αρμοδιότητα αποκλειστικά στα Κοινοτικά όργανα. Έτσι, το Τμήμα Προσανατολισμού χρηματοδοτούσε μέρος μόνο των επιλέξιμων δαπανών που σε σχέση με το Τμήμα Εγγυήσεων απορροφούσε πολύ μικρό μέρος του συνολικού προϋπολογισμού του Ταμείου (Fennell, 1999).

3.3.2 .Η ΚΑΠ σε πλήρη λειτουργία (1968 – 1979).

Το 1968 θεωρείται το πρώτο έτος κατά το οποίο η ΚΑΠ τέθηκε σε πλήρη εφαρμογή, αφού ήταν το έτος κατά το οποίο άρχισε να λειτουργεί η πρώτη κοινή οργάνωση αγοράς, αυτή των σιτηρών (έτος εμπορίας 1967 – 68 με την καθιέρωση ενιαίας τιμής για τα σιτηρά). Τα περισσότερα εθνικά μέτρα στήριξης αποσύρθηκαν και αντικαταστάθηκαν βαθμιαία από το κοινοτικό σύστημα έτσι ώστε, το 1968 ο μηχανισμός στήριξης των τιμών, που αποτελεί το κύριο μέσο εξασφάλισης κοινών εγγυημένων τιμών, να επιτυγχάνεται μέσω:

- του μηχανισμού της κοινοτικής παρέμβασης: βάσει του οποίου τα προϊόντα μπορούσαν να αποθηκευτούν, με κοινοτική ευθύνη, σε απεριόριστες ποσότητες,

³¹ Είχε ορισθεί οι πόροι του ΕΓΤΠΕ να αντλούνται από τα μεταβλητά τέλη κατά τις εισαγωγές και από συνεισφορές των κυβερνήσεων και των παραγωγών.

εξασφαλίζοντας μία ελάχιστη τιμή στον παραγωγό όταν οι τιμές αγορές έπεφταν κάτω από το επίπεδο εγγύησης.

- των μεταβλητών αντισταθμιστικών εισφορών (ίσων προς τη διαφορά των σταθερών τιμών κατωφλίου και των μεταβαλλόμενων διεθνών τιμών): οι εισφορές αυτές εισπράττονται στα σύνορα υπέρ του κοινοτικού Ταμείου κατά την εισαγωγή ομοειδών προϊόντων.
- των εξαγωγικών ενισχύσεων (ίσων προς την διαφορά της μέσης διεθνούς τιμής και της μέσης τιμής στην εσωτερική αγορά): οι ενισχύσεις αυτές χορηγούνται στους εξαγωγείς γεωργικών προϊόντων, ανάλογα με το είδος του προϊόντος και τον προορισμό του, ώστε να μπορούν τα κοινοτικής προέλευσης προϊόντα να σταθούν ανταγωνιστικά στις διεθνείς αγορές.

Η πρώτη απόπειρα για μεταρρύθμιση πραγματοποιήθηκε την ίδια χρονιά (1968) μόλις δέκα χρόνια μετά την καθιέρωση της ΚΑΠ, όταν η Επιτροπή δημοσίευσε το "Υπόμνημα για τη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ", ευρύτερα γνωστό ως σχέδιο Mansholt ³², από το όνομα του αντιπροέδρου της Επιτροπής Sicco Mansholt που ήταν υπεύθυνος τότε για την ΚΑΠ. Το σχέδιο αυτό ήταν ένα κείμενο πολιτικής συζήτησης με προτάσεις για μεταρρυθμίσεις σε αρκετά γενικούς όρους που εντόπιζε το αυξανόμενο επίπεδο αυτάρκειας σε όλα τα αγροτικά προϊόντα ιδίως μαλακό σιτάρι, γάλα και ζάχαρη και προέβλεπε την πιθανότητα να υπάρξουν πλεονάσματα σε σύντομο χρονικό διάστημα (η Κοινότητα στην αφετηρία της ήταν ελλειμματική στα περισσότερα γεωργικά προϊόντα, σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα όμως τα ελλείμματα περιορίστηκαν – δεκαετία του 60 – και επιτεύχθηκε αυτάρκεια). Κατά συνέπεια, το κόστος στήριξης των αγορών σε κοινοτικό επίπεδο θα αυξανόταν ³³ όπως επίσης και οι δαπάνες για διαρθρωτικές ενισχύσεις που χορηγούνταν στα επιμέρους κράτη μέλη. ³⁴

³² Το σχέδιο αυτό παρουσιάστηκε στο Συμβούλιο το Δεκέμβριο του 1968 και περιβλήθηκε με τη μορφή μιας σειράς κειμένων με συλλογικό κωδικό COM(68)1000 (Commission, 1968 a-f). (Fennell, 1999)

³³ το μεγάλο μέρος αυτής της αύξησης δεν οφείλονταν τόσο στην αυξημένη παραγωγή όσο στην επέκταση της πολιτικής τιμών και αγορών σε μεγαλύτερη ομάδα προϊόντων, και στην ανάληψη ολόκληρου του κόστους στήριξης για τα προϊόντα που υπόκειντο σε κοινές οργανώσεις αγοράς.

³⁴ πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι οι κοινές τιμές όπως αποφασίστηκαν εξ αρχής και στη συνέχεια αυξάνονταν με ετήσιες αποφάσεις του Συμβουλίου Υπουργών Γεωργίας διαμορφώθηκαν σύντομα σε επίπεδα πολύ υψηλότερα από αυτά των διεθνών τιμών, που για ορισμένα προϊόντα έφτασαν να είναι ακόμα και τετραπλάσιες των διεθνών. Ως εκ τούτου η Κοινότητα από ελλειμματική μετατράπηκε σε πλεονασματική στην παραγωγή βασικών γεωργικών προϊόντων, επιτυγχάνοντας έτσι μέσα σε μια δεκαετία έναν από τους σημαντικότερους στόχους της ΚΑΠ

Η απάντηση στα μελλοντικά αυτά προβλήματα που πρότεινε το Σχέδιο Μάνσχολτ ήταν³⁵:

- η μείωση του αριθμού των απασχολουμένων στον τομέα της γεωργίας κατά το ήμισυ μέσα σε μια δεκαετή περίοδο (από 13% το 1970 σε 6% το 1980) είτε μέσω συνταξιοδότησης είτε μέσω εξεύρεσης εναλλακτικής απασχόλησης σε άλλους οικονομικούς τομείς.
- Η μείωση της έκτασης που ήταν αφιερωμένη στη γεωργία προκειμένου να αποτραπεί η αύξηση των πλεονασμάτων³⁶ κυρίως μέσω της αποτροπής οποιασδήποτε αύξησης της καλλιεργούμενης γης, μέσω της ακύρωσης ενισχύσεων που ενθάρρυναν τη γεωργική χρήση μη καλλιεργούμενων δασωμένων εκτάσεων ή άλλων τμημάτων γης που δεν καλλιεργούνταν εκείνη την περίοδο και μέσω της σκόπιμης απόσυρσης από τη γεωργία μη αποδοτικών αγροτικών εκτάσεων μέσα σε μια δεκαετή περίοδο.
- Προσαρμογή των συνθηκών εμπορίας προς το σκοπό της βελτίωσης της ισορροπίας της αγοράς. Προτεινόταν η σύσταση συνεταιρισμών, επαγγελματικών και διεπαγγελματικών οργανώσεων ώστε να αυξηθεί η διαπραγματευτική δύναμη των παραγωγών κατά την πώληση των προϊόντων, να προσαρμόζεται η ποιότητα ευκολότερα στις απαιτήσεις της αγοράς και να σταθεροποιηθούν οι τιμές.
- Περιφερειακή διαφοροποίηση των ενισχύσεων αφού είχε γίνει κατανοητό ότι η γεωργία είχε επιτύχει διαφορετικά επίπεδα ανάπτυξης σε διαφορετικές περιφέρειες, η διαρθρωτική πολιτική θα έπρεπε να λάβει υπόψη αυτή τη διαφοροποίηση την οποία δεν ελάμβανε υπόψη η πολιτική τιμών και αγορών.
- η προώθηση της δημιουργίας πιο μεγάλων και πιο αποτελεσματικών μονάδων γεωργικής παραγωγής.

Δυστυχώς, η τύχη του Σχεδίου Μάνσχολτ είναι ένα καλό παράδειγμα της έλλειψης πολιτικής βούλησης σχετικά με τη λήψη τολμηρών αποφάσεων για τη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ. Και αυτό γιατί, το 1970 η Επιτροπή υπέβαλε μεν στο Συμβούλιο συγκεκριμένες προτάσεις βασισμένες στο Σχέδιο Μάνσχολτ, όπως αρχικά προβλεπόταν, που αφορούσαν Σχέδια Οδηγιών για τον εκσυγχρονισμό των αγροτικών εκμεταλλεύσεων, τη συνταξιοδότηση και απελευθέρωση γης με στόχο τη βελτίωση των διαρθρώσεων, την παροχή κοινωνικοοικονομικής πληροφόρησης και

³⁵ Fennell, 1999.

³⁶ Η πλεονασματική παραγωγή ήταν το αποτέλεσμα δύο παραγόντων: από τη μία, της ισχυρής πίεσης για αύξηση του αγροτικού εισοδήματος μέσω μεγαλύτερης παραγωγής, που οφειλόταν στη

επαγγελματικής κατάρτισης όσων εργάζονται στη γεωργία, τον περιορισμό των γεωργικών περιοχών και την παροχή ορισμένων ενισχύσεων, συμπληρωματικών προς την πρόταση, εκσυγχρονισμού των εκμεταλλεύσεων. Στο Συμβούλιο όμως δεν υπήρξε καμία συμφωνία ως προς τις μεταρρυθμιστικές προτάσεις με αποτέλεσμα μετά από αλληπάλληλες διαπραγματεύσεις, να υιοθετηθεί το Νοέμβριο του 1971 μια Απόφαση επί των αναθεωρημένων μεταρρυθμιστικών προτάσεων η οποία ήταν συνολικά ευνοϊκή αλλά απομακρυνόταν από το πνεύμα του Σχεδίου Μάνσχολτ, αφού τα κράτη μέλη δεν ήταν πρόθυμα να προχωρήσουν στις λύσεις που αυτό πρότεινε. Προτιμήθηκαν ανώδυνες λύσεις που διακινδυνεύουν τη δημιουργία πλεονασμάτων και άλλων διαρθρωτικών αδυναμιών. Αν το Σχέδιο αυτό εφαρμοζόταν όπως ακριβώς προβλεπόταν ίσως η γεωργία να ήταν σήμερα σε καλύτερη κατάσταση αφού όλα τα προβλήματα που εντόπισε το Σχέδιο τελικά με την πάροδο του χρόνου εμφανίσθηκαν.

Στη συνέχεια, το 1972 εισήχθησαν στην ΚΑΠ κάποια διαρθρωτικά μέτρα με στόχο τον εκσυγχρονισμό της ευρωπαϊκής γεωργίας. Οι Οδηγίες διαρθρωτικού χαρακτήρα είχαν σκοπό να εκσυγχρονίσουν τις γεωργικές εκμεταλλεύσεις, να συμβάλλουν στην αποχώρηση αγροτών και στην παροχή συμβουλών και επαγγελματικής κατάρτισης (Οδηγίες 72/159, 72/160 και 72/161 με ημερομηνία λήξης το τέλος του 1983). Όμως, οι Οδηγίες αυτές δεν είχαν συγκεκριμένη στόχευση, απευθύνονταν σε όλη την επικράτεια της Κοινότητας και δεν υπήρχε κανένας συσχετισμός ανάμεσα στις χώρες με μεγάλα διαρθρωτικά προβλήματα και στον αριθμό των αποδεκτών βοήθειας.

3.3.3. Οι αρνητικές διαρθρωτικές επιπτώσεις της ΚΑΠ και οι πρώτες αναμορφώσεις (1980 – 1989)³⁷.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1980 έγιναν πιο έντονα τα δύο κύρια προβλήματα της ΚΑΠ, τα οποία έκτοτε αποτέλεσαν την βασική αιτία των περιορισμών που ακολούθησαν, επηρεάζοντας άμεσα την κατεύθυνση της περαιτέρω εξέλιξης και υλοποίησης του καθεστώτος, δηλαδή:

διατήρηση πλεονάζοντος εργατικού δυναμικού στη γεωργία και από την άλλη, της αύξησης της έκτασης που ήταν αφιερωμένη σε συγκεκριμένες καλλιέργειες που έδιναν υψηλότερες αποδόσεις.

³⁷ Πέζαρος, (2001).

- Απαράδεκτα πλεονάσματα που δεν μπορούσαν να διατεθούν τόσο στην εσωτερική όσο και στην εξωτερική αγορά, ακόμη και με τις επιδοτούμενες τιμές
- Απορρόφηση όλο και υψηλότερων δημοσιονομικών πόρων από τον Κοινοτικό Προϋπολογισμό για την εξυπηρέτηση του συστήματος.

Ήταν η εποχή που άρχισε να γίνεται αντιληπτό ότι το ίδιο το σύστημα ενθάρρυνε την υπερπαραγωγή, ενώ με δεδομένους τους πόρους του προϋπολογισμού, η υψηλή απαίτηση δαπανών για την ΚΑΠ δεν επέτρεπε την ανάπτυξη και χρηματοδότηση άλλων κοινών πολιτικών. Επιπλέον, και κυριότερο, διαπιστώθηκε ότι η οριζόντια εφαρμογή του μηχανισμού στήριξης των τιμών είχε σαν αποτέλεσμα την υποβάθμιση του ρόλου των διαρθρωτικών ανεπαρειών στη διαμόρφωση του εισοδήματος και την ταχεία επιδείνωση των ενδοτομεακών εισοδηματικών ανισοτήτων μεταξύ των διαφόρων περιοχών της Κοινότητας. Με άλλα λόγια, οι καλά οργανωμένες αγροτικές εκμεταλλεύσεις απορροφούσαν το μέγιστο ποσοστό των διατιθέμενων πόρων, ενώ η στήριξη των τιμών, αν και ιδιαίτερα υψηλή, δεν ήταν σε θέση να καλύψει αποτελεσματικά το γεωργικό εισόδημα στις μειονεκτικές και με διαρθρωτικές αδυναμίες περιοχές.

Ως εκ τούτου, από το 1979, άρχισαν να υιοθετούνται διάφοροι περιορισμοί, οπότε η ΚΑΠ εισήλθε στην εποχή των συνεχών αναμορφώσεων. Αρχικά περιελάμβαναν:

- Τέλος συνυπευθυνότητας των γεωργών (σιτηρά, γαλακτοκομικά), βάσει του οποίου συμμετείχαν στο κόστος αποθήκευσης των πλεονασμάτων.
- Ποσοτώσεις παραγωγής κατά προϊόν ή κατά κράτος μέλος (οι περίφημες ποσοτώσεις γάλακτος που ισχύουν ακόμη και σήμερα, υιοθετήθηκαν το 1984).
- Περιορισμούς στην παρέμβαση.
- Περιορισμούς νέων φυτεύσεων κλπ

Το 1984 αποφασίστηκε η αύξηση των πόρων του κοινοτικού προϋπολογισμού (αύξηση από 1% σε 1,4% των πόρων ΦΠΑ). Ακόμη κι αυτή όμως δεν ήταν ικανή να καλύψει τις συνεχώς αυξανόμενες γεωργικές δαπάνες.

Ταυτόχρονα, από το 1977 άρχισε να δίδεται ιδιαίτερο βάρος στο διαρθρωτικό σκέλος της ΚΑΠ. Οι προηγούμενες Οδηγίες για την προώθηση των επενδύσεων στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις, της εμπορίας και μεταποίησης των γεωργικών προϊόντων και της ενθάρρυνσης των οργανώσεων παραγωγών, μετατράπηκαν σε Κανονισμούς, ενώ το 1985, η προσπάθεια επικεντρώθηκε στη βελτίωση της αποδοτικότητας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων (δημοσιεύθηκε το πράσινο βιβλίο σχετικά με τις "Προοπτικές της κοινής αγροτικής πολιτικής" 1985, με στόχο την εξισορρόπηση της προσφοράς και της ζήτησης και σε γενικές γραμμές η ανάλυση εναλλακτικών λύσεων για το μέλλον της ΚΑΠ). Στο πλαίσιο αυτό υιοθετήθηκαν και τα Ολοκληρωμένα Μεσογειακά Προγράμματα, μετά από σκληρή διαπραγμάτευση και της ελληνικής πλευράς.

Το 1988, μετά την έναρξη εφαρμογής της "Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης" δραστική αναμόρφωση αποτέλεσε το καλούμενο "πρώτο πακέτο Delor" στις κύριες αποφάσεις του οποίου περιλαμβάνονταν:

- η εισαγωγή γενικευμένου συστήματος δημοσιονομικών σταθεροποιητών, δηλαδή δημοσιονομικών κατωφλίων εγγύησης για όλα τα κύρια προϊόντα
- ο μηχανισμός της Μέγιστης Εγγυημένης Ποσότητας για κάθε προϊόν (ΚΟΑ) για την συγκράτηση της παραγωγής εντός ορίων (κατώφλια / ποσοστώσεις),
- η αυστηρή εφαρμογή της "Δημοσιονομικής Πειθαρχίας" βάσει της οποίας ως "γεωργική κατευθυντήρια γραμμή" η ετήσια αύξηση των γεωργικών δαπανών δεν μπορεί να υπερβαίνει το 74% της αύξησης του κοινοτικού ΑΕΠ
- Η εφαρμογή του "συστήματος έγκαιρης προειδοποίησης" για την στενή (μηνιαία) παρακολούθηση των γεωργικών δαπανών και τη λήψη έγκαιρων μέτρων σε περίπτωση υπέρβασης των δημοσιονομικών γραμμών
- Ενιαία δράση των τριών Διαρθρωτικών Ταμείων (Τμήματος Προσανατολισμού του FEOGA, Κοινωνικού και Περιφερειακού Ταμείου Ανάπτυξης), με διπλασιασμό των διαθέσιμων πόρων τους, προκειμένου να εξυπηρετήσουν τις περιοχές των γνωστών έκτοτε 5 Στόχων. Οι Στόχοι αυτοί διαφοροποιούν τις περιφέρειες σύμφωνα με το

κύριο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν. Στη βάση αυτή, τον γεωργικό τομέα αφορούσε:

- Ο Στόχος 1, για την ανάπτυξη και την διαρθρωτική προσαρμογή των υποβαθμισμένων περιοχών (με δράσεις που χρηματοδοτούνται και από τα τρία Ταμεία)
- Ο Στόχος 5 για την ανάπτυξη του γεωργικού τομέα καθαυτού, διαφοροποιούμενος σε:
 - Στόχο 5(α), για την προσαρμογή των διαρθρώσεων παραγωγής, μεταποίησης, εμπορίας (χρηματοδότηση από το Τμήμα Προσανατολισμού του FEOGA)
 - Στόχο 5(β), για την ανάπτυξη περιοχών στις οποίες η γεωργία αποτελεί κύρια δραστηριότητα (χρηματοδότηση από το Τμήμα Προσανατολισμού και το ΕΚΤ)
- Ο Στόχος 6, (που προστέθηκε αργότερα, μετά την τελευταία διεύρυνση), για τις πλέον αραιοκατοικούμενες περιοχές της Σουηδίας και της Φινλανδίας.

3.3.4. Η αναθεώρηση του 1992 και η ένταξη της γεωργίας στους κανόνες του ΠΟΕ (1990 – 1996) (Μεταρρύθμιση MacSharry)³⁸.

Οι διαδοχικές αναμορφώσεις της ΚΑΠ στη δεκαετία του 80, δεν αμφισβήτησαν το βασικό μηχανισμό, δηλαδή το σύστημα στήριξης των τιμών αγοράς. Αποτέλεσαν μάλλον εναλλακτικές πολιτικές προσαρμογές της ΚΑΠ στην εκάστοτε οικονομική συγκυρία. Ωστόσο, τα δύο κεντρικά προβλήματα (πλεονάσματα, υψηλό κόστος) συνέχισαν αυξανόμενα. Το 1988 οι δαπάνες Εγγυήσεων εξακολουθούσαν να απορροφούν το 65% περίπου του κοινοτικού Προϋπολογισμού. Ως εκ τούτου, οι επιθέσεις κατά των μηχανισμών της ΚΑΠ εντάθηκαν, τόσο εσωτερικό της ΕΚ όσο και στο διεθνές επίπεδο. Οι πολυμερείς εμπορικές διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης στα πλαίσια της GATT σε συνδυασμό με τα εσωτερικά προβλήματα έδωσαν το έναυσμα για τη ριζικότερη, μέχρι τότε αναθεώρηση της ΚΑΠ στις αρχές της δεκαετίας του 90.

Έτσι, το 1991 η Επιτροπή με Επίτροπο Γεωργίας τον Ray Mac Sharry, παρουσίασε δύο έγγραφα προς συζήτηση σχετικά με την ανάπτυξη και το μέλλον της ΚΑΠ. Τα

έγγραφα αυτά αποτέλεσαν τη βάση πολιτικής συμφωνίας σχετικά με τη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ, που εγκρίθηκε από το Συμβούλιο στις 21 Μαΐου 1992³⁸. Η μεταρρύθμιση αυτή δεν αμφισβήτησε ασφαλώς τους στόχους της ΚΑΠ που περιλαμβάνονται στη Συνθήκη. Υπήρξε όμως ένα αποφασιστικό βήμα στον προσανατολισμό του γεωργικού τομέα προς την κατεύθυνση των δυνάμεων της αγοράς, με τη σταδιακή μεταβολή του βασικού μηχανισμού της ΚΑΠ, από σύστημα στήριξης των τιμών, σε σύστημα άμεσης στήριξης του γεωργικού εισοδήματος.

Κατεύθυνση – κλειδί υπήρξε η για πρώτη φορά σταδιακή περικοπή των θεσμικών τιμών και η παροχή άμεσων ενισχύσεων στους βασικούς τομείς των αροτραίων καλλιεργειών και βόειου κρέατος (ανά καλλιεργούμενο εκτάριο ή εκτρεφόμενο ζώο) προς αποζημίωση / αντιστάθμιση των απωλειών του εισοδήματος των παραγωγών, λόγω της περικοπής των τιμών. Ταυτόχρονα υιοθετήθηκαν τρία σημαντικά συνοδευτικά μέτρα που περιελάμβαναν:

- Ένα αγροπεριβαλλοντικό πακέτο μέτρων, με στόχο την εκτατικοποίηση της παραγωγής και την προστασία των φυσικών πόρων
- Πρόγραμμα αναδάσωσης καλλιεργούμενων εκτάσεων με αποζημίωση των απωλειών εισοδήματος μέχρι και 20 χρόνια
- Αποτελεσματικότερο καθεστώς προσύνταξης για γεωργούς άνω των 55 ετών, ως κίνητρο βελτίωσης της παραγωγικότητας και ταυτόχρονα αύξησης του μέσου μεγέθους των μικρών και μη αποδοτικών γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

Μεταξύ άλλων, οι τελικές αποφάσεις στο κοινοτικό επίπεδο επέτρεψαν στους βασικούς διαπραγματευτές στη GATT να καταλήξουν σε συμφωνία στο τέλος του 1993, εντάσσοντας πλέον τα γεωργικά προϊόντα στους βασικούς κανόνες του διεθνούς εμπορίου, με συγκεκριμένες δεσμεύσεις σταδιακής μείωσης (για την εξαετή περίοδο ισχύος της Συμφωνίας 1995 – 2000), σε τρία επίπεδα: εσωτερική στήριξη, προστασία στα σύνορα, εξαγωγικές ενισχύσεις. Κατά συνέπεια, ανεξαρτήτως των μελλοντικών εξελίξεων στις διεθνείς γεωργικές αγορές, οι δεσμεύσεις που αναλήφθηκαν έναντι του ΠΟΕ, συνεπάγονται ριζικές αλλαγές στους τρόπους και μέσα σχεδιασμού, καθώς και εφαρμογής στο εξής των γεωργικών πολιτικών σε

³⁸ Πέζαρος, 2001.

³⁹ Τα βασικά στοιχεία της μεταρρύθμισης αυτής ήταν η μείωση των τιμών των γεωργικών προϊόντων ώστε να γίνουν πιο ανταγωνιστικά στην εσωτερική και παγκόσμια αγορά και την αποζημίωση των αγροτών για την απώλεια του εισοδήματος.

διεθνές επίπεδο (συνεπώς και της ΚΑΠ). Με άλλα λόγια, η ΚΑΠ ποτέ πια δεν θα μπορούσε να είναι όπως στο παρελθόν.

Στο μεταξύ, και μολονότι η εφαρμογή της αναθεώρησης του 1992, η οποία ολοκληρώθηκε το 1995, πέτυχε σε γενικές γραμμές, τους αρχικούς της στόχους, η δεκαετία του 90 σηματοδότησε άλλες εξελίξεις που έδωσαν λαβή για ευρύτερο σκεπτικισμό ως προς την μελλοντική εξέλιξη της ΚΑΠ. Συγκεκριμένα, διάφοροι παράγοντες, εσωτερικοί και εξωτερικοί, έθεσαν την ΚΑΠ σε μια διαδικασία συνεχούς στο εξής αναμόρφωσης, οι κυριότεροι από τους οποίους θα μπορούσαν να συνοψιστούν στους εξής:

- η συνεχιζόμενη μείωση του αριθμού των απασχολούμενων αποκλειστικά με την γεωργία, αλλά και η κοινωνική, οικονομική, πολιτική και πολιτιστική σημασία διατήρησης του αγροτικού πληθυσμού στην ύπαιθρο, εντείνουν τις πιέσεις για την προώθηση εναλλακτικών πηγών εισοδήματος και απασχόλησης στις περιφέρειες, με την ενδυνάμωση μιας πολιτικής ανάπτυξης της υπαίθρου μάλλον παρά γεωργικής ανάπτυξης.
- Η αυξανόμενη πίεση για μια γεωργία περισσότερο φιλική στο περιβάλλον, η θεσμική υποχρέωση για προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης, αλλά και η ανάγκη ενδυνάμωσης της υγιεινής ασφάλειας και της ποιότητας των τροφίμων, αποτελούν παράγοντες που ωθούν στην ανάγκη βασικών αλλαγών στα μέχρι τώρα πρότυπα παραγωγής και κατανάλωσης των γεωργικών προϊόντων.
- Οι πολυμερείς γεωργικές διαπραγματεύσεις στα πλαίσια του ΠΟΕ που ξεκίνησαν μετά το πέρας ισχύος της Συμφωνίας του Γύρου της Ουρουγουάης και διεξάγονται ήδη ως νέος Γύρος Doha από τον Οκτώβριο του 2001, αναμένεται να οδηγήσουν σε πρόσθετες δεσμεύσεις και στα τρία ανωτέρω επίπεδα στην κατεύθυνση περαιτέρω φιλελευθεροποίησης του γεωργικού εμπορίου, πράγμα που θα καταστήσει δυσχερή την διατήρηση κυρίως των εξαγωγικών ενισχύσεων και των άλλων μέτρων στα σύνορα.
- Η προοπτική της διεύρυνσης με την ένταξη 10 υποψήφιων κρατών το 2004 και αργότερα 2+1 (Βουλγαρία, Ρουμανία και Τουρκία), στα περισσότερα των οποίων ο ρόλος του γεωργικού τομέα έχει σαφώς πολύ σημαντικότερη διάσταση από ό,τι στη σημερινή ΕΕ των 15, έκανε

επιτακτική την ανάγκη περαιτέρω αναμόρφωσης της ΚΑΠ, ώστε τα νέα μέλη να μπορέσουν να στεγαστούν ομαλά και μάλιστα εντός των υφιστάμενων δημοσιονομικών πλαισίων.

Σε γενικές γραμμές η μεταρρύθμιση του 1992 θεωρήθηκε επιτυχής, με θετικές συνέπειες για την ευρωπαϊκή γεωργία. Ωστόσο οι εξελίξεις των επόμενων χρόνων – οι διεθνείς τάσεις, η διεύρυνση προς την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, η προετοιμασία για το ενιαίο νόμισμα που προκάλεσε δημοσιονομικούς περιορισμούς, η αύξηση του ανταγωνισμού από προϊόντα τρίτων χωρών και ο νέος γύρος των διαπραγματεύσεων του ΠΟΕ επέβαλαν περαιτέρω προσαρμογή της ΚΑΠ με άλλα λόγια νέα μεταρρύθμιση. Η Ατζέντα 2000 ήταν ένα βήμα προς αυτή την κατεύθυνση.

3.3.5. Η πρόκληση της διεύρυνσης – Agenda 2000 (1997 – 2006).

Η Ατζέντα 2000 είναι ένα φιλόδοξο πακέτο προτάσεων που σχεδίασε η Επιτροπή μετά από εντολή του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (Μαδρίτη, Δεκέμβριος 1995), προκειμένου η Ευρωπαϊκή Ένωση να προετοιμαστεί έγκαιρα για την σε εύθετο χρόνο υλοποίηση της πολιτικής δέσμευσης της διεύρυνσης προς τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, τη Μάλτα και την Κύπρο. Πρόκειται για την πιο ριζική και ολοκληρωμένη μεταρρύθμιση της κοινής αγροτικής πολιτικής από τη γέννησή της, που έχει σαν στόχο την οικοδόμηση γερών βάσεων για τη μελλοντική ανάπτυξη της γεωργίας και της υπαίθρου γενικότερα αξιοποιώντας την πρόοδο που άρχισε το 1992 με τη μεταρρύθμιση MacSharry⁴⁰.

Το πακέτο αυτό, πέρα από τη γενική στρατηγική για τη διεύρυνση, περιέχει ένα σύνολο προτάσεων που αφορούν:

- το επόμενο χρηματοδοτικό πλαίσιο της ΕΕ για την περίοδο 2000- 2006 και
- τις αναγκαίες προσαρμογές που έπρεπε να επέλθουν στις υφιστάμενες κοινοτικές πολιτικές (κυρίως στην ΚΑΠ και στην πολιτική συνοχής μέσω των Διαρθρωτικών Ταμείων),

ώστε η διεύρυνση να μην προκαλέσει κλυδωνισμούς στο όλο εγχείρημα.

⁴⁰ Περισσότερα στοιχεία για την Agenda 2000 και τις ρυθμίσεις που αφορούν τη διεύρυνση και την ΚΑΠ υπάρχουν στο Κεφάλαιο 6.

Ειδικότερα, όσον αφορά την ΚΑΠ, για να αντιμετωπισθούν όλες οι σχετικές προκλήσεις και μελλοντικές αβεβαιότητες, αποφασίσθηκε στο πλαίσιο της Ατζέντα 2000, μετά την Διοργανική Συμφωνία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στο Βερολίνο τον Μάρτη του 1999, να συνεχισθεί η πορεία που χαράχθηκε με την αναμόρφωση του 1992, δηλαδή η περαιτέρω **μείωση των θεσμικών τιμών** (στην κατεύθυνση εξάλειψης της διαφοράς τους από το επίπεδο των διεθνών τιμών) και η **αντιστάθμιση των μειώσεων με ενίσχυση ή επέκταση των άμεσων πληρωμών**.

Αναλυτικά, τα μέτρα που περιλαμβάνει η μεταρρύθμιση αυτή έχουν σαν σκοπό:

- την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των γεωργικών αγαθών στην εσωτερική και παγκόσμια αγορά
- την προαγωγή δίκαιου και αξιοπρεπούς βιοτικού επιπέδου για την αγροτική κοινότητα,
- τη δημιουργία εναλλακτικών θέσεων εργασίας και άλλων πηγών εισοδήματος για τους αγρότες,
- τη χάραξη νέας στρατηγικής για την ανάπτυξη της υπαίθρου ως δεύτερου πυλώνα της ΚΑΠ, με την ένταξη όλων των προηγούμενων διαρθρωτικών αλλά και νέων μέτρων σε ενιαίο θεσμικό πλαίσιο, συγχρηματοδοτούμενων πλέον από το Ταμείο Εγγυήσεων (πλην των περιοχών του στόχου 1, μεταξύ των οποίων ανήκει ολόκληρη η Ελλάδα),
- την ενσωμάτωση περισσότερων περιβαλλοντικών και διαρθρωτικών προβληματισμών στην ΚΑΠ,
- τη βελτίωση της ποιότητας και της ασφάλειας των τροφίμων
- την απλούστευση της γεωργικής νομοθεσίας και την αποκέντρωση της εφαρμογής της, προκειμένου να εξασφαλισθεί μεγαλύτερη σαφήνεια, διαφάνεια και δυνατότητα πρόσβασης στους κανόνες και στους κανονισμούς
- την προώθηση ενός οριζόντιου κανονιστικού πλαισίου με (προαιρετικές ως επί το πλείστον) ρυθμίσεις να διέπουν στο εξής το σύνολο των άμεσων ενισχύσεων.

Ο βασικός όμως προσανατολισμός όλων των αποφάσεων υπήρξε ο καθορισμός των **δημοσιονομικών οροφών στις γεωργικές δαπάνες**, εντός του συνολικού δημοσιονομικού πλαισίου μέχρι το 2006. Η αναθεώρηση δηλαδή της ΚΑΠ και η

σχετική προσαρμογή των ΚΟΑ, προσδιορίστηκε από την επιδίωξη να διασφαλιστεί η τήρηση των δημοσιονομικών οροφών. Έτσι, το κύριο στοιχείο της αναθεώρησης έχει σχέση με τις δημοσιονομικές προοπτικές της ΕΕ και ειδικότερα το κύριο στοιχείο της αναθεώρησης είναι η απόφαση σταθεροποίησης των γεωργικών δαπανών. Εκτός των άλλων, η Συμφωνία όριζε μια ενδιάμεση επανεξέταση κατά το 2002 – 2003 των αποφάσεων του Βερολίνου, προκειμένου να διασφαλισθεί ότι, με τις ρυθμίσεις που έχουν προβλεφθεί και εν όψει της προσεχούς διεύρυνσης, η σταθεροποίηση δεν κινδυνεύει να ανατραπεί.

Ακολουθώντας αυτό το χρονοδιάγραμμα και μετά από στενή παρακολούθηση της υλοποίησης των αποφάσεων του Βερολίνου αλλά και των εξελίξεων των γεωργικών θεμάτων στην εγχώρια και διεθνή σκηνή, η Επιτροπή παρουσίασε τον Ιούλιο του 2002 τις βασικές κατευθύνσεις προς τις οποίες θα πρέπει να κινηθεί η ενδιάμεση αναθεώρηση της ΚΑΠ, δίνοντας έτσι έναυσμα να ξεκινήσει ο δημόσιος διάλογος επί του θέματος αυτού. Έτσι, κατά τη διάρκεια της Δανικής Προεδρίας, το Συμβούλιο Υπουργών Γεωργίας συζήτησε επανειλημμένα τους γενικούς προσανατολισμούς της Επιτροπής προετοιμάζοντας το έδαφος για τις τελικές αποφάσεις. Παράλληλα, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο που συνήλθε στις Βρυξέλλες στις 26-27 /10/2002 κατέληξε σε οριστικές αποφάσεις σε ό,τι αφορά το τελικό χρονοδιάγραμμα της διεύρυνσης, προκειμένου τα 10 νέα Κράτη μέλη να ενταχθούν πλήρως στην ΕΕ από 1/5/2004, ενώ, στο Συμβούλιο της Κοπεγχάγης το Δεκέμβριο του 2002 η Επιτροπή κατέθεσε συγκεκριμένες κανονιστικές προτάσεις⁴¹ για την ενδιάμεση αναθεώρηση της ΚΑΠ τις

⁴¹ Σε ό,τι αφορά τα οριζόντια μέτρα του Κανονισμού (ΕΚ) αρ. 1259/99 οι προτάσεις αφορούν:

- **Αποδέσμευση (decoupling) των ενισχύσεων από την παραγωγή και αντικατάστασή τους με ενιαία κατ' αποκοπή εισοδηματική ενίσχυση ανά εκμετάλλευση, μέχρι 300.000 Ευρώ ως δημοσιονομική οροφή (capping) βάσει ιστορικών στοιχείων,**
- **Δυναμική διαφοροποίηση (modulation):** Προτείνεται η σταδιακή μείωση/αποκλιμάκωση (degressivity) των ενιαίων εισοδηματικών ενισχύσεων μέχρι 20%, με εξαίρεση τους μικρούς παραγωγούς που εισπράττουν μέχρι 5.000 Ευρώ ανά εκμετάλλευση. Οι οικονομίες που θα προκύψουν από την αποκλιμάκωση αυτή, προτείνεται να αναδιανεμηθούν στα Κράτη μέλη βάσει συγκεκριμένων κριτηρίων (γεωργική έκταση, επίπεδο γεωργικής απασχόλησης, οικονομική ευμάρεια) και να διοχετευθούν υποχρεωτικά στον δεύτερο πυλώνα, προς ενίσχυση κυρίως των αγροπεριβαλλοντικών μέτρων και μέτρων ασφάλειας τροφίμων, αλλά και την περαιτέρω προώθηση των ποιοτικών προτύπων, της βιολογικής γεωργίας κλπ
- **Διασταυρούμενη συμμόρφωση (cross – compliance):** Η πλήρης καταβολή των κατ' αποκοπή ενισχύσεων θα προϋποθέτει την τήρηση σε ό,τι αφορά την προστασία του περιβάλλοντος, την ασφάλεια των τροφίμων, την ευζωία των ζώων ή / και την απασχόληση στην εκμετάλλευση. Η μη τήρηση των εν λόγω κριτηρίων θα συνεπάγεται μείωση των ενισχύσεων βάσει αναλογικότητας.
- **Υποχρεωτικός έλεγχος εκμεταλλεύσεων (farm auditing):** για τη σωστή υλοποίηση των ανωτέρω ρυθμίσεων βάσει ενιαίου πλαισίου.

οποίες κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Προεδρίας επεξεργάσθηκε το Συμβούλιο Υπουργών Γεωργίας ώστε να καταλήξει στη λήψη τελικών αποφάσεων.⁴²

3.3.6. ΔΑΠΑΝΕΣ ΤΗΣ ΕΕ ΓΙΑ ΤΟ ΓΕΩΡΓΙΚΟ ΤΟΜΕΑ (1993 – 2001).

Τα ποσά που μέσω του ΕΓΤΠΕ δαπανώνται για το γεωργικό τομέα, χρηματοδοτούν διάφορες δράσεις και μέτρα. Τα δύο Τμήματα του ΕΓΤΠΕ όπως φαίνεται και στους πίνακες που ακολουθούν, από το 1993 μέχρι και το 2001, στήριξαν το γεωργικό τομέα οικονομικά, κάτι που αναμένεται να συνεχίσουν να κάνουν και μετά τη νέα διεύρυνση για όλα τα κράτη μέλη της Ένωσης συνολικά.

Η διάρθρωση των δαπανών κατά είδος, κράτος – μέλος και προϊόν παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον όπως επίσης και η διαχρονική μεταβολή των δαπανών των δύο Τμημάτων του ΕΓΤΠΕ ξεχωριστά.

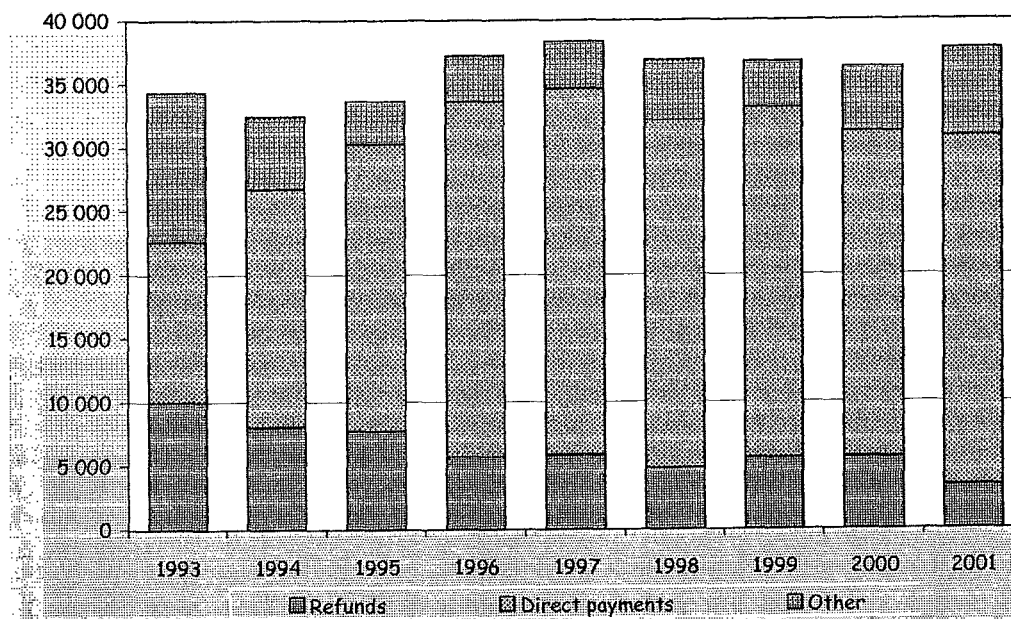
Κατά την τελευταία δεκαετία, τα ποσά που προέρχονται από το Τμήμα Εγγυήσεων του ΕΓΤΠΕ και προορίζονται για εξαγωγικές ενισχύσεις (επιστροφές), μειώνονται σταδιακά (βλ. διάγραμμα 1 από Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2002β), ενώ, το ποσό που προορίζεται για άμεσες πληρωμές αυξήθηκε σημαντικά.

Η εξέλιξη αυτή είχε ως αποτέλεσμα, στο ίδιο χρονικό διάστημα να διαφοροποιηθεί και το ποσό που εισπράττει κάθε κράτος – μέλος ξεχωριστά. Έτσι, από το διάγραμμα 2 φαίνεται ότι, υπάρχουν χώρες που το 2001 άντλησαν από το ΕΓΤΠΕ – Εγγυήσεις, μεγαλύτερο ποσό απ' ό,τι δέκα χρόνια πριν. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της Γαλλίας, της Ισπανίας και του Ην. Βασιλείου. Για άλλες χώρες τα ποσά παρέμειναν σχεδόν αμετάβλητα, ενώ, αρκετά είναι τα κράτη που απολαμβάνουν λιγότερους αντίστοιχους πόρους (π.χ. Βέλγιο, Δανία, Ιρλανδία, Ολλανδία). Η διαχρονική αυτή μεταβολή και στις 3 περιπτώσεις οφείλεται, μεταξύ άλλων, στο ότι:

- η σημασία της γεωργίας για την εθνική οικονομία αρκετών χωρών άλλαξε σημαντικά (για κάποιες η μείωση ήταν πολύ μεγάλη).

⁴² Για τη λήψη των τελικών αποφάσεων λαμβάνονται υπόψη οι συνεχιζόμενες διαβουλεύσεις στο επίπεδο του ΠΟΕ, γι' αυτό και οι κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής αφορούν, πέρα από τα οριζόντια μέτρα που διέπουν το καθεστώς των μέχρι σήμερα στρεμματικών ή και κατά κεφαλή ζώου ενισχύσεων, ορισμένες προσαρμογές στα καθεστώτα των γεωργικών αγορών.

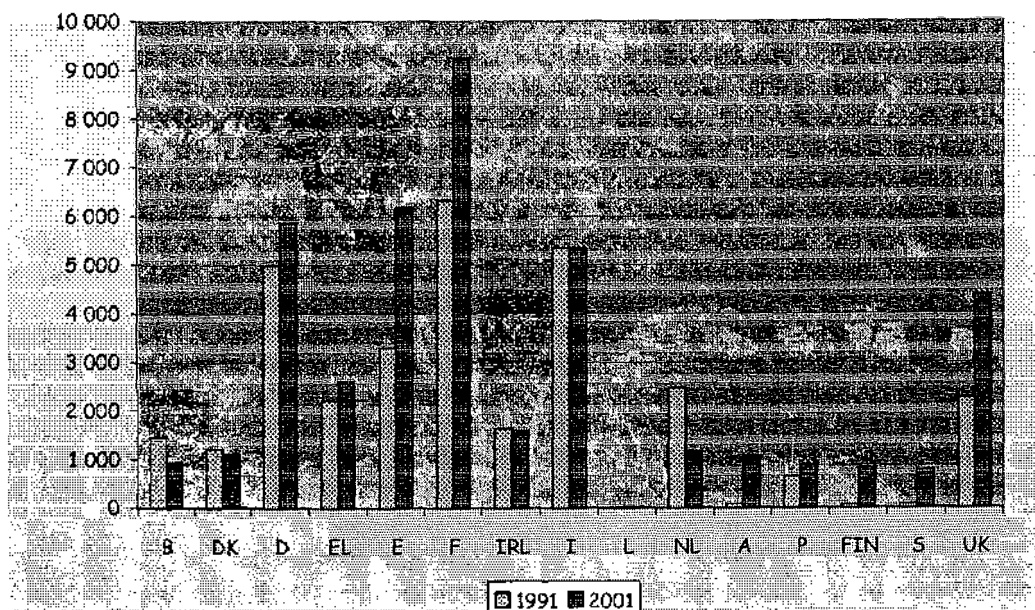
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1
ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΠΟΡΩΝ ΤΟΥ ΕΓΤΠΕ- ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ
ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ 1993-2001 (σε εκατ. Ευρώ).

Source: DG AGRI.

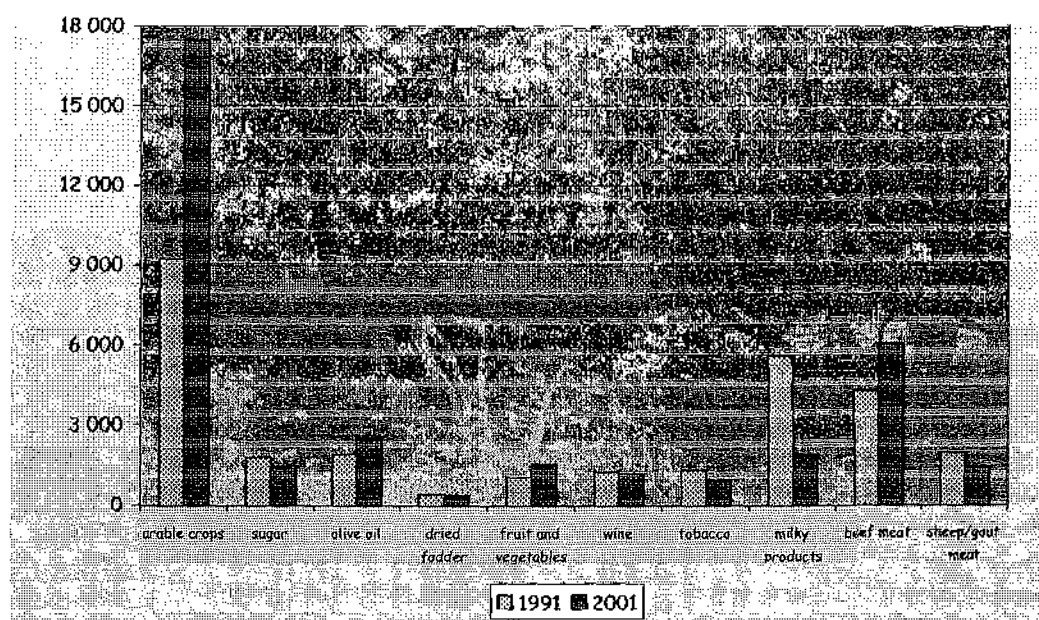
* Excludes Rural Development

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2
ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΩΝ ΠΟΡΩΝ ΤΟΥ ΕΓΤΠΕ – ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑ
ΚΡΑΤΟΣ ΜΕΛΟΣ (σε εκατ. Ευρώ)

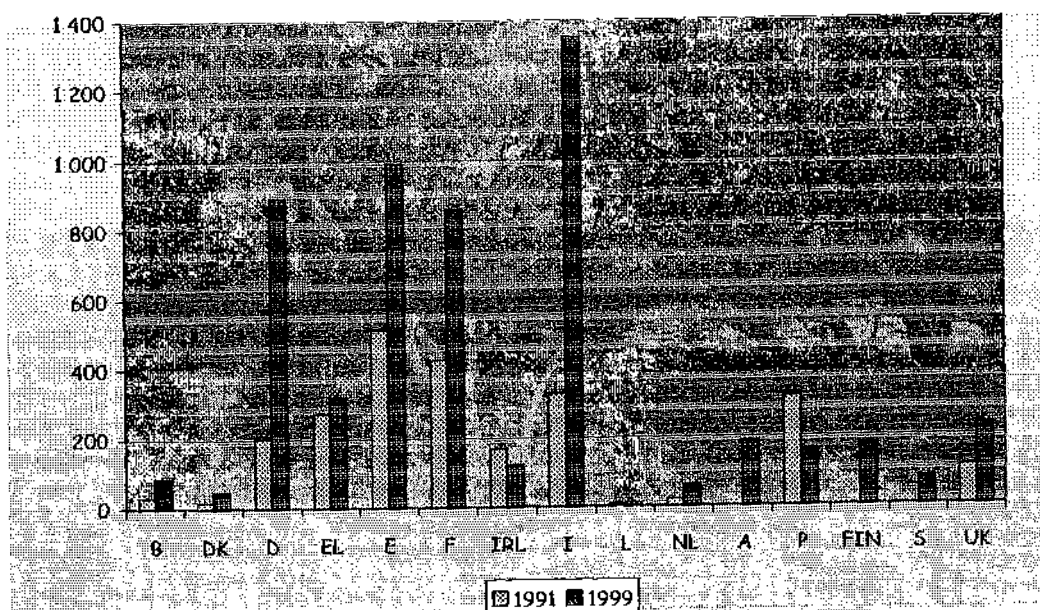
Source: DG AGRI: 1991 including expenditure on carryovers; 1995 and 2000 - Austria, Finland, Sweden; 1999 including set-aside, income aid and fisheries expenditure charged to the Guarantee Section from 1993.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3
ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΠΟΡΩΝ ΤΟΥ ΕΓΤΠΕ – ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΠΡΟΪΟΝ
Σε εκατ. Ευρώ.

Source: DG AGRI.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4
ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΠΟΡΩΝ ΤΟΥ ΕΓΤΠΕ – ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ
ΚΑΤΑ ΚΡΑΤΟΣ ΜΕΛΟΣ (σε εκατ. Ευρώ)

των διαρθρωτικών χαρακτηριστικών του πρωτογενή τομέα των κρατών – μελών, τα οποία παρουσιάζονται στο επόμενο κεφάλαιο συνοπτικά.

**ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΟΥΧΩΝ ΑΜΕΣΩΝ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΠΟΥ ΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΙ
ΑΠΟ ΤΟ ΕΓΤΠΕ, ΚΑΤΑ ΤΑΞΗ ΜΕΓΕΘΟΥΣ ΓΙΑ ΑΡΟΤΡΑΙΕΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ ΚΑΙ
ΖΩΪΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ (ΕΤΟΣ 2000)⁴³**

ΧΩΡΕΣ	ΤΑΞΗ ΜΕΓΕΘΟΥΣ						ΣΥΝΟΛΟ
	< 1250 Ευρώ	> 1250 < 5000 Ευρώ	>5000<00 000 Ευρώ	>10000<5 0000 Ευρώ	> 50000< 300000 Ευρώ	> 300000 Ευρώ	
	Σε χιλιάδες						
ΕΕ - 15	1164,95	1053,94	394,93	471,03	48,24	1,65	3134,77
ΒΕΛΓΙΟ	9,29	21,04	7,51	6,56	0,11	0,00	44,51
ΔΑΝΙΑ	7,96	21,66	12,07	19,41	1,14	0,00	62,24
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	88,13	135,51	60,13	70,67	6,72	1,26	362,42
ΕΛΛΑΔΑ	129,91	101,76	26,91	11,78	0,11	0,00	270,47
ΙΣΠΑΝΙΑ	188,17	158,40	60,14	60,07	4,53	0,08	471,39
ΓΑΛΛΙΑ	67,06	117,38	78,99	165,60	17,06	0,02	446,11
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	24,21	57,77	27,98	18,70	0,41	0,00	129,07
ΙΤΑΛΙΑ	362,87	234,40	53,58	38,55	2,22	0,04	691,66
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	0,29	0,76	0,60	0,48	0,00	0,00	2,13
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	26,50	31,35	3,53	2,03	0,05	0,00	63,46
ΑΥΣΤΡΙΑ	61,55	52,12	15,56	8,39	0,14	0,00	137,76
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	138,68	26,33	3,77	4,29	0,95	0,01	174,03
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	20,28	35,52	10,75	4,96	0,02	0,00	71,53
ΣΟΥΗΔΙΑ	14,32	23,21	11,18	12,14	0,85	0,00	61,70
ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	25,78	36,76	22,23	47,70	13,96	0,24	146,37

Πηγή: ΕΕ, Γεν. Δ/ση Γεωργίας.

⁴³ Προκειμένου να διαφυλαχθεί η ανωνυμία των δικαιούχων, σε όσες περιπτώσεις είναι λιγότεροι από 10 δεν εμφανίζονται στον πίνακα αυτό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΟΙ ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ ΣΤΑ ΚΡΑΤΗ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΕΕ.

Οι αγροτικές δομές στα δεκαπέντε κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης δίνουν μια εικόνα της κατάστασης που επικρατεί σήμερα στον πρωτογενή τομέα παραγωγής συνολικά και ανά κράτος μέλος. Αρχικά παρουσιάζονται κάποια βασικά οικονομικά στοιχεία και στη συνέχεια παραθέτονται στοιχεία που αφορούν την αγροτική οικονομία στην ΕΕ⁴⁴.

- Διαρθρωτικά χαρακτηριστικά του πρωτογενή τομέα παραγωγής

- Συμμετοχή της Γεωργίας στο συνολικό ΑΕΠ
- Δομή Γεωργικών εκμεταλλεύσεων
- Διάρθρωση της παραγωγής
- Απασχόληση στη γεωργία

- Οικονομικά χαρακτηριστικά του πρωτογενή τομέα παραγωγής.

- Ενδοκοινοτικό εμπόριο γεωργικών προϊόντων
- ΕΕ και διεθνές εμπόριο
- Γεωργικά εισοδήματα.

Τα στοιχεία αυτά αφορούν τις 15 χώρες της ΕΕ: Βέλγιο, Δανία, Γερμανία, Ελλάδα, Ισπανία, Γαλλία, Ιρλανδία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Αυστρία, Πορτογαλία, Φινλανδία, Σουηδία και Ην. Βασίλειο, και αναφέρονται στο χρονικό διάστημα 1970 – 2001 ανάλογα με τα διαθέσιμα στοιχεία. Όλοι οι πίνακες και οι πληροφορίες αυτού του κεφαλαίου, αντλήθηκαν από την Ευρωπαϊκή Ένωση⁴⁵ και συγκεκριμένα από τις ακόλουθες εκθέσεις και μελέτες:

- European Union (2002), *Agriculture in the European Union - Statistical and Economic Information 2001*, Βρυξέλλες.
- European Commission (2002), *European Agriculture entering the 21st Century*, Βρυξέλλες.

⁴⁴ Όπου υπάρχουν στοιχεία, γίνεται σύγκριση των στοιχείων της ΕΕ με τον υπόλοιπο κόσμο.

⁴⁵ http://europa.eu.int/comm/agriculture/publi/reports/index_en.htm.

- European Commission (2002), *The Agricultural Situation in the European Union*, 2001 Report, COM(2003)64 final, Βρυξέλλες.

4.1. Βασικά Οικονομικά Χαρακτηριστικά των χωρών – μελών.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση των 15, σαρανταπέντε περίπου χρόνια μετά την ίδρυσή της, μέσα από μια σειρά διαδοχικών διευρύνσεων και αναθεωρήσεων των πολιτικών της, παρουσιάζει σήμερα μια ανομοιογενή εικόνα ως προς πολλά από τα βασικά οικονομικά χαρακτηριστικά της. Η μείωση των διακρατικών ανισοτήτων επιτεύχθηκε μεν σε κάποιο βαθμό, όμως τα στοιχεία δείχνουν ότι η διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης δεν είναι ικανή από μόνη της να τις εξαφανίσει.

Ειδικότερα, στον πίνακα 1 και τα διαγράμματα που ακολουθούν (βλ. επόμενη σελίδα), παρουσιάζονται στοιχεία που αφορούν:

- Έκταση
- Πληθυσμό
- ΚΚ ΑΕΠ
- Πληθωρισμό
- Ανεργία
- Εμπορικό Ισοζύγιο και τη σχέση της ΕΕ με τον υπόλοιπο κόσμο.

Έκταση:

3.235.460 τετραγωνικά χιλιόμετρα.

Σε σύγκριση με τον υπόλοιπο κόσμο αυτό που αξίζει να σημειωθεί, είναι ότι η ΕΕ των 15 έχει εξαιρετικά περιορισμένη έκταση (βλ. διάγραμμα 1). Ενδοκοινοτικά, η μεγαλύτερη χώρα από άποψη έκτασης είναι η Γαλλία με 549.100 τετραγωνικά χιλιόμετρα, ενώ η μικρότερη είναι το Λουξεμβούργο με 2.590 τετραγωνικά χιλιόμετρα. Μεταξύ δε των δύο αυτών ακραίων χωρών υπάρχουν σαφώς διακυμάνσεις ως προς την έκταση.

▪ **Πληθυσμός:**

376.455.000 κάτοικοι.

Ο πληθυσμός της ΕΕ ακολουθεί διαχρονικά μια ανησυχητική πτωτική τάση, και προβλέπεται ότι το 2020 θα

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΕΕ – 15 (έτος 2000)

ΧΩΡΕΣ	ΕΚΤΑΣΗ (τ.χλμ.)	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ (χιλ. κάτοικοι)	Κ.Κ. ΑΕΠ	ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ	ΑΝΕΡΓΙΑ (%)	ΟΙΚ. ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ (χιλ. άτομα)	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ (εκατ. Ευρώ)
ΕΕ - 15	3235460	376455	22648	1,5	8,2	157765	- 89059
ΒΕΛΓΙΟ	30530	10239	24074	1,4	7,0	4120	14563
ΔΑΝΙΑ	43090	5330	27664	3,7	4,7	2707	6210
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	357030	82163	23754	-0,4	7,9	36324	58464
ΕΛΛΑΔΑ	131960	10543	15603	3,4	11,1	3946	- 19106
ΙΣΠΑΝΙΑ	505990	39442	18819	3,4	14,1	14450	- 44280
ΓΑΛΛΙΑ	549100	59226	22803	0,9	9,5	23378	- 9228
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	70300	3777	26762	4,3	4,2	1660	28161
ΙΤΑΛΙΑ	301340	57680	23081	2,3	10,5	20930	1395
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	2590	436	44879	3,7	2,4	181	- 3140
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	35520	15864	26063	3,7	3,0	7364	16092
ΑΥΣΤΡΙΑ	83860	8103	25017	1,2	3,7	3683	- 5071
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	91930	9998	16569	3,0	4,1	4898	- 16878
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	338150	5171	23275	3,2	9,8	2362	12624
ΣΟΥΗΔΙΑ	449970	8861	22977	1,0	5,9	4123	15432
ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	244100	59623	22896	1,7	5,5	27639	- 63212

ΠΗΓΗ: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Eurostat, Directorate – General for Agriculture), FAO και UNSO.

αντιστοιχεί σε λιγότερο από το 5% του παγκόσμιου πληθυσμού. (βλ. διάγραμμα 2).

Η πληθυσμιακή διάρθρωση ανά κράτος μέλος της ΕΕ – 15, δείχνει ότι μεγαλύτερη από άποψη πληθυσμού χώρα της Ένωσης είναι η Γερμανία με 82.163.000 κατοίκους και μικρότερη το Λουξεμβούργο με 436.000 κατοίκους. Μεταξύ αυτών των δύο ακραίων χωρών εμφανίζονται σημαντικές πληθυσμιακές διαφοροποιήσεις⁴⁶.

▪ **Κ. Κ. ΑΕΠ⁴⁷:**

22.648 Ευρώ.

Το κ.κ. ΑΕΠ της ΕΕ σε σύγκριση με τον υπόλοιπο κόσμο είναι σαφώς μικρότερο. Έρχεται τρίτη κατά σειρά μετά τις ΗΠΑ και την Ιαπωνία (για το 1997) (Διάγραμμα 3).

Ενδοκοινοτικά, η χώρα με το μεγαλύτερο κ.κ. ΑΕΠ είναι το Λουξεμβούργο με 44.879 Ευρώ ενώ, η χώρα με το μικρότερο η Ελλάδα με 15.603 Ευρώ. Η μέγιστη τιμή που λαμβάνει το κ.κ. ΑΕΠ στο Λουξεμβούργο απέχει σημαντικά από όλες τις υπόλοιπες χώρες (μπορεί το Λουξεμβούργο να είναι η μικρότερη χώρα από άποψη έκτασης και πληθυσμού, είναι πρώτη όσον αφορά το κατά κεφαλήν ΑΕΠ).

▪ **Πληθωρισμός:** **1,5%.**

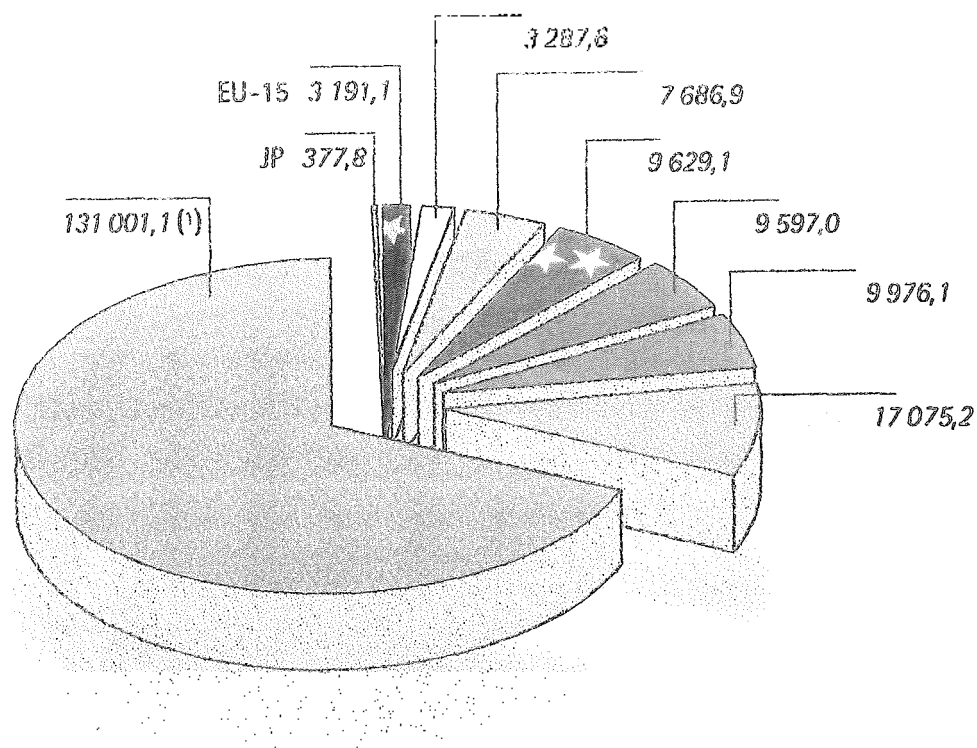
Η μεγαλύτερη τιμή εμφανίζεται στην Ιρλανδία με 4,3% και η μικρότερη στη Γερμανία με – 0,4%.

Μπορεί ο μέσος όρος να είναι μικρός (1,5%), όμως η διαφορά μεταξύ της μέγιστης και ελάχιστης τιμής είναι μεγάλη.

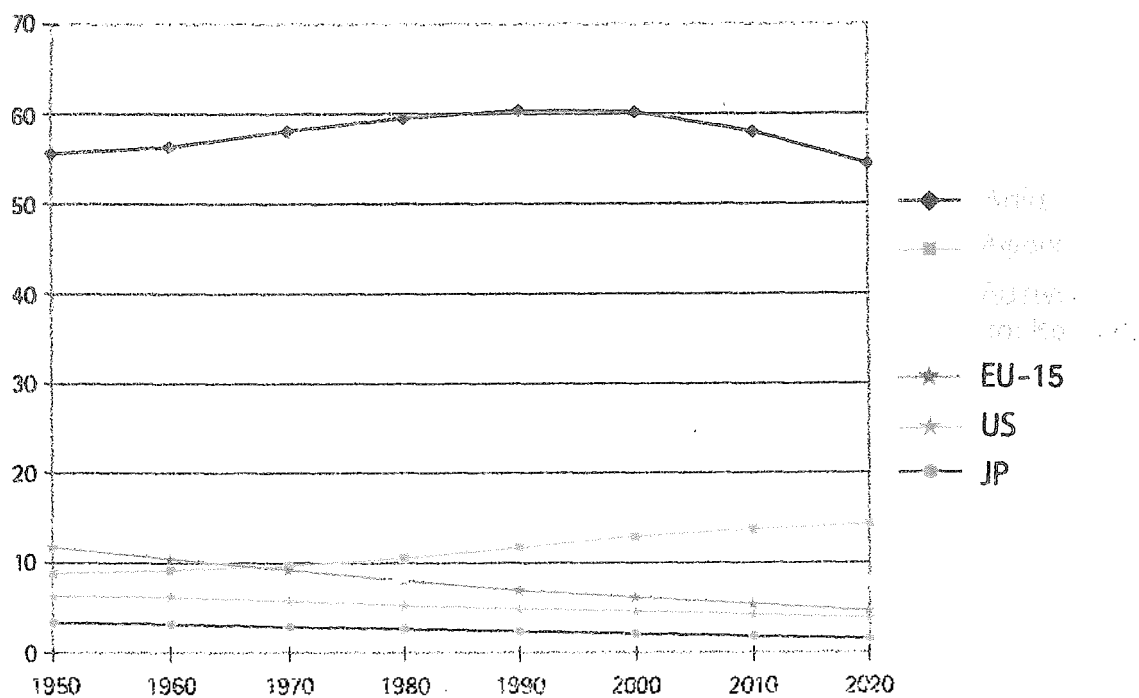
⁴⁶ Η χώρα με τη μεγαλύτερη έκταση όπως προαναφέρθηκε (Γαλλία) δεν αποτελεί τη χώρα με το μεγαλύτερο πληθυσμό (Γερμανία).

⁴⁷ Το κ.κ. ΑΕΠ δεν δείχνει πώς πραγματικά κατανέμονται τα εισοδήματα αυτά, δείχνει μόνο πώς θεωρητικά διανέμονται εξίσου σε όλους τους κατοίκους της χώρας. Κατά συνέπεια δεν φανερώνει τις εντός κάθε χώρας πιθανές ανισότητες.

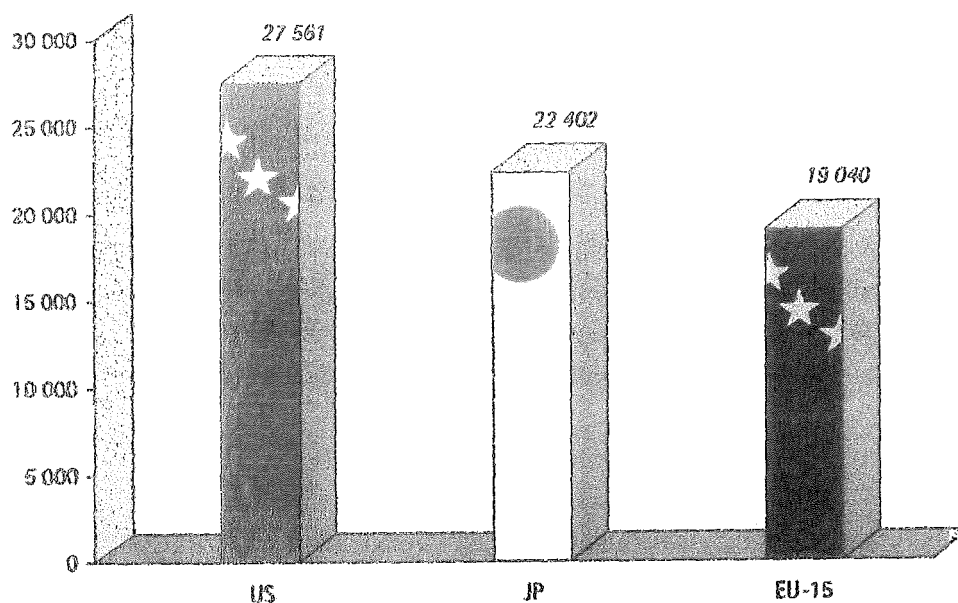
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1
Η ΕΚΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΕ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2
Ο ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3

(1) - αριθμός ανέργων σε χιλιάδες άτομα

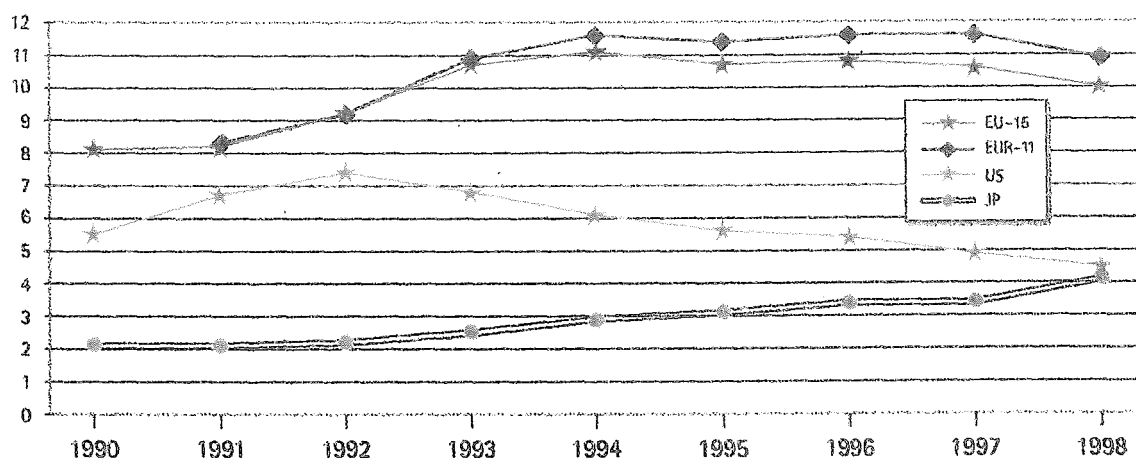
(2) - αριθμός ανέργων σε χιλιάδες άτομα

• Ανεργία:

8,2% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού.

Η ανεργία στην ΕΕ για το διάστημα 1996 – 1998 εμφανίζει ελαφρά μείωση. Αυτό που αξίζει να σημειωθεί είναι ότι οι ΗΠΑ και η Ιαπωνία έχουν σαφώς μικρότερα ποσοστά ανεργίας. Στις ΗΠΑ υπήρχε (1996 – 1998) πτωτική τάση ενώ, στην Ιαπωνία ανοδική τάση (Διάγραμμα 4).

Στην Ένωση, η Ιρλανδία είναι η χώρα με το μεγαλύτερο ποσοστό άνεργου πληθυσμού (14,1%) και το Λουξεμβούργο η χώρα με το μικρότερο (2,4%). Οι πιο πολλές χώρες έχουν επίπεδο ανεργίας άνω του 5%. Για την Ελλάδα συγκεκριμένα η τιμή που καταγράφεται είναι 11,1%.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.

▪ **Εμπορικό Ισοζύγιο: - 89.059 εκατ. Ευρώ.**

Ο μέσος όρος του ισοζυγίου εμπορικών συναλλαγών είναι αρνητικός. Αυτό φανερώνει ότι σε επίπεδο Ένωσης οι εισαγωγές είναι περισσότερες από τις εξαγωγές σε αξία. Για τις επιμέρους χώρες μέλη, προκύπτει ότι 7 από τις 15 έχουν αρνητικό ισοζύγιο εμπορικών συναλλαγών.

Ειδικότερα, το μέγιστο αρνητικό εμπορικό ισοζύγιο εμφανίζεται στο Ην. Βασίλειο με - 63.212 εκατ. Ευρώ και το μέγιστο θετικό στη Γερμανία με 58.464 εκατ. Ευρώ. Οι μεγάλες διακυμάνσεις από το αρνητικό μέχρι το θετικό ισοζύγιο αποκαλύπτουν τεράστιες διαφορές όσον αφορά τη διάρθρωση της παραγωγής κάθε χώρας και τη γενικότερη οικονομική της κατάσταση.

4.2. Η αγροτική οικονομία στην ΕΕ.

Η εικόνα που παρουσιάζει ο πρωτογενής τομέας στις διάφορες χώρες – μέλη της ΕΕ των 15 (δηλαδή τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της γεωργίας που αφορούν τη δομή των εκμεταλλεύσεων, την απασχόληση, το εμπόριο, τα εισοδήματα κλπ) και η συμβολή του τομέα αυτού στη διαμόρφωση του ΑΕΠ κάθε χώρας αλλά και της Ένωσης συνολικά, δίνει στοιχεία για το αν είναι σημαντικός ο ρόλος της γεωργίας για την Ευρωπαϊκή Ένωση γενικά. Με καθαρά οικονομικούς όρους, ο τομέας της γεωργίας, όπως προκύπτει και από τα στοιχεία που ακολουθούν, υστερεί σε σπουδαιότητα έναντι των άλλων τομέων οικονομικής δραστηριότητας και ιδιαίτερα των Υπηρεσιών. Αυτό όμως που είναι κοινά αποδεκτό είναι ότι η γεωργία είναι ένας τομέας με ιδιαιτερότητες που αφορούν τόσο τη βιολογική υπόσταση της παραγωγής, την εξάρτησή της από εξωγενείς παράγοντες, τον παραγωγικό κύκλο της φυτικής κυρίως παραγωγής κλπ αλλά, και τους απασχολούμενους με τον τομέα αυτό από άποψη ηλικίας, φύλου, εκπαιδευτικού επιπέδου, επιλογής τόπου διαμονής, οι οποίοι είναι στις περισσότερες περιπτώσεις ο πυρήνας του κοινωνικού ιστού που έχει μέχρι σήμερα παραμείνει στην ύπαιθρο.

Έτσι, στις ενότητες που ακολουθούν παρουσιάζονται τα βασικά χαρακτηριστικά του πρωτογενή τομέα των χωρών μελών της ΕΕ για το 2000, ενώ, όπου υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία χρονολογικών σειρών, γίνεται αναφορά και στις διαχρονικές μεταβολές που αυτά έχουν τα τελευταία κυρίως χρόνια υποστεί.

4.2.1. Διαρθρωτικά χαρακτηριστικά του πρωτογενή τομέα παραγωγής.

Σε επίπεδο ΕΕ όπως φαίνεται από τον πίνακα 2 (βλ. επόμενη σελίδα), η συνολική χρησιμοποιούμενη γεωργική γη είναι 130.443 χιλιάδες εκτάρια⁴⁸ τα οποία αξιοποιούν 6.988 χιλιάδες εκμεταλλεύσεις. Η χρησιμοποιούμενη γεωργική γη που αντιστοιχεί σε κάθε γεωργική εκμετάλλευση είναι 18.1 εκτάρια, οι δε απασχολούμενοι στη γεωργία ανέρχονται σε 6.770.000 άτομα (ποσοστό 4,3 % επί του συνολικά απασχολούμενου πληθυσμού). Η παραγωγή που προκύπτει από το συνδυασμό χρησιμοποιούμενης γεωργικής γης, κεφαλαίου και εργασίας που προσφέρουν οι απασχολούμενοι σε

⁴⁸ 1 εκτάριο = 10 στρέμματα.

αυτή, είναι 274.768 εκατομμύρια Ευρώ, ποσό που αντιστοιχεί σε ποσοστό 1,7% του συνολικού ΑΕΠ της Ένωσης.

Τα γενικά αυτά στοιχεία που αναφέρονται στην ΕΕ συνολικά, συχνά διαφέρουν σημαντικά από χώρα σε χώρα, ενώ σε πολλές περιπτώσεις, ομάδες χωρών παρουσιάζουν ομοιότητες ως προς τα χαρακτηριστικά τους.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

**ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΕΕ – 15
(έτος 2000)**

ΧΩΡΕΣ	ΧΡΗΣΙΜΟΠ. ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΓΗ (σε χιλ. εκτάρια)	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΚΜΕΤΑΛ. (σε χιλ. εκμ)	ΧΡΗΣΙΜ. ΓΕΩΡΓ. ΓΗ ΑΝΑ ΕΚΜΕΤ. (σε εκτάρια)	ΑΠΑΣΧ/ΜΕΕΝΟΙ ΣΤΗ ΓΕΩΡΓΙΑ (σε χιλ. άτομα)	ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛ. ΣΤΗ ΓΕΩΡΓΙΑ ΕΠΙ ΤΗΣ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ (%)	ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ (σε εκατ. Ευρώ)	ΣΥΜΜΕΤ. ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΑΕΠ (%)
ΕΕ - 15	130443	6988	18,1	6770	4,3	274768	1,7
ΒΕΛΓΙΟ	1396	67	20,1	79	1,9	6928	1,1
ΔΑΝΙΑ	2666	63	42,6	99	3,7	8324	2,0
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	17067	534	32,1	958	2,6	43823	0,9
ΕΛΛΑΔΑ	3901	821	4,3	671	17,0	10662	6,8
ΙΣΠΑΝΙΑ	25425	1208	21,2	992	6,9	33265	3,7
ΓΑΛΛΙΑ	29865	680	41,7	971	4,2	62281	2,3
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	4418	148	29,4	131	7,9	5811	2,6
ΙΤΑΛΙΑ	15401	2315	6,4	1095	5,2	41065	2,4
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	135	3	42,5	4	2,4	252	0,6
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	1976	108	18,6	242	3,3	19202	2,2
ΑΥΣΤΡΙΑ	3399	210	16,3	223	6,1	4964	1,2
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	3881	417	9,2	614	12,5	5558	2,4
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	2211	91	23,7	147	6,2	3640	0,9
ΣΟΥΗΔΙΑ	2980	90	34,7	120	2,9	4964	0,7
ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	15722	233	59,3	424	1,5	24028	0,7

ΠΗΓΗ: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Eurostat, Directorate – General for Agriculture), FAO και UNSO.

4.2.1.1. Συμμετοχή της Γεωργίας στο συνολικό ΑΕΠ⁴⁹

Το ποσοστό στο οποίο η γεωργία συμμετέχει στο συνολικό ΑΕΠ μιας χώρας ή της Ένωσης γενικά, δείχνει τη σημασία και τη βαρύτητα που έχει αυτός ο τομέας παραγωγής σε σχέση με τους άλλους.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.1.
ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΠΟΣΟΣΤΟΥ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΣΤΟ ΑΕΠ
ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΕΕ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΙΚΑ
(1990 – 2000)

ΧΩΡΕΣ	ΣΥΜΜΕΤ. ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΑΕΠ (%)	
	1990	2000
ΕΕ	5,11	1,7
ΒΕΛΓΙΟ	2,4	1,1
ΔΑΝΙΑ	4,2	2,0
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	1,7	0,9
ΕΛΛΑΔΑ	16,5	6,8
ΙΣΠΑΝΙΑ	4,7	3,7
ΓΑΛΛΙΑ	3,3	2,3
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	10,5	2,6
ΙΤΑΛΙΑ	4,0	2,4
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	2,4	0,6
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	4,6	2,2
ΑΥΣΤΡΙΑ		1,2
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	5,5	2,4
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ		0,9
ΣΟΥΗΔΙΑ		0,7
ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	1,5	0,7

ΠΗΓΗ: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Eurostat, Directorate – General for Agriculture),
FAO και UNSO.

⁴⁹ Πίνακες 2 και 2.1

Από τους πίνακες 2 και 2.1. φαίνεται ότι η χώρα με τη μεγαλύτερη τιμή είναι η Ελλάδα με ποσοστό 6,8%. Η χώρα μας κατατάσσεται πρώτη μεταξύ των 15 με αισθητή διαφορά από τις υπόλοιπες. Η ελληνική οικονομία είναι δηλαδή η πιο προσανατολισμένη στον πρωτογενή τομέα παραγωγής, περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη. Η σπουδαιότητα όμως της γεωργίας για την ελληνική οικονομία, παρότι διαχρονικά εμφανίζει πτωτική τάση (από 16,5% το 1990 σε 6,8% το 2000, βλ. πίνακας 2.1), παραμένει μεγάλη. Εάν δε εξετασθεί σε συνάρτηση με την απασχόληση, τότε προκύπτει μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα σχετικά με το θέμα (βλ. παράγραφος 4.2.1.4).

Τη μικρότερη τιμή αντίθετα εμφανίζει το Λουξεμβούργο με ποσοστό μόλις 0,6%. Η οικονομία της χώρας αυτής είναι έντονα προσανατολισμένη στον τομέα των Υπηρεσιών, και ως εκ τούτου η γεωργία ελάχιστα συμβάλει στη διαμόρφωση του συνολικού ΑΕΠ της χώρας (και της Ένωσης κατ' επέκταση). Για τη χώρα αυτή (που γεωγραφικά είναι η μικρότερη, αλλά μεγαλύτερη σε κ.κ. ΑΕΠ στην Ένωση), η γεωργία δεν αποτελεί πρώτη προτεραιότητα, δεν είναι δηλαδή σημαντικός παραγωγικός τομέας και απασχολεί εξαιρετικά μικρό αριθμό εργαζομένων.

Η τάση που εμφανίζει η Ένωση συνολικά είναι έντονα πτωτική, κάτι που φανερώνει τη συνεχώς μειούμενη σημασία του τομέα αυτού στην οικονομία της ΕΕ και τη μεγαλύτερη βαρύτητα του τομέα των Υπηρεσιών σε όλες ανεξαιρέτως τις χώρες. Ο μέσος όρος μειώθηκε από 5,1% το 1990 για την ΕΕ των 12, σε 1,7% το 2000 για την ΕΕ των 15. Για πέντε δε χώρες, το ποσοστό το έτος 2000 διαμορφώνεται κάτω από 1% (Γερμανία, Λουξεμβούργο, Φινλανδία, Σουηδία και Ην. Βασίλειο).

4.2.1.2. Δομή Γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

Οι διαφορές που εμφανίζει η ΕΕ σε σχέση με τη δομή των γεωργικών εκμεταλλεύσεων είναι μεγάλες τόσο όσον αφορά τον αριθμό τους όσο και το μέγεθός τους (χρησιμοποιούμενη γεωργική γη ανά εκμετάλλευση, βλ. πίνακες 2 και 2.2).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.2.

**ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΑΡΙΘΜΟΥ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ
ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ ΤΗΣ ΕΕ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΚΤΑΣΗΣ ΤΟΥΣ
1990 – 2000.**

	ΧΡΗΣΙΜΟΠ. ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΓΗ (σε χιλ εκτάρια) ⁵⁰	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΚΜΕΤΑΛ. (σε χιλ εκμ)		ΧΡΗΣΙΜ. ΓΕΩΡΓ. ΓΗ ΑΝΑ ΕΚΜΕΤ. (σε εκτάρια)	
		1987	2000	1987	2000
ΕΕ	130443	8645	6988	21,1	18,1
ΒΕΛΓΙΟ	1396	93	67	14,8	20,1
ΔΑΝΙΑ	2666	87	63	32,2	42,6
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	17067	705	534	16,8	32,1
ΕΛΛΑΔΑ	3901	953	821	4,0	4,3
ΙΣΠΑΝΙΑ	25425	1792	1208	13,8	21,2
ΓΑΛΛΙΑ	29865	982	680	28,6	41,7
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	4418	217	148	22,7	29,4
ΙΤΑΛΙΑ	15401	2784	2315	5,6	6,4
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	135	4	3	30,2	42,5
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	1976	132	108	15,3	18,6
ΑΥΣΤΡΙΑ	3399		210		16,3
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	3881	636	417	5,2	9,2
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	2211		91		23,7
ΣΟΥΗΔΙΑ	2980		90		34,7
ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	15722	260	233	64,4	59,3

ΠΗΓΗ: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Eurostat, Directorate – General for Agriculture),
FAO και UNSO.

Υπάρχει μια ομάδα χωρών που είχε και εξακολουθεί να έχει μεγάλο αριθμό γεωργικών εκμεταλλεύσεων με μικρό μέγεθος (λίγα εκτάρια χρησιμοποιούμενης γεωργικής γης). Οι χώρες αυτές είναι κυρίως οι Μεσογειακές δηλαδή η Ελλάδα, η Ισπανία, η Γαλλία, η Ιταλία και η Πορτογαλία, που χαρακτηρίζονται από μεγάλο αριθμό μικρών εκμεταλλεύσεων και πολυτεμαχισμένο κλήρο με μεγάλη διασπορά⁵¹. Τα ιδιαίτερα αυτά χαρακτηριστικά καθιστούν τις εκμεταλλεύσεις αυτές λιγότερο ανταγωνιστικές από τις αντίστοιχες μεγάλες των βορειοευρωπαϊκών κυρίως χωρών, οι οποίες εκμεταλλεύονται τα πλεονεκτήματα που προκύπτουν από τις οικονομίες

⁵⁰ Στοιχεία έτους 2000.

κλίμακας και μπορούν να επιτυγχάνουν υψηλότερα επίπεδα παραγωγικότητας, μικρότερο κόστος παραγωγής, μεγαλύτερη διαπραγματευτική δύναμη κατά την πώληση της παραγωγής κλπ.

Οι Οδηγίες και οι Κανονισμοί οι σχετικοί με τη βελτίωση των διαρθρώσεων των γεωργικών εκμεταλλεύσεων που έχουν εφαρμοσθεί μέσω της ΚΑΠ σε όλες της χώρες μέλη, έχουν οδηγήσει διαχρονικά στη μείωση του αριθμού των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και την αύξηση της χρησιμοποιούμενης γεωργικής γης που τους αντιστοιχεί. Η επιτυχία, όσον αφορά την εφαρμογή αυτών των Κανονισμών και Οδηγιών που αναφέρονται σε συγχρηματοδοτούμενες ενέργειες⁵² και συγκεκριμένους όρους και προϋποθέσεις επιλεξιμότητας, δεν υπήρξε ίδια για όλα τα κράτη – μέλη. Έτσι, σε άλλες χώρες η μείωση του αριθμού των εκμεταλλεύσεων ήταν σημαντική και συνοδεύτηκε από μεγάλη αύξηση της έκτασής τους (π.χ. Γερμανία), και σε άλλες ήταν οριακή με μικρή αύξηση της έκτασής τους (π.χ. Ελλάδα). Κατά συνέπεια, η αποτελεσματικότητα και ανταγωνιστικότητα των εκμεταλλεύσεων που εξαρτάται από την έγγεια διάρθρωση εξακολουθεί να είναι διαφορετική μεταξύ των χωρών, θέτοντας ακόμα και σήμερα τις χώρες του νότου σε δυσμενέστερη θέση.

Η συνολική εικόνα της Ένωσης ως προς το μέγεθος των εκμεταλλεύσεων φαίνεται στον πίνακα που ακολουθεί, ο οποίος επιβεβαιώνει τη μείωση του αριθμού των εκμεταλλεύσεων διαχρονικά και την αύξηση του μεγέθους τους σε εκτάρια χρησιμοποιούμενης γεωργικής γης (από το 1995 έως το 1997 αυξήθηκε ο αριθμός των μεγάλων γεωργικών εκμεταλλεύσεων που αξιοποιούν πάνω από 5 εκτάρια και μειώθηκε ο αριθμός αυτών που καλλιεργούν λιγότερο από 5 εκτάρια δηλαδή λιγότερο από 50 στρέμματα).

⁵¹ Αυτό οφείλεται τόσο σε καθαρά φυσικά αίτια π.χ. γεωμορφολογία του εδάφους, όσο και σε κοινωνικά αίτια, π.χ. ξεπερασμένο κληρονομικό δίκαιο, ανεπάρκεια αναδασμών κλπ.

⁵² Μέρος της συνολικής δαπάνης καλύπτεται από το κράτος μέλος και μέρος από την Ένωση (ΕΓΤΠΕ – Τμήμα Προσανατολισμού)

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.3.

ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΩΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ ΚΑΤΑ ΤΑΞΗ ΜΕΓΕΘΟΥΣ

	ΤΑΞΗ ΜΕΓΕΘΟΥΣ ΣΕ ΕΚΤΑΡΙΑ ΧΓΓ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ ΣΕ ΧΙΛΙΑΔΕΣ		ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ ΣΑΝ % ΠΟΣΟΣΤΟ	
		1995	1997	1995	1997
ΕΕ - 15					
	0-5	4155,0	3866,9	56,4	55,3
	5-10	960,3	929,2	13,0	13,3
	10-20	782,0	757,7	10,6	10,8
	20-50	848,4	802,0	11,5	11,5
	Άνω των 50	585,7	598,5	7,5	8,6
	ΣΥΝΟΛΟ	7.370,0	6989,1	100,0	100,0

ΠΗΓΗ: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Eurostat, Directorate – General for Agriculture).

4.2.1.3. Διάρθρωση της παραγωγής.

Η συνολική παραγωγή (φυτικής και ζωϊκής προέλευσης) που παράγεται σε επίπεδο Ένωσης διαμορφώθηκε το 2000 στα 274.768 εκατομμύρια Ευρώ (πίνακας 2.4). Η χώρα με τη μεγαλύτερη συνεισφορά στο ποσό αυτό είναι η Γαλλία με ποσοστό 22,6% και δεύτερη τη Γερμανία με ποσοστό 16%, ενώ, η χώρα με τη μικρότερη συνεισφορά είναι το Λουξεμβούργο με ποσοστό μόλις 0,1%. Το αποτέλεσμα αυτό είναι συνάρτηση μεταξύ άλλων, του αριθμού των εκμεταλλεύσεων, της χρησιμοποιούμενης γεωργικής γης που τους αντιστοιχεί, του αριθμού των απασχολούμενων στον τομέα, της συνολικής χρησιμοποιούμενης γεωργικής γης κάθε χώρας, της ποιότητας του εργατικού της δυναμικού, της διάρθρωσης της παραγωγής κλπ.

Ως εκ τούτου είναι αναμενόμενο το Λουξεμβούργο, που σχεδόν σε όλα τα χαρακτηριστικά του πρωτογενή τομέα κατατάσσεται στην τελευταία θέση, να συμβάλει ελάχιστα στη διαμόρφωση της συνολικής παραγωγής της ΕΕ των 15 και να κατατάσσεται και εδώ τελευταίο.

Η Ελλάδα, παρ' ότι έχει μεγάλο αριθμό γεωργικών εκμεταλλεύσεων και μεγάλο ποσοστό εργατικού δυναμικού σε αυτές, έχει σημαντική συνεισφορά στη συνολική παραγωγή (περίπου 4%) αν κανείς λάβει υπόψη ότι:

- η συνολική χρησιμοποιούμενη γεωργική γη της χώρας είναι μικρή σε σχέση με το σύνολο,
- η έγγεια διάρθρωση εξακολουθεί να παρουσιάζει σημαντικά προβλήματα (πολυτεμαχισμός, διασπορά, μικρό μέγεθος) και
- το απασχολούμενο εργατικό δυναμικό είναι επίσης αναποτελεσματικό (μεγάλος μέσος όρος ηλικίας, χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο, δυσκολία προσαρμογής στις συνεχώς μεταβαλλόμενες συνθήκες της αγοράς κλπ).

Οι χώρες που έχουν τα πρωτεία στη συνολική παραγωγή, δηλαδή η Γαλλία και η Γερμανία, οφείλουν αυτή την επιτυχία είτε στην καλή εικόνα που παρουσιάζουν τα διαρθρωτικά τους χαρακτηριστικά (κάτι που συμβάλλει καταλυτικά στη διαμόρφωση χαμηλού κόστους παραγωγής), είτε στη διάρθρωση της παραγωγής στα προϊόντα δηλαδή που παράγουν, αφού υπάρχουν μεγάλες διαφοροποιήσεις ως προς την τιμή πώλησής τους, ανάλογα με τον κλάδο παραγωγής στον οποίο υπερτερούν (φυτικό ή ζωικό).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.4.

ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΑΤΑ ΚΡΑΤΟΣ (ΕΤΟΣ 2000)

ΧΩΡΕΣ	ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ (σε εκατ. Ευρώ)	% ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙ ΤΗΣ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ⁵³
ΕΕ – 15	274768	100,0
ΒΕΛΓΙΟ	6928	2,5
ΔΑΝΙΑ	8324	3,0
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	43823	16,0
ΕΛΛΑΔΑ	10662	3,9
ΙΣΠΑΝΙΑ	33265	12,1
ΓΑΛΛΙΑ	62281	22,6
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	5811	2,1
ΙΤΑΛΙΑ	41065	14,9
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	252	0,1
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	19202	7,0
ΑΥΣΤΡΙΑ	4964	1,8
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	5558	2,1
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	3640	1,3
ΣΟΥΗΔΙΑ	4964	1,8
ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	24028	8,7

ΠΗΓΗ: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Eurostat, Directorate – General for Agriculture), FAO και UNSO.

⁵³ Φυτικής και Ζωικής.

Ειδικότερα, η διάρθρωση της παραγωγής κατά χώρα (πίνακας 3), δείχνει ότι υπάρχουν κράτη με έντονο προσανατολισμό στην παραγωγή προϊόντων ζωϊκής προέλευσης και άλλες με έντονο προσανατολισμό στην παραγωγή προϊόντων φυτικής προέλευσης. Η διαφοροποίηση αυτή εξαρτάται από πολλούς παράγοντες μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται:

- το ιδιαίτερο κλίμα της περιοχής (αφού τα περισσότερα φυτικά προϊόντα ευδοκιμούν και έχουν επικερδή καλλιέργεια σε συγκεκριμένες κλιματολογικές συνθήκες)⁵⁴
- η σύσταση και γονιμότητα του εδάφους
- το ανάγλυφο της περιοχής (ορεινές ή πεδινές περιοχές)⁵⁵
- η έκταση της χρησιμοποιούμενης γεωργικής γης ανά εκμετάλλευση (οι μικρές εκμεταλλεύσεις προσανατολίζονται σε καλλιέργειες που είναι έντασης εργασίας και κεφαλαίου καθώς επίσης και σε κτηνοτροφία (ειδικότερα στην εκτροφή αιγοπροβάτων).
- ο αριθμός των απασχολούμενων στη γεωργία (όπου υπάρχει μεγάλος αριθμός εργατικού δυναμικού μπορούν να καλλιεργηθούν καλλιέργειες έντασης εργασίας (π.χ. βιομηχανικά φυτά), ενώ, όπου ο αριθμός αυτός είναι μικρός καλλιεργούνται συνήθως φυτά που απαιτούν λίγες καλλιεργητικές φροντίδες π.χ. σιτηρά.

Έτσι, είναι χαρακτηριστικό ότι η Πορτογαλία, μια αντιπροσωπευτική μεσογειακή χώρα, παρουσιάζει πολύ μεγάλα ποσοστά στην παραγωγή φρούτων και κηπευτικών και πολύ μικρά ποσοστά σε ζωϊκής προέλευσης προϊόντα (π.χ. αυγά, βοοειδή). Αντίθετα, μια αντιπροσωπευτική βορειοευρωπαϊκή χώρα όπως η Ιρλανδία εμφανίζει εντελώς διαφορετική εικόνα, αφού η ζωϊκή της παραγωγή είναι πάρα πολύ μεγάλη (π.χ. γάλα 24,6%, βοοειδή 34,3%) και η φυτική της παραγωγή πάρα πολύ μικρή (π.χ. ελαιόλαδο 0% και φρούτα 0,1%).

⁵⁴ Τα εσπεριδοειδή για παράδειγμα δεν ευδοκιμούν στις χώρες της Βόρειας και Κεντρικής Ευρώπης γιατί οι χαμηλές θερμοκρασίες και οι παγετοί που κατά το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου επικρατούν εκεί, συνιστούν απαγορευτικούς παράγοντες γι' αυτή την καλλιέργεια.

⁵⁵ Στις ορεινές περιοχές το ανάγλυφο και η σύσταση του εδάφους επιτρέπει κυρίως την κτηνοτροφία δηλαδή την εκτροφή αιγοπροβάτων και την καλλιέργεια μη απαιτητικών σε θρεπτικές ουσίες καλλιεργειών π.χ. σιτηρά. Στις πεδινές περιοχές αντίθετα η βοοτροφία είναι πάντα ιδιαίτερα ανεπτυγμένη όπως επίσης η καλλιέργεια εκτατικών καλλιεργειών π.χ. δενδρώνες ή μόνιμες φυτείες.

Σε επίπεδο ΕΕ – 15, το πιο σημαντικό προϊόν είναι το γάλα με ποσοστό 13,8% και το λιγότερο σημαντικό είναι τα hors που παράγει μόνο η Γερμανία και η Μεγάλη Βρετανία. Από τον πίνακα 4 φαίνεται ότι στη συνολική παραγωγή του πρωτογενή τομέα των 15 κρατών μελών τη μεγαλύτερη συνεισφορά έχουν:

- σε δημητριακά η Γερμανία με μεγάλη διαφορά από τις υπόλοιπες χώρες,
- σε καπνό η Ελλάδα (43,2%) και η Ιταλία (30,4%),
- σε ελαιόλαδο η Ιταλία (39,4, η Ισπανία (32,2%) και Τρίτη η Ελλάδα (26,9%),
- σε βαμβάκι (φυτικές ίνες) η Ελλάδα κατέχει τα πρωτεία με 86,2%,
- σε κρασί και μούστο η Γαλλία (53,0%) και η Ιταλία (26,0%) και
- σε γάλα η Γερμανία με 22,4% και η Γαλλία με 20,1%.

Οι περισσότερες χώρες ειδικεύονται στην παραγωγή συγκεκριμένων προϊόντων που προσιδιάζουν στις δικές τους ιδιαίτερες συνθήκες. Είναι εμφανής ο προσανατολισμός των βορειοευρωπαϊκών χωρών σε κτηνοτροφικά προϊόντα και καλλιέργειες εκτατικές, και ο προσανατολισμός των χωρών της νότιας Ευρώπης σε προϊόντα κυρίως φυτικής προέλευσης και εντατικής καλλιέργειας, όπως τα φρούτα και τα κηπευτικά, και όσον αφορά την κτηνοτροφική παραγωγή στην εκτροφή αιγοπροβάτων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΕΕ – 15 ΣΕ % ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ (έτος 2000).

ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΠΟΥ ΥΠΟΚΕΙΝΤΑΙ ΣΕ ΚΟΑ	ΕΕ - 15	ΒΕΛΓΙΟ	ΔΑΝΙΑ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	ΕΛΛΑΔΑ	ΙΣΠΑΝΙΑ	ΓΑΛΛΙΑ	ΙΡΛΑΝΔΙΑ	ΙΤΑΛΙΑ	ΛΟΥΞ	ΟΛΛΑΝΔΙΑ	ΑΥΣΤΡΙΑ	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	ΣΟΥΗΔΙΑ	ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ
ΣΙΤΑΡΙ	6,5	3,4	8,7	8,6	5,8	4,4	9,0	1,7	4,5	4,0	0,8	4,5	1,8	2,9	7,0	10,8
ΣΙΚΑΛΗ	0,3	0,0	0,7	1,5	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,6	0,1	0,6	0,6	0,0
ΒΡΩΜΗ	0,4	0,1	0,4	0,5	0,2	0,5	0,1	0,3	0,2	0,8	0,0	0,5	0,3	6,5	4,0	0,4
ΚΡΙΘΑΡΙ	3,1	0,7	8,4	4,6	0,5	4,8	2,6	3,2	0,7	2,8	0,2	2,8	0,1	9,5	5,0	4,7
ΑΡΑΒΟΣΙΤΟΣ	2,3	0,1	0,0	1,3	3,5	2,0	3,7	0,0	4,3	0,1	0,2	5,1	3,4	0,0	0,0	0,0
ΡΥΖΙ	0,3	0,0	0,0	0,0	0,5	0,8	0,1	0,0	1,1	0,0	0,0	0,0	0,9	0,0	0,0	0,0
ΖΑΧΑΡΟΤΕΥΤΛΑ	1,7	2,9	1,7	2,5	1,6	1,1	1,8	1,2	1,3	0,0	1,6	2,6	0,4	1,6	2,5	1,7
ΚΑΠΝΟΣ	0,4	0,1	0,0	0,1	4,7	0,4	0,2	0,0	0,9	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0
ΕΛΑΙΟΛΑΔΟ	1,8	0,0	0,0	0,0	12,7	4,9	0,0	0,0	4,8	0,0	0,0	0,0	1,3	0,0	0,0	0,0
ΕΛΑΙΟΥΧΟΙ ΣΠΟΡΟΙ	1,9	0,1	1,4	3,1	0,2	1,5	3,1	0,0	1,4	1,4	0,0	1,7	0,5	0,8	0,9	1,9
ΦΡΟΥΤΑ	8,0	4,1	0,4	1,7	19,8	21,2	4,7	0,1	16,2	1,7	1,7	5,1	18,0	0,9	0,7	1,7
ΚΗΠΕΥΤΙΚΑ	7,5	11,3	1,5	3,0	13,0	13,0	4,8	3,2	12,0	0,6	10,2	2,6	11,1	4,1	2,9	6,6
ΟΙΝΟΣ ΚΑΙ ΜΟΥΣΤΟΣ	5,5	0,0	0,0	2,6	0,4	3,6	12,9	0,0	9,6	11,4	0,0	7,0	8,3	0,0	0,0	0,0
ΣΠΟΡΟΙ	0,4	0,3	1,1	0,5	0,1	*	0,5	0,0	0,1	0,2	2,1	0,0		0,1	0,1	0,3
ΦΥΤΙΚΕΣ ΙΝΕΣ	0,4	0,4	0,0	0,0	9,7	*	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,1
	0,1	0,0	0,0	0,3	0,0	*	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
ΓΑΛΑ	13,8	12,9	18,1	19,4	9,0	6,4	12,3	24,6	10,1	32,4	16,6	16,4	12,5	29,0	23,7	15,8
ΒΟΟΕΙΔΗ	10,0	15,3	4,7	8,6	2,4	6,8	12,6	34,3	8,3	20,8	6,7	13,9	6,1	6,4	9,6	14,7
ΧΟΙΡΟΙ	8,7	20,7	28,1	11,9	2,6	11,1	4,8	4,7	5,2	7,0	12,7	13,3	8,7	6,3	8,0	5,7
ΑΙΓΟΠΡΟΒΑΤΑ	2,2	0,1	0,1	0,4	7,5	4,6	1,2	5,8	0,9	0,2	0,5	0,6	3,0	0,1	0,3	7,1
ΑΥΓΑ	1,8	2,2	0,9	2,2	1,5	2,0	1,3	0,5	2,2	1,8	1,8	2,4	1,5	1,3	1,9	2,5
ΠΟΥΛΕΡΙΚΑ	4,1	4,3	2,1	2,1	1,3	3,9	4,9	2,5	4,4	0,4	3,5	2,2	8,4	2,0	2,1	8,9
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ	81,5	79,2	78,4	75,1	96,8	93,2	80,9	82,0	88,1	85,6	58,5	81,6	87,0	72,1	69,3	83,1
ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΥΠΟΚΕΙΝΤΑΙ ΣΕ ΚΟΑ																
ΠΑΤΑΤΕΣ	2,3	4,7	1,4	3,2	2,9	1,7	1,9	1,2	1,0	1,2	3,2	1,1	2,4	2,2	2,7	3,4
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	3,2	0,5	3,7	3,2	0,0	1,2	4,1	4,7	2,3	2,8	7,6	3,3	0,1	2,8	2,2	4,7
ΑΛΛΑ	13,0	15,6	16,6	18,5	0,3	3,9	13,1	12,1	8,6	10,4	30,7	14,0	10,5	23,0	25,8	8,8
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ	18,5	20,8	21,6	24,9	3,2	6,8	19,1	18,0	11,9	14,4	41,5	18,4	13,0	27,9	30,7	16,9
ΣΥΝΟΛΟ	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

ΠΗΓΗ: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Eurostat, Directorate – General for Agriculture), FAO και UNSO.

* Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για το συγκεκριμένο έτος.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΚΑΘΕ ΧΩΡΑΣ ΜΕΛΟΥΣ ΣΤΗ ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΕΕ – 15 ΣΕ % ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ (έτος 2000).

ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	ΒΕΛΓΙΟ	ΔΑΝΙΑ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	ΕΛΛΑΔΑ	ΙΣΠΑΝΙΑ	ΓΑΛΛΙΑ	ΙΡΛΑΝΔΙΑ	ΙΤΑΛΙΑ	ΛΟΥΞ	ΟΛΜΑΝΔΙΑ	ΑΥΣΤΡΙΑ	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	ΣΟΥΗΔΙΑ	ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	ΕΕ - 15
ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΠΟΥ ΥΠΟΚΕΙΝΤΑΙ ΣΕ ΚΟΑ																
ΣΙΤΑΡΙ	1,3	4,1	21,2	3,4	8,2	31,2	0,5	10,3	0,1	0,9	1,3	0,5	0,6	1,9	14,5	100,0
ΣΙΚΑΛΗ	0,1	6,3	74,2	0,5	4,3	3,2	0,0	0,1	0,1	0,5	3,5	0,9	2,5	3,0	0,6	100,0
ΒΡΩΜΗ	0,5	3,0	16,4	1,7	14,5	6,7	1,4	7,1	0,2	0,1	2,0	1,5	19,6	16,4	8,9	100,0
ΚΡΙΘΑΡΙ	0,6	8,3	23,8	0,6	18,9	19,4	2,2	3,5	0,1	0,4	1,7	0,1	4,1	2,9	13,4	100,0
ΑΡΑΒΟΣΙΤΟΣ	0,1	0,0	9,3	6,0	11,0	37,1	0,0	28,8	0,0	0,5	4,1	3,1	0,0	0,0	0,0	100,0
ΡΥΖΙ	0,0	0,0	0,0	5,9	31,1	4,8	0,0	52,2	0,0	0,0	0,0	6,0	0,0	0,0	0,0	100,0
ΖΑΧΑΡΟΤΕΥΤΛΑ	4,2	3,0	22,8	3,4	8,0	23,8	1,5	11,3	0,0	6,2	2,7	0,5	1,2	2,6	8,7	100,0
ΚΑΠΝΟΣ	0,4	0,0	3,5	43,2	12,1	8,6	0,0	30,4	0,0	0,0	0,1	1,6	0,0	0,0	0,0	100,0
ΕΛΑΙΟΛΑΔΟ	0,0	0,0	0,0	26,9	32,2	0,0	0,0	39,4	0,0	0,0	0,0	1,4	0,0	0,0	0,0	100,0
ΕΛΑΙΟΥΧΟΙ ΣΠΟΡΟΙ	0,2	2,2	26,1	0,3	9,4	38,0	0,0	10,9	0,1	0,1	1,7	0,5	0,6	0,9	9,0	100,0
ΦΡΟΥΤΑ	1,3	0,2	3,5	9,7	32,3	13,3	0,0	30,4	0,0	1,5	1,2	4,6	0,1	0,2	1,9	100,0
ΚΗΠΕΥΤΙΚΑ	3,8	0,6	6,4	6,7	20,9	14,6	0,9	23,9	0,0	9,5	0,6	3,0	0,7	0,7	7,7	100,0
ΟΙΝΟΣ ΚΑΙ ΜΟΥΣΤΟΣ	0,0	0,0	7,4	0,3	7,8	53,0	0,0	26,0	0,2	0,0	2,3	3,0	0,0	0,0	0,0	100,0
ΣΠΟΡΟΙ	1,9	8,0	18,5	0,7	*	26,1	0,0	4,6	0,0	33,9	0,0	*	0,2	0,5	5,5	100,0
ΦΥΤΙΚΕΣ ΙΝΕΣ	2,5	0,0	0,0	86,2	*	8,5	0,0	0,0	0,0	0,4	0,1	1,1	0,0	0,0	1,2	100,0
	1,1	0,0	81,8	0,0	*	4,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,9	0,2	0,0	0,0	11,8	100,0
ΓΑΛΑ	2,4	4,0	22,4	2,5	5,6	20,1	3,8	10,9	0,2	8,4	2,1	1,8	2,8	3,1	10,0	100,0
ΒΟΟΕΙΔΗ	3,8	1,4	13,7	0,9	8,2	28,5	7,2	12,3	0,2	4,6	2,5	1,2	0,8	1,7	12,8	100,0
ΧΟΙΡΟΙ	6,0	9,7	21,8	1,1	15,4	12,6	1,1	9,0	0,1	10,1	2,8	2,0	0,9	1,6	5,7	100,0
ΑΙΓΟΠΡΟΒΑΤΑ	0,1	0,1	3,2	13,3	25,6	12,6	5,6	5,9	0,0	1,6	0,5	2,8	0,0	0,3	28,3	100,0
ΑΥΓΑ	3,0	1,4	19,5	3,2	12,9	15,8	0,6	17,6	0,1	7,0	2,4	1,7	0,9	1,9	12,0	100,0
ΠΟΥΛΕΡΙΚΑ	2,6	1,5	8,1	1,2	11,5	26,7	1,3	15,7	0,0	5,9	0,9	4,1	0,6	0,9	18,7	100,0
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ	2,5	2,9	14,7	4,6	13,8	22,5	2,1	16,2	0,1	5,0	1,8	2,2	1,2	1,5	8,9	100,0
ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΥΠΟΚΕΙΝΤΑΙ ΣΕ ΚΟΑ																100,0
ΠΑΤΑΤΕΣ	5,2	1,9	22,6	5,0	8,9	18,8	1,1	6,7	0,0	10,0	0,9	2,1	1,3	2,2	13,2	100,0
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	0,4	3,4	15,8	0,0	4,5	28,8	3,1	10,8	0,1	16,4	1,8	0,1	1,1	1,2	12,7	100,0
ΑΛΛΑ	3,0	3,9	22,8	0,1	3,7	22,8	2,0	9,8	0,1	16,5	1,9	1,6	2,3	3,6	5,9	100,0
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ	2,8	3,5	21,5	0,7	4,4	23,4	2,1	9,6	0,1	15,7	1,8	1,4	2,0	3,0	8,0	100,0
ΣΥΝΟΛΟ	2,5	3,0	15,9	3,9	12,1	22,7	2,1	14,9	0,1	7,0	1,8	2,0	1,3	1,8	8,7	100,0

ΠΗΓΗ: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Eurostat, Directorate – General for Agriculture), FAO και UNSO.

- Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για το συγκεκριμένο έτος.

4.2.1.4. Απασχόληση στη γεωργία.

Η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα παραγωγής σημείωσε εξαιρετικά μεγάλη μείωση κατά τη διάρκεια των τελευταίων σαράντα χρόνων, η οποία φαίνεται ότι μέχρι και το 2000 συνεχίζεται. Αυτή ήταν επιδίωξη της ΕΕ από τα τέλη της δεκαετίας του 60 όταν όπως προαναφέρθηκε στο κεφάλαιο 3, το σχέδιο Μάνσχολτ στόχευε στη δημιουργία ανταγωνιστικών γεωργικών εκμεταλλεύσεων μέσω και της μείωσης του απασχολούμενου εργατικού δυναμικού. Το εργατικό αυτό δυναμικό χαρακτηρίζεται από συγκεκριμένα στοιχεία ιδιαίτερα όσον αφορά την ποιότητά του σε σύγκριση με τους άλλους τομείς οικονομικής δραστηριότητας.

Πρόκειται για εργατικό δυναμικό χαμηλού εκπαιδευτικού επιπέδου που δεν επιλέγει συνειδητά αυτό το επάγγελμα, αλλά καταλήγει σ' αυτό επειδή αποτελεί μοναδική διέξοδο στο πρόβλημα της ανεργίας σε συγκεκριμένες περιοχές⁵⁶ όπου δεν υπάρχουν εναλλακτικές ευκαιρίες απασχόλησης. Πρόκειται για εργατικό δυναμικό στην πλειοψηφία του μεγάλης ηλικίας, που δεν ανανεώνεται με τους ρυθμούς που θα έπρεπε από νέους σε ηλικία αγρότες που θα έχουν καλύτερο εκπαιδευτικό επίπεδο, μεγαλύτερες δυνατότητες επαγγελματικής κατάρτισης, μεγαλύτερη προσαρμοστικότητα στην εφαρμογή νέων τεχνολογιών, ταχύτερη προσαρμογή στις συνεχώς μεταβαλλόμενες συνθήκες της αγοράς, μεγαλύτερο επαγγελματικό χρονικό ορίζοντα που λειτουργεί θετικά στην υλοποίηση νέων επενδύσεων κλπ.⁵⁷

Ειδικότερα, η μείωση του εργατικού δυναμικού της γεωργίας για το διάστημα 1990 – 2000, ανήλθε στο 2,8% ενώ, το αντίστοιχο ποσοστό για το διάστημα 1980 – 1990 ήταν 2,8%. Τη μεγαλύτερη μείωση για τη δεκαετία 1970 – 1980 σημείωσε η Αυστρία και η Φινλανδία με ποσοστό 5,2%, για τη δεκαετία 1980 – 1990 η Ιταλία και η Φινλανδία με 4,1%. Κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας 1990 – 2000, η Ιταλία παρουσίασε τη μεγαλύτερη μείωση με ποσοστό 5,4% (πίνακας 5).

⁵⁶ Είναι εξαιρετικά ενδιαφέρον το ότι το μεγαλύτερο μέρος αυτού του εργατικού δυναμικού δεν απορρίπτει απαραίτητα την ύπαιθρο ως τόπο διαμονής, απορρίπτει ή αναγκάζεται να ασκεί το γεωργικό επάγγελμα, συμβάλλοντας έτσι σε μια ολοένα και μεγαλύτερη τάση αποαγροτοποίησης της υπαίθρου.

⁵⁷ Τα προγράμματα της πρόωρης συνταξιοδότησης και της καταβολής επιχορήγησης για την πρώτη εγκατάσταση νεοεισερχόμενων νέων αγροτών, είναι μερικά από τα διαρθρωτικά μέτρα που καταβάλλονται τα τελευταία χρόνια προκειμένου να βελτιωθούν τα χαρακτηριστικά των απασχολούμενων στη γεωργία (τα μέτρα αυτά συγχρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και συγκεκριμένα από το τμήμα Προσανατολισμού του ΕΓΤΠΕ).

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ¹ (1970-2000)

ΧΩΡΕΣ	Χ 1 000				% ΜΕΤΑΒΟΛΗ			
	1970	1980	1990	2000	1980/1970	1990/1970	1990/1980	2000/1990
ΕΕ – 15		12730	9562	6770			- 2,8	- 3,4
ΒΕΛΓΙΟ	177	116	119	79	- 4,1	- 2,5	0,3	- 4,0
ΔΑΝΙΑ	266	200	147	99	- 2,8	- 3,8	- 3,0	- 3,9
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	2262	1403	1081	958	- 4,7	- 4,7	- 2,6	- 1,2
ΕΛΛΑΔΑ	1280	1016	889	671	- 2,3	- 2,3	- 1,3	- 2,8
ΙΣΠΑΝΙΑ	3662	2229	1496	992	- 4,8	- 5,7	- 3,9	- 4,0
ΓΑΛΛΙΑ	2751	1821	1394	971	- 4,0	- 4,3	- 2,6	- 3,6
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	283	209	173	131	- 3,0	- 3,2	- 1,9	- 2,7
ΙΤΑΛΙΑ	3878	2899	1913	1095	- 2,9	- 4,5	- 4,1	- 5,4
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	14	9	6	4	- 4,3	- 5,4	- 4,0	- 4,0
ΟΛΛΑΝΔΙΑ		244	297	242			2,0	- 2,0
ΑΥΣΤΡΙΑ	553	323	269	223	- 5,2	- 4,6	- 1,8	- 1,9
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ		1122	840	614			- 2,9	- 3,1
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	538	314	207	147	- 5,2	- 6,0	- 4,1	- 3,4
ΣΟΥΗΔΙΑ	314	211	154	120	- 3,9	- 4,5	- 3,1	- 2,5
ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ		614	577	424			- 0,6	- 3,0

ΠΗΓΗ: European Commission, Eurostat (annual employment and labour force statistics)

¹ Ως απασχολούμενοι εννοούνται όλοι οι εργαζόμενοι για τον πρωτογενή τομέα ακόμα και τα άμισθα μέλη της οικογένειας. Άτομα που ασχολούνται με περισσότερους από ένα τομέα οικονομικής δραστηριότητας υπολογίζονται μόνο σε εκείνον τον τομέα που αποτελεί την κύρια απασχόλησή τους.

Η Ελλάδα έχει πάντα από τα μικρότερα ποσοστά μείωσης αφού από 1.280. 000 απασχολούμενους το 1970, το 2000 διαμορφώθηκαν στις 671.000, όταν για το ίδιο χρονικό διάστημα (1970 – 2000) οι περισσότερες χώρες εμφάνισαν μεγαλύτερες μειώσεις⁵⁸ (π.χ. Ισπανία που το 1970 είχε 3.662.000 απασχολούμενους και το 2000 ήταν μόλις 992.000 άτομα).

Η μεταβολή που προαναφέρθηκε στον αριθμό των αγροτών συνολικά, πρέπει να εξετάζεται σε συνάρτηση με την αντίστοιχη μεταβολή του ίδιου μεγέθους και στους άλλους τομείς οικονομικής δραστηριότητας. Έτσι, από τον πίνακα 6 φαίνεται ότι για όλες τις χώρες της ΕΕ και για όλους τους οικονομικούς τομείς ο αριθμός των απασχολούμενων μειώθηκε από το 1970 έως το 2000. Για τον πρωτογενή τομέα ειδικότερα, το 1997 οι απασχολούμενοί του αντιστοιχούσαν στο 5% της συνολικής απασχόλησης της ΕΕ των 15, ενώ, το 2000, δηλαδή μέσα σε 4 χρόνια σε 4,3% της συνολικής απασχόλησης. Η τάση αυτή δεν παρατηρήθηκε όμως στον τριτογενή τομέα παραγωγής όπου για το ίδιο διάστημα (1997 – 2000) σημειώθηκε μια μικρή αύξηση από 65,6% το 1997 στο 66,8% το 2000, ενώ, για το δευτερογενή τομέα παραγωγής η απασχόληση διατηρήθηκε σχεδόν σταθερή (από 29,5% το 1997 διαμορφώθηκε στο 29,0% το 2000).

Η γενική αυτή τάση για το σύνολο των 15 κρατών μελών της ΕΕ, επιβεβαιώνεται σε όλες σχεδόν τις επιμέρους περιπτώσεις των χωρών. Ο πρωτογενής τομέας παρουσιάζει πτωτική πορεία, ο δευτερογενής σχεδόν σταθερή και ο τριτογενής ελαφρά ανοδική. Αν όμως η υπό εξέταση περίοδος διευρυνθεί, τότε από τον ίδιο πίνακα 8 προκύπτει ότι από το 1970 έως το 2000 ο τομέας των υπηρεσιών είναι αυτός που εξελίχθηκε ταχύτατα και δυναμικά σε όλες τις χώρες με διαφορετικά όμως ποσοστά. Υπάρχουν περιπτώσεις χωρών όπως η Ελλάδα και η Ισπανία που το 1970 είχαν μικρά ποσοστά απασχολούμενων στον τομέα των Υπηρεσιών (34,2 % και 33,3% αντίστοιχα), και το 2000 έφτασαν σχεδόν να τα διπλασιάσουν (ποσοστά 60,5% και 62,4% αντίστοιχα) (πίνακας 6).

⁵⁸ Η μείωση των απασχολούμενων με τη γεωργία, επηρεάζει την πορεία πολλών άλλων μεγεθών που την αφορούν όπως για παράδειγμα το κατά κεφαλήν εισόδημα από τη γεωργία το οποίο μεγαλώνει όσο μειώνεται το εργατικό δυναμικό και η παραγωγικότητα η οποία επίσης εμφανίζεται αυξημένη μετά από κάποια μείωση των αγροτών.

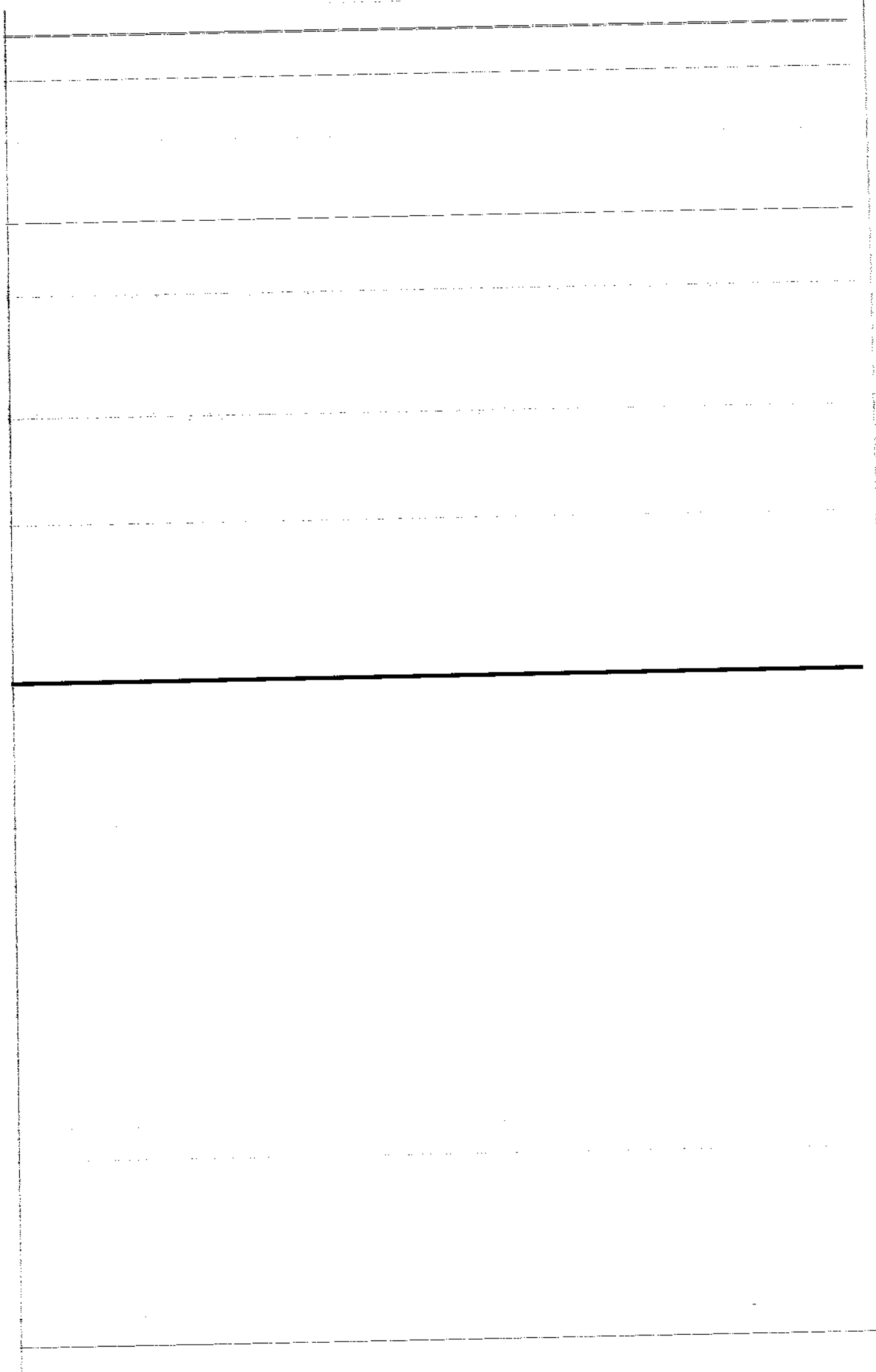
ΠΙΝΑΚΑΣ 6
ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ
ΣΕ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ.

ΤΟΜΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	ΧΩΡΕΣ	1970	1980	1990	1997	1998	1999	2000
ΣΥΝΟΛΟ (Χ1000)	ΕΕ - 15				149523	152028	154988	157765
	ΒΕΛΓΙΟ	3546	3610	3675	3838	3857	3987	4120
	ΔΑΝΙΑ	2315	2460	2630	2664	2672	2698	2707
	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	26169	26528	28825	35299	35537	36089	36324
	ΕΛΛΑΔΑ	3134	3356	3719	3853	3967	3940	3946
	ΙΣΠΑΝΙΑ	12433	11551	12578	12706	13161	13773	14450
	ΓΑΛΛΙΑ	20328	21443	22098	22149	22461	22748	23378
	ΙΡΛΑΝΔΙΑ	1045	1141	1123	1369	1487	1582	1660
	ΙΤΑΛΙΑ	19218	20313	21215	20032	20357	20618	20930
	ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	140	157	186	169	170	175	181
	ΟΛΛΑΝΔΙΑ		4970	6268	6765	7053	7210	7364
	ΑΥΣΤΡΙΑ	2953	3035	3406	3609	3626	3678	3683
	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ		3924	4479	4523	4764	4830	4898
	ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	2207	2318	2457	2112	2174	2326	2362
	ΣΟΥΗΔΙΑ	3854	4159	4485	3912	3942	4051	4123
	ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	24381	25136	26916	26522	26800	27283	27639

ΠΗΓΗ: European Commission, Eurostat (annual employment and labour force statistics) and OECD (annual labour force statistics).

ΤΟΜΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	ΧΩΡΕΣ	1970	1980	1990	1997	1998	1999	2000
ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ (% ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ)	ΕΕ – 15				5,0	4,7	4,5	4,3
	ΒΕΛΓΙΟ	5,0	3,2	2,7	2,7	2,2	2,4	1,9
	ΔΑΝΙΑ	11,5	8,1	5,7	3,7	3,7	3,3	3,7
	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	8,6	5,3	3,7	2,9	2,8	2,9	2,6
	ΕΛΛΑΔΑ	40,8	30,3	23,9	19,8	17,8	17,0	17,0
	ΙΣΠΑΝΙΑ	29,5	19,3	11,8	8,3	7,9	7,4	6,9
	ΓΑΛΛΙΑ	13,5	8,5	5,6	4,6	4,4	4,3	4,2
	ΙΡΛΑΝΔΙΑ	27,1	18,3	15,0	10,9	9,1	8,6	7,9
	ΙΤΑΛΙΑ	20,2	14,3	8,8	6,5	5,8	5,4	5,2
	ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	9,7	5,5	3,3	2,3	2,9	2,0	2,4
	ΟΛΛΑΝΔΙΑ		4,9	4,6	3,7	3,5	3,2	3,3
	ΑΥΣΤΡΙΑ	18,7	10,6	7,9	6,9	6,5	6,2	6,1
	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ		28,6	18,0	13,3	13,7	12,6	12,5
	ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	24,4	13,5	8,4	7,8	7,1	6,4	6,2
	ΣΟΥΗΔΙΑ	8,1	5,1	3,4	3,2	3,0	3,0	2,9
	ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ		2,4	2,2	1,9	1,7	1,6	1,5

ΠΗΓΗ: European Commission, Eurostat (annual employment and labour force statistics) and OECD (annual labour force statistics).

Αντίθετα, στο δευτερογενή τομέα παραγωγής η τάση ήταν πτωτική αφού, όλες οι χώρες μείωσαν το απασχολούμενο εργατικό δυναμικό τους. Σε άλλες χώρες η μείωση αυτή ήταν μεγάλη (όπως π.χ. στη Γερμανία και το Λουξεμβούργο) και σε άλλες ήταν σχετικά μικρή (π.χ. Ισπανία και Ιταλία). Ομοίως, στον πρωτογενή τομέα η μείωση ήταν γενική, με κάποιες διαφοροποιήσεις ως προς τη χώρα. Οι χώρες με μεγάλη μείωση των αγροτών τους είναι η Δανία, η Ισπανία, η Ιρλανδία, η Ιταλία και η Φινλανδία).

Στο ίδιο διάστημα (1970 – 2000), η μισθωτή απασχόληση στη γεωργία παρουσίασε σημαντική αύξηση και έφτασε το 2000 να ανέλθει στο 34,4% του συνόλου των αγροτών. Στη χώρα μας, το ποσοστό αυτό ήταν και εξακολουθεί να είναι εξαιρετικά μικρό (μόλις 3,8% το 2000) που είναι και το μικρότερο ποσοστό της ΕΕ των 15. Στις υπόλοιπες χώρες η αύξηση ήταν σημαντική αφού σε πολλές περιπτώσεις το 2000 διαμορφώθηκε τουλάχιστον στο διπλάσιο της τιμής του 1970 (π.χ. Βέλγιο, Γερμανία, Δανία κλπ). Αυτή η τάση δείχνει ότι με το πέρασμα των χρόνων και την εφαρμογή των προγραμμάτων της ΚΑΠ για βελτίωση των διαρθρώσεων στον τομέα της γεωργίας, οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις που ενώ μειώθηκαν σε αριθμό, μεγάλωσαν σε έκταση, είναι σε αρκετές χώρες εκμεταλλεύσεις επιχειρηματικής μορφής που απέχουν από την κλασική οικογενειακή εκμετάλλευση των προηγούμενων δεκαετιών που κυρίως προσανατολιζόταν στη συντήρηση του αγροτικού νοικοκυριού και λιγότερο στην παραγωγή για εμπόριο. Οι σημερινές μεγάλες εκμεταλλεύσεις χρειάζονται εργατικό δυναμικό για την εύρυθμη λειτουργία τους, το οποίο είναι άφθονο μετά την έλευση μεγάλου αριθμού οικονομικών μεταναστών από τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Στις σύγχρονες αυτές εκμεταλλεύσεις, απασχολούνται για μεγάλα χρονικά διαστήματα αγρεργάτες, πολλές φορές για όλο το έτος όταν εφαρμόζεται πολυκαλλιέργεια και συνδυασμός ζωϊκής και φυτικής παραγωγής, που αξιοποιεί με τον καλύτερο τρόπο το εργατικό δυναμικό. Η πλειοψηφία όμως των εργαζομένων στη γεωργία είναι οι αυτοαπασχολούμενοι με ποσοστό το έτος 2000, 65,1% έναντι των μισθωτών (34,2%).

Από το σύνολο των εργαζομένων (πίνακας 7), οι περισσότεροι είναι οι πλήρους απασχόλησης με ποσοστό 81,9% (ενώ, οι μερικής απασχόλησης περιορίζονται στο 17,2%), άνδρες όσον αφορά το φύλο (ανέρχονται σε 4.519.000 άτομα έναντι 2.250.000 γυναικών), και άνω των 35 ετών αφού τα μεγαλύτερα ποσοστά

ΠΙΝΑΚΑΣ 7
ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΗ ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΙ ΣΤΟΥΣ ΑΛΛΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΕΕ - 15 (έτος 2000).
(ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ, ΗΛΙΚΙΑΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΚΑΙ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ)

Ι. ΓΕΩΡΓΙΑ

	ΦΥΛΟ	ΕΕ - 15	ΒΕΛΓΙΟ	ΔΑΝΙΑ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	ΕΛΛΑΔΑ	ΙΣΠΑΝΙΑ	ΓΑΛΛΙΑ	ΙΡΛΑΝΔΙΑ	ΙΤΑΛΙΑ	ΛΟΥΞ	ΟΛΜΑΝΔΙΑ	ΑΥΣΤΡΙΑ	ΠΟΡΤΟΓ	ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	ΣΟΥΗΔΙΑ	ΗΝ.ΒΑΣΙΑ
ΣΥΝΟΛΟ (Χ 1000)	ΑΝΔΡ	4519	58	74	622	384	724	670	116	759	3	168	119	298	103	91	329
	ΓΥΝ	2250	21	25	338	287	269	301	15	335	1	74	104	315	44	28	98
ΜΙΣΘΩΤΟΙ (%)	ΑΝΔΡ	24,1	18,4	33,3	34,1	2,6	31,4	24,1	15,8	26,7	19,0	32,8	9,5	9,8	20,3	21,2	39,7
	ΓΥΝ	10,1	6,2	11,3	19,2	1,2	9,0	9,7	2,8	11,9	3,5	15,4	5,3	4,9	9,4	10,3	12,3
ΑΥΤΟΑΠΑΣΧ. (%)	ΑΝΔΡ	42,4	55,2	41,5	30,8	54,6	41,3	44,9	72,8	42,7	57,0	36,6	44,0	37,5	49,7	55,1	37,7
	ΓΥΝ	22,7	20,3	13,9	15,8	41,6	18,0	21,3	7,7	18,7	20,5	14,1	41,2	42,4	20,6	13,4	10,3
ΠΛΗΡΟΥΣ ΑΠΑΣΧ. %)	ΑΝΔΡ	59,0	15,9	64,7	60,1	54,1	69,4	64,0	80,9	62,6	72,8	53,2	47,1	32,3	58,7	52,8	69,6
	ΓΥΝ	22,9	2,3	16,4	24,3	37,7	22,8	20,3	6,1	22,7	17,0	8,6	38,0	26,9	23,6	10,5	12,5
ΜΕΡΙΚΗΣ ΑΠΑΣΧ. (%)	ΑΝΔΡ	7,1	2,5	10,2	4,8	3,1	3,5	5,0	8,0	8,8	3,2	16,2	6,4	16,3	11,1	22,9	7,8
	ΓΥΝ	10,1	3,9	8,7	10,8	5,0	4,2	10,7	5,0	7,9	7,0	22,1	10,4	24,5	6,2	12,7	10,1
ΚΑΤΩ ΤΩΝ 25 ΕΤΩΝ	ΑΝΔΡ	6,3	12,2	13,2	6,2	5,0	7,4	5,2	7,5	4,5	12,1	16,2	3,1	2,7	7,5	6,5	10,1
	ΓΥΝ	2,3	1,2	5,7	2,9	1,9	2,6	1,6	0,8	1,8	1,1	4,9	2,1	1,2	4,1	2,2	3,1
ΑΠΟ 25 ΕΩΣ 34	ΑΝΔΡ	12,9	16,9	12,7	12,7	8,6	14,4	15,7	16,5	15,1	16,8	15,2	11,0	3,9	9,1	10,1	17,3
	ΓΥΝ	4,9	2,7	3,6	5,5	4,8	5,0	5,0	1,7	6,2	3,5	4,1	6,7	3,6	4,9	3,7	4,1
ΑΠΟ 35 ΕΩΣ 44	ΑΝΔΡ	15,5	13,6	18,8	17,6	9,6	17,0	19,7	17,8	17,5	14,8	14,3	12,8	5,5	17,0	13,4	17,8
	ΓΥΝ	7,9	6,6	6,2	11,0	7,9	5,9	8,2	2,3	8,4	6,0	8,0	14,1	7,9	7,1	4,9	4,3
ΑΠΟ 45 ΕΩΣ 54	ΑΝΔΡ	15,0	15,8	18,1	14,8	12,3	17,5	19,0	19,9	15,4	13,6	11,7	13,2	6,1	20,7	15,3	15,0
	ΓΥΝ	8,7	9,9	5,5	8,3	11,3	7,1	10,5	3,0	8,4	6,3	8,5	12,8	10,6	8,8	3,9	5,5
ΑΠΟ 55 ΕΩΣ 64	ΑΝΔΡ	11,7	12,0	10,8	10,3	15,1	14,9	7,3	14,9	12,4	14,6	8,8	8,1	12,8	11,8	15,0	11,0
	ΓΥΝ	6,7	4,6	2,6	5,7	13,9	5,7	4,7	2,1	4,9	4,2	4,3	7,7	13,9	4,5	5,4	3,9
ΑΠΟ 65 Κ' ΑΝΩ	ΑΝΔΡ	5,4	3,3	3,2	3,3	6,4	1,8	2,2	12,2	4,4	4,4	3,1	5,2	17,7	3,9	18,0	6,2
	ΓΥΝ	2,6	1,5	1,5	1,7	3,0	0,8	0,9	1,2	1,0	2,9	0,9	3,1	14,2	0,7	3,5	1,8

ΠΗΓΗ: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Eurostat (Community labor force Survey).

II. ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

	ΦΥΛΟ	ΕΕ - 15	ΒΕΛΓΙΟ	ΔΑΝΙΑ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	ΕΛΛΑΔΑ	ΙΣΠΑΝΙΑ	ΓΑΛΛΙΑ	ΙΡΛΑΝΔΙΑ	ΙΤΑΛΙΑ	ΛΟΥΞ	ΟΛΛΑΝΔΙΑ	ΑΥΣΤΡΙΑ	ΠΟΡΤΟΓ	ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	ΣΟΥΗΔΙΑ	ΗΝ.ΒΑΣΙΑ
ΣΥΝΟΛΟ (Χ 1000)	ΑΝΔΡ	35357	880	516	9267	704	3888	4873	372	5071	33	1295	875	1203	500	778	5542
	ΓΥΝ	10319	203	170	2912	184	780	1479	104	1583	5	294	231	505	180	226	1482
ΜΙΣΘΩΤΟΙ (%)	ΑΝΔΡ	67,2	72,7	68,9	70,2	55,1	69,8	88,8	64,8	57,7	84,9	75,6	74,5	58,6	67,8	69,5	67,7
	ΓΥΝ	20,8	17,8	23,3	23,0	15,7	15,8	22,4	20,8	20,2	11,6	17,1	19,7	26,8	22,8	21,6	19,8
ΑΥΤΟΑΠΑΣΧ. (%)	ΑΝΔΡ	10,2	6,2	6,3	5,9	24,1	12,8	7,4	13,2	18,5	3,0	5,8	4,6	13,2	7,9	7,9	11,2
	ΓΥΝ	1,7	1,3	1,4	0,9	5,0	1,9	1,6	1,0	3,6	0,5	1,3	1,2	2,7	1,4	1,0	1,3
ΠΛΗΡΟΥΣ ΑΠΑΣΧ. (%)	ΑΝΔΡ	75,3	70,7	72,2	74,4	77,6	81,8	74,4	75,5	74,8	87,5	73,4	77,2	89,2	73,1	73,2	76,9
	ΓΥΝ	17,6	14,0	19,9	16,5	19,8	18,0	19,8	18,7	20,8	10,1	8,1	15,3	27,8	22,4	17,0	15,5
ΜΕΡΙΚΗΣ ΑΠΑΣΧ. (%)	ΑΝΔΡ	1,9	2,0	2,9	1,7	1,6	0,9	1,6	2,4	1,6	0,4	8,1	1,9	1,2	2,5	3,6	2,0
	ΓΥΝ	4,9	3,7	4,9	7,4	0,9	4,6	4,2	3,2	3,2	2,0	10,4	5,6	1,7	1,9	5,0	5,6
ΚΑΤΩ ΤΩΝ 25 ΕΤΩΝ	ΑΝΔΡ	9,2	9,0	9,8	8,8	7,9	12,1	7,7	17,6	7,9	5,5	9,7	13,5	12,4	9,1	6,4	8,8
	ΓΥΝ	2,9	2,4	2,6	2,7	2,0	3,3	2,2	5,0	3,5	0,9	2,7	3,4	5,5	3,4	2,1	2,6
ΑΠΟ 25 ΕΩΣ 34	ΑΝΔΡ	20,7	24,4	18,6	18,4	20,6	21,7	20,9	22,3	22,8	25,6	22,9	21,7	20,8	17,7	18,9	21,0
	ΓΥΝ	6,7	6,3	7,1	5,9	5,5	6,2	6,9	8,7	8,3	4,9	6,0	6,1	10,8	4,8	5,9	6,2
ΑΠΟ 35 ΕΩΣ 44	ΑΝΔΡ	21,7	24,1	19,2	22,9	20,4	20,7	21,9	17,7	21,5	28,3	22,5	23,2	17,3	21,7	20,4	21,3
	ΓΥΝ	6,3	5,4	7,4	7,1	6,7	4,3	7,4	4,5	6,6	3,6	5,3	6,2	7,4	6,5	5,2	5,4
ΑΠΟ 45 ΕΩΣ 54	ΑΝΔΡ	17,7	18,5	17,6	16,4	20,9	18,5	20,6	13,9	17,2	23,4	19,7	15,2	13,2	21,5	19,5	17,6
	ΓΥΝ	4,9	4,0	5,4	5,6	5,0	2,7	6,2	2,8	4,4	2,0	3,6	4,3	4,2	7,3	6,0	4,6
ΑΠΟ 55 ΕΩΣ 64	ΑΝΔΡ	7,7	4,8	9,7	9,0	8,8	9,1	4,8	6,0	6,2	5,0	6,5	5,2	5,9	5,2	11,9	9,4
	ΓΥΝ	1,7	0,9	2,0	2,5	1,3	0,9	1,3	0,8	0,9	0,4	0,9	0,7	1,4	2,2	3,2	2,1
ΑΠΟ 65 Κ' ΑΝΩ	ΑΝΔΡ	0,5	0,1	0,4	0,6	0,7	0,3	0,1	0,6	0,6	0,1	0,2	0,3	0,9	0,4	0,5	0,8
	ΓΥΝ	0,1	0,1	0,3	0,2	0,2	0,1	0,0	0,1	0,2	0,1	0,0	0,1	0,3	0,0	0,1	0,2

ΠΗΓΗ: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Eurostat (Community labor force Survey).

III. ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

	ΦΥΛΟ	ΕΕ - 15	ΒΕΛΓΙΟ	ΔΑΝΙΑ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	ΕΛΛΑΔΑ	ΙΣΠΑΝΙΑ	ΓΑΛΛΙΑ	ΙΡΛΑΝΔΙΑ	ΙΤΑΛΙΑ	ΛΟΥΞ	ΟΛΛΑΝΔΙΑ	ΑΥΣΤΡΙΑ	ΠΟΡΤΟΓ	ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	ΣΟΥΗΔΙΑ	ΗΝ.ΒΑΣΙΛ
ΣΥΝΟΛΟ (Χ 1000)	ΑΝΔΡ	50734	1480	854	10534	1370	4670	7556	496	7393	73	2782	1087	1185	638	1278	9380
	ΓΥΝ	54586	1518	1056	12652	1018	4341	8700	557	5789	66	2752	1287	1391	917	1720	10810
ΜΙΣΘΩΤΟΙ (%)	ΑΝΔΡ	39,1	39,3	39,7	38,1	36,9	40,1	40,9	38,0	37,1	46,9	44,4	39,1	35,3	34,9	36,1	39,6
	ΓΥΝ	46,6	43,9	53,0	50,3	32,2	40,9	50,1	48,5	34,5	44,3	48,0	50,5	44,7	55,1	54,4	49,7
ΑΥΤΟΑΠΑΣΧ. (%)	ΑΝΔΡ	9,0	9,6	4,7	7,3	20,4	11,7	5,6	9,0	19,0	5,9	5,7	6,2	10,3	6,1	6,5	6,8
	ΓΥΝ	5,2	7,1	2,5	4,2	10,4	7,2	3,4	4,2	9,4	3,0	3,7	4,2	8,8	3,9	3,0	3,9
ΠΛΗΡΟΥΣ ΑΠΑΣΧ. (%)	ΑΝΔΡ	43,8	36,1	38,4	42,1	56,1	49,8	43,1	42,4	53,6	51,5	39,0	43,0	44,4	36,8	36,4	40,5
	ΓΥΝ	33,1	25,3	34,5	32,9	39,4	39,2	35,7	35,2	38,0	34,7	14,3	35,8	46,9	48,1	34,6	28,4
ΜΕΡΙΚΗΣ ΑΠΑΣΧ. (%)	ΑΝΔΡ	4,1	3,1	5,9	3,3	1,2	2,1	3,4	4,6	2,5	1,2	11,3	2,3	1,6	4,2	5,4	5,9
	ΓΥΝ	18,5	18,7	20,9	21,7	3,2	9,0	17,5	17,6	7,9	12,6	35,5	19,1	7,1	10,8	20,9	25,1
ΚΑΤΩ ΤΩΝ 25 ΕΤΩΝ	ΑΝΔΡ	4,9	3,6	6,8	4,5	4,6	5,4	3,7	7,8	3,3	4,4	7,4	4,2	5,5	5,0	3,9	6,8
	ΓΥΝ	6,4	4,6	9,2	6,6	5,1	6,5	4,7	11,0	3,7	4,8	9,0	7,6	6,6	7,3	5,4	7,9
ΑΠΟ 25 ΕΩΣ 34	ΑΝΔΡ	12,4	13,2	9,9	10,7	15,6	13,6	13,3	12,2	14,4	15,2	12,8	12,6	12,6	10,1	10,4	11,9
	ΓΥΝ	13,9	16,2	13,1	13,4	13,7	14,8	14,8	15,8	13,1	15,9	14,1	17,1	15,3	11,8	13,1	12,9
ΑΠΟ 35 ΕΩΣ 44	ΑΝΔΡ	13,5	15,4	11,1	12,8	15,3	14,7	13,6	11,6	17,3	16,8	13,6	13,9	11,2	10,8	10,2	11,9
	ΓΥΝ	14,7	16,7	13,3	18,0	12,8	13,8	15,7	12,9	13,7	14,6	13,4	16,3	14,4	18,0	14,4	14,0
ΑΠΟ 45 ΕΩΣ 54	ΑΝΔΡ	11,4	12,4	10,4	10,8	14,3	11,6	12,5	9,7	14,2	12,3	11,6	9,8	10,3	11,1	10,8	9,6
	ΓΥΝ	12,0	10,8	14,0	12,8	8,2	9,2	14,5	9,2	9,7	9,8	10,2	10,9	11,2	17,6	15,0	12,4
ΑΠΟ 55 ΕΩΣ 64	ΑΝΔΡ	5,2	4,0	6,0	6,2	6,3	6,1	3,1	5,0	5,8	4,0	4,5	4,5	5,0	3,8	6,6	5,3
	ΓΥΝ	4,5	2,3	5,7	5,5	2,4	3,8	3,7	3,5	3,1	2,4	2,8	2,5	5,1	6,0	8,9	5,5
ΑΠΟ 65 Κ' ΑΝΩ	ΑΝΔΡ	0,7	0,4	0,3	0,6	1,2	0,5	0,2	0,8	1,1	0,2	0,4	0,3	1,4	0,3	0,9	1,0
	ΓΥΝ	0,4	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	0,1	0,5	0,4	0,2	0,2	0,2	1,1	0,2	0,6	0,7

ΠΗΓΗ: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Eurostat (Community labor force Survey).

εμφανίζονται στις ηλικιακές ομάδες 35 - 44 ετών, 44 - 54 ετών με ποσοστά και στις δύο περιπτώσεις περίπου 15%. Στον τριτογενή τομέα η πλειοψηφία σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι γυναίκες (54586000 έναντι 50734000 ανδρών) όσον αφορά το φύλο, ενώ όσον αφορά το καθεστώς απασχόλησης οι περισσότεροι απασχολούμενοι είναι μισθωτοί και πλήρους απασχόλησης, νεαρής ηλικίας αφού το μεγαλύτερο ποσοστό συγκεντρώνεται στις μικρές ηλικιακές ομάδες (κάτω των 45 ετών).

Το έντονο πρόβλημα του γηρασμένου αγροτικού δυναμικού εμφανίζεται κυρίως στην Ελλάδα, την Ισπανία και την Πορτογαλία που συγκεντρώνουν στις μεγάλες ηλικιακές ομάδες την πλειοψηφία του εργατικού δυναμικού. Αυτό είναι ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των μεσογειακών κυρίως κρατών, και απορρέει από την απροθυμία των νέων να ενταχθούν στο γεωργικό επάγγελμα το οποίο δεν τους εξασφαλίζει επαρκείς οικονομικούς, για επιβίωση, πόρους και υψηλό επίπεδο διαβίωσης. Στο αποτέλεσμα αυτό είναι πολλοί οι παράγοντες που συνεργούν και όχι μόνο οι προαναφερθέντες.

4.2.2 Οικονομικά χαρακτηριστικά του πρωτογενή τομέα παραγωγής.

4.2.2.1. Ενδοκοινοτικό εμπόριο γεωργικών προϊόντων.

Για το έτος 2000, τα γεωργικά προϊόντα σε επίπεδο ΕΕ, αποτέλεσαν το 5,7% των συνολικά εισαγόμενων προϊόντων. Ανά χώρα το ποσοστό αυτό παρουσιάζει διακυμάνσεις από τη μέγιστη τιμή 11,5% που εμφανίζει η χώρα μας, μέχρι 5,6% που εμφανίζει η Σουηδία. Αυτό που είναι αξιοσημείωτο είναι ότι η Ελλάδα που είναι μια χώρα έντονα προσανατολισμένη στον πρωτογενή τομέα παραγωγής, παρουσιάζει ταυτόχρονα το μεγαλύτερο ποσοστό εισαγωγών σε γεωργικά προϊόντα.

Όσον αφορά τις εξαγωγές σε επίπεδο Ένωσης, το ποσοστό ανέρχεται σε 6,2% κατά μέσο όρο, ποσοστό εξαιρετικά μικρό σε σχέση με το σύνολο των εξαγωγών. Στην περίπτωση αυτή η Ελλάδα είναι η χώρα με το μεγαλύτερο ποσοστό εξαγόμενων γεωργικών προϊόντων (22,9% το 2000) με δεύτερη τη Δανία και τρίτη την Ολλανδία. Το δε εμπορικό ισοζύγιο γεωργικών προϊόντων είναι συνολικά αρνητικό (- 122 εκατομμύρια ευρώ), ενώ, η χώρα με το μεγαλύτερο εμπορικό έλλειμμα σε γεωργικά προϊόντα είναι το Ηνωμένο Βασίλειο. Το μεγαλύτερο θετικό εμπορικό πλεόνασμα

παρουσιάζει η Ολλανδία η οποία απορροφά το μεγαλύτερο μέρος ξένου συναλλάγματος από την εξαγωγή ανθοκομικών προϊόντων τα οποία έχει αποκτήσει την ικανότητα να τα παράγει σε εξαιρετικά καλές ποιότητες και σε ιδιαίτερα ανταγωνιστικές τιμές (πίνακας 8).

Πέρα όμως από το ποσοστό των γεωργικών προϊόντων στις εισαγωγές και εξαγωγές, σημασία έχει και η χώρα προέλευσης ή προορισμού των προϊόντων αυτών. Στις περιπτώσεις που οι χώρες αυτές είναι τα υπόλοιπα κράτη μέλη της ΕΕ των 15, από τα στοιχεία του πίνακα 9 που ακολουθεί, προκύπτει ότι κατά το διάστημα 1999 / 2000, όλες οι χώρες εμφάνισαν αύξηση των εισαγωγών τους από τα άλλα κράτη μέλη εκτός από τη Γερμανία και την Ελλάδα. Στον τομέα των εξαγωγών στο ενδοκοινοτικό εμπόριο η μόνη χώρα που παρουσίασε μείωση των εξαγωγών της προς τις υπόλοιπες χώρες ήταν η Ελλάδα και μάλιστα με μεγάλο ποσοστό 28,3%, όταν η γενική τάση για το 1999-2000 ήταν αυξητική και διαμορφώθηκε στο 5,8% των συνολικών εξαγωγών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΕΕ – 15 (έτος 2000)

ΧΩΡΕΣ	ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΕΙΣΑΓΟΜΕΝΩΝ ΓΕΩΡΓ. ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΣΤΙΣ ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ (%)	ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΕΞΑΓΟΜΕΝΩΝ ΓΕΩΡΓ. ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΣΤΙΣ ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ (%)	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ (σε εκατ. Ευρώ)	ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΙΜΩΝ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ (%) ¹	ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΠΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΝΕΤΑΙ ΓΙΑ ΤΡΟΦΙΜΑ, ΠΟΤΑ ΚΑΙ ΚΑΠΝΟ (%)
ΕΕ - 15	5,7	6,2	- 122	2,1	17,0
ΒΕΛΓΙΟ	8,8	9,6	2931	2,7	16,9
ΔΑΝΙΑ	9,6	17,8	5119	2,7	17,7
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	7,6	4,8	- 12479	2,1	15,7
ΕΛΛΑΔΑ	11,5	22,9	- 851	2,9	21,3
ΙΣΠΑΝΙΑ	7,6	13,0	3377	3,5	18,7
ΓΑΛΛΙΑ	7,2	10,7	11805	1,8	
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	6,8	10,4	4891	5,3	18,2
ΙΤΑΛΙΑ	9,1	6,4	- 6883	2,6	17,5
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	9,6	6,2	- 604	3,8	
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	10,1	16,8	18603	2,3	14,8
ΑΥΣΤΡΙΑ	6,2	5,1	- 1097	2,0	15,2
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	10,1	5,9	- 2805	2,8	22,7
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	5,7	2,3	- 979	2,9	18,7
ΣΟΥΗΔΙΑ	5,6	2,2	- 2290	1,3	16,8
ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	7,8	5,3	- 12700	0,8	17,8

ΠΗΓΗ: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Eurostat, Directorate – General for Agriculture), FAO και UNSO.

¹ Σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος.

ΠΙΝΑΚΑΣ 9
ΤΟ ΕΝΔΟΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ.

	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ					ΕΞΑΓΩΓΕΣ				
	Εκατομμύρια Ευρώ				% ΜΕΤ	Εκατομμύρια Ευρώ				% ΜΕΤ
	1997	1998	1999	2000	2000/1999	1997	1998	1999	2000	2000/1999
ΕΕ – 15	126580	132483	135301	139280	2,9	129805	135856	138872	146975	5,8
ΒΕΛΓΙΟ			11825	12259	3,7			15345	16331	6,4
ΔΑΝΙΑ	3182	3264	3292	3501	6,4	5906	5492	5501	5942	8,0
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	26794	28383	28329	26290	- 7,2	16274	17955	18306	18496	1,0
ΕΛΛΑΔΑ	2777	3060	3095	2890	- 6,7	1538	1591	1818	1304	- 28,3
ΙΣΠΑΝΙΑ	6334	7567	7091	8339	17,6	10387	11386	10205	12475	22,2
ΓΑΛΛΙΑ	17653	18645	19108	20290	6,2	25222	25431	25755	26326	2,2
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	2590	2594	2892	3088	6,8	4798	5143	5756	6077	5,6
ΙΤΑΛΙΑ	15370	15646	15939	16419	3,0	9459	9997	10666	10691	0,2
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ			1032	1144	10,9			476	527	10,7
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	12994	12854	12871	13764	6,9	28994	30133	31149	33867	8,7
ΑΥΣΤΡΙΑ	3391	3525	3704	3911	5,6	1704	1993	2407	2772	15,2
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	2442	2834	2955	3006	1,7	917	965	1006	1097	9,1
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	1522	1587	1609	1689	4,9	458	451	395	477	20,8
ΣΟΥΗΔΙΑ	2846	2983	3178	3334	4,9	990	926	975	1027	5,4
ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	17304	17556	18380	19357	5,3	9371	9315	9110	9566	5,0

ΠΗΓΗ: European Commission: Eurostat and Directorate – General for Agriculture.

4.2.2.2. ΕΕ και διεθνές εμπόριο.

Η διάρθρωση των εισαγωγών του πρωτογενή τομέα⁵⁹ ανά προϊόν, από το 1997 και μετά, φαίνεται αναλυτικά στον πίνακα 10 που ακολουθεί. Το κρασί και τα δημητριακά είναι εκείνα τα προϊόντα που εισάγονται στις μεγαλύτερες ποσότητες (7479 χιλιάδες τόννοι και 6714 χιλιάδες τόννοι αντίστοιχα για το 2000) ενώ, το μικρότερο ποσό εισαγωγών επιτυγχάνεται στη λακτόζη με 1,1 χιλιάδες τόνους το 2000. Από το 1999 έως το 2000 μειώθηκαν οι εισαγωγές κηπευτικών, φρούτων, βουτύρου, λακτόζης, ζάχαρης, καπνού, βοοειδών, χοιρινών, ελαιολάδου και πατάτας. Τη μεγαλύτερη αύξηση σε εισαγωγές το 2000, κατέλαβε το γάλα και τα άλλα γαλακτοκομικά προϊόντα με ποσοστό 24,6% σε σχέση με το 1999⁶⁰.

Όσον αφορά τις εξαγωγές, μείωση το 2000 εμφανίσθηκε στα σπορέλαια (-13,1% σε σχέση με το 1999), τα βοοειδή (-31%) και τα χοιρινά (-1,4) ενώ, σε όλα τα άλλα προϊόντα οι εξαγωγές αυξήθηκαν. Μεγαλύτερη αύξηση παρατηρήθηκε στις εξαγόμενες πατάτες (55%), το ελαιόλαδο (39,8%) και τη σκόνη γάλακτος (30,9%)⁶¹.

Εξαιρετικά μεγάλης σημασίας είναι ενόψει της τελευταίας διεύρυνσης της ΕΕ η διάρθρωση των εισαγωγών ανά χώρα προέλευσης. Η σημασία των στοιχείων αυτών δείχνει σε μεγάλο βαθμό ποια θα είναι η ροή γεωργικών προϊόντων από και προς τις νέες χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τις υφιστάμενες 15.

Από τις χώρες της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης, η ΕΕ εισάγει το 6,4 % των συνολικά εισαγόμενων γεωργικών προϊόντων της (από το 1997 και μετά το ποσοστό αυξάνεται σταθερά⁶²). Πρώτη ομάδα χωρών που εφοδιάζει την ΕΕ με τέτοια προϊόντα είναι η MERCOSUR⁶³ με ποσοστό 18%, δεύτερη οι χώρες της NAFTA (ΗΠΑ, Καναδάς, Μεξικό), με ποσοστό 17,2% και στην πέμπτη θέση βρίσκονται οι ΧΚΑΕ. Για το 1999 – 2000 οι εισαγωγές αυτές αυξήθηκαν κατά 9,9%, ενώ, η μεγαλύτερη μείωση παρατηρήθηκε για τα προϊόντα που εισάγονται από την Κύπρο με μείωση 11,1%.

⁵⁹ Από όλες τις χώρες του εξωτερικού συνολικά.

⁶⁰ Περισσότερες λεπτομέρειες που αφορούν το εμπόριο της ΕΕ ανά προϊόν, χώρα προέλευσης και προορισμού βρίσκονται στο παράρτημα (πίνακες 13,14,15 και 16)

⁶¹ Πίνακας 10.

⁶² Πίνακας 11.

⁶³ Κοινή Αγορά Λατινικής Αμερικής: Βραζιλία, Παραγουάη, Ουρουγουάη, Αργεντινή, Χιλή.

ΠΙΝΑΚΑΣ 10

**ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΩΝ ΕΙΣΑΓΩΓΩΝ ΚΑΙ ΕΞΑΓΩΓΩΝ
(ΑΝΑ ΠΡΟΪΟΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΙΚΑ) (1997-2000).**

ΠΡΟΪΟΝΤΑ	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ					ΕΞΑΓΩΓΕΣ				
	1000 τόνοι				%	1000 τόνοι				%
	1997	1998	1999	2000		1997	1998	1999	2000	
ΔΗΜΗΤΡΙΑΚΑ	6025	5867	6345	6714	5,8	23074	22267	29691	31122	4,8
ΚΗΠΕΥΤΙΚΑ	650	857	870	846	- 2,8	1277	1180	1102	1228	11,5
ΦΡΟΥΤΑ	4358	4414	4809	4479	- 6,9	2256	2227	2280	2712	19,0
ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΜΕΝΑ ΦΡΟΥΤΑ ΚΑΙ ΚΗΠΕΥΤΙΚΑ	1580	1634	1761	1768	0,4	1106	1149	1112	1212	9,0
ΠΑΤΑΤΕΣ	277	405	487	337	- 30,9	945	834	684	1059	55,0
ΕΛΑΙΟΛΑΔΟ	155	117	218	108	- 50,3	232	224	206	287	39,8
ΣΠΟΡΕΛΑΙΟ	1441	1850	1597	1699	6,4	2201	2498	2214	1924	- 13,1
ΒΟΥΤΥΡΟ & ΑΛΛΑ ΛΙΠΗ	89	96	106	105	- 0,6	227	175	170	185	8,8
ΣΚΟΝΗ ΓΑΛΑΚΤΟΣ	72	66	73	78	7,6	283	175	272	358	30,9
ΤΥΡΙ	111	127	146	148	1,7	512	449	398	458	15,0
ΓΑΛΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΓΑΛΑΚΤΟΚΟΜΙΚΑ	53	62	68	85	24,8	1423	1333	1343	1410	5,0
ΛΑΚΤΟΖΗ ΚΑΙ ΣΙΡΟΠΙ	2,1	1,5	1,6	1,1	- 30,3	67	66	79	90	13,7
ΚΑΖΕΪΝΗ	58	56	45	49	9,7	52	53	56	64	13,2
ΖΑΧΑΡΗ	1848	1855	1937	1776	- 8,3	4929	5977	4845	5811	19,9
ΚΑΠΝΟΣ	537	541	531	512	- 3,5	168	187	174	181	4,0
ΚΡΑΣΙ	5562	5912	6485	7479	15,3	12226	12896	11557	11695	1,2
ΚΡΕΑΣ (ΣΥΜΠΕΡΙΛΑΜΒ. ΖΩΝΤΑ ΖΩΑ)										
ΒΟΟΕΙΔΗ	430	388	424	416	- 2,0	1055	773	966	667	- 31,0
ΧΟΙΡΙΝΑ	71	52	65	56	- 13,5	1105	1268	1643	1620	- 1,4
ΑΙΓΟΠΡΟΒΑΤΑ	258	255	256	298	16,4	4,1	4,2	4,6	5,4	17,8
ΠΟΥΛΕΡΙΚΑ	317	294	311	365	17,2	1033	1116	1131	1161	2,7

ΠΗΓΗ: European Commission: Eurostat and Directorate – General for Agriculture.

ΠΙΝΑΚΑΣ 11
ΟΙ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΑΝΑ ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ¹

ΧΩΡΕΣ	ΣΕ ΕΚΑΤ. ΕΥΡΩ				% ΜΕΤΑΒ 2000/ 1999	% ΣΥΝΟΛΟΥ ΕΕ - 15			
	1997	1998	1999	2000		1997	1998	1999	2000
ΣΥΝΟΛΟ	182038	187469	189011	197622	4,6				
ΕΝΤΟΣ ΕΕ 15	126580	132483	135301	139280	2,9				
ΕΚΤΟΣ ΕΕ 15	55458	54986	53711	58344	8,6	100,0	100,0	100,0	100,0
ΧΚΑΕ:	3106	3146	3414	3751	9,9	5,6	5,7	6,4	6,4
ΠΟΛΩΝΙΑ	1017	1047	1082	1230	13,6	1,8	1,9	2,0	2,1
ΤΣΕΧΙΚΗ ΔΗΜ	308	299	380	491	29,3	0,6	0,5	0,7	0,8
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	1019	1047	1101	1187	7,8	1,8	1,9	2,0	2,0
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	84	90	90	93	3,7	0,2	0,2	0,2	0,2
ΕΣΘΟΝΙΑ	48	47	34	47	37,3	0,1	0,1	0,1	0,1
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	94	85	94	93	- 1,0	0,2	0,2	0,2	0,2
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	161	148	229	225	- 1,6	0,3	0,3	0,4	0,4
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	234	238	266	216	- 18,7	0,4	0,4	0,5	0,4
ΛΕΤΟΝΙΑ	40	42	39	37	- 4,3	0,1	0,1	0,1	0,1
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	101	103	100	132	32,2	0,2	0,2	0,2	0,2
ΚΥΠΡΟΣ	88	103	109	97	- 11,1	0,2	0,2	0,2	0,2
ΜΑΛΤΑ	5	5	6	8	28,5	0,0	0,0	0,0	0,0
ΕΛΒΕΤΙΑ	1199	1254	1351	1392	3,0	2,2	2,3	2,5	2,4
ΝΟΡΒΗΓΙΑ	357	351	287	311	8,4	0,6	0,6	0,5	0,5
ΡΩΣΣΙΑ	485	418	256	447	74,4	0,9	0,8	0,5	0,8
ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΕΣ ΧΩΡΕΣ²:	4040	3999	4265	4132	- 3,1	7,3	7,3	7,9	7,1

¹ Η ομάδα χωρών.

² Μαρόκο, Αλγερία, Τυνησία, Τουρκία, Αίγυπτος, Ισραήλ, Λίβανος, Συρία, Ιορδανία, Δυτική Όχθη και Λωρίδα της Γάζας.

ΤΟΥΡΚΙΑ	1896	1878	1996	1920	- 3,8	3,4	3,4	3,7	3,3
ΙΣΡΑΗΛ	783	850	785	848	8,0	1,4	1,5	1,5	1,5
ΜΑΡΟΚΟ	637	586	696	638	- 8,4	1,1	1,1	1,3	1,1
ΛΙΒΑΝΟΣ	24	24	24	25	5,7	0,0	0,0	0,0	0,0
ΣΥΡΙΑ	160	136	102	130	27,2	0,3	0,2	0,2	0,2
ΙΟΡΔΑΝΙΑ	12	17	8	6	- 22,9	0,0	0,0	0,0	0,0
ΑΡΑΒΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ ΚΟΛΠΟΥ ³	85	105	106	145	37,4	0,2	0,2	0,2	0,2
ΙΝΔΙΑ	1182	1121	1082	1273	17,7	2,1	2,0	2,0	2,2
ΚΙΝΑ	1521	1541	1612	1991	23,5	2,7	2,8	3,0	3,4
ΙΑΠΩΝΙΑ	128	117	128	165	29,2	0,2	0,2	0,2	0,3
ΑΣΕΑΝ ⁴	3640	4081	4006	4206	5,0	6,6	7,4	7,5	7,2
NAFTA:	10284	9812	8782	10012	14,0	18,5	17,8	16,3	17,2
ΗΠΑ	8668	8261	7385	8371	13,4	15,6	15,0	13,8	14,3
ΚΑΝΑΔΑΣ	1165	1161	1042	1205	15,7	2,1	2,1	1,9	2,1
ΜΕΞΙΚΟ	452	391	355	436	22,9	0,8	0,7	0,7	0,7
MERCOSUR ⁵	9124	8998	9235	10489	13,6	16,5	16,4	17,2	18,0
ΒΡΑΖΙΛΙΑ	5995	5619	5529	6611	19,6	10,8	10,2	10,3	11,3
ΑΡΓΕΝΤΙΝΗ	2712	2885	3315	3559	7,3	4,9	15,2	6,2	6,1
ΧΙΛΗ	633	730	796	810	1,7	1,1	1,3	1,5	1,4
ACP ⁶ :	8247	8691	8393	8210	- 2,2	14,9	15,8	15,6	14,1
ΝΟΤΙΑ ΑΦΡΙΚΗ	1125	1254	1233	1320	7,1	2,0	2,3	2,3	2,3
ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ	1856	1720	1610	1947	20,9	3,3	3,1	3,0	3,3
ΝΕΑ ΖΗΛΑΝΔΙΑ	1697	1723	1677	1794	7,0	3,1	3,1	3,1	3,1

ΠΗΓΗ: European Commission: Eurostat and Directorate – General for Agriculture.

³ Σαουδική Αραβία, Κουβέιτ, Μπαχρέιν, Αμάν, Κατάρ, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα.

⁴ Ν.Α. Ασία: Μιανμάρ, Ταϊλάνδη, Λάος, Ιετνάμ, Ινδονησία, Μαλαισία, Μπρουνέι, Σιγκαπούρη, Φιλιππίνες, Καμπότζη.

⁵ Κοινή Αγορά Λατινικής Αμερικής: Βραζιλία, Παραγουάη, Ουρουγουάη, Αργεντινή.

⁶ 77 χώρες της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού Ωκεανού (Συνθήκη Lome).

Ο όγκος αλλά και η αξία των εισαγωγών και εξαγωγών με τη Μάλτα και την Κύπρο ήταν και είναι πολύ μικρός. Από τις υπό ένταξη χώρες οι ΧΚΑΕ είναι αυτές που έχουν μεγαλύτερο όγκο αλλά και αξία εμπορικών συναλλαγών με την ΕΕ (βλ. πίνακας 12). Η διάρθρωση αυτών των συναλλαγών κατά προϊόν δείχνει ότι για τις μεν εισαγωγές προϊόντων από τις χώρες αυτές, η τάση είναι αυξητική διαχρονικά, ενώ, τα προϊόντα που κυρίως εισάγονται είναι: κρέας, ελαιούχοι σπόροι, επεξεργασμένα φρούτα, κηπευτικά ή ξηροί καρποί, κηπευτικά και ζωϊκό κεφάλαιο. Για τις εξαγωγές η πορεία είναι επίσης αυξητική διαχρονικά ενώ, τα προϊόντα που κυρίως εξάγονται από την ΕΕ στις χώρες αυτές είναι: φρούτα και ξηροί καρποί, υποπροϊόντα επεξεργασίας τροφίμων, επεξεργασμένα εδωδιμα προϊόντα και καπνός και υποκατάστατα καπνού.

Το εμπορικό ισοζύγιο είναι συνολικά θετικό, παρουσιάζει μείωση για το διάστημα 1998 – 2000, ενώ, σε αρκετά προϊόντα είναι αρνητικό (κυρίως ελαιούχοι σπόροι, ζωϊκό κεφάλαιο και κρέας).

4.2.2.3. Γεωργικά εισοδήματα.

Τα γεωργικά εισοδήματα στην Ένωση αυξήθηκαν κατά 2,7% στο διάστημα 2000 – 2001 (μετράται ως η πραγματική καθαρή προστιθέμενη αξία ανά Μονάδα Ανθρώπινης Εργασίας)⁶⁴, αυξάνοντας έτσι τα εισοδήματα στην πλειοψηφία των κρατών μελών με μόνο δύο εξαιρέσεις όπου τα εισοδήματα μειώθηκαν. Οι μεγαλύτερες αυξήσεις σημειώθηκαν στη Δανία (αύξηση 12,5%), στην Πορτογαλία (9,5%), στην Αυστρία (8,5%), στην Ιρλανδία (7,3%), στο Βέλγιο (6,2%) και τη Γερμανία (5,7%). Σε μικρότερο βαθμό τα εισοδήματα αυξήθηκαν στις ακόλουθες χώρες: Ολλανδία (4,3%), Ην. Βασίλειο (4,3%), Φινλανδία (3,0%), Σουηδία (2,8%), Ισπανία (2,7%), Ελλάδα (1,4%) και Γαλλία όπου η αύξηση ήταν ελάχιστη. Οι μόνες χώρες που παρουσίασαν μείωση των εισοδημάτων τους το 2001 σε σχέση με το 2000 ήταν η Ιταλία με μείωση 0,8% και το Λουξεμβούργο με μείωση 2,4%.

⁶⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2002).

ΠΙΝΑΚΑΣ 12
ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΤΗΣ ΕΕ ΜΕ ΤΙΣ ΧΚΑΕ¹

ΠΡΟΪΟΝΤΑ	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ			ΕΞΑΓΩΓΕΣ			ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ		
	1998	1999	2000	1998	1999	2000	1998	1999	2000
ΖΩΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ	269	264	277	61	50	60	- 208	- 215	- 217
ΚΡΕΑΣ	482	486	537	275	171	321	- 207	- 315	- 216
ΓΑΛΑΚΤΟΚΟΜΙΚΑ, ΑΥΓΑ, ΜΕΛΙ	160	177	198	173	161	156	13	- 16	- 42
ΑΛΛΑ ΖΩΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	75	76	96	90	78	84	15	3	- 12
ΑΝΘΟΚΟΜΙΑ	37	41	47	158	182	199	120	141	153
ΚΗΠΕΥΤΙΚΑ, ΒΟΛΒΩΔΗ, ΚΟΝΔΥΛΩΔΗ	258	276	280	257	233	269	- 1	- 43	- 11
ΦΡΟΥΤΑ ΚΑΙ ΞΗΡΟΙ ΚΑΡΠΟΙ	388	369	391	461	189	609	73	120	218
ΚΑΦΕΣ, ΤΣΑΪ, ΜΠΑΧΑΡΙΚΑ	29	18	19	155	126	140	126	109	121
ΔΗΜΗΤΡΙΑΚΑ	108	113	110	82	79	245	- 26	- 34	136
ΑΛΕΣΜΕΝΑ ΔΗΜΗΤΡΙΑΚΑ	7	7	7	77	71	73	71	64	66
ΕΛΑΙΟΥΧΟΙ ΣΠΟΡΟΙ	245	405	346	150	120	116	- 94	- 286	- 230
ΛΑΣΤΙΧΟ, ΡΗΤΙΝΗ ΚΑΠ	4	3	3	32	34	35	28	31	32
ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΛΑΧΑΝΟΚΟΜΙΑΣ	11	13	15	2	2	3	- 9	- 11	- 12
ΛΙΠΗ & ΕΛΑΙΑ ΖΩΙΚΑ Ή ΦΥΤΙΚΑ	26	37	25	376	299	280	350	262	254
ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΚΡΕΑΤΩΝ	100	116	125	50	26	30	- 49	- 90	- 96
ΖΑΧΑΡΗ	72	70	79	200	150	159	128	80	80
ΚΑΚΑΟ	34	41	83	225	205	221	191	163	138
ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΣΙΤΗΡΩΝ	21	29	37	253	250	249	232	221	212
ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΚΗΠΕΥΤΙΚΩΝ, ΦΡΟΥΤΩΝ Ή ΞΗΡΩΝ ΚΑΡΠΩΝ	225	255	316	220	171	186	- 5	- 84	- 130
ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΕΔΩΔΙΜΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	15	20	29	468	417	463	452	397	434
ΠΟΤΑ, ΑΝΑΨΥΚΤΙΚΑ, ΞΥΔΙ	221	243	271	300	312	338	79	69	67
ΑΠΟΒΛΗΤΑ ΚΑΙ ΥΠΟΠΡΟΪΟΝΤΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΡΟΦΙΜΩΝ	157	152	208	593	485	566	435	333	359
ΚΑΠΝΟΣ ΚΑΙ ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΑΤΑ ΚΑΠΝΟΥ	15	17	24	256	282	300	241	265	276
ΣΥΝΟΛΟ	2958	3227	3524	4912	4393	5104	1954	1166	1580
ΑΛΛΑ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΠΟΥ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΓΥΡΟ ΤΗΣ ΟΥΡΟΥΓΟΥΑΝΣ	188	187	227	500	499	618	312	312	391
ΣΥΝΟΛΟ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	3146	3414	3751	5413	4892	5721	2267	1478	1971
ΣΥΝΟΛΟ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	67908	76260	97575	90515	93496	115147	22607	17237	17572

ΠΗΓΗ: European Commission: Eurostat and Directorate – General for Agriculture.

¹ Πολωνία, Δημοκρατία της Τσεχίας, Ουγγαρία, Σλοβενία, Εσθονία, Σλοβακία, Ρουμανία, Βουλγαρία, Λετονία, Λιθουανία.

Οι κύριοι παράγοντες που οδήγησαν σε αύξηση του εισοδήματος στην Ένωση συνολικά, ήταν:

- η αύξηση της ζήτησης χοιρινού κρέατος που οδήγησε σε αύξηση της τιμής του (η ζήτηση για κρέας βοοειδών μειώθηκε τα τελευταία χρόνια λόγω εμφάνισης πολλών μεταδιδόμενων στον άνθρωπο νοσημάτων)
- η μείωση του εργατικού δυναμικού της γεωργίας
- η αύξηση των επιδοτήσεων που χορηγούνται κατά την υλοποίηση των μέτρων της Ατζέντα 200 και της μεταρρύθμισης της ΚΑΠ και
- η αύξηση των επιδοτήσεων για την αντιμετώπιση της κρίσης που προέκυψε για υγειονομικούς λόγους στο ζωϊκό κεφάλαιο.

Κατά τομέα παραγωγής η διακύμανση της μεταβολής του εισοδήματος είναι σημαντική. Αν και η συνολική εικόνα της Ένωσης για το 2000 – 2001 είναι αυξητική για το κατά μονάδα εργασίας εισόδημα, όσον αφορά όμως την εξειδίκευση που παρουσιάζει κάθε εκμετάλλευση ξεχωριστά, παρατηρείται μεγάλη διαφοροποίηση της πορείας του εισοδήματος. Έτσι, στις εκμεταλλεύσεις που ασχολούνται κυρίως με εκτροφή χοιρινών και πουλερικών, το εισόδημα αυξήθηκε περίπου 30,0%, για εκείνες που συνδυάζουν εκτροφή ζώων και φυτά μεγάλης καλλιέργειας το εισόδημα αυξήθηκε κατά 10,0%, ενώ, τα εισοδήματα παρέμειναν σχεδόν αδιαφοροποίητα για τις εκμεταλλεύσεις που ειδικεύονται στην παραγωγή φυτών μεγάλης καλλιέργειας. Αντίθετα, οι εκμεταλλεύσεις που παράγουν κυρίως κρασί σημείωσαν μεγάλη μείωση της τάξης του 12,6% όπως και εκείνες που ασχολούνται με την εκτροφή ζώων ελεύθερης βοσκής (μείωση 1,7%).

Η αύξηση της ζήτησης για χοιρινό κρέας οδήγησε στην αύξηση των τιμών του και κατ' επέκταση σε αύξηση του γεωργικού εισοδήματος στις περισσότερες από τις προαναφερθείσες χώρες, αν και η Ιρλανδία παρουσίασε τεράστια μείωση του αγροτικού εργατικού δυναμικού της η οποία υπήρξε η κύρια αιτία αύξησης του εισοδήματός της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΤΑ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΥΠΟ ΕΝΤΑΞΗ ΧΩΡΩΝ.

Η όλη στρατηγική που ακολουθήθηκε από τα αρμόδια για τη γεωργική πτυχή της διεύρυνσης Όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στηρίχθηκε στη λεπτομερή και σε βάθος μελέτη των διαρθρωτικών χαρακτηριστικών του πρωτογενή τομέα των υπό ένταξη χωρών προκειμένου να αξιολογηθεί η υφιστάμενη κατάσταση των αγροτικών τους δομών⁶⁵, η πρόοδος που έχουν επιδείξει όσον αφορά τον εναρμονισμό με το κοινοτικό κεκτημένο, και η βαρύτητα που θα έχει μετά την ένταξη ο γεωργικός τους τομέας σε σχέση με τον αντίστοιχο συνολικό της ΕΕ – 15.

Πριν την παρουσίαση των διαρθρωτικών χαρακτηριστικών του πρωτογενή τομέα των υπό ένταξη χωρών, (χρησιμοποιούμενη γεωργική γη, απασχολούμενοι κλπ) παραθέτονται κάποια γενικά στοιχεία για τις νέες χώρες μέλη που σκιαγραφούν το προφίλ τους (για κάθε μία από τις νέες χώρες – μέλη ξεχωριστά, υπάρχουν στο παράρτημα αναλυτικά στοιχεία⁶⁶ που αφορούν τη γεωργική απασχόληση, το γεωργικό εισόδημα, το μέγεθος των εκμεταλλεύσεων, τη διάρθρωση της παραγωγής, το εμπορικό ισοζύγιο των γεωργικών προϊόντων και άλλα στοιχεία που αφορούν τη γεωργία των χωρών αυτών και που είναι απαραίτητα για τη χάραξη στρατηγικής).

5.1. Γενικά οικονομικά στοιχεία των υπό ένταξη χωρών.

Τα γενικά οικονομικά στοιχεία των υπό ένταξη χωρών του πίνακα 1, είναι στοιχεία του έτους 2000 και αντλούνται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, FAO και UNSO.

⁶⁵ Κυρίως για τις χώρες της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης που από τα τέλη της δεκαετίας του 80 βρίσκονται σε μια μεταβατική περίοδο προσαρμογής στην οικονομία της ελεύθερης αγοράς.

⁶⁶ Τα απαραίτητα για την άσκηση γεωργικής πολιτικής στοιχεία, έχουν συλλεγεί με ευθύνη του αρμόδιου για θέματα Γεωργίας Επιτρόπου της ΕΕ και βασίζονται σε δεδομένα διαθέσιμα μέχρι το Μάιο του 2002. Κύρια πηγή είναι τα στατιστικά του Eurostat και όπου κρίθηκε αναγκαίο στοιχεία αντλήθηκαν από το αρχείο του FAOSTAT και τις εθνικές στατιστικές υπηρεσίες των χωρών αυτών. Στην όλη προσπάθεια συνέβαλαν και ειδικοί από κάθε χώρα που συμμετέχουν σε Πρόγραμμα επιδοτούμενο από την ΕΕ στο πλαίσιο της προενταξιακής βοήθειας της ΕΕ προς τις χώρες αυτές, που αποσκοπεί στην κατάρτιση επιστημονικού προσωπικού σε θέματα που θα χρειαστεί να χειριστούν μετά την ένταξη που έχουν άμεση σχέση με τη λειτουργία της ΚΑΠ

Έκταση: από τις 10 νέες χώρες μέλη της ΕΕ μεγαλύτερη είναι η Πολωνία με έκταση 312.685 τετραγωνικά χιλιόμετρα. Διαφέρει σημαντικά από όλες τις υπόλοιπες οι οποίες έχουν έκταση κατά πολύ μικρότερη. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι η έκταση της Κύπρου είναι 9.251 τ. χλμ. ενώ, της Μάλτας μόλις 316 τ.χλμ. Οι δέκα νέες χώρες είναι σε γενικές γραμμές ένα σύνολο μικρών σε έκταση χωρών (με την εξαίρεση της Πολωνίας), που υπολείπονται κατά πολύ του εδάφους των δεκαπέντε υφιστάμενων κρατών μελών της ΕΕ (βλ. πίνακας 1, κεφ. 4). Συνολικά από τις δέκα νέες χώρες η έκταση της Ένωσης αυξάνεται κατά 738.572 τετραγωνικά χιλιόμετρα, ενώ μαζί με τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία κατά 1087934 τετραγωνικά χιλιόμετρα.

Πληθυσμός: ο πληθυσμός παρουσιάζει την ίδια τάση με την έκταση αφού από όλες τις υπό ένταξη χώρες μεγαλύτερη πληθυσμιακά είναι η Πολωνία με 38.654.000 κατοίκους και μικρότερη η Μάλτα με 388.000 κατοίκους. Ο συνολικός πληθυσμός τους ανέρχεται στους 75.067.000 κατοίκους (αν δε προστεθεί η Τουρκία, η Βουλγαρία και η Ρουμανία τότε ο συνολικός πληθυσμός ανέρχεται στους 170.531.000 κατοίκους).

Κ. Κ. ΑΕΠ: Η χώρα με το μεγαλύτερο Κ.Κ. ΑΕΠ είναι η Κύπρος, η οποία μπορεί να έχει μικρή έκταση και πληθυσμό, έχει όμως υψηλότατο βιοτικό επίπεδο αφού το ΚΚ ΑΕΠ της ανέρχεται στα 19400 ισοδύναμα αγοραστικής δύναμης και καταλαμβάνει την πρώτη θέση μεταξύ όλων των υπό ένταξη χωρών. Αν δε θεωρηθεί ότι το αντίστοιχο ΚΚ ΑΕΠ της ΕΕ των 15 είναι 100, τότε η Κύπρος αντιστοιχεί στο 86,1 αυτού. Το μικρότερο ΚΚ ΑΕΠ έχει διαμορφωθεί στη Λετονία (6700) και αντιστοιχεί στο 29,7 αυτού της ΕΕ – 15. Κοντά στην κατώτατη αυτή τιμή υπάρχουν αρκετές χώρες που πλησιάζουν όπως η Εσθονία, η Πολωνία, η Λιθουανία κλπ. Είναι χαρακτηριστικό το ότι καμία χώρα δεν φτάνει το ΚΚ ΑΕΠ της Ένωσης, όλες υπολείπονται η δε πλειοψηφία υπολείπεται κατά πολύ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΥΠΟΨΗΦΙΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ ΕΕ – 27 (έτος 2000).

ΧΩΡΕΣ	ΕΚΤΑΣΗ (τ.χλμ.)	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ (χιλ. κάτοικοι)	Κ.Κ. ΑΕΠ (σε ισοδύναμα αγοραστικής δύναμης)	Κ.Κ. ΑΕΠ (σε ισοδύναμα αγοραστικής δύναμης) ΕΕ – 15 = 100	ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ	ΑΝΕΡΓΙΑ (%)
ΚΥΠΡΟΣ	9251	755	19400	86,1	4,0	4,9
ΜΑΛΤΑ	316	388	12600	55,9	1,7	6,5
ΤΣΕΧΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ	78866	10278	13200	58,6	0,9	8,8
ΕΣΘΟΝΙΑ	45227	1439	8600	38,2	4,7	13,2
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	93030	10043	11500	51,0	9,1	6,6
ΛΕΤΟΝΙΑ	64589	2424	6700	29,7	4,3	14,2
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	65300	3699	7500	33,3	2,1	15,6
ΠΟΛΩΝΙΑ	312685	38654	8900	39,5	7,2	16,3
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	49035	5399	10800	47,9	6,5	19,1
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	20273	1988	15600	69,2	5,7	6,9
ΣΥΝΟΛΟ 10	738572	75067	11480	50,94	4,62	11,21
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	110971	8191	6300	28,0	5,6	16,2
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	238391	22455	5200	23,1	45,3	7,0
ΣΥΝΟΛΟ 12	1087934	105713	10525,0	46,71	8,09	11,28

ΠΗΓΗ: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Eurostat, Directorate – General for Agriculture), FAO και UNSO.

Πληθωρισμός: για το έτος 2000, οι περισσότερες από τις υπό ένταξη χώρες είχαν διαμορφώσει υψηλά επίπεδα πληθωρισμού. Το υψηλότερο παρουσίασε η Ουγγαρία με 9,1%, ενώ, το χαμηλότερο η Τσεχική Δημοκρατία με 0,9%. Μεταξύ των δύο αυτών ακραίων τιμών οι υπόλοιπες χώρες εμφανίζουν σημαντική διασπορά. Ο μέσος όρος των δέκα είναι 4,62% και των 12 είναι 8,09. Η αύξηση οφείλεται κυρίως στο υψηλό επίπεδο του πληθωρισμού της Ρουμανίας (45,3%) που ανεβάζει το μέσο όρο κατά πολύ.

Ανεργία: το επίπεδο της ανεργίας είναι γενικά υψηλό, κυμαίνεται από 1,7 % (Μάλτα) μέχρι 19,1% (Σλοβακία). Ο μέσος όρος των δέκα υπό ένταξη χωρών είναι 11,21 ενώ, μαζί με τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία το ποσοστό παραμένει σχεδόν αμετάβλητο (11,28%).

5.2. Οι αγροτικές δομές των νέων χωρών μελών της ΕΕ.

Για τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης σε μεγάλο βαθμό λόγω κοινής ιστορικής πορείας, πολλά χαρακτηριστικά που αφορούν τις βασικές δομές της γεωργίας (ιδιοκτησιακό καθεστώς, μέγεθος εκμεταλλεύσεων, εμπορικοί εταίροι κλπ) είναι κοινά. Όμως, η σημερινή κατάσταση όπως έχει διαμορφωθεί κατά την τελευταία δεκαετία, παρουσιάζει και διαφορές, γιατί οι προσπάθειες που κατέβαλλαν οι χώρες αυτές για εκσυγχρονισμό και εναρμονισμό με τα δυτικά πρότυπα παραγωγής, δεν υπήρξαν παντού το ίδιο αποτελεσματικές.

Για τις δύο Μεσογειακές χώρες που εντάσσονται από 1-5-2004 στην ΕΕ, δηλαδή τη Μάλτα και την Κύπρο, λόγω του εξαιρετικά μικρού από οικονομική άποψη μεγέθους τους, σε σχέση με τις υπόλοιπες υπό ένταξη χώρες, παρατίθενται μεν στοιχεία, όμως εκτιμάται ότι μετά την ένταξη δεν θα ασκήσουν σημαντική επίδραση στο γεωργικό τομέα της ΕΕ των 27.

5.2.1. Διαρθρωτικά χαρακτηριστικά του πρωτογενή τομέα⁶⁷.

- **Χρησιμοποιούμενη Γεωργική Γή:** η έκταση αυτή ανέρχεται στα 36620 χιλιάδες εκτάρια για τις 10 νέες χώρες – μέλη, ενώ μαζί με τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία η συνολικά χρησιμοποιούμενη γεωργική γη της Ένωσης θα αυξηθεί κατά 58993 χιλιάδες εκτάρια. Το μεγαλύτερο ποσοστό από αυτά είναι εδάφη της Πολωνίας (18937 χιλ. εκτάρια) και της Ρουμανίας (14811 χιλ. εκτάρια).
- **Απασχολούμενοι στη γεωργία:** τα 3.747.000 άτομα που θα προστεθούν στο εργατικό δυναμικό της γεωργίας (8.950.000 μαζί με τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία) προέρχονται κυρίως από την Πολωνία (2.698.000 άτομα) και τη Ρουμανία (4.861.000). Το δε ποσοστό των απασχολουμένων αυτών επί του συνόλου ανέρχεται κατά μέσο όρο για τις δέκα νέες χώρες σε 14,3% και για τις δώδεκα σε 22,1%. Το μεγαλύτερο ποσοστό εμφανίζει η Λιθουανία με 19,6% στη συνέχεια ακολουθεί η Πολωνία με 18,8%, ενώ, στη Ρουμανία το ποσοστό είναι εξαιρετικά μεγάλο, μεγαλύτερο από οποιοδήποτε άλλο κράτος, και ανέρχεται στο 42,8% των συνολικά απασχολουμένων στη χώρα αυτή.
- **Γεωργική παραγωγή:** η Πολωνία είναι η χώρα με τη μεγαλύτερη γεωργική παραγωγή (4984 εκατομμύρια ευρώ), ακολουθεί η Ρουμανία (4564 εκατ. Ευρώ) και η Ουγγαρία (1816 εκατ. Ευρώ). Το σύνολο της γεωργικής παραγωγής των δέκα είναι 12083 εκατομμύρια ευρώ και των δώδεκα 18320 εκατομμύρια ευρώ.
- **Συμμετοχή της γεωργίας στο συνολικό ΑΕΠ:** από το ποσοστό αυτό προκύπτει και η βαρύτητα του τομέα αυτού για την οικονομία μιας χώρας. Από τον πίνακα 2 φαίνεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό κατέχει η Βουλγαρία με 14,5%, έπεται η Ρουμανία με 12,6% και ακολουθούν η Λιθουανία (7,5%) και η Εσθονία (6,3%). Η Πολωνία που απασχολεί μεγάλο μέρος του εργατικού δυναμικού της στη γεωργία και έχει το μεγαλύτερο ποσοστό χρησιμοποιούμενης γεωργικής γης δεν είναι ανάμεσα στις πρώτες χώρες αφού το ποσοστό της κυμαίνεται μόλις στο 3,3%.

⁶⁷ Όλα τα στοιχεία αυτής, της ενότητας αντλούνται από την Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Γενικής Δίαισης Γεωργίας, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Agricultural Situation in the Candidate Countries, 2002 και βρίσκονται στον πίνακα 2 που ακολουθεί (για αναλυτικά στοιχεία κάθε χώρας βλ. παράρτημα κεφαλαίου 5).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

**ΔΙΑΦΘΡΩΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΥΠΟΨΗΦΙΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ ΕΕ – 27.
(έτος 2000).**

ΧΩΡΕΣ	ΧΡΗΣΙΜΟΠ. ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΓΗ (σε χιλ. εκτάρια)	ΑΠΑΣΧ/ΜΕΝΟΙ ΣΤΗ ΓΕΩΡΓΙΑ (σε χιλ. άτομα)	ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛ. ΣΤΗ ΓΕΩΡΓΙΑ ΕΠΙ ΤΗΣ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ (%)	ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ (σε εκατ. Ευρώ)	ΣΥΜΜΕΤ. ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΑΕΠ (%)
ΚΥΠΡΟΣ	134	14	9,2	348,8	4,2
ΜΑΛΤΑ	12	2,7	1,9	77	2,3
ΤΣΕΧΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ	4280	193	5,2	1996	3,9
ΕΣΘΟΝΙΑ	986	32	7,4	309	6,3
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	5853	227	4,8	1816	4,1
ΛΕΤΟΝΙΑ	2540	118	13,5	314	4,5
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	3489	262	19,6	832	7,5
ΠΟΛΩΝΙΑ	18937	2698	18,8	4984	3,3
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	2444	119	6,7	847	4,5
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	486	81	9,9	560	3,2
ΣΥΝΟΛΟ 10	36620	3747	14,3	12083	3,8
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	5582	342	11,3	1673	14,5
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	14811	4861	42,8	4564	12,6
ΣΥΝΟΛΟ 12	58993	8950	22,1	18320	5,0

ΠΗΓΗ: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Eurostat, Directorate – General for Agriculture), FAO και UNSO.

5.2.2. Στοιχεία εμπορίου των γεωργικών προϊόντων των υποψηφίων χωρών.

- **Συμμετοχή των γεωργικών προϊόντων στις συνολικές εισαγωγές:** οι υπό ένταξη χώρες μέλη χαρακτηρίζονται από αυτάρκεια σε αρκετά μεγάλο βαθμό όσον αφορά τα προϊόντα του πρωτογενή τομέα. Έτσι, για τις μεν δέκα χώρες ο μέσος όρος της συμμετοχής των γεωργικών προϊόντων στις συνολικές εισαγωγές ανέρχεται στο 6,4% και για τις δώδεκα νέες χώρες μέλη στο 6,5%. Το μεγαλύτερο ποσοστό εμφανίζει η Λετονία με 13,4% και το μικρότερο η Ουγγαρία με 3,6%.
- **Συμμετοχή των γεωργικών προϊόντων στις συνολικές εξαγωγές:** όσον αφορά τις εξαγωγές η χώρα που χαρακτηρίζεται από το μεγαλύτερο προσανατολισμό στον πρωτογενή τομέα είναι η Κύπρος με ποσοστό 27,9%. Από τις υπόλοιπες χώρες η Μάλτα παρουσιάζει το χαμηλότερο ποσοστό 2,8% που υπολείπεται κατά πολύ του μέσου όρου των δέκα 6,5% (μέσος όρος των δώδεκα 6,4%).
- **Ποσοστό του εισοδήματος που καταναλώνεται για τρόφιμα:** ιδιαίτερα υψηλό είναι το ποσοστό του εισοδήματος για την πλειοψηφία των χωρών (εξαίρεση αποτελεί η Κύπρος με το μικρότερο ποσοστό 18,6%). Ο μέσος όρος των δέκα είναι 34,8% και των δώδεκα 44,8%. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι υπάρχουν χώρες όπως η Ρουμανία με 58%, η Βουλγαρία με 53,5%, η Ουγγαρία με 42,1% και η Λιθουανία με 39,8% των οποίων οι κάτοικοι προκειμένου να επιβιώσουν δαπανούν πολύ μεγάλο μέρος του εισοδήματός τους για να εξασφαλίσουν τα στοιχειώδη είδη διατροφής. Η απόσταση από τον αντίστοιχο μέσο όρο της Ένωσης είναι τεράστια (17,4%) και υποδηλώνει τη διαφορά στο βιοτικό επίπεδό τους.
- **Ποσοστό των γεωργικών προϊόντων στις εισαγωγές από την ΕΕ:** στο ενδοκοινοτικό εμπόριο και συγκεκριμένα στο σύνολο των προϊόντων που εισάγονται από τα κράτη μέλη της ΕΕ, το ποσοστό που αντιστοιχεί σε γεωργικά προϊόντα ανέρχεται σε 51,2% για τις δέκα χώρες και 49,5% για τις δώδεκα. Αυτό σημαίνει ότι το μεγαλύτερο μέρος των εισαγωγών τους αποτελείται από γεωργικά προϊόντα που παράγουν τα κράτη μέλη της ΕΕ των 15. Υπάρχουν δε χώρες όπως η Κύπρος (62,7%), η Μάλτα (69,9%) και η Εσθονία (55,1%) που εισάγουν κυρίως γεωργικά προϊόντα με ποσοστό άνω του 50% των συνολικών τους εισαγωγών από την Ένωση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΤΩΝ ΥΠΟΨΗΦΙΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ ΕΕ – 27 (έτος 2000).

ΧΩΡΕΣ	ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΕΙΣΑΓΟΜΕΝΩΝ ΓΕΩΡΓ. ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΣΤΙΣ ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ (%)	ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΕΞΑΓΟΜΕΝΩΝ ΓΕΩΡΓ. ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΣΤΙΣ ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ (%)	ΕΜΠΟΡΙΟ ΜΕ ΤΗΝ ΕΕ		ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΠΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΝΕΤΑΙ ΓΙΑ ΤΡΟΦΙΜΑ, ΠΟΤΑ ΚΑΙ ΚΑΠΝΟ (%)
			% γεωργ. εισαγ	% γεωργ. εξαγ	
ΚΥΠΡΟΣ	12,4	27,9	62,7	68,3	18,6
ΜΑΛΤΑ	10,0	2,8	69,9	23,3	
ΤΣΕΧΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ	5,8	4,5	48,5	38,7	32,2
ΕΣΘΟΝΙΑ	10,3	4,3	55,1	37,5	35,7
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	3,6	8,0	51,8	47,1	42,1
ΛΕΤΟΝΙΑ	13,4	5,4	44,6	37,2	38,7
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	10,5	11,4	41,9	35,4	39,8
ΠΟΛΩΝΙΑ	6,7	8,4	53,9	44,5	29,5
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	6,4	3,5	40,1	22,8	31,8
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	6,8	4,5	51,3	24,0	24,0
ΣΥΝΟΛΟ 10	6,4	6,5	51,2	41,6	34,8
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	6,2	10,5	46,4	33,5	53,5
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	7,6	3,6	33,8	48,6	58,0
ΣΥΝΟΛΟ 12	6,5	6,4	49,5	41,4	44,8

ΠΗΓΗ: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Eurostat, Directorate – General for Agriculture), FAO και UNSO.

- **Ποσοστό των γεωργικών προϊόντων στις εξαγωγές προς την ΕΕ:** αντίστοιχα, στο θέμα των εξαγωγών όταν τόπος προορισμού είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση, τότε το ποσοστό που καλύπτουν τα γεωργικά προϊόντα στα συνολικά εξαγόμενα είναι υψηλά (μέσος όρος 41,6% για τις δέκα χώρες και 41,4% για τις δώδεκα), αλλά είναι χαμηλότερα από τα αντίστοιχα ποσοστά που εισάγουν από την Ένωση.

5.3. Διαφορές και Ομοιότητες των αγροτικών δομών των νέων και παλιών κρατών μελών της ΕΕ.

Για τα 15 κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα στοιχεία που παρατέθηκαν στο κεφάλαιο 4 σχετικά με τη γενική οικονομική κατάσταση, δείχνουν ένα σύνολο χωρών που έχει καταφέρει σε μεγάλο βαθμό να εξασφαλίσει στους πολίτες της αρκετά υψηλό βιοτικό επίπεδο. Εξακολουθούν να υπάρχουν διακρατικές⁶⁸ και διαπεριφερειακές ανισότητες, όμως οι βασικοί οικονομικοί δείκτες φανερώνουν μια σαφώς καλύτερη οικονομική κατάσταση σε σχέση με τις νέες χώρες μέλη.

Στο γεγονός αυτό έχει συμβάλει σημαντικά το ότι οι περισσότερες από τις υπό ένταξη χώρες είναι χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης που ξεκίνησαν σχετικά πρόσφατα (από τις αρχές της δεκαετίας του 90) τη διαδικασία προσαρμογής στην οικονομία της ελεύθερης αγοράς, μετά από μια μακροχρόνια περίοδο σαράντα περίπου ετών έντονης επιρροής από το Σοβιετικό Καθεστώς.

Η πρόοδος που επέδειξαν οι χώρες αυτές στο διάστημα που μεσολάβησε επέδρασε καταλυτικά στην απόφαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης να εγκρίνει την ένταξή τους σε αυτή. Οι περισσότεροι από τους βασικούς οικονομικούς δείκτες βελτιώθηκαν και σε μεγάλο βαθμό η νομοθεσία τους εναρμονίστηκε με το κοινοτικό κεκτημένο. Η απόσταση όμως των δεικτών αυτών από τους αντίστοιχους των 15 υφιστάμενων κρατών της ΕΕ εξακολουθεί να είναι μεγάλη.

Με την ένταξη των δέκα νέων χωρών η ΕΕ αποκτά μεγαλύτερη έκταση και αγκαλιάζει το μεγαλύτερο τμήμα της Ευρώπης γεωγραφικά. Στα 3235460 τετραγωνικά χιλιόμετρα που απαρτίζουν την ΕΕ – 15 προσθέτονται άλλα 738572 τ. χλμ. που αυξάνουν την έκτασή της συνολικά. Όπως προκύπτει από τα στοιχεία αυτά, οι νέες

χώρες αποτελούν μια ομάδα μικρών σε έκταση χωρών, μεγαλύτερη από τις οποίες είναι η Πολωνία. Αντίστοιχα, όσον αφορά τον πληθυσμό, στα 376455000 κατοίκους της ΕΕ – 15 προσθέτονται άλλοι 75.067.000 κάτοικοι των δέκα όπου πάλι το μεγαλύτερο ποσοστό αυτής της αύξησης οφείλεται στον πληθυσμό της Πολωνίας.

Το κ.κ. ΑΕΠ των νέων χωρών (μέσος όρος 11480 σε ισοδύναμα αγοραστικής δύναμης), που σε ένα βαθμό είναι δείκτης της οικονομικής ευημερίας, υπολείπεται κατά πολύ του αντίστοιχου της ΕΕ – 15 (μέσος όρος 22648) και ανέρχεται στο 50% αυτού. Ο δε πληθωρισμός παρουσιάζει αντίθετη τάση αφού ο μέσος όρος των νέων χωρών (4,62%) υπερβαίνει κατά πολύ τον αντίστοιχο της ΕΕ – 15 (1,5%). Ομοίως, το επίπεδο της ανεργίας των νέων χωρών (μέσος όρος 11,21%) υπερβαίνει το αντίστοιχο της ΕΕ – 15 που είναι 8,2%. Υπάρχουν όμως και κράτη της ΕΕ – 15 που πλησιάζουν κατά πολύ αυτούς τους μέσους όρους των νέων χωρών (π.χ. η Ισπανία έχει ποσοστό ανεργίας 14,1%, η Ιρλανδία έχει πληθωρισμό 4,3%, η Ελλάδα έχει κ.κ. ΑΕΠ 15603 σε ισοδύναμα αγοραστικής δύναμης κλπ) πράγμα που σημαίνει ότι μπορεί συνολικά οι δείκτες της ΕΕ – 15 να είναι καλύτεροι από αυτούς των νέων χωρών συνολικά, όμως σε επίπεδο κράτους μέλους σε αρκετές περιπτώσεις οι δείκτες αυτοί συγκλίνουν.

Από τις νέες χώρες την καλύτερη εικόνα με βάση τον πίνακα 1, παρουσιάζει η Κύπρος η οποία μπορεί από άποψη έκτασης και πληθυσμού να είναι από τις μικρότερες, όμως το κ.κ. ΑΕΠ της και το ποσοστό ανεργίας δείχνει ότι μεταξύ των δέκα (αλλά και των δώδεκα) ενέχει την καλύτερη θέση και πλησιάζει προς τους Κοινοτικούς μέσους όρους. Τη χειρότερη οικονομική κατάσταση συνολικά παρουσιάζει η Λετονία με 6700 ισοδύναμα αγοραστικής δύναμης σε κ.κ. ΑΕΠ, πληθωρισμό 4,3% και ανεργία 14,2% που απέχει κατά πολύ από τους αντίστοιχους κοινοτικούς μέσους όρους.

Το κατά πόσο οι δείκτες αυτοί θα βελτιωθούν μέχρι την 1-5-2004, ημερομηνία ένταξής τους στην ΕΕ, και το κατά πόσο αυτοί θα βελτιωθούν μετά, θα εξαρτηθεί από μια σειρά παραγόντων μεταξύ των οποίων και ο βαθμός στον οποίο θα μπορέσουν να αξιοποιήσουν τις ευκαιρίες και δυνατότητες που προσφέρει η Ευρωπαϊκή Ενοποίηση.

⁶⁸ Χαρακτηριστικές είναι οι περιπτώσεις της Ελλάδας και της Πορτογαλίας.

Ειδικότερα, όσον αφορά τη θέση της γεωργίας στη συνολική οικονομία μετά από προσεκτική εξέταση των στοιχείων, προκύπτει ότι η γεωργία είναι ένας τομέας οικονομικής δραστηριότητας που για πολλές από τις νέες χώρες κατέχει σημαντική θέση. Για το σύνολο των δέκα νέων μελών ο μέσος όρος της συμμετοχής της γεωργίας στο συνολικό ΑΕΠ ανέρχεται στο 3,8% και στο 5% για τα δώδεκα (μαζί με τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία), όταν ο αντίστοιχος μέσος όρος της ΕΕ - 15 είναι μόλις 1,7%. Υπάρχουν βέβαια χώρες από τα υφιστάμενα μέλη που πλησιάζουν το ποσοστό αυτό π.χ. Ισπανία με 3,7% ή το ξεπερνούν π.χ. Ελλάδα (6,8%).

Σε γενικές γραμμές όμως η οικονομία των νέων χωρών είναι έντονα προσανατολισμένη στον πρωτογενή τομέα παραγωγής και σε πολλές περιπτώσεις απασχολεί και μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού. Συνολικά, ο μέσος όρος της απασχόλησης ανέρχεται στο 14,3% (όταν το αντίστοιχο ποσοστό της ΕΕ -15 είναι 4,3%) που σε ορισμένες χώρες π.χ. Λιθουανία (19,6%) και Πολωνία (18,8%) φαίνεται ότι αποτελεί εξαιρετικά σημαντική πηγή απασχόλησης εργατικού δυναμικού. Τα ποσοστά αυτά πλησιάζουν σε μεγάλο βαθμό τα αντίστοιχα ποσοστά που παρουσίαζαν τα σημερινά μέλη της ΕΕ πριν από αρκετά χρόνια (ενδεικτικά αναφέρεται ότι το 1990 το ποσοστό των απασχολούμενων στη γεωργία στην Ελλάδα ήταν 25,3% και την Πορτογαλία 17,8%).

Η δε αξία της γεωργικής παραγωγής είναι αναμενόμενο να υπερτερεί στην περίπτωση των δεκαπέντε κρατών μελών της ΕΕ αφού ανέρχεται σε 274.768 εκατομμύρια Ευρώ ενώ, για τις δέκα νέες χώρες στα 12.083 εκατομμύρια ευρώ. Τη μεγαλύτερη παρουσιάζει η Πολωνία με 4.984 εκατομμύρια Ευρώ που πλησιάζει κατά πολύ τη μικρότερη ευρωπαϊκή (αυτή του Λουξεμβούργου με 5.811 εκατομμύρια ευρώ).

Μέρος των ελλείψεων της γεωργικής αυτής παραγωγής καλύπτεται με εισαγωγές που πραγματοποιούν οι ΧΚΑΕ, η Μάλτα και η Κύπρος από τρίτες χώρες. Το ποσοστό των εισαγόμενων γεωργικών προϊόντων στις συνολικές εισαγωγές ανέρχεται κατά μέσο όρο στο 6,4%, ενώ, το ποσοστό των γεωργικών προϊόντων που συνεισφέρει στις συνολικές εξαγωγές προς τρίτες χώρες ανέρχεται σε 6,5%. Για την Ένωση τα ποσοστά αυτά είναι 5,7% και 6,2% αντίστοιχα⁶⁹. Ειδικότερα, όσον αφορά το εμπόριο της ΕΕ με τις ΧΚΑΕ, τη Μάλτα και την Κύπρο, στις συνολικές εισαγωγές

προϊόντων από τις ΧΚΑΕ, το ποσοστό που αντιστοιχεί στα γεωργικά είναι 3,8 %, ενώ στις εξαγωγές προς τις ΧΚΑΕ το ποσοστό διαμορφώνεται στο 4,97%⁷⁰. Αντίστροφα, στις συνολικές εισαγωγές των όλων υποψηφίων χωρών από την ΕΕ - 15, τα γεωργικά προϊόντα καταλαμβάνουν το 51,2% και στις συνολικές εξαγωγές προς την ΕΕ - 15 το 41,6% αντίστοιχα που σημαίνει ότι από την Ευρωπαϊκή Ένωση, μέχρι σήμερα, τα γεωργικά προϊόντα ήταν αυτά που κάλυπταν το μισό των συνολικών τους εισαγωγών (ποσοστό εξαιρετικά μεγάλο) και ομοίως το 41,6% των συνολικών τους εξαγωγών.

⁶⁹ Βλ. πίνακας 8, κεφάλαιο 4.

⁷⁰ Βλ. πίνακας 12, κεφάλαιο 4.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6.

ΠΡΟΕΝΤΑΞΙΑΚΑ ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ: Η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΤΥΧΗ.

Η υπογραφή των Πράξεων Προσχώρησης των δέκα νέων κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Αθήνα, τον Απρίλιο του 2003, ήταν το επιστέγασμα μιας μακροχρόνιας και επίπονης διαδικασίας που περιελάμβανε συνεχείς διαπραγματεύσεις και προσαρμογές. Η πολιτική που ακολουθήθηκε κατά το διάστημα αυτό, ήταν πολιτική που ενθάρρυνε και στήριξε κάθε μεταρρυθμιστική και εκσυγχρονιστική κίνηση των υποψηφίων χωρών ώστε αυτές τελικά να καταστούν πλήρη μέλη της Ένωσης, μέσα στο προβλεπόμενο από το Σχέδιο Προενταξιακής Στρατηγικής χρονικό διάστημα.

Η ΕΕ των δώδεκα και των δεκαπέντε στη συνέχεια, αντιμετώπισε θετικά το αίτημα των χωρών αυτών για ένταξη στην Ευρωπαϊκή οικογένεια, αφού τα οφέλη που θα προέκυπταν από την προσχώρησή τους, κρίθηκαν εξαιρετικά μεγάλης σημασίας. Προκειμένου λοιπόν, να στεφθεί με επιτυχία το όλο εγχείρημα, τα αρμόδια για τη διεύρυνση όργανα της Ένωσης προέβησαν στο σχεδιασμό της Προενταξιακής Πολιτικής, λαμβάνοντας υπόψη ότι η συγκεκριμένη Πέμπτη κατά σειρά διεύρυνση της Ένωσης διέφερε σημαντικά από όλες τις προηγούμενες.

Γι' αυτό ακριβώς το λόγο, αφού μελετήθηκαν εκτενέστατα τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των υπό ένταξη χωρών και αξιολογήθηκαν τόσο η γενική οικονομική τους κατάσταση όσο και οι προοπτικές τους, ελήφθησαν μια σειρά από αποφάσεις που αφορούσαν και τα δύο ενδιαφερόμενα μέρη. Στόχος ήταν από την πλευρά των υπό ένταξη χωρών ο εκσυγχρονισμός, όπου αυτό κρίθηκε αναγκαίο, των διοικητικών τους δομών, και ο εναρμονισμός με το κοινοτικό κεκτημένο, ενώ, από την πλευρά της ΕΕ στόχος ήταν η προετοιμασία του εδάφους για την εύρυθμη λειτουργία όλων των πολιτικών της μετά τη διεύρυνση.

Ειδικότερα, όσον αφορά την Κοινή Αγροτική Πολιτική, ένα από τα ζητήματα που έπρεπε οπωσδήποτε να διευθετηθούν, ήταν μεταξύ άλλων, το πώς η ένταξη τόσο πολλών στον αριθμό και τόσο διαφορετικών από άποψη αγροτικών δομών χωρών, δεν θα δημιουργούσε πρόβλημα στη λειτουργία της.

Η πρώτη προτεραιότητα δηλαδή της Ένωσης ήταν να εξασφαλίσει ότι η ΚΑΠ θα συνέχιζε ομαλά και εύρυθμα να εφαρμόζεται ακόμα και μετά την προσχώρηση των υποψηφίων χωρών χωρίς, να θίγονται τα κεκτημένα των αγροτών των 15 κρατών μελών, χωρίς δηλαδή η διεύρυνση να λειτουργήσει σε βάρος των συμφερόντων του πρωτογενή τομέα της ΕΕ – 15.

Για να επιτευχθεί αυτό, ένα μεγάλο μέρος της προενταξιακής στρατηγικής αφιερώθηκε στη διεύρυνση των σχετικών με τη γεωργία ζητημάτων, τα οποία μελετήθηκαν και αναλύθηκαν εκτενώς, προκειμένου το διάστημα μέχρι την ημερομηνία προσχώρησης να αξιοποιηθεί για την επίλυση τυχόν μελλοντικών προβλημάτων της ΚΑΠ.

Το πρώτο και σημαντικότερο θέμα που τέθηκε, ήταν κατά πόσο η Ένωση θεωρεί σκόπιμη την επέκταση της ΚΑΠ στις νέες χώρες – μέλη, χώρες που χαρακτηρίζονται από μεγάλη εξάρτηση από τον πρωτογενή τομέα παραγωγής (βλ. κεφάλαιο 5) και ως εκ τούτου έχουν εξαιρετικά μεγάλο ενδιαφέρον για την ΚΑΠ και τις ρυθμίσεις της.

Το ερώτημα που προέκυψε για τη σκοπιμότητα εφαρμογής της ΚΑΠ στις υποψήφιες χώρες μετά την προσχώρηση, είναι η πρώτη φορά στην ιστορία της ΕΕ που διατυπώνεται. Οι τέσσερις προηγούμενες διαδοχικές διευρύνσεις πραγματοποιήθηκαν χωρίς να καταγραφούν παρόμοιες σκέψεις. Στην προκειμένη περίπτωση όμως, ιδιαίτερες συνθήκες οδήγησαν στον προβληματισμό σχετικά με το αν η Κοινή Αγροτική Πολιτική πρέπει να εξακολουθήσει να είναι Κοινή για όλες τις χώρες της Ένωσης, νέες και παλιές.

Έτσι, το βασικό επιχείρημα που διατυπώθηκε από τους εκφραστές των αντιρρήσεων, ήταν ότι η επέκταση της ΚΑΠ σε ένα τόσο μεγάλο αριθμό χωρών που χαρακτηρίζονται από σημαντικό, αλλά εξαιρετικά προβληματικό από άποψη διαρθρωτικών χαρακτηριστικών, πρωτογενή τομέα θα δημιουργήσει δυσβάσταχτη οικονομική επιβάρυνση και θα οδηγήσει στα προβλήματα της δεκαετίας του 80, όπου η ΚΑΠ απορροφούσε όλο και υψηλότερους δημοσιονομικούς πόρους από τον Κοινοτικό Προϋπολογισμό για την εξυπηρέτηση του συστήματος της.

Προκειμένου λοιπόν, να αποφευχθεί η ανεξέλεγκτη αύξηση των δαπανών για την ΚΑΠ, εκφράσθηκαν σ' αυτό το πρώτο στάδιο της προενταξιακής διαδικασίας, οι κάτωθι απόψεις⁷¹:

- Α) να συνεχίσει η ΚΑΠ την μέχρι σήμερα ομαλή πορεία της στις παλιές χώρες μέλη, αλλά όχι στις νέες,
- Β) να επεκταθεί η ΚΑΠ στις νέες χώρες μέλη αλλά μόνο εν μέρει, χωρίς δηλαδή να συμπεριλάβει άμεσες πληρωμές και
- Γ) να συνεχίσει τη λειτουργία της ΚΑΠ σε όλες τις χώρες, νέες και παλιές, αλλά όχι με τη σημερινή μορφή της.

Όσον αφορά την πρώτη άποψη, αυτή θεωρήθηκε ότι:

- από ηθική σκοπιά δεν είναι αποδεκτή, αφού το να επιδοτούνται οι πλούσιοι αγρότες των παλαιών κρατών μελών της ΕΕ και όχι οι φτωχότεροι των νέων, θα οδηγήσει αναπόφευκτα σε κοινωνική αναταραχή και ανισότητες,
- από πολιτική άποψη κρίθηκε ότι έρχεται σε αντίθεση με τα αναφερόμενα στα άρθρα 39 και 40 της Συνθήκης της Ρώμης και με τις Αρχές που διατυπώθηκαν στη διάσκεψη της Στρέζα.

Όσον αφορά τη δεύτερη άποψη, οι υποστηρικτές της χρησιμοποίησαν το επιχείρημα ότι δεν υπάρχει λόγος να καταβάλλονται στους αγρότες των νέων χωρών αντισταθμιστικές επιδοτήσεις λόγω της μείωσης των θεσμικών τιμών, αφού οι αγρότες αυτοί ουδέποτε είχαν υψηλές τιμές, ουσιαστική στήριξη και προστασία όμοια με αυτή που προσφέρει η ΚΑΠ στον πρωτογενή τομέα. Δεν υπάρχει δηλαδή απώλεια εισοδήματος λόγω της μείωσης των θεσμικών τιμών, άρα δεν υπάρχει ανάγκη καταβολής άμεσων πληρωμών για την αντιστάθμισή του. Όμως, και η άποψη αυτή θεωρήθηκε ότι έρχεται σε αντίθεση με την έννοια της Κοινής Αγοράς για τα γεωργικά προϊόντα που είναι άμεσα και άρρηκτα συνδεδεμένη με την ίδια την ύπαρξη της ΚΑΠ και κατά συνέπεια τελικά απορρίφθηκε.

Η Τρίτη άποψη, να συνεχίσει η ΚΑΠ τη λειτουργία της αλλά με διαφορετική μορφή σε όλες τις χώρες, καταρρίφθηκε αφού ο συσχετισμός δυνάμεων μεταξύ αυτών που υποστήριζαν τη συγκεκριμένη μεταρρύθμιση και αυτών που ήθελαν να διατηρήσει η ΚΑΠ τις βασικές αρχές της, ευνόησε τη δεύτερη ομάδα που ήθελε τις λιγότερο τολμηρές αλλαγές και η Τρίτη αυτή άποψη τελικά δεν υιοθετήθηκε.

⁷¹ Μαραβέγιας, (2000).

Αποφασίσθηκε δηλαδή παρά τις αρχικές αντιδράσεις η λειτουργία μιας πραγματικά Κοινής Αγροτικής Πολιτικής για όλα τα κράτη μέλη, παλιά και νέα, όπως ακριβώς αυτό είχε επιτευχθεί κατά τις προηγούμενες πέντε διευρύνσεις. Με την απόφαση αυτή, το ζήτημα διευθετήθηκε οριστικά και αμετάκλητα, ένα νέο όμως ερώτημα προέκυψε αμέσως μετά και αφορούσε την πολιτική που έπρεπε να ακολουθηθεί από την προενταξιακή κιάλας περίοδο, ώστε η πραγματικά Κοινή για όλες ανεξαιρέτως τις χώρες, Αγροτική Πολιτική να συνεχίσει να λειτουργεί ομαλά.

Η απάντηση στο ερώτημα αυτό, αποτέλεσε μέρος της συνολικής προενταξιακής πολιτικής που ελήφθη αφού μελετήθηκαν διεξοδικά τα εξής στοιχεία:

- η γενική οικονομική κατάσταση των νέων και παλιών κρατών μελών,
- οι αγροτικές δομές των νέων και παλιών κρατών μελών και
- οι οικονομικές επιπτώσεις της διεύρυνσης και της επέκτασης της ΚΑΠ στις νέες χώρες ειδικότερα.

Έτσι, η προενταξιακή στρατηγική στον Τομέα της Γεωργίας προέβλεπε την εφαρμογή μιας σειράς μέτρων που στόχευαν:

- στην αναδιάρθρωση και τον εκσυγχρονισμό των αγροτικών δομών των υπό ένταξη χωρών, ώστε αυτές να προσεγγίσουν τις αντίστοιχες των κοινοτικών χωρών,
- στην κατανόηση και υιοθέτηση του κοινοτικού κεκτημένου (το οποίο στο γεωργικό τομέα είναι εξαιρετικά μεγάλο) από τις υποψήφιες χώρες,
- στην εξασφάλιση επαρκών πόρων χωρίς να παρεκκλίνουν από την προβλεπόμενη δημοσιονομική πειθαρχία,

ώστε αφενός, οι υπό ένταξη χώρες να είναι έτοιμες μετά την προσχώρησή τους για την εφαρμογή της ΚΑΠ και αφετέρου, οι παλιές χώρες μέλη να έχουν ετοιμάσει το κατάλληλο δημοσιονομικό πλαίσιο για τη χρηματοδότησή της χωρίς δυσανάλογη επιβάρυνσή τους.

Η αρχή έγινε το Δεκέμβριο του 1995 στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Μαδρίτης⁷². Στο Συμβούλιο αυτό, ενόψει των διαπραγματεύσεων με τις υποψήφιες για προσχώρηση

⁷² Είχαν βεβαίως προηγηθεί:

- το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης, τον Ιούνιο του 1993, που έθεσε τα κριτήρια που έπρεπε να πληρούν οι υποψήφιες χώρες πριν από την προσχώρησή τους (οικονομικά, πολιτικά, κεκτημένο)
- το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Έσσεν (Δεκέμβριος 1994) που προέβη στη χάραξη της γενικής προενταξιακής στρατηγικής και

χώρες, οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων ζήτησαν από την Επιτροπή να υποβάλλει τις γνώμες της για τις διάφορες υποψηφιότητες, συνοδευόμενες από ένα έγγραφο συνολικής αποτίμησης της διεύρυνσης. Η Επιτροπή, επίσης, κλήθηκε να επεξεργαστεί, στη βάση μιας εμπειριστατωμένης ανάλυσης του συστήματος χρηματοδότησης της Ένωσης, μια ανακοίνωση σχετική με το μελλοντικό δημοσιονομικό πλαίσιο της Ένωσης, λαμβανομένης υπόψη της προοπτικής της διεύρυνσης (δίνοντας μεγάλη έμφαση στη χρηματοδότηση της ΚΑΠ).

Έτσι, τον Ιούλιο του 1997, η Επιτροπή ανταποκρινόμενη στα αιτήματα του Συμβουλίου της Μαδρίτης, υπέβαλε το νομοθετικό πακέτο με την ονομασία "Πρόγραμμα Δράσης 2000: Για μια ισχυρότερη και διευρυμένη Ένωση [COM (97)2000] που ήταν μια κοινή προσπάθεια όλων των Οργάνων της Ένωσης και δημοσίευσε τις γνώμες για τις αιτήσεις προσχώρησης των δέκα ΧΚΑΕ.

Το "Πρόγραμμα Δράσης 2000" περιέγραφε, σε ένα ενιαίο πλαίσιο:

- τις ευρύτερες προοπτικές ανάπτυξης της Ένωσης,
- τα οριζόντια προβλήματα που συνδέονται με τη διεύρυνση και
- το δημοσιονομικό πλαίσιο για την επταετία 2000 – 2006.

Τονίσθηκε επίσης μεταξύ άλλων, ότι η συνέχιση της μεταρρύθμισης της ΚΑΠ αποτελεί άμεση προτεραιότητα και ότι η προσχώρηση των νέων κρατών και η επέκταση της εφαρμογής της ΚΑΠ σε αυτές, πρέπει να γίνει τηρουμένης της δημοσιονομικής πειθαρχίας⁷³.

Για να μετατραπούν οι προτεραιότητες αυτές σε νομικά μέσα, η Επιτροπή υπέβαλε το Μάρτιο του 1998, νομοθετικές προτάσεις οι οποίες την επόμενη χρονιά στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Βερολίνου (Μάρτιος 1999) κατέληξαν σε πολιτική Συμφωνία η οποία καλύπτει τέσσερα κύρια πεδία:

- τη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ,
- τη μεταρρύθμιση της διαρθρωτικής πολιτικής,

- η υπογραφή των συμφωνιών σύνδεσης με τις περισσότερες υποψήφιες χώρες (εξαιρούνται η Σλοβενία και η Τσεχική Δημοκρατία που υπέγραψαν το 1996).

⁷³ Προέβλεπε επίσης τη στήριξη της προενταξιακής διαδικασίας με την παροχή προενταξιακής βοήθειας προς τις ΧΚΑΕ, από το έτος 2000, ύψους 21 δις ευρώ για την περίοδο 2000 – 2006 σε τρία επιμέρους κεφάλαια:

- το πρόγραμμα PHARE 10,5 δις ευρώ (1,5 δις ευρώ το χρόνο)
- παροχή βοήθειας για τη γεωργική ανάπτυξη ύψους 3,5 δις ευρώ (500 εκατ ευρώ ετησίως)
- παροχή διαρθρωτικής βοήθειας ύψους 7 δις ευρώ (1 δις ευρώ ετησίως).

- τα προενταξιακά μέσα και
- το νέο δημοσιονομικό πλαίσιο

ενώ, ταυτόχρονα συμφωνήθηκε η δημιουργία δύο ειδικών προενταξιακών μέσων: του διαρθρωτικού προενταξιακού μέσου ISPA και του προενταξιακού γεωργικού μέσου SAPARD και επιβεβαιώθηκε ο ρόλος του ανανεωμένου προγράμματος PHARE ως κύριου μέσου παρέμβασης.

Στο πλαίσιο αυτό, συνεχίσθηκαν οι διαπραγματεύσεις δίνοντας πάντα ιδιαίτερο βάρος στο κεφάλαιο 7, που είναι το μεγαλύτερο της ενταξιακής διαδικασίας. Στα Ευρωπαϊκά Συμβούλια που ακολούθησαν αυτό του Βερολίνου, δηλαδή στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι (Δεκέμβριος 1999), της Νίκαιας (Δεκέμβριος 2000), του Γκέτεμποργκ (Ιούνιος 2001) και του Λάακεν (Δεκέμβριος 2001), αξιολογείτο κάθε φορά η πρόοδος που είχαν σημειώσει οι υποψήφιες χώρες και λαμβάνονταν αποφάσεις που αφορούσαν την ολοκλήρωση της προενταξιακής διαδικασίας με επιτυχία.

Στη συνέχεια, τον Ιανουάριο του 2002, η Επιτροπή προκειμένου να αποσαφηνισθούν ορισμένες σημαντικές λεπτομέρειες που αφορούσαν τη λειτουργία της ΚΑΠ μετά τη διεύρυνση, εξέδωσε το έγγραφο με τίτλο "Enlargement and Agriculture: Successfully integrating the new member states into the CAP"⁷⁴ που αποτελεί την επίσημη θέση της Ένωσης σε ό,τι αφορά τη γεωργία και την ΚΑΠ. Η δημοσίευση του εγγράφου αυτού, κρίθηκε απαραίτητη, επειδή υπήρχαν πολλά σημεία του κεφαλαίου 7 (γεωργία) που προέκυπταν σε όλες τις επιμέρους διμερείς διαπραγματεύσεις τόσο με τις ονομαζόμενες χώρες της ομάδας του Λουξεμβούργου (Κύπρος, Τσεχική Δημοκρατία, Εσθονία, Ουγγαρία, Πολωνία και Σλοβενία) όσο και με τις χώρες της ομάδας του Ελσίνκι (Λετονία, Λιθουανία, Σλοβακία, Μάλτα, Βουλγαρία και Ρουμανία) και χρειαζόνταν επείγοντως διευκρινίσεις.

Το έγγραφο αυτό περιλαμβάνει την επίσημη θέση της Ένωσης σε ό,τι αφορά:

- τις άμεσες πληρωμές,
- τις ποσοστώσεις παραγωγής,
- τα δημόσια αποθέματα,

- τα μέτρα ανάπτυξης της υπαίθρου και
- τις δημοσιονομικές προσαρμογές,

ζητήματα δηλαδή καθοριστικής σημασίας για τη λειτουργία της ΚΑΠ, που έπρεπε να τεθούν υπόψη των υπό ένταξη χωρών ώστε η άποψή τους για τη μελλοντική πορεία της γεωργίας να είναι ολοκληρωμένη.

Ακολουθώντας αυτή την πορεία, και ενώ οι προσπάθειες των υποψηφίων χωρών για αναδιάρθρωση και εκσυγχρονισμό των αγροτικών τους δομών συνεχίζονταν με εξαιρετικούς ρυθμούς, η παρακολούθηση αυτής της προόδου, στην πορεία προς την προσχώρηση, στηρίχθηκε στη Γνώμη της Επιτροπής για κάθε χώρα ξεχωριστά και στις εκθέσεις προόδου που δημοσίευε η Επιτροπή σε τακτά χρονικά διαστήματα. Στις εκθέσεις αυτές καταγράφονταν τα βήματα που είχαν υλοποιηθεί προς την εκπλήρωση των κριτηρίων ένταξης της Κοπενχάγης, τα μέτρα που είχαν ληφθεί για την υλοποίηση των προτεραιοτήτων (βραχυπρόθεσμων και μεσοπρόθεσμων) που όριζαν οι εταιρικές σχέσεις, καθώς και οι υποχρεώσεις που είχαν αναλάβει οι χώρες στο πλαίσιο των Συμφωνιών Σύνδεσης.

Όσον αφορά τη γεωργία ειδικότερα, η εναρμόνιση της νομοθεσίας των υπό ένταξη χωρών με το κοινοτικό κεκτημένο, η ικανότητα δηλαδή των υποψηφίων χωρών να αναλάβουν τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την προσχώρηση είναι πρωταρχικής σημασίας. Η πρόοδος που πραγματοποιείται στην υιοθέτηση, εφαρμογή και τήρηση του κοινοτικού κεκτημένου, παρακολουθείται στενά από τα αρμόδια όργανα της Ένωσης και στις εκθέσεις προόδου περιλαμβάνονται πάντα στοιχεία που αφορούν την υλοποίηση των προτεραιοτήτων που ορίζουν οι εταιρικές σχέσεις για τη γεωργία⁷⁵.

Οι εκθέσεις έδειξαν ότι οι δέκα από τις υποψήφιες χώρες είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν την πίεση του ανταγωνισμού και τις δυνάμεις της αγοράς στο πλαίσιο της ΕΕ, έχουν δηλαδή βιώσιμες οικονομίες αγοράς που διαθέτουν την κατάλληλη διοικητική ικανότητα για την εφαρμογή και τήρηση του κοινοτικού κεκτημένου.

⁷⁴ http://europa.eu.int/comm/enlargement/docs/financialpackage/sec2002-95_en.pdf.

Έτσι, αφού οι δεσμεύσεις που ανέλαβαν οι υποψήφιες χώρες κατά τις διαπραγματεύσεις προσχώρησης τηρήθηκαν σε μεγάλο βαθμό, μολονότι αντιμετωπίστηκαν δυσχέρειες στον τομέα της γεωργίας, η προενταξιακή περίοδος έφτασε σχεδόν στο τέλος της το 2002 οπότε πραγματοποιήθηκαν δύο Ευρωπαϊκά Συμβούλια το ένα τον Οκτώβριο του 2002 στις Βρυξέλλες, και το άλλο το Δεκέμβριο του ίδιου έτους στη Κοπεγχάγη. Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών διαπιστώθηκε η ικανοποιητική πορεία όλων των χωρών και ελήφθησαν αποφάσεις που αφορούσαν δημοσιονομικά και οικονομικά θέματα σχετικά με την ΚΑΠ και την ένταξη των δέκα νέων χωρών, ενώ στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης ορίστηκε ότι τον Απρίλιο του 2003 θα υπογραφούν οι Συνθήκες Προσχώρησης οι οποίες θα επικυρωθούν εγκαίρως από τα υπό ένταξη κράτη μέλη όπως ορίζουν οι επιμέρους εθνικές διαδικασίες επικύρωσης, ώστε από 1-5-2004 οι υποψήφιες χώρες να καταστούν πλήρη μέλη της ΕΕ.

6.1. Συμφωνίες Σύνδεσης.

Η διαδικασία που ακολουθήθηκε προκειμένου οι δέκα νέες χώρες να καταστούν μέλη της ΕΕ, ξεκίνησε με την υπογραφή Συμφωνιών Σύνδεσης ή αλλιώς Ευρωπαϊκών Συμφωνιών που αποτελούν τις επίσημες διμερείς συμφωνίες μεταξύ της ΕΕ και των υποψηφίων χωρών. Παρέχουν το βασικό πλαίσιο για την παρακολούθηση και υιοθέτηση του κοινοτικού κεκτημένου, καθώς και για την υλοποίηση των προτεραιοτήτων της εταιρικής σχέσης. Καλύπτουν δε το εμπόριο, τον πολιτικό διάλογο, τη συνεργασία στους τομείς των μεταφορών, της βιομηχανίας, του περιβάλλοντος και τον τελωνειακό τομέα.

Όσον αφορά τη γεωργία ειδικότερα, στις Συμφωνίες Σύνδεσης περιλαμβάνονταν ρυθμίσεις για το εμπόριο γεωργικών προϊόντων⁷⁵. Έτσι, από τις αρχές της δεκαετίας του 90 μέχρι το 1996, που είχαν υπογραφεί όλες οι Ευρωπαϊκές Συμφωνίες, είχε ξεκινήσει η προσπάθεια σταδιακής απελευθέρωσης του εμπορίου των προϊόντων αυτών, με την κατάργηση όλων των εμποδίων και φραγμών που περιορίζουν τη διακίνησή τους.

⁷⁵ Οι σχέσεις αυτές τροποποιούνται και αναμορφώνονται όσο προχωρούν οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις.

⁷⁶ Στις Συμφωνίες Σύνδεσης προβλέπονται ρυθμίσεις για ένα μέρος μόνο των γεωργικών προϊόντων.

Η προσπάθεια αυτή είναι εξαιρετικά σημαντική αν ληφθεί υπόψη, ότι η ΕΕ είναι ο κύριος εμπορικός εταίρος των υποψηφίων χωρών και ότι για την ΕΕ οι υποψήφιες χώρες είναι ο δεύτερος πιο σημαντικός εμπορικός εταίρος μετά τις ΗΠΑ. Γι' αυτό το λόγο, η ΕΕ στο πλαίσιο των εργασιών για τις Ευρωπαϊκές Συμφωνίες σύστησε Επιτροπές Σύνδεσης καθώς και Υποεπιτροπές για τη Γεωργία και την Αλιεία, για την υποστήριξη των υποψηφίων χωρών στην προσπάθεια κατανόησης και εφαρμογής του κοινοτικού γεωργικού κεκτημένου.

Για τα γεωργικά προϊόντα που περιλαμβάνονταν στις Ευρωπαϊκές Συμφωνίες από τις αρχές της δεκαετίας του 90, άρχισε η αμοιβαία μείωση των δασμών ώστε σταδιακά να βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητα των προϊόντων τους μέχρι την ένταξή τους. Από το Μάρτιο του 1999 όμως, το Συμβούλιο έδωσε εντολή στην Επιτροπή να αρχίσει διαπραγματεύσεις για παραπέρα μείωση των δασμών και επέκταση του μέτρου αυτού και σε προϊόντα που δεν περιλαμβάνονται στις Ευρωπαϊκές Συμφωνίες.

Η Επιτροπή ξεκίνησε αμέσως διαπραγματεύσεις και κατάφερε να καταλήξει σε συμφωνίες που βελτίωναν τις υπάρχουσες, και να τις επεκτείνει σε καινούργια προϊόντα. Η προσέγγιση double zero που επιλέχθηκε, αφορούσε και για τις δυο πλευρές τη μείωση των δασμών εισαγωγής σε αντάλλαγμα για τη μείωση των εξαγωγικών ενισχύσεων. Στη συμφωνία αυτή περιλαμβάνονταν περίπου τα δύο τρίτα των γεωργικών προϊόντων που διακινούνται μεταξύ των δύο μερών. Η σταδιακή μείωση διέφερε από χώρα σε χώρα, το συνολικό αποτέλεσμα όμως κυμαίνεται στο 88% των εισαγωγών γεωργικών προϊόντων των ΧΚΑΕ από την ΕΕ και στο 75% των εξαγωγών γεωργικών προϊόντων της ΕΕ προς τις ΧΚΑΕ. Τα προϊόντα που περιλαμβάνονταν στη συμφωνία αυτή είτε απελευθερώθηκαν πλήρως από δασμούς είτε μερικώς (υπόκεινται δηλαδή σε ποσοτικούς περιορισμούς σε επίπεδα που ανταποκρίνονται στις συνήθως διακινούμενες ποσότητες με κάποια σταδιακή αύξηση από χρονιά σε χρονιά).

Η ΕΕ θεωρεί ότι η προσπάθεια πρέπει να συνεχισθεί και να ξεκινήσει νέος γύρος διαπραγματεύσεων για την απελευθέρωση περισσότερων προϊόντων ειδικά για αυτά που απολαμβάνουν μεγάλη προστασία από την ΚΑΠ (υψηλή προστασία στα σύνορα και μεγάλη στήριξη τιμών) και για τη μείωση των εξαγωγικών επιδοτήσεων σε συγκεκριμένα προϊόντα. Μέχρι την ημερομηνία πλήρους ένταξης των νέων χωρών,

θα έχει ολοκληρωθεί το έργο αυτό, και η διακίνηση προϊόντων του πρωτογενή τομέα μεταξύ των δύο μερών θα γίνεται χωρίς προβλήματα.

6.2. Εταιρικές Σχέσεις.

Οι εταιρικές σχέσεις για την προσχώρηση αποτελούν το κεντρικό εργαλείο της προενταξιακής στρατηγικής, βασίζονται στις περιοδικές εκθέσεις που συντάσσει η Επιτροπή και καθορίζουν τις βραχυπρόθεσμες και μεσοπρόθεσμες προτεραιότητες που πρέπει να τηρήσει κάθε χώρα ώστε να ανταποκριθεί στα κριτήρια προσχώρησης. Καθορίζουν επίσης, όλες τις μορφές χρηματοδοτικής βοήθειας που διαθέτει η ΕΕ για να στηρίξει τις προτεραιότητες αυτές, καθώς και τους όρους από τους οποίους εξαρτάται η χορήγηση της σχετικής βοήθειας. Υπόκειντο δε σε τροποποιήσεις και αναθεωρήσεις καθώς οι διμερείς διαπραγματεύσεις προχωρούσαν.

Ειδικότερα, όσον αφορά τη γεωργία, οι Εταιρικές Σχέσεις καθόριζαν τις βραχυπρόθεσμες και μεσοπρόθεσμες προτεραιότητες που κρίθηκε απαραίτητο να υλοποιηθούν, προκειμένου οι υποψήφιες χώρες να οδηγηθούν στην εφαρμογή του γεωργικού κεκτημένου. Έτσι, στον τομέα προτεραιότητας Γεωργία, οι προτεραιότητες που ορίσθηκαν ήταν:

Α) Βραχυπρόθεσμες προτεραιότητες

- ευθυγράμμιση της νομοθεσίας των τομέων της κτηνιατρικής, φυτοϋγιεινής,
- εκσυγχρονισμός εγκαταστάσεων επιθεώρησης,
- εκσυγχρονισμός χώρων παραγωγής κρέατος και γαλακτοκομικών προϊόντων με σκοπό τη διατήρησή τους σύμφωνα με τους κοινοτικούς κανόνες υγιεινής και δημόσιας υγείας,
- τήρηση του αμπελουργικού μητρώου,
- βελτίωση συνοριακών σταθμών ελέγχου,
- αναδιάρθρωση του τομέα των γαλακτοκομικών προϊόντων,
- ταυτοποίηση και καταχώρηση των ζώων σε μητρώα,
- συμμόρφωση των εργοστασίων με τις ευρωπαϊκές υγειονομικές διατάξεις

β) Μεσοπρόθεσμες προτεραιότητες

- Διαδικασία επιστροφής εδαφών

- Δημιουργία λειτουργικής κτηματαγοράς
- Ευθυγράμμιση με το γεωργικό κεκτημένο (κυρίως σε ό,τι αφορά την κτηνιατρική, τη φυτοϋγειονομία και τους ελέγχους στα εξωτερικά σύνορα).
- Βελτίωση της δυνατότητας εφαρμογής της ΚΑΠ κυρίως σε ό,τι αφορά τους βασικούς μηχανισμούς διαχείρισης και τις απαραίτητες για τον έλεγχο των γεωργικών αγορών διοικητικές διαρθρώσεις.
- Εφαρμογή διαρθρωτικών μέτρων και μέτρων για την αγροτική ανάπτυξη.
- Θέσπιση και τήρηση των κτηνιατρικών και φυτοϋγειονομικών προδιαγραφών
- Βελτίωση ορισμένων εγκαταστάσεων μεταποίησης τροφίμων καθώς και ορισμένων πειραματικών και διαγνωστικών εγκαταστάσεων.
- Αναδιάρθρωση του τομέα γεωργικών προϊόντων διατροφής.
- Περάτωση της διαδικασίας απόδοσης των γαιών.
- Παγιοποίηση των έγγειων διαρθρώσεων και ανάπτυξη της αγροτικής πολιτικής.
- Θέσπιση αξιόπιστου κτηματολογίου.
- Ενίσχυση της διαρθρωτικής πολιτικής.

Η υλοποίηση των προτεραιοτήτων αυτών παρακολουθείτο στενά, και σε τακτά χρονικά διαστήματα η Επιτροπή συνέτασσε Εκθέσεις προόδου για κάθε μία από τις χώρες ξεχωριστά.

Αρχικά διατυπώθηκε η Γνώμη της Επιτροπής για τις αιτήσεις προσχώρησης των υπό ένταξη χωρών τον Ιούλιο του 1997 (είχε προηγηθεί τον Ιούλιο του 1993 η Γνωμοδότηση της Επιτροπής για την αίτηση της Κύπρου και ακολούθησε το 1999 η Γνωμοδότηση για την αίτηση της Μάλτας). Στη συνέχεια ακολούθησαν οι Εκθέσεις Προόδου της Επιτροπής το 1998, το 1999, το 2000 και το 2001, στις οποίες γινόταν λεπτομερής αναφορά στις μεταρρυθμίσεις που είχαν πραγματοποιηθεί στην κατεύθυνση υλοποίησης των προτεραιοτήτων των εταιρικών σχέσεων.

Ειδικότερα, παρακολουθείτο η πρόοδος σχετικά με:

- την απελευθέρωση των γεωργικών τιμών, δασμών και ποσοτικών περιορισμών κατά την εξαγωγή,
- τη διαδικασία κτηματικής μεταρρύθμισης,

- τη συμμόρφωση της νομοθεσίας που αφορά τις κοινές οργανώσεις αγοράς προς την ΚΑΠ
- την προώθηση της αγροτικής ανάπτυξης,
- την εναρμόνιση των θεμάτων που αφορούν κτηνιατρικά, φυτουγειονομικά και ασφάλεια τροφίμων με τα κοινοτικά πρότυπα.

6.3. Πρόγραμμα Δράσης 2000 – Ατζέντα 2000 – Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Βερολίνου.

Καθοριστικής σημασίας βήμα για την ομαλή ενσωμάτωση των δέκα νέων κρατών μελών στην ΚΑΠ ήταν η εντολή που έδωσε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Μαδρίτης το Δεκέμβριο του 1995 στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, να προβεί στο σχεδιασμό ενός πακέτου μεταρρυθμιστικών προτάσεων που αφενός θα διευκόλυναν και θα επιτάχυναν την προσαρμογή των υπό ένταξη χωρών, και αφετέρου θα καθιστούσαν την Ένωση ικανή να αντιμετωπίσει κάθε ενδεχόμενο πρόβλημα ή δυσκολία που θα προέκυπτε πριν και μετά την ολοκλήρωση της ενταξιακής διαδικασίας.

Το πακέτο αυτό που έγινε γνωστό ως Πρόγραμμα Δράσης 2000 ή αλλιώς Ατζέντα 2000, εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Βερολίνου το Μάρτιο του 1999, και μεταξύ άλλων όριζε:

- τη γενική στρατηγική για τη διεύρυνση,
- το επόμενο χρηματοδοτικό σχήμα της Ένωσης για το διάστημα 2000 – 2006: στο σχήμα αυτό γινόταν εκτενέστατη αναφορά στη χρηματοδότηση των προενταξιακών προγραμμάτων και τα κονδύλια που προορίζονταν για αυτά, και στο ποσό που θα απορροφούσε η υλοποίηση της ΚΑΠ μετά τη διεύρυνση, τηρουμένης της δημοσιονομικής πειθαρχίας,
- τις αναγκαίες προσαρμογές στις υφιστάμενες κοινοτικές πολιτικές: για την Κοινή Αγροτική Πολιτική η Ατζέντα 2000 περιέλαβε μια σειρά μέτρων που αποτελούσαν συνέχεια των προσπάθειών της προηγούμενης αναθεώρησης της ΚΑΠ (αναθεώρηση MacSharry), και στόχευαν στην ακόμα μεγαλύτερη μείωση των θεσμικών τιμών των γεωργικών προϊόντων ώστε αυτές να προσεγγίσουν τις διεθνείς, και το χάσμα μεταξύ τους να ελαχιστοποιηθεί. Κατ' αυτόν τον τρόπο επιτεύχθηκε σύγκλιση των τιμών της ΕΕ με τις αντίστοιχες των υποψηφίων χωρών.

6.3.1. Μεταρρύθμιση της ΚΑΠ.

Η μεταρρύθμιση της ΚΑΠ στο πλαίσιο της Ατζέντα 2000, ήταν μια απαραίτητη προσαρμογή που αποφασίσθηκε προκειμένου η Ένωση να είναι σε θέση να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις της επικείμενης περιόδου και να φέρει εις πέρας επιτυχώς τη μελλοντική της διεύρυνση.

Όσον αφορά τη γεωργία, το Πρόγραμμα Δράσης 2000, στόχευε στην αναθεώρηση της ΚΑΠ ώστε ο γεωργικός τομέας της Ένωσης να γίνει περισσότερο ανταγωνιστικός και αποτελεσματικός καθώς οι πιέσεις του διεθνούς εμπορίου μεγαλώνουν.⁷⁷ Η Ατζέντα 2000 δηλαδή, αποτελεί ουσιώδη συμβολή της Κοινότητας στη σταθεροποίηση των παγκόσμιων γεωργικών αγορών και ταυτόχρονα αποτελεί βασικό στοιχείο στον καθορισμό της διαπραγματευτικής εντολής της Επιτροπής για τις μελλοντικές πολυμερείς εμπορικές διαπραγματεύσεις του ΠΟΕ⁷⁸.

Οι μεταρρυθμίσεις στο γεωργικό τομέα που προβλέπονταν μέσω της Ατζέντα 2000, ήταν συνέχεια της προηγούμενης αναθεώρησης της ΚΑΠ το 1992 (αναθεώρηση MacSharry) και περιελάμβαναν την εφαρμογή δύο κατηγοριών μέτρων:

- νέων κανονισμών που τροποποιούν τις ΚΟΑ στους τομείς των αμπελοοινικών προϊόντων, των αροτραίων καλλιεργειών, του βόειου κρέατος και του γάλακτος (θεσμικές τιμές, άμεσες πληρωμές κλπ) και
- μέτρων περισσότερο οριζόντιου χαρακτήρα (αποκέντρωση διαχείρισης ΕΓΤΠΕ).

Στόχος των μέτρων αυτών είναι:

- η αύξηση της ανταγωνιστικότητας των κοινοτικών γεωργικών προϊόντων στην εγχώρια και την παγκόσμια αγορά,
- διευρυμένη ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών και διαρθρωτικών προβληματισμών στην εφαρμογή της ΚΑΠ,
- εγγύηση δίκαιων εισοδημάτων για τους γεωργούς,

⁷⁷ Τα μέτρα που πρότεινε η Ατζέντα 2000 για την αναθεώρηση της ΚΑΠ, ήταν μέτρα που λάμβαναν υπόψη την ανησυχία των πολιτών για τη σχέση της γεωργίας με το περιβάλλον και την ασφάλεια των τροφίμων.

- απλούστευση της γεωργικής νομοθεσίας και αποκέντρωση της εφαρμογής της
- ενίσχυση της θέσης της Ένωσης κατά τον προσεχή κύκλο διαπραγματεύσεων στο πλαίσιο του ΠΟΕ,
- σταθεροποίηση των γεωργικών δαπανών σε πραγματικούς όρους στο επίπεδο του 1999 και
- ομαλή ενσωμάτωση των νέων κρατών μελών στην ΚΑΠ.

Τα τελευταία τρία σημεία που εξασφαλίζονται μέσω του Προγράμματος Δράσης 2000, είναι καθοριστικής σημασίας για το μέλλον της ΚΑΠ, αφού οι ρυθμίσεις που προβλέπονται μέσω της Ατζέντα 2000 (μείωση θεσμικών τιμών, καταβολή άμεσων αντισταθμιστικών πληρωμών, ορισμός δημοσιονομικών οροφών για τις δαπάνες της γεωργίας), εγγυώνται την σταθεροποίηση των γεωργικών δαπανών, είναι σύμφωνες με το πλαίσιο που επιβάλλει η δημοσιονομική πειθαρχία, και δίνουν ικανοποιητική απάντηση στα ερωτήματα και τις ανησυχίες που εξέφραζαν όσοι υποστήριζαν ότι η επέκταση της ΚΑΠ μετά τη διεύρυνση, σε τόσο μεγάλο αριθμό χωρών με έντονο προσανατολισμό στον πρωτογενή τομέα, θα προκαλούσε ανεξέλεγκτη αύξηση των γεωργικών δαπανών και κατά συνέπεια έλλειμμα στον Κοινοτικό Προϋπολογισμό.

Οι ρυθμίσεις αυτές παράλληλα, πέρα από την επίλυση των προβλημάτων που σχετίζονται με τη διεύρυνση, συμβάλλουν στην ενίσχυση της διαπραγματευτικής δύναμης της Ένωσης κατά τον επόμενο κύκλο συζητήσεων στο πλαίσιο του ΠΟΕ.

6.3.1.1. Η μείωση των θεσμικών τιμών.

Η μείωση των θεσμικών τιμών που αποφασίσθηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Βερολίνου περιλαμβάνει:

- μείωση της τιμής παρέμβασης κατά 15% σε δύο ίσα στάδια των 7,5% έκαστο, στα έτη εμπορίας 2000/2001 και 2001/2002
- μεταρρύθμιση του γαλακτοκομικού τομέα από το έτος εμπορίας 2005 – 2006 με μείωση των τιμών παρέμβασης κατά 15% σε τρία ίσα στάδια
- μείωση της τιμής βάσης του βόειου κρέατος και διατήρηση της τιμής παρέμβασης στο προηγούμενο επίπεδο της, ως δίκτυ ασφαλείας.

⁷⁸ Προβλέπεται επίσης ενδιάμεση αναθεώρηση της Ατζέντα 2000 μεταξύ 2002 και 2003, ώστε να αξιολογηθεί εάν τα παρόντα μέτρα οδηγούν στην εκπλήρωση των στόχων του Βερολίνου.

Από τα ανωτέρω προκύπτει μείωση του επιπέδου των τιμών των γεωργικών προϊόντων της Ένωσης προοδευτικά, ώστε αυτές να προσεγγίσουν τις διεθνείς και κατ' επέκταση τις τιμές των αντίστοιχων προϊόντων των υπό ένταξη χωρών που σε γενικές γραμμές είναι χαμηλότερες από τις Κοινοτικές.

6.3.1.2. Άμεσες Πληρωμές.

Σαν αντιστάθμισμα για την απώλεια εισοδήματος που προκύπτει από τη μείωση των θεσμικών τιμών που ενέκρινε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Βερολίνου, αποφασίσθηκε η συνέχιση της καταβολής άμεσων πληρωμών στους γεωργούς με τον ακόλουθο τρόπο:

- για τις αροτραίες καλλιέργειες προβλέπεται αύξηση των άμεσων πληρωμών σε δύο ίσα στάδια από 54 ευρώ ανά τόνο σε 63 ευρώ ανά τόνο (πολλαπλασιαζόμενη επί την ιστορική περιφερειακή απόδοση αναφοράς για τα σιτηρά). Βάσει των εξελίξεων της αγοράς, θα ληφθεί απόφαση για την τελική μείωση της τιμής παρέμβασης η οποία θα εφαρμοσθεί από το έτος 2002/2003 και εφεξής. Οποιαδήποτε επακόλουθη αύξηση στις πληρωμές θα έχει τον ίδιο λόγο προς τη μείωση των τιμών
- στον τομέα του βόειου κρέατος προβλέπονται πριμοδοτήσεις στη σφαγή ζώων και αύξηση των πριμ για επιτακτική εκτροφή και για τη θηλάζουσα αγελάδα.

Οι άμεσες αυτές αντισταθμιστικές πληρωμές, θα καταβάλλονται στους γεωργούς, υπολογιζόμενες με βάση την ετήσια παραγωγή του σχετικού γεωργικού προϊόντος. Δεν γίνεται καμία αναφορά στο αν αυτές οι πληρωμές θα καταβάλλονται στους γεωργούς των νέων κρατών μελών χωρίς να αποκλείεται μελλοντικά η καταβολή τους (γι' αυτό δεν περιλαμβάνονται στο δημοσιονομικό σχήμα που τελικά εγκρίθηκε στο Συμβούλιο του Βερολίνου).

6.3.1.3. Αποκέντρωση διαχείρισης του ΕΓΤΠΕ.

Αποφασίσθηκε η έκδοση κανονισμού οριζόντιας φύσης που έχει ως αντικείμενο την αποκέντρωση της διαχείρισης του ΕΓΤΠΕ. Πρόκειται για Κανονισμό που αφορά τη χρηματοδότηση της ΚΑΠ, δυνάμει του οποίου τα κράτη μέλη θα μπορούν να διαχειρίζονται το δικό τους μέρος πιστώσεων του ΕΓΤΠΕ, τηρώντας παράλληλα ορισμένα κοινοτικά κριτήρια.

6.3.1.4. Ανάπτυξη της Υπαίθρου.

Το Πρόγραμμα Δράσης 2000, συμπληρώνεται από τον Κανονισμό για την ανάπτυξη της υπαίθρου που αποτελεί το δεύτερο πυλώνα της ΚΑΠ. Ο κανονισμός αυτός αποβλέπει στη διασφάλιση του μέλλοντος των ευρωπαϊκών αγροτικών περιφερειών προωθώντας:

- τα συνοδευτικά μέτρα που θεσπίστηκαν το 1992 (πρόωρη συνταξιοδότηση, αγροπεριβαλλοντικά μέτρα και δάσωση) και
- ορισμένα μέτρα διαφοροποίησης των γεωργικών εκμεταλλεύσεων (στήριξη της μεταποίησης και της εμπορίας γεωργικών προϊόντων, επαγγελματική κατάρτιση, προώθηση και προσανατολισμός της γεωργίας κλπ).

6.3.2. Πλήρες δημοσιονομικό πλαίσιο 2000-2006.

Οι δαπάνες της Ένωσης πρέπει να τηρούν τόσο την επιταγή της δημοσιονομικής πειθαρχίας όσο και της αποτελεσματικότητας των δαπανών και να εξασφαλίζουν ότι η Ένωση διαθέτει επαρκείς πόρους για την εύρυθμη ανάπτυξη των πολιτικών υπέρ των πολιτών της και την αποτελεσματική αντιμετώπιση της διαδικασίας διεύρυνσης. Οι νέες δημοσιονομικές προοπτικές που καταρτίζονται για την επταετία 2000 – 2006 βασίζονται στην υπόθεση εργασίας ότι από το 2002 και μετά θα προσχωρήσουν έξι νέα κράτη μέλη.

Οι δημοσιονομικές προοπτικές καταρτίζονται με χρήση σταθερών τιμών 1999, με αυτόματες ετήσιες τεχνικές αναπροσαρμογές λόγω πληθωρισμού όπως σήμερα.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κρίνει ότι η κατάλληλη κατανομή των δαπανών της ΕΕ είναι εκείνη του Πίνακα 1 (βλ. επόμενη σελίδα).

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΕ – 15.

Εκατομμ. Ευρώ πρές 1999 Πιστώσεις για αναλήψεις υποχρεώσεων	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1. ΓΕΩΡΓΙΑ	40920	42800	43900	43770	42760	41930	41660
Δαπάνες ΚΑΠ (εξαιρουμένης ανάπτυξης της υπαίθρου)	36620	38480	39570	39430	38410	37570	37290
Ανάπτυξη της υπαίθρου και συνοδευτικά μέτρα	4300	4320	4330	4340	4350	4360	4370
2. ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ	32045	31455	30865	30285	29595	29595	29170
Διαρθρωτικά Ταμεία	29430	28840	28250	27670	27080	27080	26660
Ταμείο Συνοχής	2615	2615	2615	2615	2515	2515	2510
3. ΕΣΩΤΕΡΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ	5900	5950	6000	6050	6100	6150	6200
4. ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ	4550	4560	4570	4580	4590	4600	4610
5. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ	4560	4600	4700	4800	4900	5000	5100
6. ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΑ	900	900	650	400	400	400	400
Νομισματικό αποθεματικό	500	500	250	0	0	0	0
Αποθεματικό έκτακτης ανάγκης	200	200	200	200	200	200	200
Αποθεματικό εγγύησης δανείων	200	200	200	200	200	200	200
7. ΠΡΟΕΝΤΑΞΙΑΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ	3120	3120	3120	3120	3120	3120	3120
Γεωργία	520	520	520	520	520	520	520
Προενταξιακό διαρθρωτικό μέσο	1040	1040	1040	1040	1040	1040	1040
PHARE (υποψήφιες χώρες)	1560	1560	1560	1560	1560	1560	1560
ΣΥΝΟΛΟ ΠΙΣΤΩΣΕΩΝ ΓΙΑ ΑΝΑΛΗΨΕΙΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ	91995	93385	93805	93005	91465	90795	90260
ΣΥΝΟΛΟ ΠΙΣΤΩΣΕΩΝ ΓΙΑ ΠΛΗΡΩΜΕΣ	89590	91070	94130	94740	91720	89910	89310
Πιστώσεις για πληρωμές ως ποσοστό του ΑΕΠ	1,13%	1,12%	1,13%	1,11%	1,05%	1,00%	0,97%
ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗΣ (πιστώσεις για πληρωμές)			4140	6710	8890	11440	14220
Γεωργία			1600	2030	2450	2930	3400
Άλλες δαπάνες			2540	4680	6640	8510	10820
ΑΝΩΤΑΤΟ ΟΡΙΟ ΠΙΣΤΩΣΕΩΝ ΓΙΑ ΠΛΗΡΩΜΕΣ	89590	91070	98270	101450	100610	101350	103530
Ανώτατο όριο πιστώσεων για πληρωμές ως ποσοστό του ΑΕΠ	1,13%	1,12%	1,18%	1,19%	1,15%	1,13%	1,13%
Περιθώριο	0,14%	0,15%	0,09%	0,08%	0,12%	0,14%	0,14%
Ανώτατο όριο ιδίων πόρων	0,27%	1,27%	1,27%	1,27%	1,27%	1,27%	1,27%

6.3.2.1. Παρουσίαση των δημοσιονομικών προοπτικών στο πλαίσιο της διεύρυνσης.

Α). Δημοσιονομική προοπτική για την ΕΕ – 15 (Πίνακας 1).

Α1) Προενταξιακές Δαπάνες.

Οι δαπάνες για τα τρία προενταξιακά μέσα πρέπει να υπαχθούν σε χωριστούς υποτομείς του νέου τομέα 7 των δημοσιονομικών προοπτικών. Το ετήσιο ανώτατο επίπεδο για τους τρεις υποτομείς πρέπει να παραμείνει σταθερό καθ' όλη την περίοδο και να μην υπερβαίνει:

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

ΔΑΠΑΝΕΣ ΤΟΜΕΑ 7 (ΠΡΟΕΝΤΑΞΙΑΚΑ ΜΕΣΑ)

ΤΟΜΕΑΣ 7 (ΠΡΟΕΝΤΑΞΙΑΚΑ ΜΕΣΑ)	ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΑ ΕΥΡΩ ΣΕ ΤΙΜΕΣ 1999						
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
ΣΥΝΟΛΟ	3120	3120	3120	3120	3120	3120	3120
PHARE	1560	1560	1560	1560	1560	1560	1560
SAPARD	520	520	520	520	520	520	520
ISPA	1040	1040	1040	1040	1040	1040	1040

Α2) Δαπάνες που σχετίζονται με την προσχώρηση.

Στη δημοσιονομική προοπτική για την ΕΕ – 15 (πίνακας 1), πρέπει να οριστεί εντός του ανωτάτου ορίου ιδίων πόρων για την περίοδο 2002-2006, ένα αποθεματικό διεύρυνσης ως το μέγιστο ποσό πιστώσεων πληρωμών προκειμένου να καλυφθούν οι δαπάνες που προκύπτουν από τις νέες προσχωρήσεις κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής. Οι πιστώσεις πληρωμών που είναι διαθέσιμες για την προσχώρηση δεν πρέπει να υπερβαίνουν:

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ (ΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΠΛΗΡΩΜΕΣ) σε εκατομμύρια ευρώ σε τιμές 1999

	2002	2003	2004	2005	2006
Πιστώσεις πληρωμών	4140	6710	8890	11440	14210
Γεωργία	1600	2030	2450	2930	3400
Άλλες Δαπάνες	2540	4680	6640	8510	10810

Β) Δημοσιονομικό πλαίσιο για την ΕΕ – 21.

Ένα ενδεικτικό δημοσιονομικό πλαίσιο για την ΕΕ – 21 πρέπει να συνοδεύει τις δημοσιονομικές προοπτικές. Πρέπει να περιλαμβάνει πρόσθετους ίδιους πόρους που προκύπτουν από την προσχώρηση έξι νέων κρατών μελών και να παρουσιάζει σε έναν πρόσθετο τομέα 8 (διεύρυνση), το συνολικό κόστος της διεύρυνσης για καθένα από τα έτη 2002-2006, εκφρασμένο ως μέγιστο ποσό πιστώσεων αναλήψεως υποχρεώσεων για τη γεωργία, τις διαρθρωτικές ενέργειες, τις εσωτερικές πολιτικές και τις διοικητικές δαπάνες ως εξής:

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Τομέας 8 (Διεύρυνση) πιστώσεις για αναλήψεις υποχρεώσεων (εκατομμύρια ευρώ σε τιμές 1999).

	2002	2003	2004	2005	2006
Τομέας 8 (Διεύρυνση)	6450	9030	11610	14200	16780
Γεωργία	1600	2030	2450	2930	3400
Διαρθρωτικές ενέργειες	3750	5830	7920	10000	12080
Εσωτερικές πολιτικές	730	760	790	820	850
Διοικητικές δαπάνες	370	410	450	450	450

Γ) Οριοθέτηση των δαπανών που σχετίζονται με την προσχώρηση και των προενταξιακών δαπανών.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επιβεβαιώνει ότι πρέπει να γίνεται σαφής διαχωρισμός μεταξύ αφενός, της παρουσίασης και της εφαρμογής των δημοσιονομικών προοπτικών που αφορούν την Ένωση με τη σημερινή της σύνθεση, και αφετέρου εκείνων που αφορούν το διάστημα μετά τη διεύρυνση.

Οι δαπάνες που προορίζονται για την ΕΕ – 15 (τομείς 1 έως 6) δεν μπορούν επ' ουδενί, να χρησιμοποιούνται για την προενταξιακή ενίσχυση (τομέας 7) και αντιστρόφως, οι δαπάνες που προορίζονται για την προενταξιακή ενίσχυση δεν μπορούν να χρησιμοποιούνται από την ΕΕ – 15.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5: ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΕ – 21.

Εκατομμ. Ευρώ τιμές 1999 Πιστώσεις για αναλήψεις υποχρεώσεων	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1. ΓΕΩΡΓΙΑ	40920	42800	43900	43770	42760	41930	41660
Δαπάνες ΚΑΠ (εξαιρουμένης ανάπτυξης της υπαίθρου)	36620	38480	39570	39430	38410	37570	37290
Ανάπτυξη της υπαίθρου και συνοδευτικά μέτρα	4300	4320	4330	4340	4350	4360	4370
2. ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ	32045	31455	30865	30285	29595	29595	29170
Διαρθρωτικά Ταμεία	29430	28840	28250	27670	27080	27080	26660
Ταμείο Συνοχής	2615	2615	2615	2615	2515	2515	2510
3. ΕΣΩΤΕΡΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ	5900	5950	6000	6050	6100	6150	6200
4. ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ	4550	4560	4570	4580	4590	4600	4610
5. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ	4560	4600	4700	4800	4900	5000	5100
6. ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΑ	900	900	650	400	400	400	400
Νομισματικό αποθεματικό	500	500	250	0	0	0	0
Αποθεματικό έκτακτης ανάγκης	200	200	200	200	200	200	200
Αποθεματικό εγγύησης δανείων	200	200	200	200	200	200	200
7. ΠΡΟΕΝΤΑΞΙΑΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ	3120	3120	3120	3120	3120	3120	3120
Γεωργία	520	520	520	520	520	520	520
Προενταξιακό διαρθρωτικό μέσο	1040	1040	1040	1040	1040	1040	1040
PHARE (υποψήφιες χώρες)	1560	1560	1560	1560	1560	1560	1560
8. ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ			8450	9030	11610	14200	16780
Γεωργία			1600	2030	2450	2930	3400
Διαρθρωτικές ενέργειες			3750	5830	7920	10000	12080
Εσωτερικές πολιτικές			730	760	790	820	850
Διοικητικές δαπάνες			370	410	450	450	450
ΣΥΝΟΛΟ ΠΙΣΤΩΣΕΩΝ ΓΙΑ ΑΝΑΛΗΨΕΙΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ	91995	93385	100255	102035	103075	104995	107040
ΣΥΝΟΛΟ ΠΙΣΤΩΣΕΩΝ ΓΙΑ ΠΛΗΡΩΜΕΣ	89690	91070	98270	101450	100610	101360	103530
Εκ των οποίων διεύρυνση			4140	6710	8890	11440	14210
Πιστώσεις για πληρωμές ως ποσοστό του ΑΕΠ	1,13%	1,12%	1,14%	1,15%	1,11%	1,09%	1,09%
Περιθώριο	0,14%	0,15%	0,13%	0,12%	0,16%	0,18%	0,18%
Ανώτατο όριο ιδίων πόρων	1,27%	1,27%	1,27%	1,27%	1,27%	1,27%	1,27%

Τα ποσά που διατίθενται για την προσχώρηση μπορούν να χρησιμοποιούνται μόνον να καλύπτουν δαπάνες που προκύπτουν απευθείας από τη διεύρυνση και δεν μπορούν να καλύπτουν απρόβλεπτες δαπάνες της ΕΕ – 15 ούτε προενταξιακές δαπάνες (τομείς 1 έως 7). Αντίστροφα, οι δαπάνες που προβλέπονται για την ΕΕ – 15 ή για προενταξιακές δαπάνες (τομείς 1 έως 7) δεν μπορούν να χρησιμοποιούνται συμπληρωματικά για το κόστος των νέων προσχωρήσεων.

Μετά τη διεύρυνση στην περίπτωση που η προσχώρηση νέων κρατών μελών έχει ως άμεση συνέπεια την αύξηση των τρεχουσών δαπανών, με πιθανότητα να υπερβούν οι δαπάνες αυτές το ανώτατο όριο των πιστώσεων πληρωμών που ορίζονται στον Πίνακα Α για τις νέες προσχωρήσεις, θα πρέπει να τηρούνται οι αναλήψεις υποχρεώσεων για την ΕΕ – 15 που συμφωνήθηκαν στο πλαίσιο των δημοσιονομικών προοπτικών.

Κατά τη διεύρυνση οι δημοσιονομικές προοπτικές για την ΕΕ – 15 θα πρέπει να αναπροσαρμόσουν λαμβάνοντας υπόψη τον αριθμό των προσχωρουσών χωρών και τα μέγιστα ποσά που προβλέπονται στον τομέα 8 του ενδεικτικού πίνακα 5.

6.3.2.2. Τομέας 1: Γεωργία

A1) Γεωργική κατευθυντήρια γραμμή

Η γεωργική κατευθυντήρια γραμμή θα παραμείνει αμετάβλητη. Θα αναθεωρηθεί με βάση την έκθεση που θα υποβάλλει η Επιτροπή στο Συμβούλιο πριν την πρώτη διεύρυνση προκειμένου να γίνουν όσες προσαρμογές κρίνονται αναγκαίες. Όσον αφορά την κάλυψη της κατευθυντήριας γραμμής, τα ποσά που προβλέπονται στις δημοσιονομικές προοπτικές για το γεωργικό προενταξιακό μέσο στο πλαίσιο του τομέα 7, και για το τμήμα του αποθεματικού διεύρυνσης που αφορά τις γεωργικές δαπάνες, θα περιλαμβάνονται εντός του ανωτάτου ορίου που καθορίζεται από την κατευθυντήρια γραμμή.

A2) Περιεχόμενο της μεταρρύθμισης της ΚΑΠ.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο θεωρεί ότι η παρούσα μεταρρύθμιση μπορεί να υλοποιηθεί εντός δημοσιονομικού πλαισίου κατά μέσο όρο 40,5 δισεκατομμύρια ευρώ για ολόκληρη την περίοδο υπέρ της αγροτικής ανάπτυξης καθώς και για κτηνιατρικά και φυτουγειονομικά μέτρα. Αυτό αντιστοιχεί περισσότερο στα σημερινά επίπεδα δαπανών και αποσκοπεί στη σταθεροποίηση των γεωργικών δαπανών για ολόκληρη την περίοδο.

Τα ποσά που θα εγγραφούν στον τομέα 1 των δημοσιονομικών προοπτικών δεν θα πρέπει να υπερβαίνουν:

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

ΤΟΜΕΑΣ 1 ΓΕΩΡΓΙΑ (εκατομμύρια ευρώ σε τιμές 1999)						
2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
40920	42800	43900	43770	42760	41930	41660
Δαπάνες ΚΑΠ (εξαιρουμένων της γεωργικής ανάπτυξης και των συνοδευτικών μέτρων)						
36620	38480	39570	39430	38410	37570	37290
Αγροτική Ανάπτυξη και συνοδευτικά μέτρα						
4300	4320	4330	4340	4350	4360	4370

6.3.2.3. Μεταβολές για τη βελτίωση της δικαιοσύνης του δημοσιονομικού πλαισίου από το 2000 και μετά.

A) Αρχές στις οποίες βασίζεται το σύστημα ιδίων πόρων.

Το σύστημα ιδίων πόρων της Ένωσης πρέπει να εξασφαλίζει επαρκείς πόρους για την εύρυθμη ανάπτυξη των πολιτικών της Ένωσης, με την επιφύλαξη της ανάγκης για αυστηρή δημοσιονομική πειθαρχία. Το σύστημα αυτό πρέπει να είναι δίκαιο, διαφανές, αποτελεσματικό από οικονομική άποψη και απλό. Η επιδίωξη άλλων στόχων, όπως η δημοσιονομική αυτονομία, δεν πρέπει να υπονομεύει τους τέσσερις αυτούς γενικώς αποδεκτούς στόχους. Το σύστημα πρέπει να βασίζεται σε κριτήρια τα οποία να εκφράζουν κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο την ικανότητα συνεισφοράς των κρατών μελών.

Β) Ελλείψεις ισορροπίας του προϋπολογισμού.

Μολονότι αναγνωρίζεται ότι τα πλήρη πλεονεκτήματα της ιδιότητας του μέλους της Ένωσης δεν είναι δυνατόν να μετρηθούν αποκλειστικά με δημοσιονομικούς όρους, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αναγνώρισε τη δυνατότητα ύπαρξης ελλείψεων ισορροπίας του προϋπολογισμού. Οι ελλείψεις αυτές πρέπει, στο μέτρο του δυνατού, να επιλύονται με μέσα της πολιτικής δαπανών, αν και προβλέπεται η δυνατότητα διόρθωσης για τα κράτη μέλη που υφίστανται δημοσιονομικό βάρος δυσανάλογο προς τη σχετική τους ευημερία. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αναγνωρίζει ότι υπάρχουν διάφοροι παράγοντες που επηρεάζουν αμέσως ή εμμέσως τις ελλείψεις ισορροπίας του προϋπολογισμού, όπως το γενικό επίπεδο δαπανών, το περιεχόμενο των μεταρρυθμίσεων των πολιτικών, η σύνθεση των δαπανών και η διάρθρωση των ιδίων πόρων.

Γ) Ληπτέα μέτρα.

Με βάση τις παραπάνω αρχές, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφάσισε τον ακόλουθο συνδυασμό μέτρων για τη βελτίωση της δικαιοσύνης του δημοσιονομικού πλαισίου από το 2000 και μετά.

Δ) Ενέργειες στον τομέα των δαπανών.

Το Συμβούλιο αποφάσισε διάφορα μέτρα στον τομέα των δαπανών με άμεσο αποτέλεσμα, τα οποία, αφενός μεν, εξασφαλίζουν την ανάπτυξη των πολιτικών της Ένωσης κατά την επερχόμενη περίοδο, αφετέρου δε προετοιμάζουν το έδαφος για την υποδοχή νέων κρατών μελών. Το ανώτατο όριο των ιδίων πόρων της Ένωσης θα παραμείνει στο σημερινό του επίπεδο του 1,27% του ΑΕΠ της ΕΕ. Συμφωνώντας μια νέα δημοσιονομική προοπτική, η οποία θα εξασφαλίσει παρόμοια **δημοσιονομική λιτότητα** σε επίπεδο Ένωσης όπως και σε εθνικό επίπεδο, και ότι οι δαπάνες της ΕΕ δεν θα αυξάνονται ταχύτερα από τις εθνικές δημόσιες δαπάνες, το συνολικό επίπεδο δαπανών της Ένωσης θα σταθεροποιηθεί στο εξής εντός ενός ενοποιημένου πλαισίου. Συγκεκριμένα, μια ουσιαστική, γνήσια και δίκαιη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ υπέρ των παραγωγών και των καταναλωτών, στο πλαίσιο αυστηρών δημοσιονομικών παραμέτρων και η οποία θα οδηγεί σε φθίνουσες

δαπάνες κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής, θα συμβάλει σημαντικά στο γενικό στόχο επίτευξης δικαιότερου δημοσιονομικού πλαισίου.

Ε) Μεταβολές της απόφασης περί ιδίων πόρων.

Η απόφαση περί ιδίων πόρων θα τροποποιηθεί ώστε να ολοκληρωθεί η διαδικασία επικύρωσης προκειμένου να αρχίσει να ισχύει στις αρχές του 2002. Για να συνεχιστεί η διαδικασία με την οποία λαμβάνεται υπόψη η ικανότητα συνεισφοράς των διαφόρων κρατών μελών και διορθώνονται για τα λιγότερο ευημερούντα κράτη μέλη, τα αντιστρόφως προοδευτικά στοιχεία που υφίστανται στο σημερινό σύστημα, ο **ανώτατος συντελεστής καταβολής του πόρου ΦΠΑ θα μειωθεί σε 0,75% το 2002 και σε 0,50% το 2004. Οι παραδοσιακοί ίδιοι πόροι θα διατηρηθούν, το Δε ποσοστό που κατακρατούν τα κράτη μέλη ως έξοδα είσπραξης θα αυξηθεί στο 25%.**

6.3.3. Προενταξιακά Προγράμματα Ενίσχυσης Πρωτογενή Τομέα των ΧΚΑΕ.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, στο πλαίσιο της Προενταξιακής Στρατηγικής της, προκειμένου να υλοποιηθούν οι στόχοι που αυτή έχει θέσει, αποφάσισε να προσφύγει σε μέσα ενίσχυσης και χρηματοδοτικής βοήθειας προς τις ΧΚΑΕ, ώστε να υποστηριχθεί η προσαρμογή τους στους νέους θεσμούς. Αρχικά η παροχή χρηματοδοτικής συνδρομής ξεκίνησε με την υλοποίηση του προγράμματος **PHARE**, και στη συνέχεια, με δύο ειδικά μέσα που δημιουργήθηκαν μόνο για τις ΧΚΑΕ⁷⁹: το **μέσο προενταξιακών διαρθρωτικών πολιτικών ISPA**, για το οποίο από το έτος 2000 διατίθεται ετησίως το ποσό των 1.040 εκατομμυρίων ευρώ, και το **προενταξιακό γεωργικό μέσο SAPARD**, με ετήσιο προϋπολογισμό 520 εκατομμύρια ευρώ⁸⁰.

⁷⁹ Κανένα από τα τρία προγράμματα PHARE, SAPARD και ISPA δεν εφαρμόζεται στη Μάλτα και την Κύπρο.

⁸⁰ Για να ανταποκριθεί στις ανάγκες των υποψηφίων χωρών, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Βερολίνου αποφάσισε να διπλασιάσει την προενταξιακή ενίσχυση από το έτος 2000, και να δημιουργήσει δύο ειδικά μέσα: το ISPA και το SAPARD.

Τα προγράμματα δηλαδή που εφαρμόζονται συνοπτικά είναι τα εξής⁸¹:

PHARE: το πρόγραμμα **PHARE** είναι και θα παραμείνει το κύριο μέσο παρέμβασης της προενταξιακής στρατηγικής, που έχει σαν στόχο να προετοιμάσει τις υποψήφιες χώρες για την προσχώρηση. Το πρόγραμμα επικεντρώνει τις παρεμβάσεις του στις δύο βασικές προτεραιότητες που συνδέονται με την υιοθέτηση του κοινοτικού κεκτημένου:

- τη **θεσμική στήριξη** (δηλαδή την ενίσχυση της διοικητικής και θεσμικής ικανότητας των υποψηφίων χωρών) και
- τη **χρηματοδότηση των επενδύσεων** που είναι συναφείς με τη θέσπιση και την εφαρμογή του κοινοτικού κεκτημένου προσφέροντας κάλυψη μέχρι 30% και 70% αντίστοιχα.⁸²

Για την υλοποίηση των στόχων αυτών, από το έτος 2000, διατίθενται για το πρόγραμμα 1.560 εκατομμύρια ευρώ ετησίως.

SAPARD: το **SAPARD** είναι το διαρθρωτικό μέσο προσαρμογής για τη γεωργία και την αγροτική ανάπτυξη. Η ενίσχυση που προβλέπεται μέσω αυτού, ανέρχεται, από το έτος 2000, στο ποσό των 520 εκατομμυρίων ευρώ ετησίως, ποσό που διατίθεται στους τρεις βασικούς τομείς προτεραιότητας:

- τη βελτίωση των υποδομών μεταποίησης,
- τη βελτίωση των κυκλωμάτων εμπορίας και
- τη βελτίωση του ελέγχου της ποιότητας των ειδών διατροφής.

- **ISPA:** το **ISPA** είναι το διαρθρωτικό μέσο για τη χρηματοδότηση των επενδύσεων στον τομέα του περιβάλλοντος και των μεταφορών. Από το έτος 2000, διαθέτει προϋπολογισμό 1.040 εκατομμύρια ευρώ το χρόνο, ποσό που δαπανάται με στόχο οι δύο αυτοί τομείς των υποψηφίων χωρών να προσεγγίσουν τα κοινοτικά πρότυπα.

⁸¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Δ/ση Γεωργίας, "EU Agriculture and enlargement" (2001), Factsheet.

⁸² Εξαιρούνται οι επενδύσεις που χρηματοδοτούνται από τα άλλα δύο χρηματοδοτικά μέσα ISPA και SAPARD

Η ΕΕ προκειμένου να εξασφαλισθεί ο συντονισμός και η συνοχή της παρεχόμενης οικονομικής βοήθειας από τα τρία διαφορετικά χρηματοδοτικά μέσα, PHARE, SAPARD και ISPA, προς τις υποψήφιες χώρες μέλη, θέσπισε τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1266/99 του Συμβουλίου (της 21ης Ιουνίου 1999, "Σχετικά με το συντονισμό της οικονομικής βοήθειας στο πλαίσιο της προενταξιακής στρατηγικής").

Σύμφωνα με τον κανονισμό αυτό, δεν επιτρέπεται η διπλή καταβολή πόρων για οποιαδήποτε επένδυση και κατά συνέπεια, για να διευκολυνθεί η επικουρικότητα και η μεγαλύτερη δυνατή οικονομική επίδραση μεταξύ των τριών διαφορετικών κοινοτικών παρεμβάσεων, σύμφωνα με τον ανωτέρω Κανονισμό, προβλέπεται ότι απαγορεύεται η προσφυγή σε πάνω από ένα από τα μέσα για τη χρηματοδότηση της ίδιας δράσης. Βάση επίσης, του ίδιου Κανονισμού, διευκρινίζεται ότι οι δικαιούχοι χώρες υποχρεωτικά συμμετέχουν στη χρηματοδότηση των επενδύσεων, ενώ, ορίζεται ότι η αρμόδια, για τον συντονισμό των παρεμβάσεων των τριών μέσων, αρχή της ΕΕ, είναι η Επιτροπή η οποία καθορίζει την κατεύθυνση της προενταξιακής βοήθειας για κάθε χώρα.

6.3.3.1 Αναθεώρηση PHARE

Το **PHARE** είναι ένα πρόγραμμα που ξεκίνησε το **1990**⁸³ και αποτελεί τον κύριο δίαυλο παροχής οικονομικής και τεχνικής βοήθειας προς τις **ΧΚΑΕ**. Ο **ετήσιος προϋπολογισμός** του ανέρχεται στα **1,5 δισεκατομμύρια ευρώ** για το χρονικό διάστημα **2000 – 2006** και επικεντρώνεται σε δύο σημεία:

- στη δημιουργία διοικητικής υποδομής (30%) και
- στην επιδότηση επενδύσεων (70%)⁸⁴

Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Έσσεν το Δεκέμβριο του 1994, αποφασίσθηκε η επέκταση των δραστηριοτήτων του PHARE στις υπόλοιπες ΧΚΑΕ που είχαν

⁸³ Το PHARE αρχικά προοριζόταν για την παροχή οικονομικής βοήθειας δύο μόνο χωρών: της Δημοκρατίας της Ουγγαρίας και της Λαϊκής Δημοκρατίας της Πολωνίας (το 1989 δηλαδή που θεσπίστηκε το PHARE, στόχος ήταν η στήριξη της διαδικασίας της οικονομικής και πολιτικής μεταρρύθμισης των δύο αυτών χωρών, **Καν (ΕΟΚ) αριθ. 3906/89 του Συμβουλίου**).

⁸⁴ Στις πρώτες φάσεις της μετάβασης, η ενίσχυση ήταν επικεντρωμένη στην παροχή τεχνογνωσίας ή τεχνικής βοήθειας και, σε περίπτωση ανάγκης, στην αποστολή ανθρωπιστικής βοήθειας. Μετά όμως, με την πρόοδο που πραγματοποιήθηκε, η ζήτηση για τεχνική βοήθεια μειώθηκε σχετικά, και αυξήθηκαν σημαντικά οι ανάγκες ενίσχυσης των επενδύσεων, ειδικά στους τομείς των υποδομών και της προστασίας του περιβάλλοντος.

υποβάλει αίτηση ένταξης. Έτσι, το PHARE έγινε το κυριότερο μέσο οικονομικής και τεχνικής συνεργασίας της ΕΕ με τις χώρες αυτές, και στις επιλέξιμες προς χρηματοδότηση ενέργειες συμπεριλαμβάνονταν και επενδύσεις σχετικές με τα μεταφορικά μέσα, το περιβάλλον και τη γεωργική ανάπτυξη, ενέργειες απαραίτητες για την υλοποίηση των προγραμμάτων αναδιάρθρωσης των τομέων οικονομικής δραστηριότητας και την τοπική ανάπτυξη.

Μετά τη δημοσίευση της Ατζέντα 2000 και την επιτάχυνση της διαδικασίας διεύρυνσης που ακολούθησε, το PHARE επαναπροσανατολίσθηκε προς την κατεύθυνση της προετοιμασίας των υποψηφίων για ένταξη χωρών με δραστηριότητες που επικεντρώνονται πλέον σε δύο προτεραιότητες:

- ενίσχυση των δημοσίων διοικήσεων των υποψηφίων χωρών ώστε να είναι σε θέση να εφαρμόσουν το κοινοτικό κεκτημένο, ενίσχυση των εθνικών και περιφερειακών τους διοικήσεων, ενίσχυση των ρυθμιστικών και ελεγκτικών φορέων ώστε να εξοικειωθούν με τους κοινοτικούς στόχους και διαδικασίες.
- Συμμόρφωση της βιομηχανίας και των βασικών τους υποδομών με τους κοινοτικούς κανόνες μέσω της πραγματοποίησης των αναγκαίων επενδύσεων. Αυτή η προσπάθεια στρέφεται κυρίως στους τομείς όπου οι κοινοτικοί κανόνες γίνονται όλο και πιο αυστηροί όπως για παράδειγμα το περιβάλλον, οι μεταφορές, η ποιότητα των προϊόντων, οι συνθήκες εργασίας κλπ.

Από το έτος 2000 έχουν τεθεί στη διάθεση του PHARE νέες εκσυγχρονισμένες μέθοδοι διαχείρισης, που ενίσχυσαν την αποτελεσματικότητά του σημαντικά, ειδικά σε ό,τι αφορά:

- την επικέντρωση των έργων στις προτεραιότητες υιοθέτησης του κεκτημένου που έχουν προγραμματιστεί από τις εταιρικές σχέσεις για την προσχώρηση,
- τη βελτιωμένη εκτέλεση του προϋπολογισμού,
- τη ριζική αύξηση του μεγέθους των έργων και
- τη συνέχιση της αποκέντρωσης της διαχείρισης προς όφελος των δικαιούχων χωρών.

Έχει δε, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα από την Ατζέντα 2000, μετατραπεί βαθμικώς σε ταμείο διαρθρωτικού τύπου, στόχος του οποίου είναι η ενθάρρυνση της οικονομικής ανάπτυξης, ενώ, ένα μεγάλο μέρος των επενδύσεων

συγχρηματοδοτείται από τη Διεθνή Τράπεζα, την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης ή την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων.

Αυτό που όμως αποτελεί, **καινοτομία** στο συγκεκριμένο εγχείρημα, είναι η εφαρμογή **προγράμματος ανταλλαγής προσωπικού** μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των υποψηφίων χωρών (πρόκειται για στελέχη και των δύο ενδιαφερομένων μερών που από τη μια πλευρά ασχολούνται ήδη και έχουν εμπειρία σχετικά με την εφαρμογή των κοινοτικών πολιτικών, και από την άλλη πλευρά πρόκειται για στελέχη που μετά τη διεύρυνση θα ασχοληθούν με αυτές). Κατ' αυτόν τον τρόπο, οι διοικητικοί κυρίως υπάλληλοι των υπό ένταξη χωρών αποκτούν πολύτιμη εμπειρία στην εφαρμογή των κοινοτικών πολιτικών πριν την προσχώρηση.

Η εξαιρετικά σημαντική συμβολή του προγράμματος αυτού όσον αφορά τη γεωργία ειδικότερα, έγκειται στη δημιουργία της κατάλληλης για την εφαρμογή μεγάλου αριθμού νομοθετικών ρυθμίσεων της **ΚΑΠ**, διοικητικής υποδομής (εφαρμογή που θα ξεκινήσει αμέσως μετά την ημερομηνία ένταξης στην ΕΕ) και αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της προενταξιακής βοήθειας προς τις ΧΚΑΕ και ιδιαίτερα προς τον αγροτικό τους τομέα.

Ο προγραμματισμός του γίνεται σε πολυετή βάση, και στηρίζεται στις εταιρικές σχέσεις ενόψει της ένταξης όπως αυτές καθορίστηκαν για κάθε υποψήφια χώρα και περιλαμβάνουν τις προτεραιότητες, τους ενδιάμεσους στόχους καθώς και τις αναγκαίες για την επίτευξή τους πιστώσεις. Οι εταιρικές σχέσεις είναι δηλαδή η βάση προγραμματισμού των εθνικών προγραμμάτων PHARE και των προγραμμάτων διασυνοριακής συνεργασίας. Προβλέπεται δηλαδή η δυνατότητα να περιλαμβάνει το πρόγραμμα και πολυεθνικά προγράμματα, σε περίπτωση που η πολυεθνική προσέγγιση δικαιολογείται από την πραγματοποίηση οικονομικών κλίμακας, την προώθηση της περιφερειακής συνεργασίας ή την ανάγκη να εφαρμοσθούν ορισμένοι μηχανισμοί κατανομής σε τομείς όπως η δικαιοσύνη και οι εσωτερικές υποθέσεις.

Η υλοποίηση των εθνικών προγραμμάτων γίνεται σε αποκεντρωμένη βάση και υπό την ευθύνη των υποψηφίων χωρών, στο βαθμό που αυτό επιτρέπεται από το δημοσιονομικό κανονισμό της Κοινότητας, ενώ η Επιτροπή ασκεί τον έλεγχο μαζί με τις υποψήφιες χώρες. Τέλος, σημειώνεται ότι η **διοικητική υποδομή** που

δημιουργείται από το PHARE, είναι αυτή που αξιοποιείται και χρησιμοποιείται από τους **Φορείς Διαχείρισης του SAPARD⁸⁵**.

6.3.3.2. SAPARD

Το **SAPARD (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development)**, είναι το **Μέσο Προενταξιακής Γεωργικής Πολιτικής** που θεσπίσθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση στο πλαίσιο της γενικής προενταξιακής στρατηγικής, προκειμένου να μπορέσει η Ένωση να **συμβάλει στην αναδόμηση του γεωργικού τομέα των υπό ένταξη χωρών**. Το ποσό που εγκρίθηκε για το πρόγραμμα ανέρχεται στα **520 εκατομμύρια ευρώ ανά έτος (σε τιμές 1999), μέχρι το 2006**. Τον Ιούλιο του 1999, η Επιτροπή έλαβε την απόφαση σχετικά με τη διάρθρωση των πιστώσεων ανά υποψήφια χώρα χρησιμοποιώντας αντικειμενικά κριτήρια που είχαν να κάνουν με:

- τον αγροτικό πληθυσμό,
- την χρησιμοποιούμενη γεωργική γή,
- το ΑΕΠ ανά κάτοικο και
- την ειδική εδαφική κατάσταση κάθε χώρας.

Στόχος του προγράμματος είναι η ενίσχυση της γεωργίας και της αγροτικής ανάπτυξης γενικότερα, κατά την προενταξιακή περίοδο, ώστε να επιλυθούν προβλήματα που έχουν σχέση με τη μακροπρόθεσμη προσαρμογή του γεωργικού τομέα και των αγροτικών περιοχών.

Τον Ιούνιο του 2000, η Επιτροπή ενέκρινε τον Κανονισμό⁸⁶ για την οικονομική διαχείριση του προγράμματος. Οι αρχές που την διέπουν είναι⁸⁷:

- πλήρης αποκέντρωση της διαχείρισης του προγράμματος,
- εφαρμογή του συστήματος πληρωμών και ελέγχου του ΕΓΤΠΕ,

⁸⁵ Σημειώνεται δε ότι το PHARE χρηματοδοτεί επίσης δραστηριότητες του TAIEX: "Technical Assistance Information Exchange Office" που ιδρύθηκε τον Ιανουάριο του 1996 για να παρέχει στις συνδεδεμένες χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης διευκολύνσεις σχετικά με την κατανόηση και προσέγγιση της κοινοτικής νομοθεσίας.

⁸⁶ Οι Κανονισμοί της ΕΕ που διέπουν την εφαρμογή του SAPARD είναι:

- Καν. (ΕΚ) 1257/1999,
- Καν. (ΕΚ) 1268/1999 και
- Καν. (ΕΚ) 2759/1999.

⁸⁷ Οι Κανονισμοί που καλύπτουν τις αρχές και τις μεθόδους υλοποίησης του SAPARD, δεν είναι άμεσα εφαρμόσιμοι στις υποψήφιες χώρες αφού αυτές δεν είναι ακόμα μέλη της ΕΕ. Για το λόγο

- διαφοροποίηση των υποχρεώσεων⁸⁸.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7
ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΠΙΣΤΩΣΕΩΝ ΚΑΤΑ ΧΩΡΑ⁸⁹ (ΕΚΑΤ ΕΥΡΩ)

ΧΩΡΑ	ΕΤΗΣΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	53.026
ΤΣΕΧΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ	22.445
ΕΣΘΟΝΙΑ	12.347
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	38.713
ΛΕΤΟΝΙΑ	22.226
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	30.345
ΠΟΛΩΝΙΑ	171.603
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	153.243
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	18.606
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	6.447

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Δ/ση Γεωργίας.

Η πληρωμή της οικονομικής βοήθειας που παρέχεται σε κάθε χώρα, όπως φαίνεται στον ανωτέρω πίνακα μπορεί να λάβει τη μορφή προκαταβολών, συγχρηματοδότησης και χρηματοδότησης η δε κοινοτική συνδρομή δεν μπορεί να υπερβαίνει το 80% της συνολικής δημόσιας δαπάνης. Σε ορισμένες όμως περιπτώσεις μπορεί να ανέλθει μέχρι και στο 100% του συνολικού επιλέξιμου κόστους, ενώ, στις επενδύσεις που δημιουργούν έσοδα, η δημόσια ενίσχυση δεν μπορεί να υπερβαίνει το 50% του συνολικού επιλέξιμου κόστους.

Διοικητική Αποκέντρωση.

Ένας από τους στόχους του προγράμματος αυτού, είναι να δημιουργηθεί η κατάλληλη τεχνική υποδομή ώστε οι υποψήφιες χώρες μετά τη διεύρυνση να είναι ικανές να αναλάβουν με επιτυχία τη διεκπεραίωση όλων των σχετικών με την Κοινή

αυτό προβλέπεται η υπογραφή διμερών συμφωνιών με κάθε χώρα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2000α).

⁸⁸ Οι αρχές του προγράμματος αναφέρονται στο άρθρο 1 του Καν. (Ε.Κ.) 1268/1999.

Αγροτική Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενεργειών. Για να επιτευχθεί αυτό, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποφάσισε να αποκεντρώσει τη διαχείριση του SAPARD, αφού έκρινε ότι η ενασχόληση με όλα τα διαδικαστικά του προγράμματος, που χρηματοδοτεί μεγάλο αριθμό σχεδίων, θα αποτελέσει εξαιρετική προϋπηρεσία και θα βοηθήσει στην απόκτηση εμπειρίας στον τομέα αυτό.

Τα αγροτικά σχέδια που οι υποψήφιες χώρες καταρτίζουν, υποβάλλονται στην Επιτροπή για έγκριση.⁹⁰ Κατά την επεξεργασία των αναπτυξιακών αυτών σχεδίων, παρέχεται προτεραιότητα σε μέτρα για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας:

- της αγοράς,
- των προτύπων ποιότητας και
- των υγειονομικών προδιαγραφών,

και σε μέτρα για τη διατήρηση των θέσεων εργασίας και τη δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης στις αγροτικές περιοχές, σύμφωνα με τις διατάξεις για την προστασία του περιβάλλοντος⁹¹. Αφού εγκριθούν τα σχέδια αυτά, οι δικαιούχοι χώρες προχωρούν στη σύσταση **Ειδικού Φορέα Διαχείρισης του Προγράμματος (Sapard Agency)**⁹² ο οποίος έχει **διπλό ρόλο**:

- την υλοποίηση των μέτρων του προγράμματος και
- την καταβολή των πληρωμών στους δικαιούχους.⁹³

⁸⁹ Σε όλες τις χώρες δόθηκε προκαταβολή ίση με το 25% του εγκεκριμένου ποσού όταν η Επιτροπή έδωσε το πράσινο φως για την υλοποίηση του προγράμματος (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2002γ). Δ/ση).

⁹⁰ Τα πρώτα τέτοια σχέδια εγκρίθηκαν τον Οκτώβριο του 2000 και καλύπτουν περίοδο μέχρι επτά έτη από την 1.1.2000.

⁹¹ Προβλέπεται όμως σύμφωνα με τον Καν (ΕΚ) αριθ. 1268/99 η δυνατότητα αναθεώρησης ή τροποποίησης του προγράμματος λόγω:

- της κοινωνικοοικονομικής εξέλιξης, νέων στοιχείων και των αποτελεσμάτων που διαπιστώνονται από την εφαρμογή των σχετικών ενεργειών,
- των ενεργειών που αναλήφθηκαν στο πλαίσιο της εταιρικής σχέσης για την προσχώρηση και του εθνικού προγράμματος για την υιοθέτηση του κοινοτικού κεκτημένου,
- της ανακατανομής των πόρων, λόγω της προσχώρησης στην ΕΕ μιας υποψήφιας χώρας (άρθρο 15).

⁹² Οι Φορείς αυτοί πρέπει να πληρούν ορισμένες προϋποθέσεις ώστε να λάβουν την έγκριση από την ΕΕ για την υλοποίηση του προγράμματος. Μετά τη διεύρυνση, το σύστημα που έχει δημιουργηθεί για το SAPARD χωρίς μεγάλες αλλαγές θα είναι ικανό να ανταποκριθεί στις διαχειριστικές απαιτήσεις της ΚΑΠ και ειδικότερα με τις διαδικασίες που διέπουν τη διαχείριση των πιστώσεων του ΕΓΤΠΕ – Τμήμα Προσανατολισμού (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2002γ).

⁹³ Μέχρι το τέλος του 2002 όλες οι χώρες είχαν δημιουργήσει αυτούς τους Φορείς.

είναι δε **υπεύθυνος** για:

- τη δημοσίευση των προσκλήσεων εκδήλωσης ενδιαφέροντος,
- τον έλεγχο των αιτήσεων ως προς την επιλεξιμότητά τους,
- την επιλογή των προς υλοποίηση αιτήσεων,
- την διενέργεια επιτόπιων δειγματοληπτικών ελέγχων,
- τον έλεγχο της εγκυρότητας των αποδεικτικών πληρωμής,
- την έγκαιρη καταβολή των χρημάτων στους δικαιούχους.

Οι δραστηριότητες του **Φορέα**, εποπτεύονται από **Αρμόδια Αρχή** (μία σε κάθε υποψήφια χώρα) ενώ, έχει ιδρυθεί **Οργανισμός Πιστοποίησης** που πραγματοποιεί κάθε χρόνο έλεγχο στα οικονομικά του. Μια **Διαχειριστική Επιτροπή** που έχει επίσης συσταθεί σε κάθε χώρα, επιβλέπει την όλη πορεία υλοποίησης του προγράμματος ενώ, η **Ευρωπαϊκή Επιτροπή** διατηρεί το δικαίωμα να πραγματοποιεί επιτόπιους ελέγχους στις υποψήφιες χώρες⁹⁴.

Η Επιτροπή αποφάσισε να εφαρμόσει στο πρόγραμμα αυτό, τις αρχές που διέπουν τον έλεγχο και τη διαφάνεια των λογαριασμών του ΕΓΤΠΕ - Τμήμα Εγγυήσεων. Στην προκειμένη περίπτωση, προβλέπεται η δημιουργία **Ανεξάρτητου Σώματος** για την πιστοποίηση της εγκυρότητας των ετησίων λογαριασμών που συμπληρώνει η **Αρχή Πληρωμής** του Φορέα Διαχείρισης και η διενέργεια **επιτόπιων ελέγχων** από την **Επιτροπή**, προκειμένου να διαπιστωθεί αν είναι συμβατές οι δαπάνες των Φορέων Διαχείρισης με τις αρχές του προγράμματος. Αν η Επιτροπή και το Ανεξάρτητο Σώμα διαπιστώσουν ότι κάποια δαπάνη είναι ασυμβίβαστη με τις αρχές αυτές, τότε μπορεί να δοθεί εντολή για τη διακοπή της χρηματοδότησης.

Μέχρι το τέλος του 2000, είχαν εγκριθεί τα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης των δέκα υποψηφίων χωρών, και μέχρι το Μάρτιο του 2001, είχαν υπογραφεί τόσο οι πολυετείς οικονομικές συμφωνίες όσο και η ετήσια οικονομική συμφωνία με όλες τις εμπλεκόμενες χώρες⁹⁵.

⁹⁴ Προκειμένου να επιβεβαιωθεί ότι οι υπό ένταξη χώρες είναι ικανές να επωμισθούν τις ευθύνες που συνεπάγεται η διοικητική αποκέντρωση, πραγματοποιήθηκαν επιτόπιοι έλεγχοι από την Επιτροπή σε όλες τις υποψήφιες χώρες από το 1999 έως το 2001.

⁹⁵ Κάθε χρόνο η Επιτροπή προχωράει στη σύναψη ετήσιας οικονομικής συμφωνίας με όλες τις υποψήφιες χώρες αφού οι δύο πλευρές έχουν προηγουμένως αποδεχθεί μια πολυετή οικονομική

Η πρώτη ετήσια Έκθεση για το πρόγραμμα εκδόθηκε τον Ιούλιο του 2001⁹⁶. Στην Έκθεση αυτή η Επιτροπή αναγνώρισε τις τεράστιες προσπάθειες που έχουν καταβάλει τα υπό ένταξη κράτη για τη δημιουργία των κατάλληλων υποδομών βάσει ειδικών φυσικών, περιβαλλοντικών και οικονομικών δεικτών, που έχουν εκ των προτέρων καθοριστεί. Αξίζει να σημειωθεί, ότι το SAPARD είναι ένα καινούργιο εγχείρημα για τις υπό ένταξη χώρες και ότι είναι η πρώτη φορά στην ιστορία της ΕΕ που η διαχείριση εξωτερικής οικονομικής βοήθειας πραγματοποιείται σε πλήρως αποκεντρωμένη βάση. Τα αποτελέσματα του 2000 κρίθηκαν εξαιρετικά⁹⁷.

Δράσεις που χρηματοδοτούνται μέσω του Προγράμματος

- επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις,
- ενισχύσεις στη μεταποίηση και εμπορία των γεωργικών προϊόντων,
- επενδύσεις για δημιουργία υποδομών κατάλληλων για τον έλεγχο της ποιότητας των φυτικών και ζωικών προϊόντων και την προστασία της υγείας των καταναλωτών,
- Εφαρμογή νέων μεθόδων γεωργικής παραγωγής προσαρμοσμένων στην προστασία του περιβάλλοντος και τη διατήρηση της υπαίθρου,
- Ενισχύσεις για ανάπτυξη και διαφοροποίηση οικονομικών δραστηριοτήτων,
- Δημιουργία υπηρεσιών αντικατάστασης και διαχείρισης γεωργικών εκμεταλλεύσεων,
- Ενισχύσεις για τη σύσταση ομάδων παραγωγών,
- Ενισχύσεις για τη βελτίωση της έγγειας διάρθρωσης,
- Ενισχύσεις για ίδρυση ή ενημέρωση κτηματολογίων,
- Ενισχύσεις για τη βελτίωση της επαγγελματικής κατάρτισης,
- Ενισχύσεις για την ανάπτυξη και βελτίωση της αγροτικής υποδομής,
- Ενισχύσεις για τη διαχείριση των αγροτικών υδάτινων πόρων,

συμφωνία. Η ετήσια συμφωνία καθορίζει το επίπεδο των πιστώσεων της Κοινότητας που είναι διαθέσιμες για το Πρόγραμμα αυτό για κάθε υποψήφια χώρα ξεχωριστά ανά έτος υλοποίησης.

⁹⁶ Η Επιτροπή είναι υποχρεωμένη να εκδίδει κάθε χρόνο Έκθεση για την παρακολούθηση της προόδου των εργασιών του SAPARD. Η υποχρέωση αυτή προκύπτει από το άρθρο 13, του Κανονισμού (ΕΚ) 1268/1999 που διέπει τη λειτουργία του προγράμματος. Το άρθρο αυτό ορίζει ότι η Επιτροπή είναι υποχρεωμένη να παρουσιάζει την Έκθεση κάθε χρόνο στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2002δ).

⁹⁷ Οι υποψήφιες χώρες που εφαρμόζουν το SAPARD είναι υποχρεωμένες να υποβάλλουν κάθε χρόνο στην Επιτροπή αναφορά σχετικά με την υλοποίηση του προγράμματος μέσα σε έξι μήνες από τη

- Ενισχύσεις στον τομέα της δασοκομίας (συμπεριλαμβανομένης της δάσωσης), στις δασικές εκμεταλλεύσεις σε ιδιωτικές δασικές εκτάσεις, στη μεταποίηση και εμπορία δασοκομικών προϊόντων,
- Παροχή τεχνικής βοήθειας για τα μέτρα που καλύπτονται από τον Κανονισμό (συμπεριλαμβάνονται οι μελέτες για τη βοήθεια στην προετοιμασία και την παρακολούθηση του προγράμματος, καθώς και ενημερωτικές – διαφημιστικές εκστρατείες).

Πρόκειται δηλαδή για δράσεις που είναι σύμφωνες με τους στόχους της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, κυρίως όσον αφορά τις οργανώσεις αγοράς και τους στόχους των διαρθρωτικών μέτρων της Κοινότητας, αφού δεν πρέπει σε καμία περίπτωση οι δράσεις αυτές να επιφέρουν αναστάτωση στην αγορά.

6.3.3.3. ISPA.

Το ISPA⁹⁸ (Instrument for Structural Policies for PreAccession) θεσπίστηκε το 1999 με τον Κανονισμό (ΕΚ) Νο 1267/1999 και καλύπτει την περίοδο 2000 – 2006. Οι στόχοι του είναι όμοιοι με αυτούς του Ταμείου Συνοχής, το οποίο χρηματοδοτεί κυρίως μεγάλα έργα υποδομών στον τομέα των μεταφορών και του περιβάλλοντος στην Ελλάδα, την Ισπανία, την Ιρλανδία και την Πορτογαλία. Στόχος του δηλαδή είναι η χορήγηση χρηματοδοτικής συνδρομής για την προετοιμασία των υποψηφίων χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης στον τομέα της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, δίνοντας έμφαση στο περιβάλλον και τις μεταφορές.

Το πρόγραμμα έχει ετήσιο προϋπολογισμό 1.040 εκατομμύρια ευρώ για το διάστημα 2000 – 2006, και καλύπτει ποσοστό μέχρι 75%⁹⁹ της συνολικής δαπάνης για έργα δημιουργίας ή βελτίωσης της περιβαλλοντικής υποδομής (επικεντρώνεται κυρίως στην χρηματοδότηση επενδύσεων που βοηθούν στον εναρμόνισμό των θεσμικών προδιαγραφών των υπό ένταξη χωρών με τις αντίστοιχες των κρατών μελών και συγκεκριμένα όσες αφορούν τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του

λήξη του ημερολογιακού έτος εφαρμογής. Από την υποχρέωση αυτή εξαιρούνται οι χώρες για τον πρώτο χρόνο εφαρμογής (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2002δ).

⁹⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2002ζ.

⁹⁹ Η Επιτροπή μπορεί να αποφασίσει την αύξηση του ποσοστού αυτού μέχρι το 85% εάν κρίνει ότι απαιτείται ποσοστό υψηλότερο από το 75% για να τεθούν σε εφαρμογή τα σχέδια που είναι απαραίτητα για την υλοποίηση των γενικών στόχων του ΠΔΜ.

πόσιμου νερού, τις μεθόδους αξιοποίησης των υδάτινων πόρων, τις πρακτικές διαχείρισης των στερεών αποβλήτων και τις τεχνικές μείωσης της μόλυνσης του ατμοσφαιρικού αέρα).

Επίσης, χρηματοδοτεί έργα βελτίωσης των υποδομών που ευνοούν τους βιώσιμους τρόπους μετακίνησης, τη διασύνδεση και την διαλειτουργικότητα των εθνικών δικτύων μεταξύ τους και με τα διευρωπαϊκά, καθώς και την πρόσβαση στα δίκτυα αυτά (πρόκειται για έργα εξαιρετικά σημαντικά για την επέκταση της ενιαίας αγοράς και την εύρυθμη λειτουργία της).

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

ISPA: ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΠΙΣΤΩΣΕΩΝ ΑΝΑ ΚΡΑΤΟΣ ΜΕΛΟΣ (εκατ. Ευρώ)

ΥΠΟΨΗΦΙΑ ΧΩΡΑ	ΕΛΑΧΙΣΤΟ	ΜΕΓΙΣΤΟ
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	83,2	124,8
ΤΣΕΧΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ	57,2	83,2
ΕΣΘΟΝΙΑ	20,8	36,4
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	72,8	104,0
ΛΕΤΟΝΙΑ	36,4	57,2
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	41,6	62,4
ΠΟΛΩΝΙΑ	312,0	384,8
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	208,0	270,4
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	36,4	57,2
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	10,4	20,8
ΣΥΝΟΛΟ	878,8	1201,2

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Δ/ση Γεωργίας.

Τα κριτήρια βάσει των οποίων κατανέμεται η κοινοτική συνδρομή όπως φαίνεται στον ανωτέρω πίνακα είναι:

- ο πληθυσμός
- το κατά κεφαλήν ΑΕΠ και
- η γεωγραφική έκταση.

Η κατανομή αυτή όμως μπορεί να τροποποιηθεί λαμβανομένης υπόψη της αποτελεσματικότητας την οποία έχει επιδείξει κάθε δικαιούχος χώρα κατά τα προηγούμενα έτη στην υλοποίηση των μέτρων.

6.4. Πρόσθετα μέτρα αγροτικής ανάπτυξης και εκσυγχρονισμού.

Τον Ιανουάριο του 2002 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, προκειμένου να διευθετηθούν αρκετά σημαντικά θέματα που είχαν σχέση με τη λειτουργία της ΚΑΠ και προέκυπταν συνεχώς κατά τις διμερείς διασκέψεις στο κεφάλαιο 7 των διαπραγματεύσεων, συνέταξε την Έκθεση με τίτλο: "Enlargement and Agriculture: Successfully integrating the new Member States"¹⁰⁰ η οποία αποτελεί την επίσημη θέση της Ένωσης σε ό,τι αφορά:

- τις άμεσες πληρωμές
- τις ποσοτώσεις παραγωγής
- τις μέγιστες εγγυημένες ποσότητες
- τις μέγιστες εγγυημένες εκτάσεις
- την ανάπτυξη της υπαίθρου
- άλλα μέτρα ελέγχου της προσφοράς.

Οι προτάσεις της Έκθεσης αυτής είναι συμβατές τόσο με τη δημοσιονομική οροφή που είχε θέσει το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Βερολίνου, όσο και με τις υποχρεώσεις που είχαν αναληφθεί στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου. Γι' αυτό πήρε την απόφαση να προχωρήσει στην υλοποίηση των προτάσεών της, αφού, παρά την πρόοδο που είχαν επιδείξει όλες οι υποψήφιες χώρες στον τομέα της αναδιάρθρωσης και του εκσυγχρονισμού της γεωργίας χρειάζονταν ακόμα προσπάθειες.

6.4.1. Άμεσες Πληρωμές.

Οι Άμεσες Πληρωμές είναι πληρωμές που καταβάλλονται στους παραγωγούς για συγκεκριμένες αροτραίες καλλιέργειες και για την εκτροφή βοοειδών σαν αντιστάθμισμα της απώλειας του γεωργικού εισοδήματος που προέκυψε από τη μείωση των θεσμικών τιμών σύμφωνα με την Αναθεώρηση Mac Sharry το 1992. Η καταβολή τους συνεχίζεται μέχρι σήμερα, αφού και η επόμενη αναθεώρηση της ΚΑΠ

στο πλαίσιο της Ατζέντα 2000¹⁰¹, ενίσχυσε την τάση μείωσης των θεσμικών τιμών με τη διαφορά ότι δέκα χρόνια μετά την αρχική καταβολή τους, οι άμεσες πληρωμές έχουν χάσει το συμπληρωματικό χαρακτήρα που αρχικά είχαν ως προς το γεωργικό εισόδημα και έχουν πλέον μετατραπεί σε απλές εισοδηματικές ενισχύσεις συνδεδεμένες όμως με περιβαλλοντικούς όρους¹⁰².

Η συμφωνία για το Πρόγραμμα Δράσης 2000, στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στο Βερολίνο το Μάρτιο του 1999, δεν περιελάμβανε καμία δέσμευση ή θέση για το εάν οι ενισχύσεις αυτές θα έπρεπε μετά τη διεύρυνση να καταβάλλονται στους αγρότες των νέων κρατών μελών. Για τον υπολογισμό των δημοσιονομικών οροφών που περιείχε το Χρηματοδοτικό Πλαίσιο για τη διεύρυνση στην Ατζέντα 2000, οι άμεσες πληρωμές δεν είχαν ληφθεί υπόψη, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι είχε απορριφθεί η εισαγωγή τους.

Το θέμα προέκυψε κατά τη διάρκεια των ενταξιακών διαπραγματεύσεων και συγκεκριμένα στις συζητήσεις του κεφαλαίου 7 (γεωργία), όταν όλες οι υποψήφιες χώρες ζήτησαν την καταβολή των άμεσων πληρωμών και στους δικούς τους παραγωγούς αμέσως μετά τη διεύρυνση με τον ίδιο ακριβώς τρόπο που καταβάλλονταν στους αγρότες της ΕΕ – 15. Κατά τις διαπραγματεύσεις η ΕΕ δεν εξέφραζε επίσημη θέση για το θέμα αυτό, γι' αυτό κρίθηκε απαραίτητο η οριστικοποίηση της απάντησης της ΕΕ στο ερώτημα αυτό να περιλαμβάνεται στη συγκεκριμένη Έκθεση.

Έτσι, η επίσημη θέση της Ένωσης είναι ότι η καταβολή των άμεσων πληρωμών πρέπει να επεκταθεί στα νέα κράτη μέλη, αφού οι άμεσες πληρωμές είναι μέρος του γεωργικού κεκτημένου που αφορά την ΚΑΠ. Αν τα νέα κράτη μέλη αποκλείονταν μόνιμα από τις άμεσες πληρωμές, τότε αυτό θα ερχόταν σε αντίθεση με την έννοια της Κοινής Αγοράς και κατά συνέπεια της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής. Το μόνο που έμενε να διευθετηθεί είναι ο τρόπος με τον οποίο οι άμεσες πληρωμές θα καταβάλλονταν, αφού το αίτημα των υποψηφίων χωρών για καταβολή τους στα ίδια επίπεδα με αυτά των δεκαπέντε κρατών μελών της ΕΕ, κρίθηκε ότι δεν θα εξυπηρετούσε την ομαλή ενσωμάτωσή τους στην ΚΑΠ.

¹⁰⁰ http://europa.eu.int/comm/enlargement/docs/financialpackage/sec2002-95_en.pdf.

¹⁰¹ Καν (ΕΚ) αριθ. 1259/1999.

Η ΕΕ για να δώσει απάντηση στο ερώτημα αυτό έλαβε υπόψη της έναν αριθμό παραγόντων προκειμένου να αποσαφηνίσει ποια είναι η θέση της και συγκεκριμένα επικέντρωσε την προσοχή της στα ακόλουθα:

- ♦ Αν οι άμεσες πληρωμές εισαχθούν στις νέες χώρες πολύ γρήγορα, τότε οι βραχυπρόθεσμες θετικές επιπτώσεις που θα ασκήσουν στο γεωργικό εισόδημα δεν θα μπορούν να καλύψουν τις μακροπρόθεσμες αρνητικές επιπτώσεις στη διαδικασία αναδιάρθρωσης. Υπάρχει ο πολύ σοβαρός κίνδυνος να καθυστερήσει ή ακόμα και να σταματήσει η διαδικασία αναδιάρθρωσης και να δημιουργηθεί ένας φαύλος κύκλος χαμηλής παραγωγικότητας, χαμηλών προδιαγραφών και υψηλής κρυμμένης ανεργίας (αφού δεν θα υπάρχουν κίνητρα για να επενδυθεί το βοήθημα αυτό στην εκμετάλλευση ή σε παρεμφερείς δραστηριότητες)¹⁰² και
- ♦ Οι υψηλές αποδοχές των άμεσων πληρωμών υπέρ μιας συγκεκριμένης επαγγελματικής ομάδας (αγρότες), θα δημιουργήσει εισοδηματικές ανισότητες και διαφορές δηλαδή κοινωνική αναταραχή στις αγροτικές περιοχές των νέων χωρών μελών, τόσο μέσα στις ίδιες τις αγροτικές περιοχές (λόγω διαφορετικών ιδιοκτησιακών καθεστώτων) όσο και μεταξύ αγροτικών και αστικών περιοχών.

Η ΕΕ έχοντας υπόψη όλα τα ανωτέρω κατέληξε στο να απορρίψει το αίτημα των υπό ένταξη χωρών, και αποφάσισε την εισαγωγή άμεσων πληρωμών σε χαμηλά επίπεδα ώστε αυτές αφενός, να συμβάλλουν στην εγκαθίδρυση υψηλών αγροτικών εισοδημάτων και αφετέρου, να μη λειτουργήσουν σαν τροχοπέδη στη διαδικασία της αναδιάρθρωσης.

¹⁰² Για το ρύζι οι άμεσες πληρωμές εφαρμόστηκαν για πρώτη φορά το 1995, ενώ, για το γάλα θα αρχίσουν από το 2005 και μετά, σαν αντιστάθμισμα για την απώλεια του εισοδήματος που προέκυψε από τη μείωση των τιμών του προϊόντος αυτού.

¹⁰³ Το πρόβλημα του εκσυγχρονισμού και της βελτίωσης των δομών των υποψηφίων χωρών συνδέεται άμεσα με τη δυαδική υπόσταση του γεωργικού τομέα. Από τη μια πλευρά, υπάρχουν οι εκμεταλλεύσεις που προσανατολίζονται κυρίως στην εμπορία των προϊόντων τους (ο τομέας αυτός όμως χρειάζεται επενδύσεις και αναδιάρθρωση). Από την άλλη πλευρά υπάρχουν οι μικρές εκμεταλλεύσεις αυτοκατανάλωσης που συνεχίζουν να παίζουν σημαντικό ρόλο σαν θύλακες ασφαλείας των αγροτικών περιοχών (ένα πολύ μικρό μέρος της παραγωγής τους πωλείται στην αγορά). Τα υψηλά επίπεδα άμεσων πληρωμών είναι πολύ πιθανό να σταθεροποιήσουν τις υπάρχουσες προβληματικές δομές σε μια περίοδο που χρειάζεται γρήγορα αναδιάρθρωσή τους. Για τις μικρές εκμεταλλεύσεις ειδικότερα, οι υψηλές άμεσες πληρωμές θα δημιουργήσουν ένα πρότυπο παραγωγής βασισμένο στην ιδιωτική κατανάλωση με το να εξασφαλίζεται η βιωσιμότητα των μονάδων αυτών. Θα υπάρχουν λίγα κίνητρα για να επενδυθεί αυτό το βοήθημα στην εκμετάλλευση ή σε παρεμφερείς δραστηριότητες, στόχοι που σε κάθε περίπτωση εκπληρώνονται μέσα από προγράμματα ανάπτυξης της υπαίθρου.

Το ζήτημα διευθετήθηκε με το να αρχίσει η καταβολή των Άμεσων Πληρωμών προοδευτικά στα νέα κράτη μέλη κατά τη διάρκεια μιας μεταβατικής περιόδου η οποία είναι απαραίτητη για να εξασφαλισθεί η ομαλή ενσωμάτωση των υποψηφίων χωρών στην Κοινή Αγροτική Πολιτική και να μεγιστοποιείται η ευκαιρία για αναδιάρθρωση του αγροτικού τους τομέα¹⁰⁴.

Η καταβολή άμεσων πληρωμών θα αρχίσει από χαμηλά επίπεδα σε συνδυασμό με εντατική υποστήριξη των υποδομών κυρίως μέσω δράσεων ανάπτυξης της υπαίθρου. Αφού η εμπειρία δείχνει ότι χρειάζονται τουλάχιστον πέντε χρόνια για να αρχίσουν να φαίνονται οι επιδράσεις των Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, και τουλάχιστον δέκα για την πλήρη επίδρασή τους, η εισαγωγή άμεσων πληρωμών θα πρέπει να ξεκινήσει από χαμηλά επίπεδα ώστε σε διάστημα δέκα ετών να φτάσουν στα συνολικά επίπεδα της ΕΕ.

Για να διαβεβαιωθεί ότι το επίπεδο των άμεσων πληρωμών των νέων μελών είναι χαμηλό κατά τη μεταβατική περίοδο, πρέπει να εφαρμοστούν με τη μορφή προοδευτικών ποσοστών. Σαν πρώτο βήμα, **οι άμεσες πληρωμές θα εισαχθούν στα υποψήφια κράτη μέλη στο 25% των επιπέδων της ΕΕ για το 2004, στο 30% για το 2005 και στο 35% για το 2006. Σε επόμενο στάδιο, μετά το 2006 οι άμεσες πληρωμές θα αυξάνονται σταδιακά έτσι ώστε μέχρι το 2013 τα νέα κράτη μέλη να έχουν φτάσει τα επίπεδα της ΕΕ.**

6.4.2. Εθνικές Άμεσες Πληρωμές.

Οι υποψήφιες χώρες άρχισαν πρόσφατα να καταβάλλουν ένα μεγάλο αριθμό εθνικών ενισχύσεων στον αγροτικό τους τομέα. Οι ενισχύσεις αυτές είναι όμοιες με τις άμεσες πληρωμές που καταβάλει η Ένωση στους αγρότες της μέσω της ΚΑΠ. Μετά την ένταξη τέτοιου είδους εθνικά βοηθήματα θα είναι ασυμβίβαστα με την κοινοτική

¹⁰⁴ Είναι απαραίτητο να εγκαθιδρυθεί και να εφαρμοσθεί ένα μνημόνιο για την διαδικασία αναδιάρθρωσης δηλαδή με την είσοδο των μικρών γεωργικών μονάδων στην αγορά, με τη δημιουργία εναλλακτικών μορφών απασχόλησης εκτός εκμετάλλευσης, με την εξασφάλιση της ανταγωνιστικότητας του εμπορικού τους κομματιού. Η θετική επίδραση της ανάπτυξης της υπαίθρου, των επενδύσεων και των διαρθρωτικών πόρων και προγραμμάτων που καλύπτουν τις υποδομές, τις υπηρεσίες και εναλλακτική αγροτική απασχόληση απαιτούν χρόνο. Τα αποτελέσματα όμως των υψηλών άμεσων πληρωμών θα είναι άμεσα και αρνητικά.

νομοθεσία και δεν θα μπορούν πλέον να καταβάλλονται. Γι' αυτό η θέση της ΕΕ στο ζήτημα αυτό, είναι ότι όλα τα εθνικά βοηθήματα στον τομέα της γεωργίας πρέπει να εναρμονισθούν με το κοινοτικό κεκτημένο μετά τη διεύρυνση.

Σε όσες χώρες έχουν ήδη αρχίσει να καταβάλλονται τα βοηθήματα αυτά πριν τη διεύρυνση, σε επίπεδα υψηλότερα από αυτά των άμεσων πληρωμών της ΚΑΠ, δεν μπορεί να συνεχισθεί σ' αυτό το ύψος η καταβολή τους γιατί αυτό θα οδηγήσει αναπόφευκτα σε ανισορροπίες υπέρ των αγροτών των νέων κρατών μελών.

Αν πάλι η Ένωση αποφασίσει να διακοπεί η χορήγησή τους μετά την ημερομηνία προσχώρησης, τότε, θα θεωρηθεί υπεύθυνη για τη μείωση του γεωργικού εισοδήματος κάτι που πρέπει οπωσδήποτε να αποφευχθεί. Για να αντισταθμιστούν αυτή τη δυσάρεστη παρενέργεια στα νέα κράτη μέλη, πρέπει να τους δοθεί η δυνατότητα να κάνουν τις άμεσες πληρωμές τους συμβατές με το σύστημα της ΚΑΠ. Αυτό μπορεί να γίνει με το να απολαμβάνουν οι αγρότες τους το ίδιο ποσό με αυτό που τους χορηγείτο πριν τη διεύρυνση, αν αυτό είναι ίσο ή μικρότερο από το αντίστοιχο ποσό που καταβάλλεται στους αγρότες της ΕΕ – 15. Να καταβάλει δηλαδή η ΕΕ την άμεση πληρωμή που προβλέπεται για το συγκεκριμένο έτος (π.χ. για το 2004 το 25% της αντίστοιχης των 15), και να προστεθεί σ' αυτήν η εθνική άμεση πληρωμή μέχρι όμως, το 100% των άμεσων πληρωμών της ΕΕ – 15.

Για να διευθετηθεί στην πράξη η απόφαση αυτή, πρέπει όλα τα νέα κράτη μέλη να ενημερώσουν την Επιτροπή, μέσα σε τέσσερις μήνες μετά την προσχώρηση, σχετικά με τα εθνικά βοηθήματα που χορηγούσαν πριν τη διεύρυνση, ώστε η Επιτροπή να αποφανθεί σε πρώτο στάδιο αν το βοήθημα αυτό είναι συμβατό με την κοινοτική νομοθεσία για τα εθνικά βοηθήματα του αγροτικού τομέα (άρθρο 87 της Συνθήκης ΕΟΚ)¹⁰⁵.

Σε επόμενο στάδιο η Επιτροπή, βάσει του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 659/1999 που θέτει τους κανόνες για τη λειτουργία των διαδικασιών των εθνικών βοηθημάτων, για όσα

¹⁰⁵ Το άρθρο 87 διευκρινίζει ότι:.... κάθε βοήθημα που καταβάλλεται από κράτος μέλος ή από πόρους κράτους μέλους με οποιαδήποτε μορφή και προκαλεί ανισορροπίες ή απειλεί να προκαλέσει ανισορροπίες στον ανταγωνισμό υπέρ των συγκεκριμένων διαδικασιών ή προϊόντων στο εμπόριο μεταξύ των μελών της Ένωσης, θα χαρακτηρίζεται ασυμβίβαστο με την κοινή αγορά..... Το άρθρο 87 (παράγραφοι 2 και 3) ορίζει ποια είδη εθνικών βοηθημάτων θεωρούνται συμβατά με τη Συνθήκη.

από αυτά κρίνονται συμβατά με το κοινοτικό κεκτημένο θα δίνει έγκριση καταβολής τους υπό τους εξής όμως περιορισμούς:

- αν το ποσό που απολάμβαναν οι γεωργοί πριν τη διεύρυνση είναι μεγαλύτερο από το ποσό που χορηγείται στους γεωργούς της ΕΕ – 15 ως άμεση πληρωμή, τότε, στους αγρότες του νέου κράτους μέλους, θα καταβάλλεται το ποσοστό της Ένωσης και σ' αυτό θα προστίθεται το εθνικό βοήθημα μέχρι αυτό να φτάσει το συνολικό ποσό που καταβάλλεται στα 15 υφιστάμενα μέλη.
- Αν το ποσό που απολάμβαναν οι γεωργοί πριν τη διεύρυνση είναι μικρότερο από το ποσό που χορηγείται στους γεωργούς της ΕΕ – 15, τότε θα καταβάλλεται το ποσοστό της Ένωσης και σε αυτό θα προστίθεται το εθνικό βοήθημα μέχρι το 100% του ποσού που απολάμβαναν πριν την ένταξη.

Επειδή, όμως, ο αριθμός των εθνικών βοηθημάτων των 10 νέων κρατών μελών είναι μεγάλος, αυτό θα δυσκολέψει το έργο της Επιτροπής για την εις βάθος εξέταση όλων των βοηθημάτων ως προς τη συμβατότητά τους με το κοινοτικό κεκτημένο. Για να αποφευχθεί η συνέχιση της καταβολής βοηθημάτων που δεν θα έπρεπε να καταβάλλονται επειδή δεν έχουν προλάβει να εξετασθούν από την Επιτροπή, προβλέπεται να υπάρξει στην πράξη προσχώρησης ειδική ρύθμιση που ορίζει ότι:

- μεταξύ των βοηθημάτων που καταβάλλουν τα νέα κράτη μέλη πριν την ένταξη μόνο εκείνα που γνωστοποιούνται στην Επιτροπή το αργότερο στο τέλος του τέταρτου μήνα από την προσχώρηση θα χαρακτηρίζονται υπάρχοντα σύμφωνα με το άρθρο 88 της Συνθήκης ΕΟΚ και θα εξετάζονται ως προς τη συμβατότητά τους με την κοινοτική νομοθεσία.
- Τα νέα κράτη μέλη θα διορθώσουν τα υπάρχοντα βοηθήματα ώστε να εναρμονισθούν με το κοινοτικό κεκτημένο¹⁰⁶

¹⁰⁶ Σχεδόν όλες οι υποψήφιες χώρες έχουν ζητήσει να συνεχίσουν να έχουν κάποιο είδος εθνικού βοηθήματος μετά τη διεύρυνση, και έχουν δεχθεί να εναρμονίσουν τα μέτρα αυτά με το κοινοτικό κεκτημένο. Υπάρχουν όμως και δύο αιτήσεις για παρεκκλίσεις:

- Η Κύπρος επιθυμεί να συνεχίσει την καταβολή επιδοτήσεων στη διαχείριση των υδάτινων πόρων. Επιπρόσθετα, η Κύπρος επιθυμεί να συνεχίσει την καταβολή συγκεκριμένων ετήσιων επιδοτήσεων στους οινοπαραγωγούς. Και στις δύο περιπτώσεις δεν θα επιτραπεί αυτή η εξαίρεση. Δεν υπάρχουν ιδιαίτερα προβλήματα στην Κύπρο που θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν διαφορετική μεταχείριση από αυτή που απολαμβάνουν οι αγρότες της Ισπανίας, της Ελλάδας ή της Ιταλίας.
- Η Ουγγαρία έχει ζητήσει να συνεχισθεί η καταβολή μιας εθνικής βοήθειας στην περίπτωση σοβαρών δυσκολιών και αυτό να περιληφθεί στην πράξη προσχώρησης. Με το να δεχθεί το αίτημα η Επιτροπή μειώνεται η δυνατότητά της να ελέγχει τη συνέπεια και τη συμβατότητα μεταξύ της Πολιτικής της και της Εθνικής βοήθειας στο πλαίσιο της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής.

- Υπάρχοντα βοηθήματα και σχέδια που αντικαθιστούν ή τροποποιούν άλλα, και γνωστοποιούνται στην Επιτροπή πριν τη διεύρυνση, θα θεωρούνται ότι γνωστοποιήθηκαν κατά την ημερομηνία προσχώρησης.

6.4.3. Απλοποιημένο σύστημα καταβολής άμεσων πληρωμών: το μεταβατικό και το εναλλακτικό.

Σύμφωνα με τους όρους του Κανονισμού (ΕΚ) 1259/1999, υπάρχουν περίπου 30 διαφορετικά είδη άμεσων πληρωμών που καταβάλλονται στους αγρότες της ΚΑΠ (χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι για την ΚΟΑ των βοοειδών υπάρχουν έξι βασικοί τύποι πληρωμών). Στα πρώτα χρόνια μετά τη διεύρυνση ορισμένα προβλήματα μπορεί να προκύψουν κατά τη διάρκεια της υλοποίησης των άμεσων πληρωμών, ειδικά αν οι υποψήφιες χώρες αντιμετωπίζουν προβλήματα στην πλήρη υιοθέτηση του κοινοτικού κεκτημένου:

- ♦ Υπάρχει πιθανότητα να υπάρξουν δυσκολίες στον έλεγχο των προϋποθέσεων για την καταβολή των άμεσων πληρωμών, ακόμα και αν έχουν ετοιμαστεί οι διοικητικές δομές οι απαραίτητες για το ΟΣΔΕ¹⁰⁷. Και αυτό γιατί η παρούσα ανεπίσημη διευθέτηση που έχει γίνει στο θέμα της ιδιοκτησίας στις περισσότερες χώρες, καθώς και η ύπαρξη των μικρών εκμεταλλεύσεων, θα δημιουργήσουν δυσκολία στην καταμέτρηση των εκτάσεων και των ζώων.
- ♦ Η πιθανότητα να συμβούν λάθη και παρατυπίες θα είναι υψηλή αφού οι αγρότες για πρώτη φορά υποβάλλουν τέτοια αίτηση και δεν υπάρχουν ιστορικά στοιχεία για σύγκριση. Αυτό θα ενισχύεται και από την αλλαγή διαφορετικών τύπων παραγωγής που ενθαρρύνεται από τις άμεσες πληρωμές.
- ♦ Θα υπάρξουν πολλές δυσκολίες στην εξακρίβωση της ορθότητας των στοιχείων και τον απαραίτητο έλεγχο για τη νομιμότητα των αποφάσεων, αφού θα υπάρξει εξαιρετικά μεγάλος αριθμός αιτούντων που θα ζητούν να γίνουν δικαιούχοι (στις περισσότερες χώρες, τουλάχιστον οι μισές εκμεταλλεύσεις έχουν έκταση μικρότερη από 5 εκτάρια). Οι αρμόδιες Υπηρεσίες των Υπουργείων Γεωργίας των υπό ένταξη χωρών, θα πρέπει να είναι σε θέση να δαπανήσουν μεγάλα ποσά και να καταβάλουν μεγάλη προσπάθεια για να μπορέσουν να εξετάσουν ένα τόσο μεγάλο αριθμό αιτήσεων σε ένα συγκεκριμένο μικρό χρονικό διάστημα, ώστε να καταλήξουν στην ανάρτηση της λίστας των δικαιούχων. Πρέπει βέβαια να αξιολογηθεί αν το όφελος που θα προκύψει από το χαμηλό επίπεδο των άμεσων

πληρωμών που προβλέπονται για τα πρώτα χρόνια μετά τη διεύρυνση, θα είναι σε θέση να καλύψει το διαχειριστικό κόστος που προκαλεί η καταβολή των άμεσων πληρωμών.

6.4.4. Η απλοποιημένη προσέγγιση.

Για να αποφευχθούν τα προβλήματα αυτά, προβλέπεται η δυνατότητα επιλογής του συστήματος καταβολής των άμεσων πληρωμών για ένα χρονικό διάστημα μετά την ένταξη. Το νέο κράτος μέλος θα μπορεί να επιλέξει μεταξύ του συμβατικού τρόπου καταβολής και του απλοποιημένου ο οποίος ενδείκνυται κατά τα πρώτα χρόνια της διεύρυνσης.

Το απλοποιημένο σύστημα ειδικότερα, είναι μια προαιρετική και μεταβατική προσέγγιση που απλουστεύει τη διαδικασία καταβολής και προβλέπει την χορήγηση άμεσων πληρωμών ενιαίων για όλη την αγροτική έκταση. Για κάθε χώρα δηλαδή:

- όλοι οι τύποι γεωργικής γης που χαρακτηρίζονται ως χρησιμοποιούμενη γεωργική γη, θα είναι επιλέξιμες για ενίσχυση. Δεν θα υπάρχει καμία δέσμευση όσον αφορά την παραγωγή, όμως οι καλλιεργητικές μέθοδοι πρέπει να είναι συμβατές με τον κώδικα ορθής γεωργικής πρακτικής. Το Δε ελάχιστο μέγεθος επιλέξιμης έκτασης ορίζεται στα 0,3 εκτάρια.
- Το ποσό που θα αντιστοιχεί, θα υπολογισθεί αφού ληφθούν υπόψη ποσοτικοί περιορισμοί, και θα εφαρμόζεται σαν μέσος όρος πληρωμών για ολόκληρη την επιλέξιμη περιοχή.
- Το χρονικό διάστημα εφαρμογής του απλοποιημένου συστήματος ορίζεται στα τρία χρόνια με δυνατότητα ανανέωσης για δύο επιπλέον χρόνια.
- Έλεγχος του συστήματος θα γίνεται μέσω του ΟΣΔΕ (δεν αποτελεί δηλαδή παράκαμψη του ΟΣΔΕ, αλλά περιορισμένη εφαρμογή του για απλοποίηση των διαδικασιών).

Τα δε πλεονεκτήματα του απλοποιημένου συστήματος είναι:

- η απλή και εύκολη διαδικασία εφαρμογής και ελέγχου των δεδομένων που οδηγούν σε μείωση των πιθανοτήτων να υπάρξουν ανακρίβειες.

¹⁰⁷ Ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου.

- Η επάρκεια χρόνου ώστε τα στελέχη της διοίκησης να ειδικευτούν σε θέματα που αφορούν το ΟΣΔΕ των άμεσων πληρωμών.
- Η μείωση των προσπαθειών προσαρμογής αφού οι αλλαγές στο επίπεδο στήριξης θα είναι περισσότερο ομογενείς.
- Η εξασθένιση των πιέσεων για εντατικοποίηση και περιβαλλοντικές επιβαρύνσεις αφού όλες οι καλλιέργειες θα αποζημιώνονται με το ίδιο ακριβώς ποσό.
- Η εδραίωση της πρόσβασης των μικρών παραγωγών στους πόρους της Ένωσης.

Το σύστημα αυτό όμως με τα προαναφερθέντα πλεονεκτήματα, δεν πρέπει να οδηγήσει σε χαλάρωση των προσπαθειών για δημιουργία καλών λειτουργικών υποδομών εφαρμογής, αφού με το τέλος της μεταβατικής περιόδου η Επιτροπή θα αξιολογήσει το βαθμό ετοιμότητας των νέων κρατών μελών για την πλήρη εφαρμογή του κανονικού συστήματος πληρωμών και αν στο τέλος των πέντε χρόνων κριθεί ότι τα νέα κράτη μέλη δεν είναι έτοιμα, τότε το σύστημα των ποσοστιαίων αυξήσεων των άμεσων πληρωμών θα παγώσει, και το απλοποιημένο σύστημα θα συνεχίσει να εφαρμόζεται μέχρι το πρόβλημα να λυθεί.

Τέλος, όσες υποψήφιες χώρες δεν επιλέξουν την προαιρετική προσέγγιση, αλλά τη συμβατική θα πρέπει να εφαρμόσουν το σύστημα ολοκληρωτικά, με τους όρους των άμεσων πληρωμών της ΚΑΠ χωρίς την παρεμβολή μεταβατικής περιόδου.

6.4.5. Ποσοτώσεις παραγωγής.

Κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων για τον καθορισμό ποσοτώσεων παραγωγής (κυρίως για το γάλα και τη ζάχαρη) τα αιτήματα των υποψήφιων χωρών διέφεραν ως προς τον τρόπο υπολογισμού τους. Άλλες χώρες υποστήριζαν ότι οι ποσοτώσεις παραγωγής έπρεπε να υπολογισθούν βασιζόμενες σε ποσότητες πολύ παλαιότερων περιόδων, άλλες σε ποσότητες πρόσφατα παραχθείσες με κάποια περιθώρια για παραπέρα βελτίωση και άλλες σε λογικές εκτιμήσεις που δεν συνδέονται με ιστορικά δεδομένα.

Η θέση της ΕΕ για τον προσδιορισμό των ποσοτώσεων παραγωγής, είναι ότι ο υπολογισμός τους πρέπει να γίνει βάσει στατιστικών στοιχείων που αντιστοιχούν σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο αναφοράς. Οι εναλλακτικές που είχε η ΕΕ στη διάθεσή της ήταν είτε να επιλέξει στοιχεία πριν τη δεκαετία του 90, είτε να επιλέξει

στοιχεία των πρώτων ετών της δεκαετίας του 90 είτε να επιλέξει στοιχεία του πρόσφατου παρελθόντος δηλαδή της πενταετίας 1995-1999. Μετά από προσεκτική αξιολόγηση των τριών αυτών εναλλακτικών η ΕΕ κατέληξε ότι:

- δεν πρέπει να γίνουν αποδεκτά τα στοιχεία των τελευταίων πέντε ετών της δεκαετίας του 80. Αυτό γιατί οι πολιτικές και γενικές οικονομικές καταστάσεις διέφεραν σημαντικά από αυτές που υπάρχουν σήμερα και από αυτές που αναμένεται να υπάρξουν στο μέλλον. Επιπρόσθετα, η εμπειρία δείχνει ότι τα διαθέσιμα στατιστικά αυτής της περιόδου είναι ελλιπή και ποιοτικά κατώτερα απ' αυτά που πρέπει να χρησιμοποιηθούν για ένα τόσο ευαίσθητο θέμα όπως είναι ο καθορισμός ποσοστώσεων παραγωγής.
- Οι αναφορές για την παραγωγή στις αρχές της δεκαετίας του 90 επίσης δεν πρέπει να χρησιμοποιηθούν επειδή η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από συγκεκριμένα προβλήματα που δημιουργήθηκαν κατά τη μετάβαση στην οικονομία της ελεύθερης αγοράς (ειδικότερα υπήρξε μείωση της παραγωγής και των καλλιεργούμενων εκτάσεων)
- Τα πιο πρόσφατα στοιχεία παραγωγής της περιόδου 1995-1999 είναι αυτά που πρέπει να χρησιμοποιηθούν (όπως επίσης και του 2000 όπου αυτά είναι διαθέσιμα) και αυτό γιατί:
 - A) οι στατιστικές των υποψηφίων χωρών για την περίοδο αυτή είναι πιο αξιόπιστες από αυτές της προμεταβατικής περιόδου και
 - B) τα πρόσφατα στοιχεία παραγωγής και κατανάλωσης αντανακλούν καλύτερα την προσαρμογή των παραγωγικών δομών και τις καταναλωτικές προτιμήσεις μιας πιο ανοιχτής αγοράς που έχει και δεσμεύσεις λόγω των διαπραγματεύσεων στο πλαίσιο του ΠΟΕ.

Χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι η ανωτέρω αναφερόμενη πενταετής περίοδος θα χρησιμοποιείται παντού για όλα τα προγράμματα. Θα είναι ένα ενδεικτικό διάστημα αναφοράς, που θα διαφοροποιείται ανάλογα με το πρόγραμμα που εξετάζεται (μια πρόταση επίσης είναι να χρησιμοποιείται ένας συνδυασμός στοιχείων της προμεταβατικής περιόδου με αυτά των τελευταίων ετών). Φυσικά, στην όλη διαδικασία προσδιορισμού των ποσοστώσεων πρέπει να έχει προβλεφθεί ότι διαφοροποιήσεις μπορεί να υπάρξουν λόγω εξωγενών παραγόντων όπως φυσικές καταστροφές ή σοβαρές αναταραχές της αγοράς.

ΠΙΝΑΚΑΣ 9
ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΑΠΟΓΡΑΦΩΝ ΤΩΝ ΔΕΚΑ ΥΠΟΨΗΦΙΩΝ
ΧΩΡΩΝ.

ΧΩΡΕΣ	ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΣΧΕΔΙΑΖΟΜΕΝΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ
		2003	
ΚΥΠΡΟΣ			2004
ΤΣΕΧΙΚΗ ΔΗΜ	2000		2002
ΕΣΘΟΝΙΑ	2001		2002
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	2000		2001
ΛΕΤΟΝΙΑ	2001		2003
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ		2003	2004
ΜΑΛΤΑ		2003	2004
ΠΟΛΩΝΙΑ		2002	2003
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	2001		2002
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	2000		2001

Τα στοιχεία αυτά θα ελεγχθούν ως προς:

- την εσωτερική τους συνάφεια δηλαδή αν συμφωνούν με τα στοιχεία εμπορικού ισοζυγίου που δηλώνουν οι ίδιες οι χώρες κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων κλπ και
- την εξωτερική τους συνάφεια αφού γίνεται διασταύρωση των στοιχείων αυτών με τα στατιστικά άλλων πηγών περιλαμβανομένου του Eurostat, της Δ/σης Γεωργίας της ΕΕ και του FAO.

Η ολοκλήρωση του εναρμονισμού των στατιστικών μεθόδων όλων των κρατών μελών νέων και παλιών, όσον αφορά για παράδειγμα τους χρησιμοποιούμενους ορισμούς, τον ορισμό των δειγμάτων, την επεξεργασία των στοιχείων κλπ, θα έχει θετική επίδραση στην ποιότητα και άλλων στατιστικών και κυρίως αυτών που

6.4.6. Η Εξέλιξη των Αγροτικών Στατιστικών στις υποψήφιες χώρες.

Για να υλοποιηθεί στην πράξη και να ολοκληρωθεί κατά την προενταξιακή περίοδο η διαδικασία υπολογισμού των ποσοστώσεων παραγωγής, έχει ζητηθεί από τις υπό ένταξη χώρες να υποβάλλουν διαχρονικά στατιστικά στοιχεία που αφορούν την παραγωγή τους σε διάφορους τομείς.

Τα στοιχεία αυτά είναι απαραίτητα για τον προσδιορισμό των ιστορικών ποσοτήτων αναφοράς. Γι' αυτό το λόγο, η Ένωση ξεκίνησε προσπάθεια εναρμονισμού των στατιστικών των νέων κρατών μελών με τα αντίστοιχα της ΕΕ κυρίως όσον αφορά την ποιότητά τους. Η βελτίωση που απαιτείται στις γεωργικές στατιστικές είναι σημαντική (το πρόβλημα εντοπίζεται κυρίως στην ποιότητα των στατιστικών του ζωικού κεφαλαίου και του γάλακτος).

Η τρέχουσα διαδικασία εναρμονισμού των γεωργικών στατιστικών με τα κριτήρια του Eurostat, έχει ήδη αρχίσει να αποδίδει καρπούς και για ορισμένες χώρες είναι ήδη διαθέσιμα. Η Κύπρος, η Λιθουανία, η Μάλτα και η Πολωνία σκοπεύουν να πραγματοποιήσουν απογραφές το 2002 και 2003 και να ανακοινώσουν τα αποτελέσματα το 2003 και 2004 (βλ. σχετικό πίνακα).

ΠΙΝΑΚΑΣ 9
ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΑΠΟΓΡΑΦΩΝ ΤΩΝ ΔΕΚΑ ΥΠΟΨΗΦΙΩΝ
ΧΩΡΩΝ.

ΧΩΡΕΣ	ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΣΧΕΔΙΑΖΟΜΕΝΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ
		2003	
ΚΥΠΡΟΣ			2004
ΤΣΕΧΙΚΗ ΔΗΜ	2000		2002
ΕΣΘΟΝΙΑ	2001		2002
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	2000		2001
ΛΕΤΟΝΙΑ	2001		2003
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ		2003	2004
ΜΑΛΤΑ		2003	2004
ΠΟΛΩΝΙΑ		2002	2003
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	2001		2002
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	2000		2001

Τα στοιχεία αυτά θα ελεγχθούν ως προς:

- την εσωτερική τους συνάφεια δηλαδή αν συμφωνούν με τα στοιχεία εμπορικού ισοζυγίου που δηλώνουν οι ίδιες οι χώρες κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων κλπ και
- την εξωτερική τους συνάφεια αφού γίνεται διασταύρωση των στοιχείων αυτών με τα στατιστικά άλλων πηγών περιλαμβανομένου του Eurostat, της Δ/σης Γεωργίας της ΕΕ και του FAO.

Η ολοκλήρωση του εναρμονισμού των στατιστικών μεθόδων όλων των κρατών μελών νέων και παλιών, όσον αφορά για παράδειγμα τους χρησιμοποιούμενους ορισμούς, τον ορισμό των δειγμάτων, την επεξεργασία των στοιχείων κλπ, θα έχει θετική επίδραση στην ποιότητα και άλλων στατιστικών και κυρίως αυτών που

σχετίζονται με το ζωικό κεφάλαιο κάθε χώρας¹⁰⁸. Υπολογίζεται ότι με τα κριτήρια που αναφέρθηκαν ανωτέρω και με το χρονοδιάγραμμα που έχει ορισθεί στον πίνακα 9, ο προσδιορισμός των ποσοστώσεων παραγωγής για τις υποψήφιες χώρες θα έχει ολοκληρωθεί πριν αυτές καταστούν πλήρη μέλη της Ένωσης.

6.4.7. Πλεονάσματα γεωργικών προϊόντων στα νέα κράτη μέλη.

Κατά τη διάρκεια των ενταξιακών διαπραγματεύσεων η Πολωνία ζήτησε από τα αρμόδια Όργανα, να αναλάβει η ΕΕ τη διάθεση των πλεονασμάτων που δημιουργήθηκαν πριν τη διεύρυνση και ήταν αποτέλεσμα της αγροτικής πολιτικής του Πολωνικού κράτους για συγκεκριμένα προϊόντα (δημητριακά, βούτυρο, σκόνη γάλακτος και βοδινό). Η Πολωνία είναι η μόνη χώρα που κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων έθεσε τέτοιο αίτημα, επειδή όμως όλες οι υποψήφιες χώρες έχουν παρόμοια πλεονάσματα, η θέση της Ένωσης για το ζήτημα αυτό είναι σημαντική και κοινή για όλες τις χώρες (θέση που ορίζει ότι τα υπάρχοντα πλεονάσματα πρέπει να αντιμετωπισθούν οριζόντια).

Όπως και στις προηγούμενες ενταξιακές διαπραγματεύσεις, το θέμα των πλεονασμάτων των γεωργικών προϊόντων στα νέα κράτη μέλη κατά την ημερομηνία προσχώρησης πρέπει να αντιμετωπισθεί με δύο διαφορετικούς τρόπους:

- να παραδοθούν τα δημόσια πλεονάσματα¹⁰⁹ στην Ένωση και να αναλάβει εκείνη στη συνέχεια την αποθήκευση και διάθεσή τους και
- να επιτραπεί η ελεύθερη κυκλοφορία τους ιδιαίτερα εκείνων που ξεπερνούν το φυσιολογικό επίπεδο πλεονασμάτων.

Στόχος των ρυθμίσεων της Επιτροπής είναι να μη δημιουργηθεί αναταραχή στην αγορά από την ανεξέλεγκτη διοχέτευση των πλεονασμάτων. Ειδικότερα, πρέπει να

¹⁰⁸ Ήδη έχει αρχίσει η υποβολή στοιχείων που αφορούν:

- τα δημητριακά,
- τους ελαιούχους σπόρους,
- τη ζάχαρη,
- το ζωικό κεφάλαιο και
- το γάλα.

¹⁰⁹ Ως δημόσια πλεονάσματα ορίζονται τα πλεονάσματα εκείνα που προκύπτουν από την πολιτική στήριξης των τιμών και αγορών των υποψηφίων χωρών. Τέτοια δημόσια πλεονάσματα πρέπει να διαθέτονται στην Κοινότητα όπως προκύπτει από το άρθρο 8 του Κανονισμού ΕΚ 1883/ 1978 που περιέχει τους κανόνες χρηματοδότησης του μηχανισμού της παρέμβασης από το ΕΓΤΤΕ π.χ. τον προσδιορισμό των τιμών παρέμβασης για τα προβλεπόμενα προϊόντα. Έχοντας σαν στόχο τη συμβατότητα των πλεονασμάτων που θα παραδοθούν στην Κοινότητα με τους κανόνες της ΕΕ για

αποφευχθεί να αναλάβει η Ένωση το οικονομικό κόστος της αποθήκευσης και διάθεσης των πλεονασμάτων που δημιουργήθηκαν πλασματικά στις υποψήφιες χώρες πριν τη διεύρυνση¹¹⁰.

Ειδικότερα, προβλέπεται ότι:

- για τα πλεονάσματα ασφαλείας, η Ένωση δεν είναι υποχρεωμένη να αναλάβει το κόστος διατήρησής τους (ειδικά αν ληφθεί υπόψη ότι αυτά μπορούν να διατηρηθούν για συγκεκριμένη περίοδο μετά τη διεύρυνση και ότι πρέπει να ανανεωθούν). Σημειώνεται δε ότι, τα κράτη μέλη δεν είναι υποχρεωμένα να γνωστοποιήσουν τα πλεονάσματα αυτά σε τρίτους, επειδή θεωρούνται εξαιρετικά μεγάλης σημασίας για την ασφάλεια της χώρας (άρθρο 296 της Συνθήκης ΕΟΚ). Για να αποφευχθούν ανωμαλίες στην εσωτερική αγορά από την είσοδο τους σε αυτή, πρέπει να ληφθούν κατάλληλα μέτρα προσαρμογής.
- Όλα τα πλεονάσματα, ιδιωτικά και δημόσια, που διατίθενται ελεύθερα στα νέα κράτη μέλη και ξεπερνούν αυτό που θεωρείται φυσιολογικό επίπεδο¹¹¹ πλεονασμάτων πρέπει να καταστραφούν με δαπάνη των υποψηφίων χωρών (αφορά κυρίως προϊόντα για τα οποία ισχύουν εξαγωγικές ενισχύσεις).
- Όλες οι υποψήφιες χώρες πρέπει να καταθέσουν στοιχεία που αφορούν την παραγωγή, τις εισαγωγές, την κατανάλωση και τις εξαγωγές των προϊόντων που έχουν πλεονάσματα για μια σειρά ετών.
- Οι οικονομικές συνέπειες της καταστροφής των ποσοτήτων των προϊόντων που θα θεωρηθούν ότι υπερβαίνουν τα φυσιολογικά επίπεδα πλεονασμάτων μπορούν να προβλεφθούν με ένα σύστημα αξιολόγησης του κόστους καταστροφής τους.

6.4.8. Ανάπτυξη της Υπαίθρου.

Προκειμένου να επιλυθούν τα διαρθρωτικά προβλήματα των αγροτικών περιοχών των νέων κρατών μελών, η Ένωση αποφάσισε από την πρώτη μέρα μετά την προσχώρηση, την υλοποίηση ενός μεγάλου αριθμού μέτρων ανάπτυξης της υπαίθρου που θα συγχρηματοδοτούνται από τον Κοινοτικό Προϋπολογισμό σε

τα πλεονάσματα, τα πλεονάσματα των νέων κρατών θα πρέπει να θεωρηθούν νόμιμα μόνο εφόσον για τα προϊόντα αυτά προβλέπεται ο μηχανισμός της παρέμβασης.

¹¹⁰ Θα ληφθεί υπόψη η προηγούμενη εμπειρία από την ενσωμάτωση της Σουηδίας, Αυστρίας, Φινλανδίας, Ισπανίας και Πορτογαλίας, όπως και από την επανένωση της Γερμανίας το 1990.

¹¹¹ Το επίπεδο των φυσιολογικών πλεονασμάτων πρέπει να προσδιορισθεί για κάθε προϊόν σύμφωνα με τα κριτήρια και τους στόχους κάθε κοινής οργάνωσης αγοράς.

ποσοστό μέχρι 80% του συνολικού κόστους. Έτσι, για το 2004 – 2006 έχουν προβλεφθεί 5,1 δισεκατομμύρια ευρώ που θα διαχειρίζεται το ειδικό μέσο για την ανάπτυξη της υπαίθρου που θα δημιουργηθεί για το διάστημα 2004 – 2006.

Η όλη **πολιτική Ανάπτυξης της Υπαίθρου**, είναι μία από τις ελάχιστες σε λειτουργία Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στην οποία οι νέες χώρες μέλη είχαν την ευκαιρία να αποκτήσουν εμπειρία (στο σχεδιασμό και την εφαρμογή), πριν την ένταξή τους στην ΕΕ. Αυτό έγινε κυρίως μέσω της υλοποίησης του προενταξιακού, συγχρηματοδοτούμενου από την ΕΕ, προγράμματος SAPARD (Κανονισμός (ΕΚ) 1268/1999) (βλ. παράγραφος 6.3.3.2.).

Το SAPARD έδωσε τη δυνατότητα στις υποψήφιες χώρες να επιλέξουν μέσα από έναν κατάλογο δεκαπέντε δράσεων (βλ. πίνακα) αυτές που θεωρούν ότι ανταποκρίνονται περισσότερο με τις ανάγκες αναδιάρθρωσης του πρωτογενή τους τομέα και να τις υλοποιήσουν. Από τις δράσεις αυτές σχεδόν όλες οι υποψήφιες χώρες αξιολόγησαν ως πιο σημαντικές αυτές που αναφέρονται στην πραγματοποίηση επενδύσεων στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις, αυτές που εκσυγχρονίζουν την παραγωγική διαδικασία και τα συστήματα εμπορίας και αυτές που βοηθούν στη βελτίωση της υποδομής της υπαίθρου, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν υπάρχουν διαφοροποιήσεις ως προς τις επιλεγείσες δράσεις ανά χώρα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 10
ΜΕΤΡΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ.

ΜΕΤΡΑ	ΚΑΝ. (Ε.Κ.) 1257/1999	SAPARD
Επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις.	Άρθρο 4	Άρθρο 2
Ενισχύσεις νέων αγροτών	8	2
Επαγγελματική εκπαίδευση	9	
Πρόωρη συνταξιοδότηση	10	
Μειονεκτικές περιοχές	14, 16	
Αγροπεριβαλλοντικά	22	2
Εμπορία και μεταποίηση	25	2
Δάσωση	31	2
Άλλα δασικά μέτρα	30, 32	
Βελτίωση της γονιμότητας του Εδάφους.	33	2
Επισκευές	33	
Υπηρεσίες διαχείρισης παραγωγής	33	2
Εμπορία προϊόντων υψηλής ποιότητας	33	
Βασικές υπηρεσίες αγροτικής οικονομίας	33	
Αναπαλαίωση οικισμών	33	2
Διαφοροποίηση αγροτικών δραστηριοτήτων	33	2
Διαχείριση υδάτινων πόρων	33	2
Βελτίωση γεωργικής υποδομής	33	2
Τουρισμός/βιοτεχνία	33	
Προστασία του περιβάλλοντος	33	
Αποκατάσταση γεωργικής παραγωγής	33	
Οικονομική διαχείριση	33	
Υποδομή ελέγχου ποιότητας		2
Σύσταση ομάδων παραγωγών		2

Κτηματολογία		2
Τεχνική βοήθεια		2
ΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΡΩΝ	22	15

Από τον πίνακα αυτό προκύπτει ότι από τα δεκαπέντε συνολικά μέτρα του SAPARD:

- τα 11 είναι ίδια με τα μέτρα που προβλέπονται στον Κανονισμό (ΕΚ) 1257/1999 (ο οποίος περιλαμβάνει 22 συνολικά μέτρα για την ανάπτυξη της υπαίθρου) ενώ,
- τα τέσσερα επιπλέον μέτρα του SAPARD ειδικά σχεδιασμένα για τις ανάγκες των νέων κρατών μελών.

Στόχος του SAPARD είναι, πέρα από την αναδιάρθρωση των αγροτικών υποδομών, η δημιουργία διοικητικών υπηρεσιών κατάλληλων για το σχεδιασμό και την υλοποίηση όλων των μέτρων ανάπτυξης της υπαίθρου που θα εφαρμοσθούν στα νέα κράτη μέλη μετά την ένταξη. Στόχος δηλαδή είναι η αξιοποίηση του διοικητικού μηχανισμού, που προβλέπεται στο πλαίσιο του Καν. (Ε.Κ.) 1268/1999 για το σχεδιασμό και την εφαρμογή του SAPARD, ώστε μετά τη διεύρυνση όταν άλλα μέτρα ανάπτυξης της υπαίθρου θα αρχίσουν να υλοποιούνται να υπάρχει ο κατάλληλος υποστηρικτικός διοικητικός μηχανισμός.

Συγκεκριμένα, μετά τη διεύρυνση τα μέτρα ανάπτυξης της υπαίθρου που θα εφαρμοσθούν στα νέα κράτη μέλη είναι¹¹²:

- μέτρα που συγχρηματοδοτούνται από το Τμήμα Προσανατολισμού του ΕΓΤΠΕ και πραγματοποιούνται σε περιοχές του στόχου 1¹¹³ όπως προβλέπεται από τον Κανονισμό (ΕΚ) 1260/1999 Περί Διαχείρισης των Πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων και Κανόνων Ελέγχου (Structural Funds financial management and control rules Regulation),
- μέτρα που συγχρηματοδοτούνται από το Τμήμα Εγγυήσεων του ΕΓΤΠΕ και περιλαμβάνουν πρόωρη συνταξιοδότηση, μειονεκτικές περιοχές ή περιοχές με περιβαλλοντικά προβλήματα, αγροπεριβαλλοντικά και δάσωση γεωργικών εκτάσεων. Στα μέτρα αυτά σημειώνεται ότι δεν θα υπάρχει προηγούμενη εμπειρία εφαρμογής εκτός από τα αγροπεριβαλλοντικά που μπορούν πιλοτικά να πραγματοποιηθούν μέσω του SAPARD και

¹¹² Βλέπε και πίνακα 10.

- δύο από τα μέτρα του SAPARD (σύσταση ομάδων παραγωγών και τεχνική βοήθεια) που χρηματοδοτούνται από το Τμήμα Εγγυήσεων και θεωρούνται εξαιρετικά μεγάλης σημασίας για την ομαλή μετάβαση από το SAPARD στα άλλα προγράμματα ανάπτυξης της υπαίθρου μετά τη διεύρυνση,
- πρόσθετο μέτρο ειδικά σχεδιασμένα για την ενίσχυση των μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων¹¹⁴ των νέων κρατών μελών. Πρόκειται για βοήθημα που καταβάλλεται στους γεωργούς - κατόχους πολύ μικρών εκμεταλλεύσεων¹¹⁵ προκειμένου να ενισχυθεί το οικογενειακό εισόδημα και να δοθούν μεγαλύτερες ευκαιρίες εκσυγχρονισμού των εκμεταλλεύσεών τους (το ποσό που καταβάλλεται ετησίως δεν μπορεί να ξεπεράσει τα 1000 ευρώ) ¹¹⁶.

¹¹³ Αναμένεται ότι τα περισσότερα από τα νέα Κράτη Μέλη της ΕΕ θα χαρακτηρισθούν περιοχές του Στόχου 1.

¹¹⁴ Σε όλες τις υπό ένταξη χώρες οι μικρές γεωργικές εκμεταλλεύσεις αποτελούν την πλειοψηφία, (μόνο στην Πολωνία υπολογίζεται ότι οι εκμεταλλεύσεις έκτασης 3-15 εκταρίων είναι περίπου 350.000) και ως εκ τούτου η επιβίωσή τους κρίνεται αμφίβολη όταν μετά τη διεύρυνση θα δεχθούν μεγαλύτερες ανταγωνιστικές πιέσεις από ό,τι πριν (στα μικρά αυτά γεωργικά νοικοκυριά, το μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής αυτοκαταναλώνεται και ένα πολύ μικρό μέρος προορίζεται για εμπορία)

¹¹⁵ Από την άλλη πλευρά στις ΧΚΑΕ υπάρχουν και μεγάλες εκμεταλλεύσεις οι οποίες πριν την κατάρρευση του Σοβιετικού καθεστώτος ήταν κρατικά κτήματα ή συνεργατικές φάρμες.

¹¹⁶ Την προσωρινή αυτή εισοδηματική ενίσχυση θα απολαμβάνουν μόνο οι αγρότες, των οποίων τα υποβληθέντα επιχειρηματικά σχέδια τεκμηριώνουν μελλοντικά βιωσιμότητα της μονάδας (αυτή είναι η προϋπόθεση για να καταστούν οι αιτούντες δικαιούχοι της ενίσχυσης).

ΠΙΝΑΚΑΣ 11
ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΜΕΤΡΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ ΣΤΑ ΝΕΑ ΚΡΑΤΗ
ΜΕΛΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΕ.

ΕΓΤΠΕ – ΤΜΗΜΑ ΕΓΓΥΗΣΕΩΝ		ΕΓΤΠΕ – ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ
ΣΕ ΟΛΗ ΤΗΝ ΕΚΤΑΣΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΚΡΑΤΩΝ	ΕΚΤΟΣ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΤΟΥ ΣΤΟΧΟΥ 1	ΜΟΝΟ ΣΕ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΟΥ ΣΤΟΧΟΥ 1
I. Τέσσερα μέτρα του Καν. (ΕΚ) 1257/1999: ♦ Πρόωρη συνταξιοδότηση ♦ Μειονεκτικές Περιοχές ♦ Αγροπεριβαλλοντικά ♦ Δάσωση γεωργ. γης	♦ Επενδύσεις σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις ♦ Νέοι Αγρότες ♦ Επαγγελματική εκπαίδευση ♦ Άλλα δασικά μέτρα ♦ Επεξεργασία και εμπορία ♦ Προσαρμογή και ανάπτυξη της υπαίθρου	
II. Νέο Μέτρο: ♦ Ενίσχυση μικρών εκμεταλλεύσεων		
III. Δύο μέτρα του SAPARD ¹¹⁷ ♦ Σύσταση ομάδων παραγωγών ♦ Τεχνική βοήθεια.		

Το πρόβλημα όμως που ενδέχεται να προκύψει από την εφαρμογή των μέτρων αυτών στα νέα κράτη μέλη της Ένωσης μετά την ένταξή τους σε αυτή, είναι ότι για όσα από τα μέτρα αυτά η συγχρηματοδότηση γίνεται από το Τμήμα Εγγυήσεων του ΕΓΤΠΕ, το χρονικό διάστημα που μεσολαβεί από τον προγραμματισμό ως την

¹¹⁷ Τα άλλα δύο μέτρα του SAPARD που δεν περιλαμβάνονται εδώ είναι η δημιουργία και επικαιροποίηση των κτηματολογίων και η βελτίωση της γεωργικής υποδομής που αναμένεται μεν να συνεχισθούν, αλλά να χρηματοδοτηθούν από άλλες πηγές (π.χ. η δημιουργία και επικαιροποίηση μπορεί να κριθεί επιλέξιμη δραστηριότητα για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης).

υλοποίηση της επένδυσης είναι μικρό με αποτέλεσμα να μην αξιοποιηθούν οι πόροι του Τμήματος Εγγυήσεων στο έπακρο (σημειώνεται ότι οι διαδικασίες και οι ρυθμιστικές διατάξεις που αφορούν την απορρόφηση πιστώσεων από το Τμήμα Εγγυήσεων προβλέπουν πολλές ενέργειες που τα νέα κράτη μέλη πιθανότατα στο ξεκίνημά τους να μην μπορέσουν να ολοκληρώσουν στο περιορισμένο χρονικό διάστημα που έχουν στη διάθεσή τους)¹¹⁸.

Γι' αυτό ακριβώς το λόγο για όσα μέτρα προβλέπεται η χρηματοδότηση να γίνει από το Τμήμα Εγγυήσεων του ΕΓΤΠΕ, θα εφαρμοσθεί η μέθοδος των διαφοροποιημένων δεσμεύσεων ώστε οι πόροι του Ταμείου που έχουν δεσμευθεί για το σκοπό αυτό να μπορέσουν να αξιοποιηθούν πλήρως αφού με τη μέθοδο αυτή το χρονικό διάστημα που μεσολαβεί μεταξύ δεσμεύσεων και πληρωμών μεγαλώνει κατά πολύ (το ίδιο ακριβώς σύστημα διεκπεραίωσης των πληρωμών ισχύει και στο SAPARD όπου επίσης υπάρχουν οι Ειδικοί Φορείς Υλοποίησης του Προγράμματος¹¹⁹).

Ομοίως, για όσα μέτρα χρηματοδοτούνται από το Τμήμα Προσανατολισμού του ΕΓΤΠΕ, προκειμένου να αποφευχθούν παρόμοια προβλήματα κατά την πορεία υλοποίησης των μέτρων και να χαθούν πολύτιμοι πόροι, προβλέπεται για τις δαπάνες που θα καλυφθούν μέσω του Τμήματος αυτού να ισχύει ό,τι προβλέπεται για τους πόρους που διαθέτουν για ενέργειες τα Διαρθρωτικά Ταμεία δηλαδή το n+2.

Επιπρόσθετα, ένα εξαιρετικά σημαντικό βήμα που αποφάσισε η ΕΕ να κάνει για τη διευκόλυνση της λειτουργίας όλων των μέτρων ανάπτυξης της υπαίθρου και τη διευκόλυνση της χρηματοδότησής τους, είναι η κάλυψη μέχρι και 80% των συνολικών δαπανών που προκύπτουν από όσες ενέργειες για την ανάπτυξη της υπαίθρου συγχρηματοδοτεί το Τμήμα Προσανατολισμού του ΕΓΤΠΕ. Αυτό αναμένεται να ανακουφίσει οικονομικά τα νέα μέλη που καλούνται να πραγματοποιήσουν τόσες πολλές και σημαντικές αλλαγές στα διαρθρωτικά τους χαρακτηριστικά σε περιορισμένο χρονικό διάστημα.

¹¹⁸ Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η διαδικασία υλοποίησης του προγράμματος Νέων Αγροτών όπου ο χρόνος που απαιτείται από τη δημοσίευση της πρόσκλησης εκδήλωσης ενδιαφέροντος μέχρι την υποβολή των σχετικών αιτήσεων από τους νέους αγρότες, την αξιολόγησή τους, την ένταξή τους στο πρόγραμμα, την ολοκλήρωση της επένδυσης που προβλέπεται στον υποβληθέντα φάκελο και την καταβολή της σχετικής οικονομικής αποζημίωσης στους δικαιούχους δεν επαρκεί.

¹¹⁹ Προβλέπεται να χρησιμοποιηθούν οι Ειδικοί Φορείς του SAPARD, η Επιτροπή Παρακολούθησής του και οι Αρχές Πληρωμής που έχουν συσταθεί.

Παρά τις ανωτέρω ρυθμίσεις στις οποίες η ΕΕ προχώρησε λειτουργώντας προληπτικά, οι νέες χώρες μέλη πρέπει να είναι εξαιρετικά προσεκτικές και αυστηρές κατά την επιλογή των μέτρων που θα απαρτίσουν τα τριετή αναπτυξιακά τους προγράμματα. Ειδικότερα, για τις περιοχές του στόχου 1 πρέπει πάντα να λαμβάνονται υπόψη:

- αφενός η ιεράρχηση των αναγκών και προτεραιοτήτων της περιοχής και
- αφετέρου η περιβαλλοντική διάσταση και οι υψηλές οικονομικές απαιτήσεις όσων επενδύσεων πραγματοποιούνται σε αγροτικές περιοχές υψηλής αισθητικής αξίας.

Τέλος, Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προκειμένου οι υπό ένταξη χώρες να έχουν αρκετό χρονικό διάστημα στη διάθεσή τους για το σχεδιασμό που απαιτεί η υλοποίηση των προαναφερθέντων μέτρων, έθεσε ήδη υπόψη τους τις λεπτομέρειες εφαρμογής.

6.5. Ρυθμίσεις του χρηματοδοτικού πλαισίου που σχετίζονται με την Διεύρυνση και την εφαρμογή της ΚΑΠ.

Για την υλοποίηση των προτάσεων που περιλαμβάνονται στην Έκθεση αυτή, για την ομαλή ενσωμάτωση των χωρών μελών στην ΕΕ και συγκεκριμένα για την ομαλή εισαγωγή τους στην ΚΑΠ, κρίθηκε αναγκαίο να γίνουν μια σειρά από ρυθμίσεις στον προϋπολογισμό της Ένωσης και να εκτιμηθούν κατά προσέγγιση, οι δαπάνες που θα προκύψουν από τη διεύρυνση και την ενιαία εφαρμογή της ΚΑΠ.

Κατά το δημοσιονομικό σχήμα που συμφωνήθηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Βερολίνου, για τη δημοσιονομική πειθαρχία και την κατάλληλη τροποποίηση του προϋπολογισμού σε εύλογο χρόνο, πραγματοποιήθηκε μια επιπλέον ρύθμιση που προέβλεπε σε αντίθεση με τη Συμφωνία του Βερολίνου, την ένταξη το 2004 δέκα νέων χωρών περιλαμβανομένης ολόκληρης της Κύπρου.

Όπως φαίνεται με μεγαλύτερη λεπτομέρεια στο Ενημερωτικό Δελτίο της Επιτροπής σχετικά με το χρηματοδοτικό σχήμα της διεύρυνσης για το 2004 – 2006, οι εκτιμώμενες δαπάνες που απορρέουν από τη διεύρυνση περιλαμβανομένων των εξόδων για τον αγροτικών τομέα μπορούν να συνδεθούν με την απόφαση του Βερολίνου ως εξής:

ΠΙΝΑΚΑΣ 12**ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΩΜΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ 2004 – 2006 ΠΟΥ****ΠΡΟΚΥΠΤΟΥΝ ΑΠΟ ΤΗ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ****ΑΝΑΛΗΨΕΙΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ - ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ****σε εκατομμύρια ευρώ****τιμές 1999**

	2004	2005	2006
ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΑΜΕΣΕΣ ΠΛΗΡΩΜΕΣ		1173	1418
ΔΑΠΑΝΕΣ ΑΓΟΡΑΣ	516	749	734
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΥΠΑΙΘΡΟΥ	1532	1674	1781
ΣΥΝΟΛΟ	2048	3596	3933

ΠΛΗΡΩΜΕΣ

	2004	2005	2006
ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΑΜΕΣΕΣ ΠΛΗΡΩΜΕΣ		1173	1418
ΔΑΠΑΝΕΣ ΑΓΟΡΑΣ	516	749	731
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΥΠΑΙΘΡΟΥ	748	1187	1730
ΣΥΝΟΛΟ	1264	3109	3882

6.5.1. Άμεσες Πληρωμές.

Οι δαπάνες των άμεσων πληρωμών περιλαμβάνουν και το κόστος όλων των μέτρων που περιλαμβάνονται στο παράρτημα του Κανονισμού ΕΚ 1259/1999. Οι εκτιμήσεις που γίνονται βασίζονται στην προσέγγιση των προοδευτικών ποσοστών που έχουν ορισθεί για το διάστημα 2004 – 2006. Δεδομένου ότι σύμφωνα με τους όρους της ΚΑΠ οι περισσότερες άμεσες πληρωμές καταβάλλονται στους αγρότες μετά τις 15

Οκτωβρίου οι δαπάνες για άμεσες πληρωμές το έτος 2004 δηλαδή την πρώτη χρονιά της ένταξης (1-5-2004), εκτιμάται ότι θα είναι σχεδόν μηδενικές.

Το πριμ για τα γαλακτοκομικά όπως αυτό ορίζεται να αρχίσει να καταβάλλεται προοδευτικά από το 2005 και μετά, θα καταβληθεί σε τρία βήματα αρχικά 1/3 μετά 2/3 και μετά 100% του συνολικού πριμ. Κατά συνέπεια το πριμ για τα γαλακτοκομικά θα εμφανισθεί για πρώτη φορά στην προϋπολογισμό το 2006. Σε εναρμόνιση με την σπάνταρ προσέγγιση των άμεσων πληρωμών στις υποψήφιες χώρες σε όλα τα προϊόντα θα λαμβάνουν ποσοστό αυτού που λαμβάνουν στην ΕΕ των 15. Τα ποσά αυτά περιλαμβάνονται στους κατωτέρω πίνακες:

ΠΙΝΑΚΑΣ 13
ΑΜΕΣΕΣ ΠΛΗΡΩΜΕΣ ΚΑΤΑ ΤΟΜΕΑ
Σε εκατομμύρια ευρώ – τιμές 1999

ΤΟΜΕΑΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	2004	2005	2006
Αροτραίες καλλιέργειες		861	1014
Βοοειδή		254	299
Γαλακτοκομικά			38
Καπνός		34	40
Άλλα		24	27
ΣΥΝΟΛΟ		1173	1418

Οι αροτραίες καλλιέργειες είναι ο πιο σημαντικός τομέας. Σε χρηματοδοτικούς όρους, ο τομέας αυτός καταλαμβάνει το 75% όλων των άμεσων πληρωμών για το 2005 και ένα ελαφρά χαμηλότερο ποσοστό το 2006 όταν εισάγονται για πρώτη φορά οι πληρωμές για τα γαλακτοκομικά. Ο τομέας των βοοειδών είναι ο δεύτερος σε σπουδαιότητα τομέας που απολαμβάνει το 20% των συνολικών άμεσων πληρωμών.

6.5.2. Δαπάνες της ΚΑΠ που σχετίζονται με την αγορά.

Οι δαπάνες αυτές στηρίζονται σε έρευνα που έχουν κάνει οι αρμόδιες υπηρεσίες της Επιτροπής με στοιχεία μέχρι το 2006. Για να γίνει αυτό όμως έπρεπε να γίνουν κάποιες υποθέσεις σχετικά με το επίπεδο των διεθνών τιμών, τη σχέση δολαρίου – ευρώ, τις εξελίξεις της διεθνούς αγοράς, και της ενδοκοινοτικής αγοράς. Το συνολικό κόστος εκτιμήθηκε στα 843 εκατομμύρια ευρώ ετησίως σε τρέχουσες τιμές. Αφού μόνο ο προϋπολογισμός του 2004 θα καλύψει τις δαπάνες που προκύπτουν από την 1 η Ιανουαρίου μέχρι 15 Οκτωβρίου εκείνου του έτους και όχι πλήρες δωδεκάμηνο, ο προϋπολογισμός του 2004 έχει υπολογισθεί στο 65% του πλήρους ποσού του ίδιου έτους. Η Επιτροπή είναι υποχρεωμένη να αναθεωρήσει τις εκτιμήσεις αυτές αν χρειαστεί.

6.5.3. Ανάπτυξη της Υπαίθρου.

Οι δαπάνες για την ανάπτυξη της υπαίθρου βασίζονται στις εκτιμήσεις της συμφωνίας του Βερολίνου για πληρωμές που γίνονται το 2004, 2005 και 2006 για ενέργειες που εγκρίθηκαν το 2202, 2003 και 2004 αντίστοιχα μαζί με την κατάλληλη προσαρμογή που απαιτούσε η ένταξη δέκα και όχι έξι νέων κρατών. Για να επιτραπεί η πλήρης αξιοποίηση των πόρων που προορίζονταν για ανάπτυξη της υπαίθρου κατά την περίοδο 2004 – 2006, τα μέτρα ανάπτυξης της υπαίθρου θα υλοποιηθούν μέσω του συστήματος των διαφοροποιημένων δεσμεύσεων.

Οι εκτιμήσεις της Επιτροπής βασίσθηκαν στην υπόθεση ότι οι πληρωμές που θα γίνουν με το ανωτέρω σύστημα θα προκύπτουν από την ολοκλήρωση ενός τριετούς προγράμματος δεσμεύσεων με ετήσιο ρυθμό 35%, 45% και 20%. Για το έτος 2004 μια προκαταβολή 12,5% έχει επίσης ληφθεί υπόψη.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14

ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΩΜΕΣ ΜΕΤΡΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

Σε εκατομμύρια ευρώ – τιμές 1999

	2004	2005	2006
Δεσμεύσεις	1532	1674	1781
Πληρωμές	748	1187	1730

6.6. Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Βρυξελλών, Οκτώβριος 2002.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο που συνήλθε στις Βρυξέλλες στις 24 και 25 Οκτωβρίου 2002, επιβεβαίωσε τη θέση της Επιτροπής σχετικά με τη διεύρυνση και την ετοιμότητα των υποψηφίων χωρών και κατέληξε ότι τα δέκα νέα κράτη μέλη πληρούν τα πολιτικά κριτήρια και ότι θα είναι σε θέση να εκπληρώσουν τα οικονομικά κριτήρια και να αναλάβουν τις υποχρεώσεις της ιδιότητας του μέλους από το 2004 και μετά¹²⁰.

Στόχος είναι η ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων προσχώρησης στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης το Δεκέμβριο του 2002 και η υπογραφή της Συνθήκης Προσχώρησης στην Αθήνα τον Απρίλιο του 2003 αφού επιβεβαιωθεί η γενική πρόοδος των διαπραγματεύσεων προσχώρησης, τόσο στη μεταφορά του κερκτημένου στις εθνικές νομοθεσίες και στην εφαρμογή του, όσο και στις δεσμεύσεις που ανέλαβαν οι υποψήφιες χώρες κατά τις διαπραγματεύσεις.

Η προενταξιακή στρατηγική όμως προβλέπει τη συνέχιση της παρακολούθησης ακόμα και μετά την υπογραφή της Συνθήκης Προσχώρησης. Συγκεκριμένα, προβλέπεται η Επιτροπή να καταρτίσει, έξι μήνες πριν την προβλεπόμενη ημερομηνία προσχώρησης, έκθεση προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στην οποία θα παρακολουθείται η περαιτέρω πρόοδος ως προς την υιοθέτηση, την εφαρμογή και την επιβολή του κερκτημένου από τα κράτη που προσχωρούν, σύμφωνα με τις δεσμεύσεις τους.

Όσον αφορά τα δημοσιονομικά και οικονομικά θέματα για το διάστημα 2004-2006, το Συμβούλιο αποφάσισε να τηρηθεί το ανώτατο όριο των δαπανών που συνδέονται με τη διεύρυνση, όπως προβλέπεται από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Βερολίνου, και να τηρηθεί η αρχή της δημοσιονομικής πειθαρχίας και της αποτελεσματικότητας των δαπανών ενώ παράλληλα θα διασφαλισθούν επαρκείς πόροι για την ομαλή ανάπτυξη όλων των πολιτικών της Ένωσης.

¹²⁰ Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καθόρισε επίσης τις κατευθυντήριες γραμμές για τη συνέχιση της διαδικασίας με τις χώρες που δεν περιλαμβάνονται στην πρώτη διεύρυνση (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2002α, βλ. παράρτημα).

Για την Κοινή Αγροτική Πολιτική ειδικότερα, προβλέπεται για τις άμεσες πληρωμές το κάτωθι πρόγραμμα αυξήσεων¹²¹, οι οποίες θα εκφράζονται ως ποσοστό του επιπέδου τέτοιων πληρωμών στην Ένωση:

2004: 25%

2005: 30%

2006: 35%

2007: 40%

και κατόπιν σε αυξήσεις 10% ώστε να εξασφαλισθεί ότι τα νέα κράτη μέλη το 2013 θα φθάσουν στο επίπεδο υποστήριξης που θα ισχύει τότε στην τωρινή Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η σταδιακή εφαρμογή των άμεσων πληρωμών θα πραγματοποιηθεί μέσα σε πλαίσιο δημοσιονομικής σταθερότητας, στο οποίο οι συνολικές ετήσιες δαπάνες που συνδέονται με την αγορά και οι άμεσες πληρωμές σε μια Ένωση 25 κρατών δεν θα μπορούν κατά την περίοδο 2007-2013 να υπερβαίνουν σε πραγματικές τιμές το ανώτατο όριο του υποτομέα 1^α για το έτος 2006, το οποίο συμφωνήθηκε στο Βερολίνο για την ΕΕ των 15 και το προτεινόμενο αντίστοιχο ανώτατο όριο δαπανών για τα νέα κράτη μέλη για το έτος 2006. Οι συνολικές δαπάνες σε ονομαστικές τιμές, όσον αφορά τις δαπάνες που συνδέονται με την αγορά και τις άμεσες πληρωμές για κάθε έτος της περιόδου 2007-2013, θα διατηρηθούν κάτω από το προαναφερθέν ανώτατο όριο του 2006 επαυξημένο κατά 1% ετησίως.

Οι ανάγκες των παραγωγών που διαμένουν στις μειονεκτικές περιοχές της τωρινής ΕΕ θα πρέπει να διαφυλαχθούν. Η πολυλειτουργική γεωργία θα διατηρηθεί σε όλες τις περιοχές της Ευρώπης, σύμφωνα με τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Λουξεμβούργου το 1997 και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Βερολίνου του 1999.

Το κεκτημένο στον τομέα των ιδίων πόρων θα εφαρμοσθεί στα νέα κράτη μέλη από την προσχώρησή τους.

¹²¹ Οι αυξήσεις αυτές είναι σύμφωνες με τα οριζόμενα στην παράγραφο 22 των συμπερασμάτων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Βερολίνου και με τις δεσμεύσεις που έχει αναλάβει η Ένωση κατά την έναρξη του Γύρου της Ντόχα για την Ανάπτυξη (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2002α, βλ. παράρτημα)

6.7. Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Κοπεγχάγης, Δεκέμβριος 2002.

Στο Συμβούλιο αυτό, η Ένωση επιβεβαιώνει την ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων προσχώρησης με την Κύπρο, τη Τσεχική Δημοκρατία, την Εσθονία, την Ουγγαρία, τη Λετονία, τη Λιθουανία, τη Μάλτα, την Πολωνία, τη Σλοβακική Δημοκρατία και τη Σλοβενία, και ορίζει ως ημερομηνία προσχώρησης την 1^η Μαΐου 2004¹²².

Μεταξύ των άλλων που συμφωνήθηκαν στο Συμβούλιο αυτό για την αποτελεσματική λειτουργία της διευρυμένης Ένωσης, περιλαμβάνονται δημοσιονομικές ρυθμίσεις για τις δαπάνες που θα απαιτηθούν με την προσχώρηση των νέων κρατών μελών, τηρώντας τα ανώτατα όρια για τις σχετιζόμενες με τη διεύρυνση δαπάνες που ορίστηκαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Βερολίνου για τα έτη 2004-2006.

Οι γεωργοί των νέων κρατών μελών θα έχουν πλήρη και άμεση πρόσβαση στην ΚΑΠ στα μέτρα στήριξης των τιμών, ρύθμισης της αγοράς όπως εξαγωγικές επιδοτήσεις, παρέμβαση για τα δημητριακά, το γάλα σκόνη ή το βούτυρο, που όλα μαζί θα συμβάλουν στην σταθεροποίηση του γεωργικού εισοδήματος.

Η απόφαση όσον αφορά τη γεωργία περιλαμβάνει τα εξής:

❖ Εκτιμώμενες γεωργικές δαπάνες

Με βάση την προσχώρηση των 10 νέων κρατών μελών την 1^η Μαΐου 2004, οι ανώτατες πιστώσεις αναλήψεων υποχρεώσεων για τη γεωργία για τα νέα κράτη μέλη θα πρέπει να είναι:

¹²² Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2002β, βλ. παράρτημα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 15
Ανώτατες αναλήψεις υποχρεώσεων
σχετιζόμενες με τη διεύρυνση για τα 10 νέα κράτη μέλη
2004-2006 (εκατομμύρια Ευρώ) (σε τιμές 1999).
2004-2007

	2004	2005	2006
Τομέας 1: Γεωργία	1897	3747	4147
Εκ των οποίων:			
1 ^α . Κοινή Αγροτική Πολιτική	327	2032	2322
1β. Ανάπτυξη της υπαίθρου	1570	1715	1825

Πηγή: Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης, 12 και 13 Δεκεμβρίου 2002, Συμπεράσματα της Προεδρίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 16
ΕΚΤΙΜΩΜΕΝΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΑΝΑ ΥΠΟΨΗΦΙΑ
ΧΩΡΑ (ΥΠΟΤΟΜΕΑΣ 1Α)
ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ 2004-2006
(σε εκατομμύρια ευρώ, σε τιμές 1999)

ΕΤΗ	ΤΣΕΧ ΔΗΜ	ΕΣΘΟΝΙΑ	ΟΥΓΓΑΡΙΑ	ΛΕΤΟΝΙΑ	ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	ΠΟΛΩΝΙΑ	ΣΛΟΒΑΚΙΑ	ΣΛΟΒΕΝΙΑ	ΚΥΠΡΟΣ	ΜΑΛΤΑ	ΣΥΝΟΛΟ
2004	45,0	13,6	63,6	8,9	23,2	135,2	16,9	14,9	4,9	0,7	327
2005	109,0	33,4	151,9	21,6	56,1	349,8	48,1	38,3	11,8	1,7	822
										1	
2006	111,0	34,4	152,0	23,6	59,2	376,5	49,2	38,8	11,5	1,7	858

Πηγή: EU, Memo/02/301, Press Releases, Fact Sheet- Enlargement and agriculture: a fair and tailor – made package which benefits farmers in accession countries.

- ❖ **μέτρα ανάπτυξης της υπαίθρου:** προκειμένου να επιλυθούν τα διαρθρωτικά προβλήματα των αγροτικών περιοχών των νέων μελών, αποφασίσθηκε η υλοποίηση μέτρων ανάπτυξης της υπαίθρου με όρους ευνοϊκότερους από αυτούς που ισχύουν για τις 15 χώρες μέλη της ΕΕ. Μετά τη διεύρυνση ένας μεγάλος αριθμός μέτρων ανάπτυξης της υπαίθρου θα συγχρηματοδοτείται μέχρι 80% από την Ένωση (το ποσό που θα διατεθεί υπολογίζεται στα 5,1 εκατομμύρια Ευρώ για το σκοπό αυτό). Επίσης, εκτιμάται ότι το ποσό που θα δαπανηθεί από όλα τα διαρθρωτικά ταμεία για το 2004-2006 για την ανάπτυξη της υπαίθρου, ανέρχεται στα 21,9 δισεκατομμύρια ευρώ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 17
ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ
ΑΝΑ ΥΠΟΨΗΦΙΑ ΧΩΡΑ¹²³
ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ 2004-2006
(σε εκατομμύρια ευρώ, σε τιμές 1999)

ΕΤΗ	ΤΣΕΧ ΔΗΜ	ΕΣΘΟΝΙΑ	ΟΥΓΓΑΡΙΑ	ΛΕΤΟΝΙΑ	ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	ΠΟΛΩΝΙΑ	ΣΛΟΒΑΚΙΑ	ΣΛΟΒΕΝΙΑ	ΚΥΠΡΟΣ	ΜΑΛΤΑ	ΣΥΝΟΛΟ
2004	147,9	41,0	164,2	89,4	133,4	781,2	108,2	76,7	20,3	7,3	1570
2005	161,6	44,8	179,4	97,7	145,7	853,6	118,3	83,9	22,2	8,0	1715
2006	172,0	47,7	190,8	103,9	155,1	908,2	125,8	89,2	23,9	8,5	1825

Πηγή: EU, Memo/02/301, Press Releases, Fact Sheet- Enlargement and agriculture:
 a fair and tailor – made package which benefits farmers in accession
 countries.

❖ **επιλέξιμες ενέργειες για την ανάπτυξη της υπαίθρου:**

- πρόωρη συνταξιοδότηση αγροτών
- ενίσχυση μειονεκτικών περιοχών ή περιοχών με περιβαλλοντικά προβλήματα
- αγροπεριβαλλοντικά προγράμματα
- δάσωση γεωργικών εκτάσεων
- ειδικά μέτρα για τις μικρές εκμεταλλεύσεις
- σύσταση ομάδων παραγωγών
- ειδική βοήθεια για να ανταποκριθούν στα στάνταρ της ΕΕ.

Προβλέπεται δε ότι πρόσθετα μέτρα ανάπτυξης της υπαίθρου θα χρηματοδοτηθούν από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της Ένωσης.

❖ **πρόγραμμα ενίσχυσης των μικρών εκμεταλλεύσεων:** προβλέπεται η καταβολή οικονομικής ενίσχυσης μέχρι 1000 ευρώ ανά έτος για τις πολύ μικρές εκμεταλλεύσεις των υποψηφίων χωρών, προκειμένου να ενθαρρυνθεί έμπρακτα η προσπάθεια εκσυγχρονισμού τους.

¹²³ Τα μέτρα που περιλαμβάνονται είναι:

- επενδύσεις σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις
- καταβολή ενίσχυσης σε νέους αγρότες
- επαγγελματική εκπαίδευση,
- μέτρα δασοκομίας
- βελτίωση των διαδικασιών μεταποίησης και εμπορίας,
- ανάπτυξη αγροτικών περιοχών.

- ❖ **σταδιακή αύξηση των άμεσων πληρωμών:** δεδομένου του ότι η άμεση καταβολή ολόκληρου του ποσού που απολαμβάνουν ως άμεσες πληρωμές οι αγρότες των παλιών κρατών μελών, θα λειτουργήσει ανασχετικά στην όλη προσπάθεια εκσυγχρονισμού και αναδιάρθρωσης που έχει ξεκινήσει, αποφασίσθηκε η σταδιακή καταβολή των άμεσων πληρωμών ως εξής:

ΠΙΝΑΚΑΣ 18

ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΑΜΕΣΩΝ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΚΑΤΑ ΧΩΡΑ (εκατ. Ευρώ)

ΕΤΗ	ΠΟΣΟΣΤΑ %	ΠΟΣΑ
2004	25	1211
2005	30	1464
2006	35	1743
2007	40	
2008	50	
2009	60	
2010	70	
2011	80	
2012	90	
2013	100	

Πηγή: EU, Memo/02/301, Press Releases, Fact Sheet- Enlargement and agriculture: a fair and tailor – made package which benefits farmers in accession countries.

ΠΙΝΑΚΑΣ 19

ΑΜΕΣΕΣ ΠΛΗΡΩΜΕΣ ΑΝΑ ΥΠΟΨΗΦΙΑ ΧΩΡΑ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ 2004-2006

(σε εκατομμύρια ευρώ, σε τιμές 1999)¹²⁴

	ΤΣΕΧ ΔΗΜ	ΕΣΘΟΝΙΑ	ΟΥΓΓΑΡΙΑ	ΛΕΤΟΝΙΑ	ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	ΠΟΛΩΝΙΑ	ΣΛΟΒΑΚΙΑ	ΣΛΟΒΕΝΙΑ	ΚΥΠΡΟΣ	ΜΑΛΤΑ	ΣΥΝΟΛΟ
2005	169	17	265	25	68	557	73	27	9	0,1	1211
2006	204	22	316	31	84	675	88	33	11	0,3	1464

Πηγή: EU, Memo/02/301, Press Releases, Fact Sheet- Enlargement and agriculture: a fair and tailor – made package which benefits farmers in accession countries.

¹²⁴ Για το 2004 δεν προβλέπονται άμεσες πληρωμές από τον προϋπολογισμό της ΕΕ. Θα αποπληρωθούν από τα νέα μέλη το 2004 δηλαδή από εθνικούς πόρους και το 2005 θα αποζημιωθούν για το ποσό αυτό από τον προϋπολογισμό της Ένωσης.

❖ **δυνατότητα προσαύξησης των άμεσων πληρωμών:** τα νέα μέλη έχουν τη δυνατότητα να αυξήσουν τις άμεσες πληρωμές που καταβάλλονται στους παραγωγούς με δύο τρόπους:

A) να αυξήσουν τα ποσά των άμεσων πληρωμών που προβλέπει η Ένωση με εθνικούς πόρους και πόρους που διατίθενται στις υποψήφιες χώρες για την ανάπτυξη της υπαίθρου κατά το ακόλουθο σχήμα:

- 30-50% προσαύξηση το 2004
- 60% προσαύξηση το 2005 και
- 65% προσαύξηση το 2006.

Η προσαύξηση αυτή θα καλύπτεται μέχρι το 2006 κατά 40% από τον Κοινοτικό Προϋπολογισμό (και συγκεκριμένα από τους πόρους που διατίθενται για την ανάπτυξη της υπαίθρου) και κατά 60% από τον κρατικό προϋπολογισμό του νέου κράτους μέλους. Υπάρχει βέβαια περιορισμός στο μερίδιο των πόρων της ΕΕ για την ανάπτυξη της υπαίθρου που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για αυτές τις αυξημένες πληρωμές αφού προβλέπεται ότι δεν μπορεί να ξεπεράσει κατά μέσο όρο το 20% (αναλυτικά 25% το 2004, 20% το 2005 και 15% το 2006).

- από το 2007 και μετά, τα νέα μέλη μπορούν αν θέλουν να συνεχίσουν τις ενισχυμένες πληρωμές μέχρι 30% πάνω από το ποσό που δίνουν στις νέες χώρες μέλη για άμεση πληρωμή τη συγκεκριμένη χρονιά αλλά υπό την προϋπόθεση ότι η προσαύξηση θα χρηματοδοτείται εξολοκλήρου από εθνικούς πόρους.

B) Να αυξήσουν τις άμεσες πληρωμές μέχρι το επίπεδο που τους κατέβαλαν πριν τη διεύρυνση δηλαδή το 2003, προσαυξημένα κατά 10% με δικούς τους πόρους.

Απαραίτητη προϋπόθεση είναι και στις δύο περιπτώσεις η συνολική άμεση πληρωμή των αγροτών μετά την ένταξη μαζί με τις προσαυξήσεις από εθνικούς πόρους να μην ξεπερνάει σε καμία περίπτωση το επίπεδο των άμεσων πληρωμών για τα παλιά μέλη.

❖ **απλοποιημένο σύστημα καταβολής των άμεσων πληρωμών:** το νέο απλοποιημένο σύστημα που είναι στη διακριτική ευχέρεια των νέων μελών να επιλέξουν, προβλέπει την καταβολή των άμεσων πληρωμών για ένα μικρό

χρονικό διάστημα για όλη τη χρησιμοποιούμενη γεωργική γη αφού υπολογίζεται για κάθε χώρα ένας μέσος όρος πληρωμής. Το σύστημα είναι προαιρετικό και μεταβατικό, διαρκεί τρία χρόνια με δυνατότητα ανανέωσης δύο ετών και ελέγχεται από το ΟΣΔΕ. Στο τέλος της μεταβατικής περιόδου τα νέα μέλη θα αρχίσουν την εφαρμογή του συμβατικού συστήματος καταβολής άμεσων πληρωμών, στην περίπτωση που οι διοικητικές τους δομές δεν είναι έτοιμες για να αναλάβουν ένα τέτοιο έργο θα συνεχίζεται η καταβολή τους με το απλοποιημένο σύστημα χωρίς περαιτέρω αύξηση στο επίπεδο πληρωμής.

- ❖ **ποσοτώσεις παραγωγής:** ο υπολογισμός των ποσοτώσεων παραγωγής θα γίνει βάσει πρόσφατων ιστορικών αναφορών για τα έτη που τα στοιχεία είναι διαθέσιμα. Για το γάλα κατά τον υπολογισμό των μελλοντικών ποσοτώσεων παραγωγής έχει ληφθεί υπόψη η μετατόπιση από την παραγωγή γάλακτος για ιδιοκατανάλωση στην παραγωγή γάλακτος για εμπορία.

ΠΙΝΑΚΑΣ 20

ΠΟΣΟΣΤΩΣΕΙΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΓΑΛΑΚΤΟΣ ΑΝΑ ΥΠΟΨΗΦΙΑ ΧΩΡΑ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ 2004-2006 (σε τόνους)

ΧΩΡΕΣ	ΠΟΣΟΣΤΩΣΗ 2004	% ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ 2000/1998	ΑΠΟΛΥΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΣΕ ΤΟΝΟΥΣ
ΚΥΠΡΟΣ	145.200	0	6000
ΤΣΕΧΙΚΗ ΔΗΜΟΚ	2.682.143	2	55.787
ΕΣΘΟΝΙΑ	624.483	3	21.885
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	1.947.280	2	42.780
ΛΕΤΟΝΙΑ	695.395	3,5	33.253
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	1.646.939	3	57.900
ΜΑΛΤΑ	48.698		3.000
ΠΟΛΩΝΙΑ	8.964.017	3,5	416.126
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	1.013.316	2,5	27.472
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	560.424	2,5	16.214
ΣΥΝΟΛΟ	18.327.897		680.417

Πηγή: EU, Memo/02/301, Press Releases, Fact Sheet- Enlargement and agriculture: a fair and tailor – made package which benefits farmers in accession countries.

Τέλος, σε ό,τι αφορά το ανώτατο όριο πιστώσεων πληρωμών τη διευρυμένης Ένωσης για το διάστημα 2004-2006, αποφασίσθηκε αυτό να συμφωνεί με το αντίστοιχο ανώτατο όριο που αποφασίσθηκε στο Συμβούλιο του Βερολίνου. Ομοίως για τους ιδίους πόρους της Ένωσης, αποφασίσθηκε ότι τα νέα κράτη μέλη θα συνεισφέρουν πλήρως στη χρηματοδότηση των δαπανών της ΕΕ από την πρώτη ημέρα της προσχώρησης, δεδομένου ότι το κεκτημένο περί ιδίων πόρων θα ισχύσει στα νέα κράτη μέλη από την προσχώρηση. Η γενική προσπάθεια για επίτευξη δημοσιονομικής πειθαρχίας, πρέπει να συνεχισθεί και στην από το 2007 και εξής, περίοδο.

6.8.ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΠΤΥΧΗΣ ΤΩΝ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΩΝ.

1989

- Η πτώση του τείχους του Βερολίνου

1990

- Το πρόγραμμα PHARE της ΕΕ ξεκινά τη λειτουργία του με στόχο να βοηθήσει τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης στην προσπάθεια προσαρμογής προς τις συνθήκες της ελεύθερης αγοράς.
- Η Κύπρος υποβάλλει αίτηση ένταξης στην ΕΕ όπως και η Μάλτα μόνο που στη δεύτερη περίπτωση αυτή παγώνει το 1996.

1991

- Η ΕΕ υπογράφει Ευρωπαϊκές Συμφωνίες με την Τσεχοσλοβακία, την Ουγγαρία και την Πολωνία (μέχρι το 1996, υπογράφησαν 11 τέτοιες συμφωνίες με αντίστοιχες χώρες).

1993

- Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης ορίζει τα πολιτικά και οικονομικά κριτήρια που πρέπει να πληρούν οι υποψήφιοι για ένταξη στην ΕΕ χώρες.

1994

- Η Ουγγαρία και η Πολωνία υποβάλλουν αιτήσεις ένταξης στην ΕΕ.

1995

- Η ΕΕ διευρύνεται και περικλύει στους κόλπους της την Αυστρία, τη Φινλανδία και τη Σουηδία.
- Η Βουλγαρία, η Εσθονία, η Λετονία, η Λιθουανία, η Ρουμανία και η Σλοβακία υποβάλλουν αιτήσεις ένταξης στην ΕΕ.

1996

- Η Τσεχική Δημοκρατία και η Σλοβενία υποβάλλουν αίτηση προσχώρησης στην ΕΕ.

1997

- Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λουξεμβούργου αποφασίζει να ξεκινήσουν οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις με την Κύπρο, την Τσεχική Δημοκρατία, την Εσθονία, την Ουγγαρία, την Πολωνία και τη Σλοβενία.

1998

- Μάρτιος: το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λονδίνου δίνει το πράσινο φως για την έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων με την Τσεχική Δημοκρατία, την Εσθονία, την Ουγγαρία, την Πολωνία και τη Σλοβακία.
- Αρχίζει ο εναρμονισμός με την Κοινοτική νομοθεσία σε θέματα αγροτικής πολιτικής της Βουλγαρία, της Λετονίας, της Λιθουανίας, της Ρουμανίας και της Σλοβακίας.
- Η Επιτροπή εκδίδει την πρώτη της Έκθεση σχετικά με την πρόοδο που έχει επιτευχθεί προς τη διεύρυνση.
- Ολοκληρώνεται ο εναρμονισμός με την Κοινοτική νομοθεσία σε θέματα γεωργίας για την Κύπρο, την Τσεχική Δημοκρατία, την Εσθονία, την Ουγγαρία, την Πολωνία και την Σλοβενία.
- Η Μάλτα υποβάλει αίτηση ένταξης για δεύτερη φορά.

1999

- Η Επιτροπή παρουσιάζει την αναθεωρημένη άποψή της για την εκ νέου αίτηση προσχώρηση της Μάλτας.
- Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Βερολίνου καθιστά την Επιτροπή αρμόδια για την έναρξη των διαπραγματεύσεων με τις ΧΚΑΕ, στοχεύοντας στην περαιτέρω απελευθέρωση του εμπορίου των γεωργικών προϊόντων. Καταλήγει επίσης σε συμφωνία για το χρηματοδοτικό πλαίσιο της περιόδου 2000 – 2006.

- 3,12 εκατομμύρια ευρώ ανά έτος προορίζονται για την κάλυψη των δαπανών που προκύπτουν για την προενταξιακή βοήθεια και άλλες σχετικές με τη διεύρυνση ενέργειες.
- Δεκέμβριος: το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι αποφασίζει να αρχίσουν οι διαπραγματεύσεις με τη Βουλγαρία, τη Λετονία, τη Λιθουανία, τη Μάλτα, τη Ρουμανία και τη Σλοβακία και αναγνωρίζει την Τουρκία σαν υποψήφια χώρα.
- Νοέμβριος / Δεκέμβριος: τα κράτη της ομάδας του Λουξεμβούργου παρουσιάζουν τις διαπραγματευτικές τους θέσεις για το κεφάλαιο 7 των διαπραγματεύσεων με στόχο να ξεκινήσουν οι διαπραγματεύσεις του τομέα της γεωργίας.

2000

- Η Ευρωπαϊκή Ένωση υιοθετεί κοινές θέσεις και ξεκινά διαπραγματεύσεις για το αγροτικό κεφάλαιο τον Ιούνιο του 2000.
- Η Προεδρία του Συμβουλίου θεωρεί προτεραιότητά της την έναρξη διαπραγματεύσεων στο κεφάλαιο της γεωργίας.
- Αρχίζει η ενημέρωση της Μάλτας σχετικά με τη γεωργική νομοθεσία. Επικαιροποιείται η ενημέρωση όλων των υποψηφίων χωρών.
- Ενταξιακές διαπραγματεύσεις ξεκινούν επίσημα για τη Βουλγαρία, τη Λετονία, τη Λιθουανία, τη Μάλτα, τη Ρουμανία και τη Σλοβακία.
- Το Συμβούλιο των Υπουργών Γεωργίας ξεκινά τις διαπραγματεύσεις για το κεφάλαιο της γεωργίας με τις χώρες της ομάδας του Λουξεμβούργου.

2001:

οι διμερείς διασκέψεις με θέμα τη λειτουργία της ΚΑΠ συνεχίζονται με όλες τις υποψήφιες χώρες, εξετάζεται η πρόοδος των εργασιών για την εκπλήρωση των κριτηρίων ένταξης και παρατηρούνται θετικά βήματα στην υιοθέτηση και εφαρμογή του γεωργικού κεκτημένου.

2002:

- Ιανουάριος: η Επιτροπή δημοσιεύει την Έκθεση με τίτλο "Enlargement and Agriculture: Successfully integrating the new member states into the CAP", που αποτελεί την επίσημη θέση της ΕΕ σε όλα τα ζητήματα που σχετίζονται με το κεφάλαιο 7 των διαπραγματεύσεων.
- Οκτώβριος: Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στις Βρυξέλλες, δίνει το πράσινο φως για την ολοκλήρωση της αγροτικής πτυχής των διαπραγματεύσεων.

- Δεκέμβριος: Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Κοπεγχάγης αποφασίζει την ένταξη των δέκα νέων μελών από 1/5/2004 αφού κρίνει ότι οι χώρες αυτές πληρούν τα πολιτικά κριτήρια ένταξης και ότι θα πληρούν τα οικονομικά κριτήρια μέχρι να καταστούν πλήρη μέλη.

2003: Απρίλιος, Υπογραφή της Συνθήκης Προσχώρησης στην Αθήνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7.

ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗΣ ΣΤΟ ΓΕΩΡΓΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΚΑΙ ΤΗ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ: 4 ΠΙΘΑΝΑ ΣΕΝΑΡΙΑ.

Η στρατηγική που επιλέχθηκε και εφαρμόσθηκε από την ΕΕ στο πλαίσιο της διαπραγματευτικής διαδικασίας, για την επιτυχημένη ολοκλήρωση του προενταξιακού διαλόγου, είχε σαν στόχο, όσον αφορά τον τομέα της Γεωργίας και τη λειτουργία της ΚΑΠ, τόσο την προετοιμασία των υποψηφίων χωρών για την ένταξη, όσο και την αναθεώρηση του δημοσιονομικού πλαισίου της Ένωσης όπως αυτή παρουσιάσθηκε στο προηγούμενο Κεφάλαιο 6.

Μπορεί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή να κατέληξε στην εισήγηση των συγκεκριμένων μέτρων και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο να ενέκρινε την υλοποίησή τους, όμως πριν την τελική επιλογή, είχαν αναλυθεί και μελετηθεί πλήθος εναλλακτικών σεναρίων και υποθέσεων καθώς και οι πιθανές επιπτώσεις τους στη λειτουργία της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, μετά τη λήψη της απόφασης για την Ενιαία εφαρμογή της ΚΑΠ σε όλα τα μέλη της Ένωσης, νέα και παλιά.

Τα τέσσερα εναλλακτικά σενάρια που σ' αυτό το κεφάλαιο παρουσιάζονται, βασίζονται σε μελέτη που εκπονήθηκε από τη Γενική Διεύθυνση Γεωργίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής¹²⁵, προκειμένου να διερευνηθούν οι πιθανές επιπτώσεις της διεύρυνσης στη γεωργία. Οι εναλλακτικές υποθέσεις που χρησιμοποιήθηκαν σε κάθε ένα από τα σενάρια αυτά, δεν συμπίπτουν απαραίτητα με τα μέτρα που τελικά τα Ευρωπαϊκά Συμβούλια των Βρυξελλών και της Κοπεγχάγης στα τέλη του 2002, αποφάσισαν να εφαρμοσθούν. Παρουσιάζουν όμως, ένα ευρύτατο πεδίο υποθέσεων όσον αφορά τις συνθήκες κάτω από τις οποίες θα μπορούσε ενδεχομένως να πραγματοποιηθεί η διεύρυνση και τις αντίστοιχες επιπτώσεις τους στην πράξη. Στόχος δηλαδή είναι η παρουσίαση μιας ολοκληρωμένης και σαφούς εικόνας σχετικά

¹²⁵ Η μελέτη αυτή δημοσιεύθηκε το Μάρτιο του 2002 και έχει τίτλο: "Analysis of the Impact on Agricultural Markets and Incomes of EU Enlargement to the CEES", European Commission, Directorate General for Agriculture, March 2002. Αποτελεί συνέχεια της μελέτης με τίτλο "Enlargement and Agriculture: Successfully integrating the new Member States" της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, που δημοσιεύθηκε τον Ιανουάριο του ίδιου έτους.

με τις πιθανές επιπτώσεις των διαφορετικών σεναρίων, στις γεωργικές αγορές και τα γεωργικά εισοδήματα τόσο των ΧΚΑΕ όσο και της ΕΕ – 15¹²⁶.

Αναλυτικά, στο κεφάλαιο αυτό αναφέρονται:

- Ποια είναι τα σενάρια που μελετήθηκαν
- Ποια είναι η επίπτωσή τους στην παραγωγή
- Ποια είναι η επίδρασή τους στο εισόδημα και
- Ποια είναι η πιθανή επίδραση της πραγματικά εφαρμοζόμενης Αγροτικής Πολιτικής, όπως αυτή αποφασίσθηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης, και αποτελεί μια ενδιάμεση επιλογή μεταξύ των προαναφερθέντων σεναρίων.

Όλα αυτά, βέβαια όχι μόνο για τις ΧΚΑΕ και την ΕΕ των δεκαπέντε, αλλά και για τη διευρυμένη Ένωση των 25 πλέον μελών, αφού ληφθούν υπόψη τα ειδικά χαρακτηριστικά των αγροτικών δομών και η πιθανή εξέλιξη της παραγωγικής δυναμικότητας με απλοποιημένη βέβαια μορφή, ώστε να φανεί ποια θα είναι η επίπτωση της διεύρυνσης στην ανταγωνιστικότητα των υφιστάμενων και νέων κρατών μελών.

7.1. Τα εναλλακτικά Σενάρια Αγροτικής Πολιτικής και οι Υποθέσεις τους.

Η σχετική ανταγωνιστικότητα της γεωργικής παραγωγής και της βιομηχανίας τροφίμων, νέων και παλιών μελών μετά τη διεύρυνση, θα είναι ο προσδιοριστικός παράγοντας που θα καθορίσει τις εξελίξεις στη γεωργική παραγωγή και στην εξειδίκευση που κάθε ομάδα χωρών θα λάβει.

Τα τέσσερα εναλλακτικά σενάρια παρουσιάζουν τα ενδεχόμενα αποτελέσματα της διεύρυνσης, τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μεσοπρόθεσμα, στις γεωργικές αγορές των ΧΚΑΕ για τα βασικά γεωργικά αγαθά, στηριζόμενα σε διαφορετικές υποθέσεις και όρους κάθε φορά. Το πρώτο σενάριο που παρουσιάζεται είναι το σενάριο αναφοράς με το οποίο συγκρίνονται όλα τα υπόλοιπα, ενώ, η χρονική περίοδος στην οποία αναφέρονται τα αποτελέσματα σε πρώτη φάση ορίζεται το διάστημα 2000 -

¹²⁶ Στη μελέτη αυτή δεν εξετάζονται και δεν περιλαμβάνονται στοιχεία που αφορούν τις δύο Μεσογειακές υπό ένταξη χώρες, την Κύπρο και τη Μάλτα (ο γεωργικός τους τομέας θεωρείται ότι δεν θα επιφέρει ανισορροπία, επειδή είναι εξαιρετικά μικρός σε ποσοτικά μεγέθη και αξία).

2007 και σε δεύτερη φάση το διάστημα 2008 - 2012 (προκειμένου να φανούν και οι μεσοπρόθεσμες επιπτώσεις της διεύρυνσης).

Θεωρείται δε ότι και οι δέκα υποψήφιες ΧΚΑΕ θα έχουν προσχωρήσει στην Ένωση μέχρι το 2007, (στις αναλύσεις δηλαδή, περιλαμβάνονται τα δεδομένα για τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία), και ότι οι βασικές παροχές (άμεσες πληρωμές) και οι προσδιοριστικοί παράγοντες (ποσοστώσεις παραγωγής, τιμές γεωργικών προϊόντων) της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής θα εφαρμόζονται σε όλες τις υποψήφιες χώρες μετά την ένταξη κανονικά.

7.1.1. Οι μακροοικονομικές Υποθέσεις.

Την τελευταία δεκαετία, οι ΧΚΑΕ αναγκάστηκαν να προσαρμόσουν τη γεωργική παραγωγή τους σε ένα μεγάλο αριθμό διαφορετικών συνθηκών που προέκυψαν από τα τέλη της δεκαετίας του 80 και μετά, και αποτέλεσαν εξαιρετικά δύσκολη και επίπονη πρόκληση. Η οικονομική αναδιάρθρωση, η αλλαγή στην πολιτική σκηνή, οι δυσμενείς καιρικές συνθήκες, η Ρωσική κρίση και η υποβολή αιτήσεων προσχώρησης στην Ένωση, είναι ορισμένοι από τους παράγοντες που επέδρασαν καταλυτικά στην αλλαγή του σκηνικού και στη διαμόρφωση εντελώς διαφορετικού πλαισίου λειτουργίας της γεωργικής πολιτικής τους.

Η γεωργική παραγωγή άρχισε να σταθεροποιείται στις περισσότερες χώρες από τα μέσα της δεκαετίας του 90 και μετά,¹²⁷ περισσότερο στον τομέα των αροτραίων καλλιεργειών και λιγότερο στον τομέα της ζωικής παραγωγής. Οι αρνητικοί παράγοντες που προαναφέρθηκαν και κυρίως η Ρωσική κρίση και οι δυσμενείς καιρικές συνθήκες, συνέβαλαν μεν στη μείωση της παραγωγής, τα πραγματικά αίτια όμως είναι η συνεχιζόμενη εξασθένηση της εσωτερικής και εξωτερικής ανταγωνιστικότητας του γεωργικού τους τομέα, ο οποίος δεν είναι ικανός να προσαρμοστεί αρκετά γρήγορα στις ταχύτατα μεταβαλλόμενες οικονομικές συνθήκες οι οποίες έχουν σχέση με:

- τη διαμορφούμενη συναλλαγματική ισοτιμία: κατά τη διαδικασία αναδιάρθρωσης της οικονομίας των ΧΚΑΕ, η εξέλιξη της συναλλαγματικής

¹²⁷ Εξαιρέση αποτελούν οι Βαλτικές χώρες, οι οποίες ακόμα φαίνεται να αντιμετωπίζουν φθίνουσα πορεία της γεωργικής τους παραγωγής ιδιαίτερα μετά τη Ρωσική κρίση.

ισοτιμίας είναι εξαιρετικά σημαντική παράμετρος που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη όταν μελετάται η εξέλιξη της ανταγωνιστικότητας του γεωργικού τομέα παραγωγής. Η ανατίμηση που πραγματοποιήθηκε στα νομίσματα των ΧΚΑΕ, συνέβαλε κατά πολύ στην υπονόμευση της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας¹²⁸ αφού η εργασία έγινε πιο ακριβή ενώ οι εισροές και τα γεωργικά προϊόντα έγιναν πιο φθηνά (περισσότερο δέχθηκαν πλήγμα τα προϊόντα που προκύπτουν από έντασης εργασίας παραγωγική διαδικασία και έχουν μικρή καθαρή προστιθέμενη αξία), οι εισαγωγές ευνοήθηκαν και οι εξαγωγές έγιναν ακόμα πιο δύσκολες ενώ η δυσχέρεια προσαρμογής στις νέες τεχνολογίες παραγωγής υπήρξε καταλυτική.

- **την εξέλιξη του Ακαθάριστου Εγχωρίου Προϊόντος:** είναι σημαντικότερη μακροοικονομική παράμετρος, που στην προκειμένη περίπτωση η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δέχεται ότι θα συνεχίσει την ίδια ανοδική πορεία μελλοντικά, αφού όσον αφορά τις προβλέψεις για το μέλλον της οικονομίας και του ΑΕΠ ειδικότερα, μέχρι το 2012 αναμένεται η πορεία να εξακολουθήσει ανοδική.
- **την πληθυσμιακή εξέλιξη των ΧΚΑΕ:** τα στοιχεία αντλήθηκαν από την Παγκόσμια Τράπεζα και το FAO προκειμένου να γίνουν προβολές του πληθυσμού στα επόμενα χρόνια, και είναι ίδια με αυτά που χρησιμοποιεί σε άλλες εκδόσεις η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

7.1.2. Τα εναλλακτικά σενάρια Αγροτικής Πολιτικής.

Τα υπό εξέταση εναλλακτικά σενάρια Αγροτικής Πολιτικής που παρουσιάζονται στη συνέχεια του κεφαλαίου είναι τα ακόλουθα:

- **το πρώτο σενάριο αναφοράς:** κατά το σενάριο αυτό οι ΧΚΑΕ δεν εντάσσονται στην Ένωση και η μελλοντική Αγροτική Πολιτική είναι η εφαρμοζόμενη κατά το 1999.
- **Το δεύτερο σενάριο ΚΑΠ:** κατά το σενάριο αυτό, οι ΧΚΑΕ εντάσσονται στην Ένωση και αρχίζει η εφαρμογή της ΚΑΠ σε όλες τις χώρες χωρίς την καταβολή άμεσων πληρωμών, με ποσοστώσεις παραγωγής που προσδιορίζονται βάσει πρόσφατων στατιστικών στοιχείων.

¹²⁸ Στον έντασης εργασίας τομέα της ζωικής παραγωγής ειδικότερα, και λιγότερο στη φυτική παραγωγή και την έντασης κεφαλαίου ζωική παραγωγή.

- **Το τρίτο σενάριο ΚΑΠ ΑΠ:** κατά το σενάριο αυτό, οι ΧΚΑΕ εντάσσονται στην Ένωση, αρχίζει η εφαρμογή της ΚΑΠ, καταβάλλονται πλήρεις άμεσες πληρωμές στους γεωργούς, και οι ποσοστώσεις παραγωγής προσδιορίζονται βάσει πρόσφατων στατιστικών στοιχείων και
- **Το τέταρτο σενάριο ΚΑΠ ΑΠ ΧΚΑΕ:** σύμφωνα με το σενάριο αυτό, οι ΧΚΑΕ εντάσσονται στην Ένωση, αρχίζει η εφαρμογή της ΚΑΠ, καταβάλλονται πλήρεις άμεσες πληρωμές, και οι ποσοστώσεις παραγωγής προσδιορίζονται βάσει παλαιότερων στατιστικών στοιχείων που οι ΧΚΑΕ ζήτησαν να ληφθούν υπόψη κατά τη προενταξιακή διαδικασία.

Οι παράμετροι που αλλάζουν κάθε φορά στα ανωτέρω σενάρια, είναι οι πιο ευαίσθητες πολιτικά παράμετροι των διαπραγματεύσεων για τη γεωργία: οι άμεσες πληρωμές και οι ποσοστώσεις παραγωγής ο προσδιορισμός των οποίων στηρίζεται μέχρι σήμερα σε αντικειμενικά κριτήρια. Σημειώνεται Δε, ότι δεν έχουν ληφθεί υπόψη οι οικονομικές επιπτώσεις των μέτρων ανάπτυξης της υπαίθρου και των διαρθρωτικών πόρων που έχουν διατεθεί στις αγροτικές περιοχές και τη γεωργία.

7.1.3. Η επιλογή της περιόδου αναφοράς.

Η επιλογή της περιόδου αναφοράς για τον προσδιορισμό του επιπέδου των ποσοστώσεων παραγωγής είναι εξαιρετικά σημαντική, αφού ένα μεγάλο μέρος της παραγωγής, τόσο της φυτικής όσο και της ζωικής, υφίσταται ποσοτικούς περιορισμούς από τα επίπεδα αυτά.

Γι' αυτό ακριβώς το λόγο, δόθηκε ιδιαίτερη σημασία και προσοχή στην τελική επιλογή της περιόδου αναφοράς και ήταν πάγια θέση της Ένωσης ότι η κατάλληλη για το σκοπό αυτό ιστορική περίοδος αναφοράς θα έπρεπε να ανταποκρίνεται σε πρόσφατα στοιχεία που θεωρούνται ποιοτικά καλύτερα από τα προηγούμενα, και ανταποκρίνονται περισσότερο στη σημερινή κατάσταση της γεωργίας.

Οι ΧΚΑΕ, αντίθετα, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην παραγωγική δυναμικότητα και τις μελλοντικές δυνατότητες εξέλιξης της γεωργίας τους, πρότειναν τη χρήση στοιχείων κυρίως από τα τέλη της δεκαετίας του 80 και τις αρχές της δεκαετίας του 90, απορρίπτοντας κάθε πρόταση για χρήση πρόσφατων στοιχείων αναφοράς. Θέση

τους είναι ότι τα στοιχεία από τα μέσα της δεκαετίας του 90 και μετά δείχνουν μια υποεκτιμημένη παραγωγική ικανότητα που έχει έντονα επηρεαστεί από τη γενική οικονομική μεταρρύθμιση, τις κακές καιρικές συνθήκες και τις μειωμένες εξαγωγές στη Ρωσική αγορά.

Στην παρούσα μελέτη, διαφορετικές χρονικές περίοδοι χρησιμοποιήθηκαν ως βάση για κάθε ένα από τα υπό εξέταση προϊόντα. Για τις καλλιέργειες και την χοιροτροφία επιλέχθηκε η περίοδος 1996-2002, διότι το διάστημα αυτό περιλαμβάνει από άποψη φυσικών συνθηκών όλο το εύρος από τις ευνοϊκότερες μέχρι τις δυσμενέστερες. Για τη βοοτροφία, την παραγωγή γαλακτοκομικών και την πτηνοτροφία, πρόσφατα στοιχεία χρησιμοποιήθηκαν και συγκεκριμένα τα προβλεπόμενα για το έτος 2002 στοιχεία παραγωγής, όπως όρισε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (το έτος 2002 επιλέχθηκε επειδή πραγματοποιείται σημαντική αναδιάρθρωση της ζωικής παραγωγής με μείωση της εκτροφής βοοειδών και αύξηση της πτηνοτροφίας). Τέλος, για τη σύγκριση των τιμών αγοράς και παραγωγού το έτος 1999 επιλέχθηκε ως η αφετηρία τόσο για την ΕΕ όσο και για τις ΧΚΑΕ.

7.2. Η επίδραση της Διεύρυνσης στην Παραγωγή.

Η μελέτη των πιθανών επιπτώσεων της Διεύρυνσης στον πρωτογενή τομέα των ΧΚΑΕ, της ΕΕ – 15 και της ΕΕ – 25, αρχίζει με την παρουσίαση των πιθανών επιπτώσεων της στη γεωργική παραγωγή. Γίνεται λεπτομερής αναφορά των αναμενόμενων αποτελεσμάτων τόσο στη ζωική όσο και στη φυτική παραγωγή για τα κύρια προϊόντα, καλλιέργειες και εκτροφές που είναι:

- η χοιροτροφία,
- η πτηνοτροφία,
- η βοοτροφία,
- η παραγωγή γαλακτοκομικών,
- η παραγωγή βοδινού κρέατος,
- η καλλιέργεια δημητριακών και
- η καλλιέργεια ελαιούχων σπόρων.

Λαμβάνονται παντού υπόψη οι ιδιαιτερότητες που αφορούν τη γεωργική παραγωγή των νέων μελών (μικρή διατροφική αποδοτικότητα στη ζωοκομία, χαμηλά ποιοτικά στάνταρ μεταποιημένων προϊόντων, κρεοπαραγωγή βοδινών σαν υποπροϊόν της

γαλακτοπαραγωγής) και τη διάρθρωση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων (δυσδική φύση, προβλήματα μικρών και μεσαίων εκμεταλλεύσεων, έλλειψη υποδομών μεταποίησης, χρήση παλαιάς τεχνολογίας), ώστε να φανεί ποια προϊόντα μετά τη διεύρυνση θα αυξηθούν ποσοτικά, ποια θα μειωθούν, όπως επίσης και ποια από αυτά θα δεχθούν μεγαλύτερη πίεση για αναδιάρθρωση και εκσυγχρονισμό.

Αναλυτικά, λαμβάνονται υπόψη:

- η δυσδική φύση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων: Κύριο χαρακτηριστικό της γεωργίας στις ΧΚΑΕ, είναι η δυσδική φύση αυτής, η συνύπαρξη δηλαδή μικρών και μεσαίων εκμεταλλεύσεων με τις μεγάλες επιχειρηματικής μορφής μονάδες που πριν τη μεταρρύθμιση λειτουργούσαν ως κρατικά κτήματα ή φάρμες.

Οι μικρής κλίμακας εκμεταλλεύσεις, περιορίζονται στην παραγωγή προϊόντων για τη διατροφή και επιβίωση του αγροτικού νοικοκυριού, ενώ, οι μεσαίας κλίμακας εκμεταλλεύσεις πέρα από την εξασφάλιση των απαραίτητων για τη διαβίωσή τους ποσοτήτων, παράγουν και ένα μικρό επιπλέον ποσοστό για εμπορία. Οι χώρες με το μεγαλύτερο τέτοιο τομέα είναι η Πολωνία, η Βουλγαρία, η Ρουμανία και η Λετονία και οφείλουν μεγάλο μέρος της συνολικής παραγωγής τους σε αυτές.¹²⁹

Κατά τα πρώτα χρόνια της μεταρρυθμιστικής διαδικασίας λειτούργησαν σταθεροποιητικά στη φθίνουσα πορεία που είχε λάβει η γεωργική παραγωγή και αποδείχθηκαν εξαιρετικά σημαντική παράμετρος της οικονομικής και κοινωνικής ζωής της υπαίθρου.¹³⁰ Τα τελευταία χρόνια όμως, θεωρούνται κύρια αιτία καθυστέρησης και αναστολής της εκσυγχρονιστικής διαδικασίας αφού, είναι αυτές που με μεγάλη δυσκολία και χρονική υστέρηση έρχονται σε επαφή με τα επιτεύγματα της τεχνολογίας στο δικό τους τομέα παραγωγής, και γενικά λειτουργούν με καχυποψία και επιφυλακτικότητα σε οτιδήποτε αλλάζει όσα κατά παράδοση εφαρμόζονται στην παραγωγική διαδικασία.

Όσον αφορά δε τις μεγάλες επιχειρηματικής μορφής εκμεταλλεύσεις, αυτές είναι προσανατολισμένες στην αγορά και συναγωνίζονται τις μικρές και

¹²⁹ Το ποσοστό που ιδιοκαταναλώνεται, εκπροσωπεί πολύ σημαντικό μέρος του εισοδήματός τους. Άλλες πηγές εισοδήματος για τις οικογένειες που ασχολούνται με τη γεωργία στις εκμεταλλεύσεις αυτές, είναι τα επιδόματα κοινωνικής πρόνοιας και οι περιορισμένες πωλήσεις στους κατοίκους της ευρύτερης περιοχής.

¹³⁰ Μετά από τις δραματικές αλλαγές και την αναδιάρθρωση που πέρασαν οι χώρες αυτές, η γεωργία έχει λειτουργήσει σαν κοινωνική ασπίδα ή συμπληρωματική κοινωνική ασφάλεια που παρέχει επάρκεια τροφίμων και πρόσθετο ελάχιστο εισόδημα για τον αστικό και αγροτικό πληθυσμό.

μεσαίες για την εξασφάλιση συντελεστών παραγωγής (κυρίως γης). Ασχολούνται αποκλειστικά με την παραγωγή αγαθών που έχουν μεγάλη ζήτηση στην εγχώρια και διεθνή αγορά, και καταβάλλουν σημαντικές προσπάθειες εκσυγχρονισμού του μηχανολογικού τους εξοπλισμού και των σχετικών μεθόδων παραγωγής.

- Η μικρή ανταπόκριση στα ερεθίσματα που προσφέρει η αγορά: άλλο σημαντικό στοιχείο που χαρακτηρίζει τη γεωργία των ΧΚΑΕ, είναι η εξαιρετικά μικρή ανταπόκριση του πρωτογενή τους τομέα στα ερεθίσματα που προσφέρει η αγορά. Έτσι, παρά την άνοδο των τιμών των γεωργικών προϊόντων που παρατηρήθηκε τα τελευταία χρόνια, δεν μπόρεσε η παραγωγή να προσαρμοσθεί ανάλογα προς τα επάνω (ακόμα και σε χώρες που έχουν λίγες μικρές και μεσαίες εκμεταλλεύσεις όπως η Τσεχική Δημοκρατία και η Ουγγαρία). Αυτό οφείλεται στο ότι η γεωργία τους σαν σύνολο, δεν έχει καταφέρει να προχωρήσει σε ριζική αναδιάρθρωση της παραγωγής και σε υιοθέτηση νέων τεχνολογιών, ώστε να εξισορροπηθεί και να ξεπερασθεί η πίεση που υφίσταται η ανταγωνιστικότητα των προϊόντων της.

Οι ευνοϊκές συνθήκες που δημιουργούνται μελλοντικά με την ενσωμάτωση στην ΕΕ και τη λειτουργία της ΚΑΠ, λόγω του υψηλού επιπέδου των τιμών και της έναρξης καταβολής άμεσων πληρωμών, δεν είναι γνωστό κατά πόσο θα αξιοποιηθούν από τα νέα μέλη, κατά πόσο δηλαδή θα έχουν την ετοιμότητα να εκμεταλλευθούν όσα θετικά προσφέρει η Ένωση και να ειδικευθούν στην παραγωγή προϊόντων όπου παρουσιάζουν συγκριτικό πλεονέκτημα παραγωγής ώστε να τονωθεί η ανταγωνιστικότητά τους.

- η μικρή διατροφική αποδοτικότητα: είναι η μικρή αποτελεσματικότητα της διατροφής στην εκτροφή των ζώων σε σχέση με την αντίστοιχη παρατηρούμενη στην ΕΕ. Για την παραγωγή της ίδιας ποσότητας κρέατος απαιτείται περισσότερη ζωοτροφή. Συγκεκριμένα, για την παραγωγή ενός τόνου χοιρινού κρέατος απαιτούνται 6,2 τόνοι ζωοτροφής τη στιγμή που στην ΕΕ το ποσό αυτό είναι αρκετά μικρότερο (3,5 τόνοι ζωοτροφής για την παραγωγή ενός τόνου κρέατος). Παρατηρείται σε όλες τις εκτροφές, αλλά κυρίως στη χοιροτροφία και πτηνοτροφία, και συμβάλει στην αύξηση του κόστους διατροφής και κατ' επέκταση στην αύξηση των παραγωγικών δαπανών.

- η κρεοπαραγωγή στη βοοτροφία σαν υποπροϊόν της γαλακτοπαραγωγής, αφού τα παχυνόμενα ζώα που εκτρέφονται αποκλειστικά για το κρέας τους είναι ελάχιστα. Γι' αυτό ακριβώς το λόγο, το λίγο βοδινό κρέας που παράγεται, είναι κατώτερης ποιότητας.

7.2.1. Η ζωική παραγωγή.

Η ανάλυση που ακολουθεί, εστιάζεται στην παρουσίαση των επιπτώσεων της διεύρυνσης στις κύριες εκτροφές και στα βασικά προϊόντα ζωικής προέλευσης. Οι ιδιαιτερότητες που παρουσιάζει η ζωική παραγωγή γενικά στις ΧΚΑΕ (μικρή διατροφική επάρκεια, μικρή παραγωγή βοδινού κρέατος σαν υποπροϊόν της γαλακτοπαραγωγής, μικρή παραγωγή φρέσκων γαλακτοκομικών προϊόντων, μεγάλη ενασχόληση των μικρών μονάδων με τη ζωική παραγωγή, ξεπερασμένες συνθήκες εκτροφής, διατροφής και επεξεργασίας των πρώτων υλών) σχολιάζονται κάθε φορά, σε συνδυασμό με την εξέλιξη και τη διαφοροποίηση των καταναλωτικών προτύπων.

7.2.1.1. Χοιροτροφία και Πτηνοτροφία.

❖ Χοιροτροφία: Είναι εντατική εκτροφή (έντασης κεφαλαίου), πλήρως σταβλισμένη.

♦ 1^ο Σενάριο:

Χωρίς διεύρυνση, λόγω των μακροοικονομικών συνθηκών που επικρατούν στις ΧΚΑΕ, η παραγωγή θα αυξηθεί. Αυτό οφείλεται στην επίδραση της ανατίμησης η οποία καθιστά τις εισροές φθηνότερες, δηλαδή μειώνει τις τιμές των ζωοτροφών και κατά συνέπεια μειώνει το κόστος διατροφής. Το χαμηλό κόστος παραγωγής, σε συνδυασμό με την αυξανόμενη ζήτηση για χοιρινό κρέας (που οφείλεται στην αλλαγή καταναλωτικών προτύπων λόγω της αύξησης του εισοδήματος των καταναλωτών), οδηγεί σε αύξηση της παραγωγής κατά 17 – 22% περίπου, μέχρι το 2012. Έτσι, οι ΧΚΑΕ παραμένουν καθαροί εξαγωγείς μέχρι το τέλος της υπό εξέταση περιόδου.

♦ 2^ο, 3^ο, 4^ο Σενάριο: Με τη διεύρυνση και την είσοδο στην Κοινή Αγορά, μειώνεται η ανταγωνιστικότητα του τομέα αυτού, επειδή:

- στην Ένωση οι τιμές του χοιρινού κρέατος είναι μικρότερες από αυτές των ΧΚΑΕ (ειδικά οι τιμές του υψηλής ποιότητας χοιρινού κρέατος στις ΧΚΑΕ είναι κατά πολύ μεγαλύτερες από τις αντίστοιχες της Ένωσης)
- στην Ένωση οι τιμές των ζωοτροφών είναι υψηλότερες και
- στην Ένωση η διατροφική αποδοτικότητα της χοιροτροφίας είναι πολύ καλύτερη από την αντίστοιχη των ΧΚΑΕ αφού για την παραγωγή ενός κιλού κρέατος απαιτείται μικρότερη ποσότητα ζωοτροφών άρα το κόστος διατροφής και κατά συνέπεια το κόστος παραγωγής είναι σημαντικά μικρότερα.

Η μείωση της ανταγωνιστικότητας, οδηγεί σε **μείωση της παραγωγής** υπό αυτές τις συνθήκες, τη στιγμή που η ζήτηση για κατανάλωση χοιρινού κρέατος αυξάνεται σταθερά¹³¹. Το εμπορικό πλεόνασμα των ΧΚΑΕ ως εκ τούτου μειώνεται και το έλλειμμα που δημιουργείται από τη μείωση της παραγωγής και την αύξηση της ζήτησης καλύπτεται με εισαγωγές από την ΕΕ – 15. Έτσι, οι ΧΚΑΕ γίνονται **καθαροί εισαγωγείς χοιρινού κρέατος**, τουλάχιστον μέχρι το 2007, με ποσότητες που προέρχονται από την εκτροφή των αγροτών της ΕΕ – 15 οι οποίοι αυξάνουν τις παραγόμενες ποσότητες, εκμεταλλευόμενοι τη μείωση της παραγωγής και την αύξηση της ζήτησης στις ΧΚΑΕ¹³². Ομοίως, η ΕΕ – 25 επίσης ωφελείται από την αύξηση των εξαγωγών που

¹³¹ Η εξέλιξη αυτή είναι δυσμενέστατη για ορισμένες χώρες για τις οποίες η χοιροτροφία είναι εξαιρετικά σημαντική, όπως η Πολωνία, η Ουγγαρία και η Ρουμανία.

¹³² Η διεύρυνση, δηλαδή, ευνοεί τους χοιροτρόφους της ΕΕ – 15 οι οποίοι για να καλύψουν την αυξημένη ζήτηση που προκύπτει από τη μείωση της παραγωγής στις ΧΚΑΕ, παράγουν για το υπό εξέταση διάστημα περίπου 1 εκατομμύρια τόνους κρέατος επιπλέον.

προκύπτει από την εξεύρεση νέων αγορών που οφείλεται στα νέα μέλη.

Μετά το 2007, η χοιροτροφία καταφέρνει να βελτιώσει σημαντικά τις υποδομές της, αφού όσο προχωράει η υλοποίηση της αναδιάρθρωσης και του εκσυγχρονισμού του τομέα, τόσο ενισχύεται η ανταγωνιστικότητα των μονάδων στις ΧΚΑΕ, αυξάνεται η παραγωγή της σταδιακά και μειώνονται οι εισαγωγές από την ΕΕ – 15.

❖ **Πτηνοτροφία:** Εντατική εκτροφή, (έντασης κεφαλαίου), πλήρως σταβλισμένα.

♦ **1^ο Σενάριο:** χωρίς διεύρυνση, οι μακροοικονομικές συνθήκες θα οδηγήσουν σε αύξηση της παραγωγής λόγω των χαμηλών τιμών των ζωοτροφών, λόγω δηλαδή του χαμηλού κόστους παραγωγής. Η ζήτηση για κρέας πουλερικών ταυτόχρονα αυξάνει, οι τιμές ανεβαίνουν και οι ΧΚΑΕ παραμένουν καθαροί εξαγωγείς.

♦ **2^ο, 3^ο, 4^ο Σενάριο:** Μετά τη διεύρυνση και την είσοδο στην Κοινή Αγορά, η παραγωγή πουλερικών επηρεάζεται θετικά, και αυξάνεται σε σχέση με το πρώτο σενάριο, τουλάχιστον στην αρχική φάση της διεύρυνσης **μέχρι το 2007**¹³³. Αυτό οφείλεται:

- στην αύξηση της ζήτησης για κρέας πουλερικών,
- στην αύξηση των τιμών προκειμένου αυτές να προσεγγίσουν τις υψηλότερες της Ένωσης στον τομέα αυτό,
- στην καλύτερη διατροφική αποδοτικότητα που παρουσιάζει η πτηνοτροφία σε σχέση με τη χοιροτροφία.

¹³³ Μετά, για το διάστημα 2007 – 2012 η παραγωγή σταθεροποιείται.

Κατά συνέπεια, η εκτροφή πουλερικών προσαρμόζεται καλύτερα στην ανταγωνισμό της Κοινής Αγοράς απ' ό,τι η χοιροτροφία, κυρίως επειδή οι τιμές είναι περισσότερο ανταγωνιστικές στις ΧΚΑΕ σε σύγκριση με την Ένωση. Αυτό όμως ισχύει μόνο βραχυπρόθεσμα, γιατί από το **2007 και μετά**, η παραγωγή δεν μπορεί πλέον να επεκταθεί και **σταθεροποιείται**. Μακροπρόθεσμα δηλαδή, οι ΧΚΑΕ στον τομέα της πτηνοτροφίας, δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν με επιτυχία τις ανταγωνιστικές πιέσεις της Κοινής Αγοράς, σε αντίθεση με τη χοιροτροφία η οποία από το 2007 και μετά αυξάνει την παραγωγή της (η αναδιάρθρωση του τομέα αυτού προβλέπεται περισσότερο αποτελεσματική).

Έτσι, η μείωση της παραγωγής πουλερικών μακροπρόθεσμα και η σταθερή αύξηση της ζήτησης, θα δημιουργήσουν έλλειμμα στην αγορά των ΧΚΑΕ, το οποίο θα καλυφθεί με εισαγωγές από την ΕΕ – 15. Η ΕΕ -15 έχει τη δυνατότητα να αυξήσει την παραγωγή, αφού η παραγωγική της δυναμικότητα μπορεί να μεγαλώσει, ώστε να καλυφθούν πλήρως οι ανάγκες των ΧΚΑΕ.

Και για τις δύο εκτροφές (Χοιροτροφία και Πτηνοτροφία).

Μετά την ένταξη στην ΕΕ και την ΚΑΠ ο τομέας της χοιροτροφίας και της πτηνοτροφίας στις ΧΚΑΕ θα δεχθεί αρκετές πιέσεις γι' αυτό χρειάζεται σημαντική αναδιάρθρωση δηλαδή πρέπει:

❖ **να βελτιωθεί η διατροφική αποδοτικότητα των εκτροφών (ειδικά της χοιροτροφίας), ώστε να μειωθεί το κόστος παραγωγής και να αυξηθούν τα περιθώρια κέρδους μέσω:**

- της βελτίωσης του σιτηρεσίου των εκτρεφόμενων ζώων, με την αύξηση των πρωτεϊνικής σύστασης ζωοτροφών και
- της στενής και συνεχούς παρακολούθησης από ειδικούς επιστήμονες, της διαδικασίας πάχυνσης των νεοσσών και χοιριδίων.

- ❖ να γίνουν μεγάλες επενδύσεις, κυρίως στις οικογενειακής μορφής εκμεταλλεύσεις της χοιροτροφίας, ώστε αυτές να εκσυγχρονισθούν και να προσαρμοσθούν στα δεδομένα της νέας τεχνολογίας.

7.2.1.2. Βοοτροφία.

Εκτροφή Βοοειδών: πρόκειται για εντατική εκτροφή, έντασης εργασίας, με ζώα ελεύθερης βοσκής.

Από τους δύο κλάδους παραγωγής της βοοτροφίας, δηλαδή την κρεοπαραγωγή και τη γαλακτοπαραγωγή, εκείνη που υπερτερεί σημαντικά είναι η γαλακτοπαραγωγή. Πρόκειται για δύο άρρηκτα συνδεδεμένες δραστηριότητες αφού τα ζώα που εκτρέφονται αποκλειστικά για την παραγωγή κρέατος είναι ελάχιστα. Τα περισσότερα είναι γαλακτοπαραγωγές αγελάδες που καταλήγουν στα σφαγεία, επειδή για κάποιο λόγο δεν συμφέρει πλέον η εκτροφή τους. Έτσι, το βοδινό κρέας είναι κατώτερης ποιότητας από το αντίστοιχο της ΕΕ, και θεωρείται υποπροϊόν της διαδικασίας παραγωγής γάλακτος. Τα παχυνόμενα ζώα τα τελευταία χρόνια αυξάνουν, αλλά εξακολουθούν να αποτελούν μικρό ποσοστό των συνολικά εκτρεφόμενων ζώων.

1^ο Σενάριο: Χωρίς διεύρυνση, η εκτροφή βοοειδών στις ΧΚΑΕ θα μειωνόταν αισθητά κατά τα επόμενα χρόνια. Αυτό οφείλεται κυρίως στις αρνητικές για τη συγκεκριμένη εκτροφή, μακροοικονομικές συνθήκες που επικρατούν.¹³⁴ Η αύξηση του κόστους εργασίας που προκύπτει, αυξάνει το κόστος παραγωγής και μειώνει την ανταγωνιστικότητα της συγκεκριμένης εκτροφής.¹³⁵ Απαιτείται αναδιάρθρωση του τομέα εκ βαθέων ώστε οι μελλοντικές εξελίξεις των κύριων δεικτών της οικονομίας να μην υπονομεύσουν την εσωτερική ανταγωνιστικότητα του τομέα. Ειδικότερα, σύμφωνα με το σενάριο αυτό, αναμένεται να μειωθεί η παραγωγή κρέατος από 1,08 εκατομμύρια τόνους σε 0,81 εκατομμύρια τόνους το 2012, ενώ, η παραγωγή γάλακτος κατά 4 περίπου εκατομμύρια τόνους για την ίδια χρονική περίοδο.

¹³⁴ Στην περίπτωση όμως της καλλιέργειας δημητριακών και της εκτροφής χοίρων και πουλερικών οι μακροοικονομικές συνθήκες λειτουργούν θετικά.

¹³⁵ Η έντασης εργασίας και χαμηλής προστιθέμενης αξίας γεωργική παραγωγή, είναι αυτή που δεν μπορεί να προσαρμοσθεί εύκολα στην αυξημένη πίεση.

- ❖ **Παραγωγή γάλακτος:** Η παραγωγή γάλακτος κάτω από τις συνθήκες του πρώτου σεναρίου, μειώνεται στις ΧΚΑΕ (από 27,8 εκατομμύρια τόνους στο έτος βάσης σε 23,25 εκατομμύρια τόνους το 2012)¹³⁶. Η συγκεκριμένη παραγωγική διαδικασία χαρακτηρίζεται από υψηλό κόστος παραγωγής (λόγω μικρής διατροφικής αποδοτικότητας, μεγάλων απωλειών και κακής διάρθρωσης της παραγωγικής διαδικασίας) ενώ, ένα μεγάλο μέρος της συνολικά παραγόμενης ποσότητας, προέρχεται από τις πολυάριθμες μικρές εκμεταλλεύσεις¹³⁷. Η ύπαρξη των εκμεταλλεύσεων αυτών στις περισσότερες ΧΚΑΕ, δίνει αφενός την ευκαιρία, να σταθεροποιηθεί η παραγωγή και να διακοπεί η πτωτική της πορεία (αφού σταθερές ποσότητες γάλακτος παράγονται για ιδιοκατανάλωση) αλλά ταυτόχρονα λειτουργεί σαν τροχοπέδη στη διαδικασία αναδιάρθρωσης.

Η μείωση της παραγωγής γάλακτος επηρεάζει την ποσότητα του γάλακτος που μετατρέπεται σε **βούτυρο, σκόνη γάλακτος και τυρί**. Σε συνδυασμό με την αύξηση της παραγωγής **φρέσκων γαλακτοκομικών προϊόντων**, λιγότερο βούτυρο, γάλα σκόνη και τυρί αναμένεται να παραχθούν. Η **ζήτηση** όμως, για τυρί και φρέσκα γαλακτοκομικά, ταυτόχρονα, **αυξάνεται** λόγω της αλλαγής καταναλωτικών προτύπων που η αύξηση του εισοδήματος των καταναλωτών επιφέρει (η κατανάλωση αυξάνεται περίπου κατά 23% στην υπό εξέταση περίοδο) ενώ, η ζήτηση για βούτυρο σταθεροποιείται. Οι ΧΚΑΕ γίνονται καθαροί εισαγωγείς για το τυρί και το βούτυρο αφού η μείωση της παραγωγής δεν μπορεί να ικανοποιήσει την αναμενόμενη ζήτηση.

¹³⁶ Η μείωση της παραγωγής δεν είναι ίδια για όλες τις ΧΚΑΕ, ενδεικτικά αναφέρεται ότι στη Ρουμανία μέχρι το 2012 η παραγωγή θα έχει μειωθεί κατά 27%, στην Πολωνία κατά 17% και στη Τσεχική Δημοκρατία κατά 10%.

¹³⁷ Τα ειδικά χαρακτηριστικά της παραγωγής γάλακτος, είναι η υψηλή φθαρτότητα, το μεγάλο δηλαδή ποσοστό απωλειών και η μεγάλη – πολυδάπανη προσπάθεια που απαιτείται για την ικανοποίηση των υψηλών απαιτήσεων που θέτουν οι σύγχρονες προδιαγραφές όσον αφορά την ποιότητα και την υγιεινή του προϊόντος. Η **δυσάδίκη φύση της γεωργίας** λειτουργεί αρνητικά στην προσπάθεια αυτή, αφού οι μικρές εκμεταλλεύσεις δεν μπορούν να ανταποκριθούν με επιτυχία, σε αντίθεση με τις μεγάλες επιχειρηματικές μορφές εκμεταλλεύσεις που ήδη λειτουργούν αποτελεσματικά.

- ❖ **Παραγωγή κρέατος:** για τους ίδιους λόγους η μικρή παραγωγή κρέατος, στο ίδιο χρονικό διάστημα χωρίς την προσχώρηση στην ΚΑΠ, οδηγείται σε μείωση και συγκεκριμένα από 1 εκατομμύρια τόνους κατά το έτος βάσης, μειώνεται σε 0,8 εκατομμύρια τόνους το 2012. Και για αυτό τον κλάδο παραγωγής, η εσωτερική ανταγωνιστικότητα μειώνεται αισθητά ενώ, η πλειοψηφία των μοσχαριών προορίζεται για γαλακτοπαραγωγή και οι γενικές μακροοικονομικές συνθήκες δυσκολεύουν την αποτελεσματική και επικερδή εκτροφή.
- ❖ Για να αντιμετωπισθούν αποτελεσματικά οι πιέσεις που δέχονται οι δύο αυτοί κλάδοι παραγωγής στις ΧΚΑΕ από τις αρνητικές μακροοικονομικές συνθήκες του πρώτου σεναρίου πρέπει:
 - να αυξήσουν τις επενδύσεις,
 - να προχωρήσουν σε ταχύτατη και εκ βαθέων αναδιάρθρωση και
 - να αυξήσουν τα επίπεδα προστασίας στην παραγωγή.

2^ο, 3^ο, 4^ο Σενάριο: Μετά τη διεύρυνση, οι προοπτικές για τη βοοτροφία είναι ιδιαίτερα ευνοϊκές στις ΧΚΑΕ. Οι άμεσες πληρωμές που αρχίζουν μετά την προσχώρηση να καταβάλλονται, τα επίπεδα των ποσοστώσεων παραγωγής και τα δικαιώματα εκτροφής, που ορίζονται από την ΕΕ για τα νέα μέλη στο πλαίσιο της ΚΑΠ, ανοίγουν νέους ορίζοντες στη βοοτροφία περισσότερο αισιόδοξους σε σχέση με το πρώτο σενάριο δηλαδή με την πορεία της εκτροφής χωρίς την ενσωμάτωση στην ΚΑΠ.

❖ **Το γάλα και τα γαλακτοκομικά προϊόντα:**

Η διεύρυνση της ΕΕ θα προσθέσει 26,3 – 26,9 εκατομμύρια τόνους γάλακτος (ανάλογα με το σενάριο), στην παραγωγή της ΕΕ – 15. Η εξέλιξη της αγοράς των γαλακτοκομικών με την εφαρμογή της ΚΑΠ σε 25 πλέον χώρες, θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από:

- α) τη δομή της παραγωγικής διαδικασίας τόσο στις ΧΚΑΕ, όσο και στην ΕΕ – 15 και

β) τα **επίπεδα των ποσοστώσεων** τα οποία θα ασκήσουν σημαντική πίεση στις μεγάλες μονάδες επιχειρηματικής μορφής (και όχι στις μικρές).

α) Όσον αφορά τον **πρώτο παράγοντα**, η ιδιαιτερότητα που παρουσιάζει η γαλακτοπαραγωγή¹³⁸ είναι αυτή που οδηγεί στο να πλήττεται περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη από τη δυαδική φύση της γεωργίας.

Για τις **επιχειρηματικής μορφής εκμεταλλεύσεις** που είναι σταθερά προσανατολισμένες στην παραγωγή για την αγορά, η πρόκληση της διεύρυνσης φαίνεται να αντιμετωπίζεται με επιτυχία, αφού οι εκμεταλλεύσεις αυτές έχουν τη δυνατότητα εκσυγχρονισμού και βελτίωσης των υφιστάμενων παραγωγικών υποδομών ώστε να εκπληρώσουν όλους τους όρους που θέτει η ΚΑΠ στη γαλακτοπαραγωγή (η ανταπόκριση δηλαδή στην ΚΑΠ και την Κοινή Αγορά θα είναι θετική).

Ο **παραδοσιακός τομέας** (περιλαμβάνει τις μικρές και μεσαίου μεγέθους μονάδες) όμως είναι αυτός που πρέπει να κάνει τεράστιες προσπάθειες για την αναδιάρθρωσή του, αφού απαιτούνται τεράστιες επενδύσεις σε μηχανολογικό εξοπλισμό και στο ανθρώπινο κεφάλαιο, προκειμένου να αντιδράσει στα μηνύματα της αγοράς και να εκπληρώσει τα ποιοτικά στάνταρ και τους όρους υγιεινής της ΚΑΠ. Το να παραμείνει ο τομέας στάσιμος είναι δυστυχώς μια πολύ σοβαρή πιθανότητα, αφού όπως προαναφέρθηκε, δύσκολα αλλάζει αυτά που κατά παράδοση ισχύουν¹³⁹ (αντιδρά στην ανάπτυξη της

¹³⁸ -υψηλή φθαρτότητα - μεγάλες απώλειες γιατί το γάλα είναι εξαιρετικά ευπαθές προϊόν,

- υψηλές προδιαγραφές παραγωγής και

-αυστηροί όροι υγιεινής που θέτει η ΕΕ.

¹³⁹ Ο παραδοσιακός τομέας παράγει το 37% (ή 9,3 εκατομμύρια τόνους γάλακτος) της συνολικής κατανάλωσης γάλακτος στις ΧΚΑΕ (η συνολική κατανάλωση ανέρχεται στους 25 εκατομμύρια τόνους). Η διεύρυνση όμως οδηγεί σε μείωση της σημασίας του τομέα αυτού, αφού όσο προχωράει η ανάπτυξη όλο και μεγαλύτερο μέρος της κατανάλωσης θα καλύπτεται από τον επιχειρηματικό τομέα.

αγροτικής οικονομίας, των αγροτικών αγορών εργασίας, αντιστέκεται σθεναρά στις αλλαγές της αγοράς, κρατά συντελεστές παραγωγής που σπανίζουν όπως τα δικαιώματα παραγωγής και η γη, τα οποία χρησιμοποιούν αναποτελεσματικά και τα στερούν από τις μεγάλες προσανατολισμένες στην αγορά μονάδες).

β) Οι **ποσοστώσεις της παραγωγής**. Οι ποσοστώσεις ορίζονται από την ΕΕ, επηρεάζουν τις μεγάλες εκμεταλλεύσεις και έχουν ορισθεί ανάλογα με το σενάριο στα κάτωθι επίπεδα:

- 2^ο σενάριο: 20,5 εκατομμύρια τόνους γάλακτος
- 3^ο σενάριο: 20,6 εκατομμύρια τόνους γάλακτος
- 4^ο σενάριο: 22,8 εκατομμύρια τόνους γάλακτος

ενώ, για το ίδιο διάστημα και κάτω από τις ίδιες συνθήκες, η παραγωγή των μεγάλων μονάδων αναμένεται να κυμανθεί σε:

- 2^ο σενάριο: 21,9 εκατομμύρια τόνους γάλακτος
- 3^ο σενάριο: 24 εκατομμύρια τόνους γάλακτος
- 4^ο σενάριο: 24,3 εκατομμύρια τόνους γάλακτος

τη στιγμή που η συνολική παραγωγή της ΕΕ – 25 αναμένεται να ανέλθει στους 151 – 156 εκατομμύρια τόνους το 2012. Το ότι οι ποσοστώσεις παραγωγής είναι μικρότερες από την εκτιμώμενη παραγωγή, δεσμεύει τις ΧΚΑΕ και τις περιορίζει σημαντικά, γι' αυτό ακριβώς το λόγο ο προσδιορισμός του επιπέδου των ποσοστώσεων για κάθε νέο μέλος ξεχωριστά είναι εξαιρετικά σημαντικός.

Ταυτόχρονα, τα **καταναλωτικά πρότυπα** τόσο των κατοίκων της ΕΕ – 15 όσο και των ΧΚΑΕ, αλλάζουν αφού οι καταναλωτές προτιμούν τα **φρέσκα γαλακτοκομικά προϊόντα** υψηλής προστιθέμενης αξίας κάτι που οδηγεί σε στροφή της παραγωγής στα προϊόντα αυτά και σε μείωση της ποσότητας του γάλακτος που μετατρέπεται σε βούτυρο και γάλα σκόνη (αρχικά στην ΕΕ – 15 και με κάποια χρονική

υστέρηση στις ΧΚΑΕ¹⁴⁰). Προβλέπεται δηλαδή στην ΕΕ – 25, μια γενικότερη στροφή προς τα υψηλής προστιθέμενης αξίας προϊόντα, που οδηγεί σε εξειδίκευση της παραγωγής των ΧΚΑΕ στα συνήθη γαλακτοκομικά προϊόντα (τουλάχιστον για την πρώτη φάση) και στην ΕΕ – 15 που έχει την υποδομή για την αύξηση αυτή (η ΕΕ – 15 ωφελείται από τη διεύρυνση όσον αφορά την παραγωγή φρέσκων γαλακτοκομικών και τυριού).

❖ Η κρεοπαραγωγή βοοειδών:

Για το βοδινό κρέας μετά τη διεύρυνση, δεδομένου ότι η παραγωγή των ΧΚΑΕ είναι πολύ μικρή σε σύγκριση με την αντίστοιχη της ΕΕ – 15, και κατώτερης ποιότητας, η καταβολή άμεσων πληρωμών, οι ποσοστώσεις παραγωγής και τα δικαιώματα εκτροφής που θα εφαρμοσθούν μέσω της ΚΑΠ, θα δημιουργήσουν ένα θετικό πλαίσιο για το μέλλον της κρεοπαραγωγής. Τα αποτελέσματα εξαρτώνται από το σενάριο που κάθε φορά θα υιοθετηθεί για τον προσδιορισμό των άμεσων πληρωμών, των ποσοστώσεων παραγωγής και των δικαιωμάτων εκτροφής

Για τον καθορισμό των **ποσοστώσεων παραγωγής γάλακτος**, οι οποίες είναι καθοριστικός παράγοντας για το μέλλον της κρεοπαραγωγής, οι ποσοστώσεις που προκύπτουν χρησιμοποιώντας ως περίοδο αναφοράς το χρονικό διάστημα 1995-1999 (όπως προβλέπεται στο δεύτερο και τρίτο σενάριο), αναμένεται να αυξήσουν λίγο την παραγωγή βοδινού κρέατος στις ΧΚΑΕ, ενώ, οι ποσοστώσεις που προκύπτουν χρησιμοποιώντας ως περίοδο αναφοράς το διάστημα πριν τη δεκαετία του 90 (όπως προτείνουν οι ΧΚΑΕ

¹⁴⁰ Από όλες τις ΧΚΑΕ αυτή που θα καταβάλλει τη μικρότερη προσπάθεια προσαρμογής στις απαιτήσεις της ΚΑΠ στη γαλακτοπαραγωγή είναι η Τσεχική Δημοκρατία επειδή έχει σταθερές μακροοικονομικές συνθήκες, μικρότερο κόστος παραγωγής (ευνοϊκή δηλαδή διάρθρωση της παραγωγικής διαδικασίας, και μονάδες έντασης κεφαλαίου), ενώ, τη μεγαλύτερη προσπάθεια προσαρμογής θα χρειαστεί να καταβάλει η Ρουμανία η οποία χαρακτηρίζεται από ασταθείς μακροοικονομικές συνθήκες και παραγωγή έντασης εργασίας.

στο τέταρτο σενάριο), θα οδηγήσουν σε σημαντική αύξηση της γαλακτοπαραγωγής.

Τα δικαιώματα εκτροφής αντίθετα, βοηθούν στην αναδιάρθρωση του τομέα της κρεοπαραγωγής και την εξειδικευμένη εκτροφή παχυνόμενων ζώων. Αυτό είναι εμφανές τόσο στο δεύτερο και τρίτο σενάριο όπου ο αριθμός των δικαιωμάτων προσδιορίζεται χρησιμοποιώντας σαν περίοδο αναφοράς το διάστημα 1995-1999, όσο και στο τέταρτο σενάριο όπου ο αριθμός των δικαιωμάτων προσδιορίζεται χρησιμοποιώντας σαν περίοδο αναφοράς τις αρχές της δεκαετίας του 90. Η ανεξαρτητοποίηση της κρεοπαραγωγής από τη γαλακτοπαραγωγή με την καταβολή των άμεσων πληρωμών στα επίπεδα που επιθυμούν οι ΧΚΑΕ (4^ο σενάριο), θα δημιουργήσει ακολούθως μεγαλύτερα εμπορικά πλεονάσματα στις ΧΚΑΕ. Κατ' αυτόν τον τρόπο, επηρεάζεται και η αγορά της ΕΕ – 15, αφού, η παραγωγή των παλιών μελών αναμένεται να μειωθεί και η κατανάλωση να αυξηθεί (θεωρείται ότι τα καταναλωτικά πρότυπα θα επανέλθουν σταδιακά σε αυτά που ήταν πριν την κρίση που ξέσπασε με τη δημοσιοποίηση των επιπτώσεων της κατανάλωσης ακατάλληλου βοδινού κρέατος στην ανθρώπινη υγεία). Γενικά, ανεξάρτητα από το ποιο σενάριο θα ακολουθηθεί μετά τη διεύρυνση η απορρόφηση της αυξημένης παραγωγής των ΧΚΑΕ από την αγορά της ΕΕ – 25, θα οδηγήσει σταδιακά σε μείωση των τιμών των κατώτερης μόνο ποιότητας κρεάτων (αφού η παραγωγή της ΕΕ – 15 είναι σαφώς υψηλότερης ποιότητας) τα ανώτερης ποιότητας θα μείνουν ανεπηρέαστα.

7.2.2. Η φυτική παραγωγή.

Στις επόμενες παραγράφους, παρουσιάζονται οι πιθανές επιπτώσεις των 4 σεναρίων στο κυριότερο μέρος της φυτικής παραγωγής που είναι τα δημητριακά. Αναφέρονται στοιχεία που αφορούν τα βασικά καλλιεργούμενα είδη δηλαδή το σιτάρι, το κριθάρι, τη σίκαλη, τη βρώμη και το καλαμπόκι.

7.2.2.1. ΔΗΜΗΤΡΙΑΚΑ: Αροτραία καλλιέργεια.

1^ο Σενάριο: η παραγωγή αυξάνεται αλλά όχι σημαντικά (από 75 εκατομμύρια τόνους το έτος βάσης σε 86,8 εκατομμύρια τόνους το 2012)¹⁴¹. Χωρίς διεύρυνση, η χοιροτροφία και η πτηνοτροφία, όπως προαναφέρθηκε, ακολουθούν ανοδική πορεία, με αποτέλεσμα η μεγαλύτερη ζήτηση για ζωοτροφές να οδηγήσει σε αύξηση της παραγωγής δημητριακών προκειμένου να καλυφθούν οι διατροφικές ανάγκες των ζώων.

Το μεγαλύτερο μέρος της αύξησης οφείλεται στην παραγωγή μεγαλύτερων ποσοτήτων σιταριού και καλαμποκιού, ενώ ταυτόχρονα, η παραγωγή βρώμης, κριθαριού και τριτικάλε¹⁴² σταθεροποιείται. Τα δημητριακά αυτά, που αποτελούν μέρος του σιτηρεσίου των εκτρεφόμενων ζώων, έχουν μικρή περιεκτικότητα σε πρωτεΐνες και ως εκ τούτου είναι υπεύθυνα για τη χαμηλή διατροφική αποδοτικότητα που χαρακτηρίζει τις εκτροφές στις ΧΚΑΕ. Παρ' όλα αυτά, η καλλιέργειά τους αυξάνει αντί να μειώνεται, αφού χωρίς διεύρυνση, δηλαδή, με συνέχιση της υφιστάμενης αγροτικής πολιτικής των ΧΚΑΕ, δεν υπάρχει κίνητρο για εξεύρεση ζωοτροφών μεγαλύτερης πρωτεϊνικής αξίας και μεγαλύτερης διατροφικής αποδοτικότητας¹⁴³ που μειώνουν το κόστος παραγωγής, αφού δεν ασκούνται ανταγωνιστικές πιέσεις στις δύο εκτροφές. Ως εκ τούτου, η παραγωγή δημητριακών επηρεάζεται θετικά, και αυξάνει την παραγωγή της.

Μέχρι τα 2007, το εμπορικό πλεόνασμα¹⁴⁴ αυξάνεται, ενώ, από το 2007 και μετά, το πλεόνασμα μειώνεται ελαφρά. Η αρχική ανοδική πορεία οφείλεται στο ότι η συνολικά παραγόμενη ποσότητα δημητριακών, αυξάνει γρηγορότερα από την

¹⁴¹ Η αύξηση αυτή σε ένα βαθμό οφείλεται στη βελτίωση της παραγωγικότητας.

¹⁴² Διασταύρωση σιταριού (Triticum Vulgare) και σίκαλης (Secale Cereale).

¹⁴³ Π.χ. ελαιούχοι σπόροι.

αντίστοιχη ποσότητα που προορίζεται για οικιακή χρήση (παρότι στο ίδιο διάστημα οι συνολικά χρησιμοποιούμενες ζωοτροφές αυξάνονται). Μετά το 2007 όμως, τα πλεονάσματα μειώνονται, καθώς η κατανάλωση ζωοτροφών και γενικότερα η οικιακή χρήση αυξάνεται γρηγορότερα από τη συνολική αύξηση της παραγωγής. (από 3,20 εκατομμύρια τόνους το έτος βάσης η παραγωγή αυξάνεται σε 9,45 εκατομμύρια τόνους το 2007 και μετά μειώνεται σε 8,7 εκατομμύρια τόνους το 2012).

2^ο, 3^ο, 4^ο Σενάριο: Μετά τη διεύρυνση, οι τιμές των δημητριακών μεταβάλλονται. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την **αλλαγή στη διάρθρωση** των καλλιεργουμένων με σιτηρά **εκτάσεων**, τόσο ως προς τα επιμέρους είδη (π.χ. σιτάρι, κριθάρι κλπ) όσο και ως προς τις άλλες καλλιέργειες (π.χ. ελαιούχοι σπόροι).

Οι ανταγωνιστικές πιέσεις που ασκεί η διεύρυνση στην πτηνοτροφία και τη χοιροτροφία, όπως προαναφέρθηκε, μειώνει τη συνολική ζήτηση για ζωοτροφές. Ειδικότερα όμως, όσον αφορά τη ζήτηση των δημητριακών που χρησιμοποιούνται ως ζωοτροφές, η μείωση της ζήτησης είναι μεγάλη, αφού η λειτουργία της ΚΑΠ, οδηγεί τις ΧΚΑΕ στην αναζήτηση ζωοτροφών μεγαλύτερης πρωτεϊνικής αξίας που βελτιώνουν τη διατροφική αποδοτικότητα, μειώνουν το κόστος παραγωγής και βελτιώνουν την ανταγωνιστικότητα των προϊόντων τους (π.χ. ελαιούχοι σπόροι). Τα νέα αποτελεσματικότερα σχήματα διατροφής, βελτιώνουν την αποδοτικότητα των ζωοτροφών αφού, από 6,2 τόνους δημητριακών για την παραγωγή ενός τόνου κρέατος, το ποσό μειώνεται στους 5,5 τόνους δημητριακών όταν στην Ένωση το ποσό ανέρχεται μόλις στους 3,5 τόνους δημητριακών (δηλαδή, αφενός μειώνεται για τις ΧΚΑΕ η συνολική ζήτηση των δημητριακών για διατροφή ζώων έναντι εναλλακτικών πηγών υψηλής πρωτεϊνικής αξίας, και αφετέρου, μεταξύ των διαφόρων καλλιεργούμενων ειδών σιτηρών, επιλέγονται περισσότερο αποδοτικοί συνδυασμοί που μειώνουν τις καταναλισκόμενες ποσότητες για την παραγωγή ίδιας ποσότητας κρέατος¹⁴⁵).

Όσον αφορά δε τα **εμπορικά πλεονάσματα** μετά τη διεύρυνση, αυτά είναι **μεγαλύτερα** από τα αντίστοιχα του πρώτου σεναρίου, επειδή η παραγωγή αυξάνεται

¹⁴⁴ Ως **εμπορικό πλεόνασμα** ή **έλλειμμα** ορίζεται η διαφορά μεταξύ της παραγωγής και της συνολικής οικιακής χρήσης.

περισσότερο από την κατανάλωση (η ζήτηση για ζωοτροφές μειώνεται σημαντικά). Η σίκαλη και το καλαμπόκι είναι οι καλλιέργειες που κυρίως συμβάλλουν στην αύξηση των εμπορικών πλεονασμάτων¹⁴⁶ τα οποία για το σύνολο των δημητριακών το 2007, ανέρχονται σε τουλάχιστον **23 εκατομμύρια τόνους**.

2^ο Σενάριο: με ΚΑΠ, αλλά χωρίς άμεσες πληρωμές, χωρίς *set – aside* (υποχρεωτική αγρανάπαυση 10%). Στην περίπτωση αυτή, οι τιμές των δημητριακών **ανεβαίνουν** και κατά συνέπεια οι τιμές της ΚΑΠ, επηρεάζουν τη διάρθρωση της παραγωγής και καλλιεργούμενης έκτασης δημητριακών. Συγκεκριμένα, η παραγωγή δημητριακών το 2007 **αυξάνεται κατά 12 εκατομμύρια τόνους** σε σχέση με το **σενάριο αναφοράς**, από τα οποία τα 4 εκατομμύρια τόνοι είναι σιτάρι και καλαμπόκι, τα 3,5 είναι σίκαλη και 0,5 είναι κριθάρι.

Το **εμπορικό πλεόνασμα** σε μια ΚΑΠ χωρίς άμεσες πληρωμές αλλά με υψηλότερες τιμές, μέχρι το 2012, αυξάνεται κατά 12,4 εκατομμύρια τόνους σε σχέση με το σενάριο αναφοράς. Η αύξηση αυτή οφείλεται στις αλλαγές που προκύπτουν από την εφαρμογή της ΚΑΠ, τόσο στην πλευρά της **παραγωγής** όσο και στην πλευρά της **κατανάλωσης** των δημητριακών:

- όσον αφορά την πλευρά της **παραγωγής**, η αύξηση των τιμών που συνδέεται με την ΚΑΠ, προκαλεί **αύξηση** του εμπορικού πλεονάσματος κατά 5,78 εκατομμύρια τόνους εκ των οποίων τα 3,7 εκατομμύρια, οφείλονται στην εντατικοποίηση της παραγωγής (λόγω της ΚΑΠ¹⁴⁷), και 800 χιλιάδες τόνοι στην προσθήκη νέων καλλιεργουμένων εκτάσεων (οφείλεται δηλαδή στην προσθήκη νέων εκτάσεων).
- Όσον αφορά την πλευρά της **κατανάλωσης**, η **οικιακή χρήση μειώνεται** μετά τη διεύρυνση και κατά συνέπεια, οδηγεί σε αύξηση του εμπορεύσιμου πλεονάσματος κατά 6,63 εκατομμύρια τόνους (ποσό που στην πλειοψηφία του οφείλεται στη **μείωση** της χρήσης **ζωοτροφών**).

¹⁴⁶ Η διατροφική αποδοτικότητα ενός σιτηρεσίου λαμβάνει πάντα υπόψη, πέρα από την ποσότητα ζωοτροφής που καταναλώνεται για την παραγωγή μιας συγκεκριμένης ποσότητας κρέατος και το χρόνο που απαιτείται για να επιτευχθεί αυτό.

¹⁴⁶ Τα πλεονάσματα σίκαλης είναι ιδιαίτερα προβληματικά για την ΚΑΠ, αφού η διάθεσή τους είναι πολύ δύσκολη. Εκτός από το καλαμπόκι και τη σίκαλη, τα εμπορικά πλεονάσματα θα αυξηθούν σε μικρότερο βαθμό για το σιτάρι και το κριθάρι.

¹⁴⁷ Το ότι δεν εφαρμόζεται το πρόγραμμα της υποχρεωτικής αγρανάπαυσης στο σενάριο αυτό, δεν αφαιρεί εκτάσεις και κατ' επέκταση παραγόμενη ποσότητα από τη συνολικά καλλιεργούμενη.

3^ο Σενάριο: με την ενσωμάτωση στην ΚΑΠ και την καταβολή **Άμεσων Πληρωμών** σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Ένωσης¹⁴⁸, προκαλείται αρχικά ένα σοκ, και η έκταση που καλλιεργείται με δημητριακά μεταβάλλεται σε σχέση με το δεύτερο σενάριο. Η έναρξη καταβολής Άμεσων Πληρωμών προκαλεί τα ακόλουθα:

- **αυξάνει** τη συνολικά καλλιεργούμενη **έκταση** με σιτηρά, κατά 3,7 εκατομμύρια εκτάρια σε σχέση με το δεύτερο σενάριο (προσελκύεται επιπλέον γη για δημητριακά)
- **αλλάζει** την **εσωτερική διάρθρωση** των καλλιεργουμένων **εκτάσεων** με δημητριακά, δηλαδή η κατανομή κατά καλλιεργούμενο είδος σιτηρών διαφέρει (σε σύγκριση με το δεύτερο σενάριο)
- **αυξάνει** την παραγόμενη **ποσότητα** σιτηρών κατά 4,8 εκατομμύρια τόνους (σε σχέση με το δεύτερο σενάριο). Το μεγαλύτερο μέρος της αύξησης αυτής, οφείλεται στη σίκαλη και το σιτάρι (οι άμεσες πληρωμές αυξάνουν την παραγωγή ζωοτροφών και άλλων δημητριακών που χωρίς αυτές έχουν μικρή ανταγωνιστικότητα)
- **αυξάνουν** την **ελκυστικότητα** των δημητριακών ως καλλιεργειών, έναντι άλλων εναλλακτικών όπως οι πατάτες, και προσελκύουν και εκτάσεις που μέχρι πριν ήταν αγροαπαύσεις και τις εντάσσουν στην παραγωγική διαδικασία.

Παράλληλα με τις άμεσες πληρωμές, εφαρμόζεται το μέτρο της υποχρεωτικής αγροαπάυσης για τα σιτηρά, σαν μηχανισμός ελέγχου της προσφοράς, που μειώνει την καλλιεργούμενη με δημητριακά έκταση κατά 1,32 εκατομμύρια εκτάρια. Η πολύ μικρή αποτελεσματικότητα του μέτρου αυτού, εξηγείται από το ότι σε ορισμένες χώρες (π.χ. Πολωνία, Ρουμανία), το μεγαλύτερο ποσοστό των εκμεταλλεύσεων (στις οποίες αντιστοιχεί το 65 – 70% της συνολικής αρόσιμης γης), είναι εξαιρετικά μικρές, και κατά συνέπεια, το μέτρο της υποχρεωτικής αγροαπάυσης δεν εφαρμόζεται σε αυτές.

Το δε **εμπορικό πλεόνασμα** στην περίπτωση αυτή, θα είναι κατά 6 εκατομμύρια τόνους περίπου **μεγαλύτερο** από το αντίστοιχο του δεύτερου σεναρίου. Οι άμεσες πληρωμές δηλαδή, αυξάνουν το πλεόνασμα αυτό, επειδή επηρεάζουν κυρίως την παραγωγή και λιγότερο την κατανάλωση και συγκεκριμένα αυξάνουν τη συνολικά παραγόμενη ποσότητα (περίπου κατά 10 εκατομμύρια τόνους), επειδή αυξάνονται οι

¹⁴⁸ Παράλληλα, αρχίζει η εφαρμογή του προγράμματος υποχρεωτικής αγροαπάυσης set – aside 10%.

καλλιεργούμενες εκτάσεις. Η υποχρεωτική αγρανάπαυση ταυτόχρονα αφαιρεί περίπου 4 εκατομμύρια τόνους δημητριακών από το εμπορεύσιμο πλεόνασμα.

4^ο Σενάριο: με την καταβολή **Άμεσων Πληρωμών** σύμφωνα με τις απαιτήσεις των ΧΚΑΕ, οι αλλαγές που προκύπτουν είναι:

- **αύξηση των εκτάσεων** που καλλιεργούνται με δημητριακά κατά 3,9 εκατομμύρια εκτάρια (έναντι 3,7 εκατομμυρίων εκταρίων του δεύτερου σεναρίου)¹⁴⁹
- **αλλαγή στη διάρθρωση των καλλιεργουμένων εκτάσεων**
- **αύξηση της παραγωγής** κατά 5 εκατομμύρια τόνους το 2007, και 7 εκατομμύρια τόνους το 2012 (σε σχέση με το δεύτερο σενάριο). Μεγάλο μέρος της αύξησης αυτής οφείλεται στην αύξηση της παραγωγής ζωοτροφών και άλλων μικρής ανταγωνιστικότητας σιτηρών.
- **Προτιμάται η καλλιέργεια δημητριακών έναντι άλλων καλλιεργειών**, με αποτέλεσμα να **αποσπώνται εκτάσεις** από άλλα καλλιεργούμενα είδη και να εντάσσονται στην παραγωγική διαδικασία εκτάσεις που πριν ήταν αγραναπαύσεις ή βοσκότοποι¹⁵⁰ (αυξάνουν τη συνολικά αρόσιμη γη, παρότι αυτό έχει αρνητική επίπτωση στον καθορισμό του ποσού των άμεσων πληρωμών ανά εκτάριο που θα καταβληθεί το επόμενο έτος εμπορίας). Η υποχρεωτική αγρανάπαυση όμως που εφαρμόζεται μαζί με την καταβολή των άμεσων πληρωμών, μειώνει την αρόσιμη έκταση κατά 1,32 εκατομμύρια εκτάρια.
- **Μικρή αύξηση των εμπορεύσιμων πλεονασμάτων** σε σύγκριση με το τρίτο σενάριο (κατά 0,21 εκατομμύρια τόνους). Το μέρος της αύξησης που οφείλεται στο καλαμπόκι, είναι το λιγότερο προβληματικό, αφού η οικιακή χρήση του καλαμποκιού στις ΧΚΑΕ, απορροφά περισσότερο από την αύξηση που προκύπτει μεταξύ των δύο σεναρίων. Το μέρος όμως που οφείλεται στην

¹⁴⁹ Οι Υψηλότερες Άμεσες Πληρωμές που προτείνουν οι ΧΚΑΕ στο 4^ο σενάριο, αυξάνουν την έκταση της σίκαλης που εμφανίζει σοβαρά προβλήματα διάθεσης (γενικά, οι άμεσες πληρωμές ευνοούν τα δημητριακά εκείνα που αλλιώς θα ήταν λιγότερο ανταγωνιστικά). Έτσι, το 2012, η παραγωγή δημητριακών θα είναι μεγαλύτερη από την αντίστοιχη του 3^{ου} σεναρίου κάτι που οφείλεται κυρίως στην αύξηση της παραγωγής σίκαλης (συγκεκριμένα περισσότερο από το μισό της αύξησης αυτής, οφείλεται στην παραγωγή σίκαλης).

¹⁵⁰ Μετά τη δεκαετία του 80, παρατηρήθηκε αλλαγή χρήσης των εκτάσεων σε εκτάσεις καλλιεργούμενες με ζωοτροφές, σε βοσκότοπους και σε αγραναπαύσεις. Οι εκτάσεις για ζωοτροφές και οι βοσκότοποι αυξήθηκαν κατά 4,5 εκατομμύρια εκτάρια από 9 εκατομμύρια που ήταν το 1987 σε 13,5 εκτάρια το 2000, παρά τη μείωση του ζωικού κεφαλαίου κατά 49%. Η πρόσθετη έκταση στην οποία μπορεί να επεκταθεί η καλλιέργεια δημητριακών λόγω της καταβολής των άμεσων πληρωμών, υπολογίζεται στα 6,5 με 7,5 εκατομμύρια εκτάρια και προέρχεται από αγραναπαύσεις και βοσκότοπους που μπορούν να μετατραπούν σε αρόσιμη γη. Κατά συνέπεια η ικανότητα αύξησης των καλλιεργουμένων εκτάσεων εξαρτάται από τα διαθέσιμα αποθέματα γης κάθε χώρας (στην Ουγγαρία για παράδειγμα, δεν μπορεί να αυξηθεί η αρόσιμη έκταση πολύ, ενώ στην Πολωνία υπάρχει η δυνατότητα επέκτασης).

παραγωγή σίκαλης, είναι εξαιρετικά δύσκολο να πωληθεί τόσο στην εσωτερική όσο και στη διεθνή αγορά. Η πρόσθετη ποσότητα άμεσων πληρωμών δημιουργεί περισσότερα προβλήματα σε εκείνες τις αγορές στις οποίες η κατάσταση είναι ήδη δύσκολη¹⁵¹.

Η καταβολή των άμεσων πληρωμών του τρίτου σεναρίου αυξάνει την καλλιεργούμενη έκταση δημητριακών κατά 3,7 εκατομμύρια εκτάρια ενώ, η καταβολή των άμεσων πληρωμών του τέταρτου σεναρίου αυξάνει την καλλιεργούμενη έκταση κατά 3,9 εκατομμύρια εκτάρια σε σχέση με το δεύτερο σενάριο. Η υποχρεωτική αγρανάπαυση ως μέσο μείωσης της προσφοράς, αναμένεται να μειώσει την έκταση κατά 1,2 και 1,3 εκατομμύρια εκτάρια αντίστοιχα. Το καθαρό αποτέλεσμα της καταβολής άμεσων πληρωμών είναι στην πρώτη περίπτωση 2,5 εκ. εκτάρια και στη δεύτερη 2,6 εκ. εκτάρια.

Η επίδραση των υψηλότερων άμεσων πληρωμών του 4^{ου} σεναρίου παράλληλα, έχουν σχετικά μικρή επίδραση στην αύξηση της έκτασης των δημητριακών. Το 2007, η καταβολή άμεσων πληρωμών του τρίτου σεναρίου, θα αυξήσει την παραγωγή κατά 5 εκατομμύρια τόνους (όπου το μεγαλύτερο μέρος οφείλεται στη σίκαλη και το σιτάρι) ενώ, το ίδιο έτος κατά το δεύτερο σενάριο, δηλαδή χωρίς άμεσες πληρωμές, οι υψηλότερες τιμές δημητριακών θα οδηγήσουν σε αύξηση την παραγωγή κατά 8,8 εκατομμύρια τόνους. Παρά τα προβλήματα στη διάρθρωση του πρωτογενή τομέα των ΧΚΑΕ, αναμένεται δηλαδή ότι, η εισαγωγή των άμεσων πληρωμών θα έχει μικρότερη επίδραση από αυτή των υψηλότερων τιμών.

7.2.2.2. Η επίδραση της διεύρυνσης στην αγορά δημητριακών.

Με την προσχώρηση των ΧΚΑΕ στην Ένωση το εμπορικό πλεόνασμα των ΧΚΑΕ προσθέτει 20 – 27 εκατομμύρια τόνους στο εμπορικό πλεόνασμα δημητριακών της ΕΕ, ανάλογα με το σενάριο και το έτος. Το μεγαλύτερο μέρος αυτού του πλεονάσματος αποτελείται από σιτάρι και καλαμπόκι, ενώ, ακολουθεί η σίκαλη και το κριθάρι. Στα σενάρια με άμεσες πληρωμές, η παραγωγή των ΧΚΑΕ είναι κατά 5-8 εκατομμύρια τόνους υψηλότερη από ό,τι στο σενάριο όπου δεν προβλέπεται η

καταβολή άμεσων πληρωμών. Αυτή η εξέλιξη συμβάλει στη δημιουργία εμπορεύσιμου πλεονάσματος στις ΧΚΑΕ.

Ως αποτέλεσμα της διεύρυνσης στην αγορά δημητριακών της ΕΕ - 25, αναφέρονται δύο σημεία:

- πρώτον, η προσαρμογή της τιμής των σιτηρών στη νέα διαμορφούμενη κατάσταση του εμπορεύσιμου πλεονάσματος της Ένωσης και
- δεύτερον, η αύξηση της ζωικής παραγωγής στην ΕΕ - 15 που αυξάνει τη ζήτηση για ζωοτροφές κατά 5-6 εκατομμύρια τόνους ενώ, η παραγωγή σιτηρών μειώνεται κατά 1-3 εκατομμύρια τόνους. Κατά συνέπεια, τα εμπορικά πλεονάσματα της ΕΕ - 15 μειώνονται κατά 4-9 εκατομμύρια τόνους σε σχέση με το σενάριο αναφοράς¹⁵².

Το μεγαλύτερο μέρος των **εμπορεύσιμων πλεονασμάτων** σιτηρών της ΕΕ - 25, αποτελείται από **σιτάρι και καλαμπόκι** εκ των οποίων το πρώτο μπορεί να εξαχθεί χωρίς εξαγωγικές επιδοτήσεις και το δεύτερο μπορεί να καταναλωθεί στην εσωτερική αγορά. Γι' αυτά τα προϊόντα, τόσο οι συνθήκες ανταγωνισμού της διεθνούς αγοράς όσο και η ευελιξία της εσωτερικής αγοράς δίνουν τη δυνατότητα μεγαλύτερης ευελιξίας, έτσι ώστε τα εμπορικά πλεονάσματα να λειτουργήσουν πιθανότατα ως πλεονέκτημα και όχι ως μειονέκτημα.

Όμως, αντίθετα οι αγορές σίκαλης και κριθαριού είναι λιγότερο ευέλικτες. Και για τα δύο αυτά αγαθά, οι εγχώριες τιμές είναι κατά πολύ υψηλότερες από τις αντίστοιχες διεθνείς και κοινοτικές τιμές. Για το κριθάρι συγκεκριμένα, μεγάλο ρόλο στην εμπορία του παίζει η εξέλιξη της συναλλαγματικής ισοτιμίας (όσο το Ευρώ είναι υποτιμημένο σε σχέση με το δολάριο ΗΠΑ, οι εξαγωγές κριθαριού θα γίνονται χωρίς την καταβολή εξαγωγικών ενισχύσεων). Για τη σίκαλη, οι δαπάνες αποθήκευσης των ποσοτήτων που οδηγούνται στην παρέμβαση ανεβαίνουν όπως επίσης και τα ποσά που δαπανώνται για την καταβολή εξαγωγικών ενισχύσεων (τα 8 εκατομμύρια τόνοι εμπορικού πλεονάσματος σίκαλης των ΧΚΑΕ προστίθενται στα 2,2 εκατομμύρια τόνους εμπορικού πλεονάσματος σίκαλης της ΕΕ - 15).

¹⁵¹ Τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η καλλιέργεια ζαχαρότευτλων στις Βαλτικές χώρες, όπου λόγω κακών υποδομών και φυσικών συνθηκών η παραγωγή είναι εξαιρετικά δύσκολη.

¹⁵² Σε κάθε περίπτωση, η αύξηση των εμπορικών πλεονασμάτων της ΕΕ - 25 είναι μικρότερη κατά τη διεύρυνση και τη λειτουργία Κοινής Αγοράς για τα σιτηρά από το άθροισμα των επιμέρους πλεονασμάτων των νέων και παλιών μελών της Ένωσης που χωρίζονται με σύνορα.

Για το σιτάρι, μπορεί μετά τη διεύρυνση οι τιμές να αυξάνονται, όμως, οι διεθνείς τιμές είναι κατά πολύ μεγαλύτερες από την τιμή παρέμβασης της Ένωσης η οποία διαμορφώνεται στα 101,35 Ευρώ ανά τόνο, και ως εκ τούτου λειτουργούν προς όφελος των ευρωπαϊκών εξαγωγών. Οι διεθνείς όμως τιμές συνεχώς μειώνονται λόγω της ανατίμησης του Ευρώ έναντι του Δολαρίου ΗΠΑ, και προβληματίζουν από τώρα την Ένωση, αφού αναμένεται η εξαγωγή του σιταριού να γίνει δύσκολη και να απαιτεί εξαγωγικές ενισχύσεις.

Για το καλαμπόκι, η διεύρυνση οδηγεί στη μείωση της τιμής στο πλαίσιο της ΚΑΠ κατά 10 με 15 Ευρώ ανά τόνο σε σχέση με την αντίστοιχη τιμή χωρίς διεύρυνση. Δεδομένου ότι, η ΕΕ – 15 είναι έντονα ελλειμματική στο προϊόν αυτό, αναμένεται το πλεόνασμα των ΧΚΑΕ να απορροφηθεί από τα παλιά μέλη. Το κόστος μεταφοράς στην προκειμένη περίπτωση είναι μια παράμετρος που πρέπει να ληφθεί υπόψη προκειμένου να προσδιορισθεί αν πραγματικά συμφέρει η κάλυψη των αναγκών της ΕΕ – 15 με ποσότητες από τις ΧΚΑΕ. Έτσι, για τις κύριες εξαγωγικές χώρες, δηλαδή την Ουγγαρία και τη Ρουμανία, το κόστος μεταφοράς των πλεονασμάτων στις ελλειμματικές περιφέρειες της ΕΕ – 15, είναι υψηλότερο από τη μείωση της τιμής κατά 10 με 15 ευρώ ανά τόνο, οπότε η μεταφορά τους δεν συμφέρει. Αυτό ευνοεί τη διάθεση των επιπλέον ποσοτήτων των ΧΚΑΕ στην παρέμβαση και ταυτόχρονα οδηγεί σε αύξηση των εισαγωγών από τρίτες χώρες για τα παλιά μέλη. Μπορεί τελικά να προκαλέσει αφενός αύξηση της τιμής του καλαμποκιού στην ΕΕ και μείωση της τιμής του καλαμποκιού στην Ουγγαρία και τη Ρουμανία στα επίπεδα της τιμής παρέμβασης. Αυτό το σενάριο θα κατέληγε αναπόφευκτα στην παραγωγή λιγότερων ποσοτήτων καλαμποκιού στις ΧΚΑΕ και μικρότερη κατανάλωση καλαμποκιού στην ΕΕ – 15.

7.3. Η επίδραση της Διεύρυνσης στην Αξία της Παραγωγής και το Εισόδημα.

Οι πιέσεις που υφίσταται ο γεωργικός τομέας των ΧΚΑΕ πριν και μετά τη διεύρυνση, όπως προαναφέρθηκε, διαφέρουν από χώρα σε χώρα ανάλογα με τις μακροοικονομικές συνθήκες, το κόστος παραγωγής και τη σημασία της δυαδικής φύσης στον πρωτογενή τομέα συνολικά. Οι επιπτώσεις των πιέσεων αυτών δεν περιορίζονται μόνο στη διαφοροποίηση του ύψους της παραγωγής αλλά και στην αξία¹⁵³ και το εισόδημα που αυτή αποφέρει.

7.3.1. Η Αξία της Φυτικής και Ζωικής Παραγωγής.

Με την εφαρμογή της ΚΑΠ σε όλες τις χώρες της ΕΕ, η παραγόμενη ποσότητα γεωργικών προϊόντων μεταβάλλεται όπως επίσης μεταβάλλονται οι τιμές των προϊόντων και οι άμεσες πληρωμές που εισπράττουν οι κάτοχοι των γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Στις παραγράφους που ακολουθούν, εξετάζεται χωριστά για κάθε τομέα παραγωγής, η μεταβολή που ενδέχεται να επέλθει, και γίνεται σύγκριση με τα αντίστοιχα επίπεδα που εκτιμάται ότι για το ίδιο χρονικό διάστημα θα διαμορφωθούν στην ΕΕ – 15. Σημειώνεται Δε ότι, χωρίς διεύρυνση (σενάριο 1), το 2007 η συνολική γεωργική παραγωγή προβλέπεται να έχει παραμείνει σχεδόν αμετάβλητη σε σύγκριση με τα επίπεδα του 2002, για το σύνολο των ΧΚΑΕ.

7.3.1.1. Η μεταβολή της αξίας της Φυτικής Παραγωγής.

Τα συμπεράσματα που προκύπτουν διαφοροποιούνται ανάλογα με το σενάριο που κάθε φορά εξετάζεται. Έτσι:

- ❖ Κατά το πρώτο σενάριο, η αξία της παραγωγής ανά εκτάριο το 2007 εκτιμάται ότι θα κυμαίνεται από 100 ευρώ ανά εκτάριο στη Λετονία μέχρι 950 ευρώ ανά εκτάριο στη Σλοβενία.
- ❖ Κατά το δεύτερο σενάριο, όπου δεν προβλέπεται η καταβολή άμεσων πληρωμών, η αξία της παραγωγής δημητριακών αυξάνεται μεταξύ 10 και 120 ευρώ ανά εκτάριο χρησιμοποιούμενης γεωργικής γης στις περισσότερες χώρες.

¹⁵³ Η αξία της παραγωγής για όλο το γεωργικό τομέα υπολογίζεται ως η Μικτή Προστιθέμενη Αξία.

- ❖ Με το 2^ο, 3^ο και 4^ο σενάριο αναμένεται το εισόδημα ανά εκτάριο¹⁵⁴ να αυξηθεί από 10 έως 105 ευρώ/ εκτάριο (εξαίρεση αποτελούν η Λετονία και η Λιθουανία). Η μεγαλύτερη αύξηση θα πραγματοποιηθεί στην Ουγγαρία και την Τσεχική Δημοκρατία και η μικρότερη στην Εσθονία. Αυτό δείχνει ότι μπορεί η αξία της παραγωγής δημητριακών να αυξάνει, παράλληλα όμως αυξάνει και το κόστος παραγωγής ανάλογα.

Το θετικό αποτέλεσμα στην αξία της φυτικής παραγωγής μετά τη διεύρυνση συνδέεται με:

- τις υψηλότερες τιμές που εξασφαλίζει η ΚΑΠ και
- την εντατικοποίηση της παραγωγής.

Όμως, αξίζει να σημειωθεί ότι η αξία της παραγωγής των καλλιεργειών ανά εκτάριο για τις ΧΚΑΕ, παραμένει κάτω από το επίπεδο της ΕΕ – 15. Ο μικρότερος βαθμός ειδίκευσης και η μικρότερη εντατικοποίηση της παραγωγής σε σχέση με την ΕΕ – 15, μπορεί να εξηγήσει σε μεγάλο βαθμό τις διαφορές αυτές.

7.3.1.2. Η αξία της ζωικής παραγωγής.

Για το ζωικό κεφάλαιο η αξία της παραγωγής μειώνεται κατά το πρώτο σενάριο στις περισσότερες χώρες ενώ, αντίθετα μετά τη διεύρυνση αυξάνεται επειδή οι τιμές της ΚΑΠ για το γάλα και την παραγωγή κρέατος είναι μεγαλύτερες (για τη χοιροτροφία η αξία όμως μειώνεται).

Με την καταβολή άμεσων πληρωμών το εισόδημα ανά εκτροφή αυξάνεται σε όλες σχεδόν τις χώρες. Η μεγαλύτερη αύξηση σημειώνεται κατά το τέταρτο σενάριο όπου οι ποσοστώσεις προσδιορίζονται σύμφωνα με τις απαιτήσεις των ΧΚΑΕ (το εισόδημα ανά εκτροφή αυξάνει σημαντικά λόγω της υψηλότερης παραγωγής γάλακτος και βοδινού κρέατος στις ΧΚΑΕ).

Για το σύνολο της γεωργικής παραγωγής (φυτική και ζωική), η σύγκριση αξίας παραγωγής και εισοδήματος παρά την αύξηση της πρώτης, δείχνει ότι το εισόδημα δεν αυξάνει όσο θα αναμενόταν, με αποτέλεσμα το χάσμα μεταξύ εισοδήματος ανά

¹⁵⁴ Θεωρούμε ότι το εισόδημα ανά εκτάριο χρησιμοποιούμενης γεωργικής γης, λαμβάνει υπόψη του πέρα από την αξία της γεωργικής παραγωγής, το παραγωγικό κόστος και τις άμεσες πληρωμές

εκτάριο των ΧΚΑΕ και της ΕΕ – 15, να αυξάνεται αντί να μειώνεται (αυτό σε μεγάλο βαθμό οφείλεται στο ότι τα 15 παλιά μέλη της Ένωσης μετά τη διεύρυνση θα επωφεληθούν από το μικρότερο διατροφικό κόστος και θα αυξήσουν ακόμα περισσότερο το εισόδημα που αποκομίζουν από τη ζωική παραγωγή).

Ειδικότερα, όσον αφορά:

- την αξία της παραγωγής, για τις 8 ΧΚΑΕ¹⁵⁵ η αξία της παραγωγής θα αυξηθεί κατά 25% για τη φυτική και κατά 20% για τη ζωική παραγωγή. Τα οφέλη από τη στήριξη των τιμών που προσφέρει η ΚΑΠ θα είναι ιδιαίτερα αισθητά στις καλλιέργειες της Ουγγαρίας και της Τσεχίας (+47%), της Σλοβακίας (+30%) και της Πολωνίας (+18%) ενώ, για τη ζωική παραγωγή θα είναι ιδιαίτερα αισθητά στη Λετονία (+51%), την Εσθονία (+39%), την Πολωνία (+31%) και την Τσεχική Δημοκρατία (+29%)¹⁵⁶.
- Το εισόδημα ανά κλάδο παραγωγής, η εφαρμογή της πολιτικής τιμών της ΕΕ θα αυξήσει το εισόδημα ανά κλάδο παραγωγής, κατά 30% περίπου για τις 8 ΧΚΑΕ μέχρι το 2007, (μόνο στη Σλοβενία θα παρατηρηθεί μείωση κατά 4% που οφείλεται στο ότι πριν τη διεύρυνση οι τιμές των γεωργικών προϊόντων της χώρας αυτής προσέγγιζαν ή και ξεπερνούσαν τις αντίστοιχες της ΕΕ – 15). Οι αυξήσεις είναι ιδιαίτερα αισθητές στην Τσεχία (+60%), στη Λετονία (+59%), στην Εσθονία (+55%), στη Σλοβακία (+45%) και στην Πολωνία (+35%). Η καταβολή άμεσων πληρωμών χρησιμοποιώντας σαν περίοδο αναφοράς τα πρόσφατα χρόνια (σενάριο 3) τριπλασιάζει αυτά τα αποτελέσματα (+89%) ενώ, το τέταρτο σενάριο τα τετραπλασιάζει (+123%).

7.3.2. Η εξέλιξη του γεωργικού εισοδήματος.

Η εξέλιξη του εισοδήματος ανά απασχολούμενο στη γεωργία ακολουθεί ανάλογη πορεία με την αξία της παραγωγής ανά εκτάριο, παρατηρείται δηλαδή μετά τη διεύρυνση, αύξηση του εισοδήματος ανά απασχολούμενο στη γεωργία. Η αύξηση αυτή διαφέρει από χώρα σε χώρα κυρίως λόγω των διαφορετικών ποσοστών απασχόλησης στη γεωργία. Έτσι, η αύξηση του εισοδήματος ανά απασχολούμενο θα

που καταβάλλονται (όταν αυτές καταβάλλονται).

¹⁵⁵ Δεν περιλαμβάνεται η Ρουμανία και η Βουλγαρία.

¹⁵⁶ Από το αν οι υποψήφιες χώρες είναι ικανές να αξιοποιήσουν τα οφέλη που προσφέρει η ΚΑΠ. Εξαρτάται από την ετοιμότητά τους στην εφαρμογή του κοινοτικού γεωργικού κεκτημένου και την υιοθέτηση των προδιαγραφών της ΕΕ στη ζωική παραγωγή ιδιαίτερα σε εκείνες τις χώρες που έχουν μεγάλο παραδοσιακό τομέα.

είναι μεγαλύτερη στην Τσεχική Δημοκρατία, τη Σλοβακία και την Ουγγαρία, όπου οι απασχολούμενοι στη γεωργία αποτελούν μικρό ποσοστό του οικονομικά ενεργού πληθυσμού και μικρότερη στη Λετονία, τη Λιθουανία, την Πολωνία, τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία, όπου η απασχόληση στη γεωργία είναι εξαιρετικά μεγάλη.

Σε σύγκριση με την ΕΕ-15 το χάσμα παραμένει μεγάλο, παρά την εφαρμογή της ΚΑΠ. Αυτό συνδέεται με τη διαφορά που υπάρχει στο εναλλακτικό εισόδημα των συντελεστών παραγωγής γη, κεφάλαιο και ειδικά εργασία, στην οικονομία συνολικά (κόστος ευκαιρίας). Το κόστος της γης και της εργασίας είναι γενικά υψηλότερο στην ΕΕ -15 από το αντίστοιχο στις ΧΚΑΕ, ενώ το κόστος του κεφαλαίου είναι μικρότερο στην ΕΕ από τις ΧΚΑΕ, στοιχεία εξαιρετικά σημαντικά που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όταν συγκρίνονται τα επίπεδα των γεωργικών εισοδημάτων μεταξύ διαφορετικών χωρών.

Για τις ΧΚΑΕ, αν και το επίπεδο του εισοδήματος ανά εκτάριο είναι μικρό, η αμοιβή των συντελεστών παραγωγής θεωρείται μεγάλη σε σχέση με τους άλλους τομείς οικονομικής δραστηριότητας. Σε χώρες όπου υπάρχει υψηλό κόστος ευκαιρίας των συντελεστών παραγωγής π.χ. η εργασία αμείβεται στην υπόλοιπη οικονομία καλύτερα από τη γεωργία, το εισόδημα από τη γεωργία πρέπει να είναι πολύ υψηλό για να συμφέρει η ενασχόληση με αυτή. Στις περισσότερες ΧΚΑΕ όμως, οι υπόλοιποι τομείς οικονομικής δραστηριότητας δεν αμείβουν τους συντελεστές της παραγωγής το ίδιο ικανοποιητικά, με αποτέλεσμα η γεωργία να απορροφά μεγάλο μέρος του εργατικού δυναμικού.

Αυτό γίνεται περισσότερο κατανοητό αν συγκριθεί το εισόδημα μιας υποθετικής εκμετάλλευσης είκοσι εκταρίων σε όρους μικτής προστιθέμενης αξίας με το μέσο εκτός γεωργίας μισθό σε εθνικό επίπεδο. Έτσι, για το 2002 σύμφωνα με το πρώτο σενάριο, δηλαδή χωρίς διεύρυνση παρατηρείται:

- για την Τσεχική Δημοκρατία, την Ουγγαρία, την Πολωνία, τη Σλοβενία και τη Σλοβακία γεωργικό εισόδημα ίσο με ένα εκτός γεωργίας μισθό.
- για τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία γεωργικό εισόδημα 2 με 3 φορές μεγαλύτερο από τον εκτός γεωργίας μισθό, κυρίως λόγω των χαμηλών αμοιβών στην υπόλοιπη οικονομία.
- για τις Βαλτικές χώρες, εισόδημα σημαντικά μικρότερο στη γεωργία σε σχέση με τις άλλες οικονομικές δραστηριότητες είτε λόγω χαμηλής παραγωγικότητας και

υψηλών γεωργικών τιμών (Λετονία και Λιθουανία) είτε λόγω υψηλής παραγωγικότητας και χαμηλών τιμών (Εσθονία).

Θεωρείται δε ιδιαίτερα σημαντικό να τονισθεί ότι στην ΕΕ – 15 η εκμετάλλευση των 20 εκταρίων παράγει κατά μέσο όρο μετά βίας ένα εκτός γεωργίας μισθό.

Το 2007 όμως, κατά τους όρους του πρώτου σεναρίου, με την προϋπόθεση ότι οι μισθοί εκτός γεωργίας παραμένουν σε πραγματικούς όρους σταθεροί, αναμένεται να μειωθεί το σχετικό εισόδημα ανά απασχολούμενο για έναν αριθμό χωρών λόγω της ανατίμησης των νομισμάτων. Μόνο η Τσεχία και η Σλοβακία μπορούν να το αντιμετωπίσουν επιτυχώς, λόγω υψηλού τεχνολογικού επιπέδου παραγωγής και μακροοικονομικής σταθερότητας.

Με την προσχώρηση στην ΕΕ όμως, ακόμα και χωρίς άμεσες πληρωμές η εισοδηματική κατάσταση βελτιώνεται στις περισσότερες χώρες. Εξαιρέση αποτελούν η Ρουμανία (που έχει έναν μη ανταγωνιστικό ζωικό τομέα) και η Σλοβενία (η οποία αντιμετωπίζει μείωση τιμών) οι οποίες θα υποστούν μείωση του εισοδήματος μετά τη διεύρυνση κατά το δεύτερο σενάριο (το εισόδημα από τη γεωργία εξακολουθεί όμως να παραμένει υψηλότερο από τον εκτός γεωργίας μισθό).

Στην περίπτωση δε που η ένταξη στην ΕΕ συνοδεύεται από καταβολή άμεσων πληρωμών σύμφωνα με τους όρους της ΕΕ (τρίτο σενάριο), η βελτίωση του εισοδήματος της εκμετάλλευσης των 20 εκταρίων στις ΧΚΑΕ θα είναι σαφώς μεγαλύτερη, ώστε το γεωργικό εισόδημα στις περισσότερες χώρες να ξεπεράσει το μέσο εκτός γεωργίας μισθό. Στην Πολωνία το εισόδημα θα διαμορφωθεί στους 2 εθνικούς μισθούς σε σχέση με 1,25 κατά το δεύτερο σενάριο, στην Ουγγαρία και τη Τσεχία από 2 εθνικούς μισθούς κατά το δεύτερο σενάριο σε 3 κατά το τρίτο και στη Ρουμανία και τη Βουλγαρία η αύξηση θα είναι κατά πολύ μεγαλύτερη.

Συμπερασματικά, με τη διεύρυνση ακόμα και χωρίς άμεσες πληρωμές το εισόδημα αυξάνεται στις 8 ΧΚΑΕ για μια εκμετάλλευση 20 εκταρίων κατά 0,6 μισθούς (από 1,2 στο σενάριο αναφοράς σε 1,8 στο δεύτερο). Οι πλήρεις άμεσες πληρωμές του τρίτου σεναρίου αυξάνουν το εισόδημα κατά 0,8 μισθούς επιπλέον και διαμορφώνονται στους 2,6 μέσους εθνικούς μισθούς. Με τις άμεσες πληρωμές του τέταρτου σεναρίου το εισόδημα αυξάνεται κατά 1,2-3 μισθούς σε σχέση με το δεύτερο σενάριο. Η

καταβολή δηλαδή άμεσων πληρωμών οδηγεί σε μερικές χώρες σε μεγάλη αύξηση του εισοδήματος σε σχέση με τον εθνικό μισθό κάτι που μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση των ανισοτήτων μεταξύ αγροτικών και αστικών περιοχών όσον αφορά την απασχόληση αφού ο πρωτογενής τομέας παραγωγής γίνεται ο περισσότερο ελκυστικός και προσοδοφόρος από οποιονδήποτε άλλο, με αποτέλεσμα το μεγαλύτερο μέρος του εργατικού δυναμικού να μην αναζητά απασχόληση εκτός γεωργίας.

7.4. Οι πιθανές συνέπειες των πραγματικά εφαρμοζόμενων μέτρων.

Όσα τελικά θα ισχύσουν μετά τη διεύρυνση όσον αφορά τους όρους εφαρμογής της ΚΑΠ, αποφασίσθηκαν και εγκρίθηκαν κατά το Συμβούλιο της Κοπεγχάγης το Δεκέμβριο του 2002, αφού είχαν δηλαδή μελετηθεί και εξετασθεί όλα τα ανωτέρω σενάρια που η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είχε εναλλακτικά διερευνήσει. Η τελική εισήγηση της Επιτροπής στο Συμβούλιο της Κοπεγχάγης ήταν στην πραγματικότητα μια μέση οδός, αφού κανένα από τα τρία σενάρια της διεύρυνσης δεν κρίθηκε αυτούσια ικανοποιητικό. Έτσι, αυτό που η Επιτροπή εισηγήθηκε και οριστικά εγκρίθηκε προς υλοποίηση, ήταν ένα πακέτο μέτρων που έχει πολλά κοινά σημεία με τους όρους και τις υποθέσεις του δεύτερου και τρίτου σεναρίου αφού:

- οι άμεσες πληρωμές που μετά την ένταξη θα καταβληθούν θα ξεκινήσουν από ένα μικρό ποσοστό (25%) και κλιμακωτά θα αυξηθούν στο 100% του αντίστοιχου επιπέδου της ΕΕ – 15 και
- οι ποσοστώσεις της παραγωγής ορίσθηκαν με βάση πρόσφατα στοιχεία που αποδίδουν με μεγαλύτερη ακρίβεια την παραγωγική δυναμικότητα των χωρών αυτών (σενάριο 3).

Κατά συνέπεια, όσα αναμένεται να συμβούν μετά το 2004 στην ΕΕ – 25 όσον αφορά τη γεωργία, εκτιμάται ότι θα έχουν σε μεγάλο βαθμό ομοιότητες με τα συμπεράσματα που εξήχθησαν στα δύο αυτά σενάρια.

Η σταδιακή και σταθερά αυξανόμενη καταβολή άμεσων πληρωμών θα οδηγήσει αναπόφευκτα σε αύξηση της φυτικής παραγωγής και κατά κύριο λόγο σε αύξηση των παραγόμενων ποσοτήτων δημητριακών, όχι όμως με την ίδια ένταση που θα προκαλούσε η άμεση πλήρης καταβολή που περιγράφηκε στο τρίτο σενάριο. Αναμένεται δηλαδή, να αυξηθεί η ποσότητα των σιτηρών που παράγουν οι ΧΚΑΕ,

και να προστεθεί αυτή στην αντίστοιχη των μελών της ΕΕ – 15, όμως αυτή εκτιμάται ότι θα φτάσει σε υψηλά επίπεδα με αργότερο ρυθμό δηλαδή αρκετά χρόνια μετά το 2012 που είναι το πρώτο έτος πλήρους καταβολής άμεσων πληρωμών.

Αυτό το γεγονός και μόνο, προσδίδει στην Ένωση, μεγάλη ευελιξία και ελευθερία κινήσεων αποτελεί δηλαδή σημαντικό πλεονέκτημα που μπορεί να αξιοποιηθεί ώστε στο μεγάλο χρονικό διάστημα που θα απαιτηθεί για να παραχθούν οι ποσότητες που αντιστοιχούν στις πλήρεις άμεσες πληρωμές, η ΕΕ να έχει τη δυνατότητα λήψης κατάλληλων, για την αποφυγή προβλημάτων, μέτρων.

Οι άμεσες πληρωμές θα αποτελέσουν δέλεαρ για την αύξηση της παραγωγής σιτηρών, η βαθμιαία αυξανόμενη καταβολή τους όμως θα συγκρατήσει σε μεγάλο βαθμό την τάση αυτή και θα προστατεύσει την Ένωση από τη συσσώρευση δύσκολα εμπορεύσιμων πλεονασμάτων. Για τον ίδιο λόγο, οι ποσοστώσεις παραγωγής που ορίστηκαν από την ΕΕ βάση πρόσφατων στοιχείων, θα λειτουργήσουν προστατευτικά, και θα οδηγήσουν σε έλεγχο της παραγωγής μέσα σε λογικά πλαίσια.

Αυτό ισχύει και για τη φυτική και για τη ζωική παραγωγή, όπου τα δικαιώματα εκτροφής, οι ποσοστώσεις παραγωγής και οι υψηλές ποιοτικές προδιαγραφές που θέτει η Ένωση κυρίως για τα ζωικής προέλευσης προϊόντα, θα βοηθήσουν στο να περιορισθεί η αύξηση της παραγωγής.

Επιπρόσθετα, η αύξηση του εισοδήματος θα είναι και αυτή βαθμιαία με αποτέλεσμα για όσες χώρες ο πρωτογενής τομέας προσφέρει ήδη μεγαλύτερες ή σχεδόν ίσες αποδοχές με τους άλλους τομείς οικονομικής δραστηριότητας η σχέση αυτή να μη μεταβληθεί απότομα, ώστε να αποφευχθούν οι αρνητικές συνέπειες της υπερσυγκέντρωσης εργατικού δυναμικού στις αγροτικές περιοχές και η αύξηση των ανισοτήτων μεταξύ διαφορετικών πληθυσμιακών ομάδων (κάτοικοι αστικών περιοχών και αγρότες – κάτοικοι της υπαίθρου).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η πέμπτη κατά σειρά διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης που αυξάνει τη γεωργική γη κατά 45%, διπλασιάζει την απασχόληση στη γεωργία και αυξάνει τον πληθυσμό κατά 28%, δημιουργεί νέα δεδομένα που συνιστούν νέο πλαίσιο λειτουργίας της ΚΑΠ.

Έχοντας πλέον εκπληρώσει τους στόχους για τους οποίους αρχικά εφαρμόσθηκε σαράντα περίπου χρόνια πριν, η σύγχρονη Κοινή Αγροτική Πολιτική έχει την ικανότητα να εξελίσσεται και να προσαρμόζεται στις μεταβαλλόμενες συνθήκες που προκύπτουν κάθε φορά. Στην προκειμένη περίπτωση η ένταξη των ΧΚΑΕ, της Κύπρου και της Μάλτας στην ευρωπαϊκή οικογένεια, υπήρξε η αιτία μιας επιπλέον αναθεώρησης των διατάξεων λειτουργίας της.

Η ενιαία εφαρμογή της σε όλα τα μέλη, νέα και παλιά, επέβαλε τη λήψη μιας σειράς μέτρων για την εκ των προτέρων αντιμετώπιση των πιθανότερων προβλημάτων που θα προέκυπταν μελλοντικά. Προβλημάτων που πηγάζουν κυρίως, από τις μεγάλες διαφορές στα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά του πρωτογενή τομέα, από τη διαφορετική σημασία της γεωργίας στο σύνολο της οικονομίας και της απασχόλησης, τους διαφορετικούς τρόπους καλλιέργειας και μεθόδους παραγωγής κλπ.

Η πλειοψηφία των νέων μελών χαρακτηρίζεται από μεγάλο αριθμό απασχολούμενων στη γεωργία, μικρή παραγωγικότητα της αγροτικής εργασίας, μεγάλο αγροτικό τομέα όσον αφορά το μέγεθός του και τη σημασία του για την εθνική οικονομία και δυαδική φύση ως προς τη διάρθρωση των εκμεταλλεύσεων.

Όλα αυτά, σε συνδυασμό με το ότι ο αριθμός των υπό ένταξη χωρών είναι μεγαλύτερος από κάθε άλλη φορά, οδήγησαν την Ένωση στην εφαρμογή προενταξιακών μέσων και πολιτικών, προκειμένου να ενισχυθεί η προσπάθεια εκσυγχρονισμού του αγροτικού τομέα και της διοικητικής της υποδομής, ώστε να είναι σε θέση να κατανοήσουν και να εφαρμόσουν το κοινοτικό κεκτημένο στον τομέα της γεωργίας μετά την ένταξη κανονικά.

Ταυτόχρονα, μια σειρά αποφάσεων που αφορούν το δημοσιονομικό πλαίσιο της διεύρυνσης και της γεωργίας ειδικότερα, ελήφθησαν από τα αρμόδια Όργανα της Ένωσης, προκειμένου η ένταξη των νέων χωρών να μην οδηγήσει σε μεγάλη οικονομική επιβάρυνση όμοια με εκείνη της δεκαετίας του 80, όπου η ΚΑΠ απορροφούσε όλο και υψηλότερους δημοσιονομικούς πόρους από τον Κοινοτικό Προϋπολογισμό.

Έτσι, έχει ορισθεί ανώτατο όριο δαπανών που συνδέονται με τη διεύρυνση, προκειμένου να τηρηθεί η αρχή της δημοσιονομικής πειθαρχίας και αποτελεσματικότητας των δαπανών, με παράλληλη εξασφάλιση επαρκών πόρων για την ομαλή ανάπτυξη όλων των πολιτικών της Ένωσης. Τα νέα κράτη μέλη θα συνεισφέρουν πλήρως στη χρηματοδότηση των δαπανών της Ένωσης από την προσχώρησή τους αφού το κεκτημένο περί ιδίων πόρων θα ισχύσει και για αυτά κανονικά.

Οι αποφάσεις που ελήφθησαν στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης σχετικά με τον τρόπο καταβολής των άμεσων πληρωμών και τις ποσοστώσεις παραγωγής, είναι καθοριστικής σημασίας γιατί συμβάλλουν στην ελεγχόμενη αύξηση της παραγωγής τόσο φυτικής όσο και ζωικής. Η βαθμιαία αυξανόμενη καταβολή άμεσων πληρωμών και ο προσδιορισμός των ποσοστώσεων παραγωγής βάση πρόσφατων στοιχείων, είναι οι κύριοι τρόποι που επιλέχθηκαν ώστε να αποτραπεί η δημιουργία μεγάλων πλεονασμάτων και να ελεγχθεί κατ' αυτό τον τρόπο η προσφορά.

Τόσο για τα παλιά μέλη όσο και για τα νέα, τα οφέλη που θα προκύψουν από τη διεύρυνση είναι σημαντικά. Κάθε μία από τις δυό αυτές ομάδες χωρών, θα οδηγηθεί αναπόφευκτα σε εξειδίκευση της παραγωγής αξιοποιώντας τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που διαθέτει.

Η ΕΕ – 15, θα προσανατολισθεί σε παραγωγή προϊόντων ζωικής προέλευσης, υψηλής ποιότητας και μεγάλης προστιθέμενης αξίας, για τα οποία διαθέτει την κατάλληλη τεχνολογία και υποδομή, στην προσπάθειά της να εξυπηρετήσει την αυξανόμενη ζήτηση που η διεύρυνση συνεπάγεται για τα προϊόντα αυτά. Οι ΧΚΑΕ, αντίθετα, θα προσανατολισθούν στην παραγωγή κυρίως δημητριακών που χρησιμεύουν ως ζωοτροφές και θα προμηθεύουν τις χώρες της ΕΕ – 15 με φθηνές

εισροές επειδή στον τομέα της ζωικής παραγωγής υστερούν σημαντικά. Οι κακοί όροι υγιεινής, οι αναποτελεσματικές μέθοδοι εκτροφής, τα χαμηλά ποιοτικά στάνταρ και η απαρχαιωμένη τεχνολογία που χαρακτηρίζει τη ζωοκομία και τη μεταποίηση των προϊόντων της, δείχνουν ότι για τα πρώτα τουλάχιστον χρόνια της διεύρυνσης, οι ΧΚΑΕ αδυνατούν να ανταγωνισθούν τις χώρες της ΕΕ – 15 στον τομέα αυτό. Με την πάροδο του χρόνου και την κατάλληλη αξιοποίηση των πόρων της Ένωσης, οι ΧΚΑΕ μπορούν να βελτιώσουν τις επιδόσεις τους και εκεί, όμως, για το άμεσο μέλλον ο ανταγωνισμός στον τομέα των ζωικής προέλευσης προϊόντων, αναμένεται να περιορισθεί στην χαμηλής ποιότητας παραγωγή.

Κατά συνέπεια, η διευρυμένη Ένωση προσφέρει σε όλους τους ασχολούμενους με τη γεωργία είτε αυτοί ανήκουν στα δεκαπέντε υπάρχοντα μέλη είτε αυτοί ανήκουν στα δέκα ή δώδεκα νέα, αυξημένα γεωργικά εισοδήματα και βελτίωση των συνθηκών διαβίωσής τους. Η εξειδίκευση της γεωργικής παραγωγής είναι αυτή που ωφελεί και τις δύο ομάδες χωρών, μέσα από την αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων που κάθε μία διαθέτει.

Η διευρυμένη Ένωση που θα είναι σίγουρα περισσότερο "αγροτική" από τη σημερινή, θα μπορέσει να ανταποκριθεί με επιτυχία στην πρόκληση της διεύρυνσης, και να συνδυάσει μεγάλο αριθμό διαφορετικών δομών και χαρακτηριστικών της γεωργίας χωρίς να υπονομευθεί ή καταργηθεί η Κοινή Αγροτική Πολιτική με τη σημερινή της τουλάχιστον μορφή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ανδρικοπούλου, Ε., Καυκαλάς, Γ., (επιμέλεια) (2000), *Ο νέος ευρωπαϊκός χώρος, η διεύρυνση και η γεωγραφία της ευρωπαϊκής ανάπτυξης*, Θεμέλιο, Αθήνα.

Commission of the E.C. (2002α), *Analysis of the Impact on Agricultural Markets and Incomes of EU Enlargement to the CEES*, Βρυξέλλες.

Commission of the E.C. (2002β), *The Agricultural Situation in the European Union - 2001 Report*, Βρυξέλλες.

Commission of the E.C. (2002γ), *Agricultural Situation in the Candidate Countries - Country Report on Estonia*, Βρυξέλλες.

Commission of the E.C. (2002δ), *Agricultural Situation in the Candidate Countries - Country Report on the Czech Republic*, Βρυξέλλες.

Commission of the E.C. (2002ε), *Agricultural Situation in the Candidate Countries - Country Report on Cyprus*, Βρυξέλλες.

Commission of the E.C. (2002στ), *Agricultural Situation in the Candidate Countries - Country Report on Bulgaria*, Βρυξέλλες.

Commission of the E.C. (2002ζ), *Agricultural Situation in the Candidate Countries - Country Report on Hungary*, Βρυξέλλες.

Commission of the E.C. (2002η), *Agricultural Situation in the Candidate Countries - Country Report on Latvia*, Βρυξέλλες.

Commission of the E.C. (2002θ), *Agricultural Situation in the Candidate Countries - Country Report on Lithuania*, Βρυξέλλες.

Commission of the E.C. (2002ι), *Agricultural Situation in the Candidate Countries - Country Report on Romania*, Βρυξέλλες.

Commission of the E.C. (2002κ), *Agricultural Situation in the Candidate Countries - Country Report on Poland*, Βρυξέλλες.

Commission of the E.C. (2002λ), *Agricultural Situation in the Candidate Countries - Country Report on Malta*, Βρυξέλλες.

Commission of the E.C. (2002μ), *Agricultural Situation in the Candidate Countries - Country Report on the Slovak Republic*, Βρυξέλλες.

Commission of the E.C. (2002ν), *Agricultural Situation in the Candidate Countries - Country Report on Slovenia*, Βρυξέλλες.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1997), *Agenda 2000*, COM(2000), Βρυξέλλες.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2000α), *Newsletter, No 19: Pre – accession assistance: implementing SAPARD*, Βρυξέλλες.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2000β), *Η Ευρώπη των Δεκαπέντε: αριθμοί κλειδιά*, Βρυξέλλες.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2000γ), *Πρόγραμμα Δράσης 2000: Για μια ισχυρότερη και διευρυμένη Ένωση*, [COM (97)2000], Βρυξέλλες.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2001), *Factsheet: EU Agriculture and enlargement*, Βρυξέλλες.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2002α), *Agriculture in the European Union - Statistical and Economic Information 2001*, Βρυξέλλες.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2002β), *European Agriculture entering the 21st Century*, Βρυξέλλες.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2002γ), *Newsletter No 40: Doha – new global trade round*, Βρυξέλλες.